ÇAĞDAŞ YAYINLARI

Ali Sirmen

On İki'den On İki'ye Türkiye

ALİ SİRMEN

ON İKİ'DEN ON İKİ'YE TÜRKİYE

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
ÇAĞDAŞ GAZETE, DERGİ, KİTAP, BASIM ve YAYIN ANONİM ŞİRKETİ
Türkocağı Caddesi No: 39 - 41 Cağaloğlu - İstanbul

Dizgi - Baskı : Şubat 1986, İstanbul
CAN MATBAA

ÖNSÖZ

Kaç yıl oldu? Önce, on ay, bir süre serbest bırakıldıktan sonra Kasım 1983'ten bugüne dek iki yıldan da çok bir zaman...

Özgürlükten yoksun geçirilen üç yılı aşan bir süre...

Ali Sirmen'i tanıtmak gerekir mi? Hem kime tanıtacağım onu? Yıllardır 'Cumhuriyet'te okuyorsunuz yazdıklarını... 'Dünyada Bugün' demiş, ama yalnızca dış sorunlar değil ele aldığı, önemle üzerinde durduğu; bizleriz, bizim dertlerimiz, konularımız, çünkü dünya küçüldü, minicik oldu; hepimiz o 'tek' dünyanın içinde yaşamaya çalışıyoruz, daha doğrusu yaşamak için çırpınıyoruz...

«Artık yirminci yüzyılın bitmesine çok az kala bu gibi kaba düşünceler, sahiplerini gülünç duruma sokmaktan başka bir sonuç doğurmuyor.»

Ali Sirmen'in 1976'nın ilk günlerinde çıkan bir yazısı böyle bitiyor. 'Gülünç duruma düşmekten başka bir sonuç doğurmuyor'... Nice 'gülünç' durumlardan geçtik, daha sonraki yıllarda! Daha da geçiyoruz; geçmekteyiz, geçeceğiz de... Hiç sıkılmıyoruz bu 'gülünç durumlara' düşmekten. Büyüğümüzden küçüğümüze dek, hepimiz...

Ben doğrusunu söyleyeyim, gazetelerin «Dış Politika» başlığı taşıyan köşelerini pek okumazdım. Birtakım insanlar dünya olayları konusunda tam anlamıyla 'ahkâm keserler'di. Hiçbiri doğru çıkmazdı dediklerinin... İlk kez Ali Sirmen'in 'Akşam'da, daha sonra 'Yeni Ortam'da okuduğum 'Dış Politika' yazılarını sevdim, okumaya başla-

dım. Ali Sirmen kesinliklerden uzaktı, bir 'dünya yurttaşı' gibi bakıyordu olaylara; 'kaba düşüncelerden' kaçınıyordu, gerçek bir barıştan, sevgiden yana, insanca bir sıcaklık duyuluyordu yazılarında... Bu da, Ali Sirmen'in ta küçüklüğünden bu yana beslediği yazın sevgisinin bir sonucuydu.

1976'ya girerken bir yazı yazmış. Benim bir konuşmamla başlamış, ben bir gün Ali'ye demişim ki, «Yahu biz bu işi anlayamaz olduk. Nerede uluslararası komünizm? Kim uluslararası komünizmin önde gelen kişileri?» Sirmen de bu konuda diyor ki: «Artık 1976'ya girdik, kavramları böylesine birbirine karıştırmamak, bulanıklıktan yararlanmaya kalkışmamak gerek.»

Elinizdeki kitapta Ali Sirmen'in 1970-82 arasında en başta 'Cumhuriyet'te, ve daha başka gazetelerde yayınlanmış yazılarından birçoğunu bulacaksınız. Bu yazılar güncel sorunlara değinmekle kalmıyor, bugün de önemini taşıyor, yaşamsal değerini sürdürüyor. Ali Sirmen'in «On İkiden On İkiye Türkiye» kitabı hem belgesel bir yapıt, hem de yazarının zengin iç dünyasından izler taşıyan bir çeşit günce...

Üç yılı aşan tutukluluk —ki Sirmen, 12 Mart döneminde de birkaç ay bir başka tutukluluk daha geçirmişti, ama sonunda aklanarak, çıkmıştı o durumdan— Sirmen'e elbette ki önemli katkılar kazandırmıştır. Bunu özgürlüğe kavuştuktan sonra gazetemizde hep birlikte okuyacağımız yazılarından, belki de tutukluluk günlerini ayrıntılarıyla veren anılarından anlayacağız.

Sirmen'in ilk kitabıdır bu. Ama son kitabı olmayacak... «On İki'den On İki'ye Türkiye»yi, içinde yaşadığımız bir tarih sürecinin kesitlerine anlam kazandıran, belge değeri taşıyan bir yapıt olarak seveceğinizi umuyorum.

Oktay AKBAL

SUNUŞ

İnsan durup dururken geriye dönüp bakmaz.

Geçmişimize eğilir, yakın tarihimizi incelerken bir amacımız vardır.

Oktay Akbal hapishaneye görüşmeye geldiği günlerden birinde, eski yazılarımı kitaplaştırmayı önerdiğinde, düşündüm: Hangi amaçla dönecektik geriye? Hangi gayeye yönelik bir seçim yapmalı, Akşam, Yeni Ortam ve çoğu Cumhuriyet'te geçen 18 yılın yazılarından hangi ölçütlere dayalı bir ayıklamaya yönelmeliydik?

Yazılarımın çoğu «dış politika» konularıyla ilgiliydi. Oysa bir kez daha bir «geçiş dönemi» yaşamakta olan toplumun ilgisi ise, çok haklı olarak, bizi bu noktaya getiren olaylar ve koşullar üzerinde yoğunlaşmıştı. Bu alanda çok ilginç, özgün araştırmalar yapılıyor, çok değerli kitaplar yayınlanıyordu. Bu durumda benim yaşamımda iki hapishane arasında açılmış kocaman bir parantez gibi duran, Türk insanına da iki baskı dönemi arasında bir nefes alma süresi derken, nefes nefese kalınan bir zaman parçası gibi gelen, on yıllık sürede yazılmış Türkiye konulu yazılara ağırlık veren bir yapıtın ilginç olabileceğini düşündüm.

İçinde bulunduğum koşullar daha kapsamlı bir araştırmayı şimdilik olanaksız kıldığına göre, ben de 12 Mart ile 12 Eylül arasındaki döneme bir köşe yazarının nasıl baktığını gözlerinizin önüne sermeye çalıştım.

Bugün, çok şey olup bittikten sonra, vardığımız yargıları ileri sürdüğümüz düşünceleri incelerken, o günlere, o günlerde nasıl bakmakta olduğumuzu anımsamakta da yarar vardır sanırım.

Kitabın yazılarını derlerken, «Biz demedik miydi?» tavrına düşmemeye özen gösterdim. Zaten içinde bulun-

duğumuz durumda hepimizin büyük, ya da küçük sorumlulukları olduğu kanısındayım; tabii bazılarınkilerin tüm öbürlerinkileri birkaçla katlayacak kadar çok olması koşuluyla...

Ne gariptir ki, şimdilerde dizginleri ele geçirenler, ya da tarihin yargıç kürsüsüne tırmanmaya çabalayanlar da yine onlar.

«Biz demedik miydi?» tavrına düşmeme özenini yalnızca bir yerde, Ege sorunu ile ilgili bölümde, bilerek, isteyerek bir yana bırakıp tam tersi bir yol tuttum. Türkiye'deki izan sahibi birçok yurtsever gibi benim de Ege konusunda aklın almayacağı, vicdanın kabul etmeyeceği ödünün verilmemesi için, nasıl dirençle çabaladığımı gösterecek yazılardan, bazılarına yer vermemin nedeni de kişisel değil. Yazarlık mizacımla pek bağdaşmayan böyle bir yolu, o aymaz tutum karşısında uyarı görevini yerine getiren yurtsever Türk aydınları, ne suçlamalarla hapislerde sürünürken, ödünün başmimarlarının nerelerde, hangi doruklarda bulunduklarının saptanmasının, içinde bulunduğumuz geçiş döneminin çarpıklığının çok daha iyi kavranmasına yardım edeceğine inandığım için tuttum.

Bu kitaptaki yazıların seçimindeki eksiklik ve aksaklıklar, içinde bulunduğum koşulların sınırlamalarından doğmaktadır. Ama içeriğin böyle bir özrü olamaz, onlar benim kişisel sınırlarımın ürünleridirler ancak.

ALİ SİRMEN
Sağmalcılar Hapishanesi
B-1 Koğuşu
Aralık, 1985

ON İKİDEN
ON İKİYE
TÜRKİYE...

BAHAR TÜRKÜSÜ

Yürüyorsun... Arnavutköy'den Bebek'e doğru...

Bahar gelmiş!..

Yüksekkaldırım'dan aşağı bir çocuk iniyor, koltuğunun altında gramer kitabı. Kuledibi'nde, köşeden, turşucunun karşısındaki manavdan çağla bademi alıyor. Bademin sütlü çekirdeğini çıkardıktan sonra, atıyor ağzına; damağında bir bahar tadı, koltuğunun altında gramer kitabı, iniyor Yüksekkaldırım'dan aşağı gamsız.

Patnos'da Çoban Hasso'nun oğlu daha baharı görmedi. Ağaçlar çiçeklenmedi henüz, karlar da kalkmadı tüm. Yavaş yavaş, orada burada görünmeye başlıyor mor kar çiçekleri. Genco ayağında üstü yırtık, altı yarık lastik ayakkabıları ile baharı duymuyor, soğuk tabanlarından doğru bütün vücuduna yayılıyor.

Kızla oğlan, masmavi göğün altında, el ele, göz göze, diz dize oturuyorlar. Via Venetto'dur burası, plaklarda çalan napoliten, Roma'da kaygısız gençlerin dünyası. On sekizindeki bahar avuçlarındadır delikanlının. Masada iki bitter Campari.

Behice Hanım, Sakarya Kapalı Cezaevi'nden görüyor mu baharı? Can Yücel, Adana'da, demirparmaklıklı pencere ardından, çiçeklenmiş ağaç-

lara bakabiliyor mu? Toptaşı'ndaki Aşık İhsanî için de geldi mi bahar?

Karşıyaka kabristanında, mezarlar üstünde çiçekler açmış diyorlar. Bunca baharı özleyen ölüler görmezler ki bu çiçekleri.

Paris kahveleri yine kaldırımlara taşmış, Saint Michel'de ağaçlar yavaş yavaş yapraklanıyor. Üniversite öğrencileri, önlerinde ay çörekleri ve kahveleri, dünya olaylarını tartışıyorlar.

Etyopya'da bahar çiçeklerinin altında can veriyor daha onuncu baharında bir çocuk.

Pentagon'da generaller, farkında değiller baharın; beton binalar içinde, gizli kapılar ardında, çok başlıklı yeni füzelerin projelerine eğilmişler.

Paom Pen'in kenar mahallelerinde bir çocuk aniden patlayan bomba ile parçalanıyor.

Kamboçya'nın bir köşesinde, bir kurtuluş savaşçısı uzanmış yeşil çimler üstüne, elinden tüfeği kaymış üç adım öteye.

İstanbul'un varlıklı semtlerinden birinde, sokak arasında enginar satıyor bir gezginci.

İtalya'da grev yapıyor postacılar.

Saint-Moritz'de hâlâ kar var. Geceleri güzel fondüler hazırlanıyor şömine ateşinin sıcaklığında.

Şili'de yurtseverlerin sağ kalanları ve de sağ kalıp da işkence görmeyeni ya da işkence görse bile, hiç değilse ayakta duracak kadar sağlıklı olanı ve de kaldığı hücrede bir penceresi bulunanı düşünüyor, yapraklara bakarak, geçen Eylül yaşadıkları kanlı ilkbaharı. Bir şarkı bir marştır, teması kin, konusu faşizm.

Londra Borsa'sında oynayanlar nereden farketsinler baharı? Sapsarı benizler... Altın, Yen, Dolar, Mark...

Vietnam'da hâlâ susmayan silahlarla gelen bahar daha güzel baharlar hazırlıyor.

Ankara çevresi yeşerdi.

Filistin sıcaktan yanıyor.

Cezayir'de bahar yeni bir çalışma mevsimi. Cezayir sanayi ülkelerine yetişecek, acelesi var.

Marcello Caetano askerlerine de güvenemiyor artık. Gine Bissau'da, Mozambik'te özgürlük çiçekleri açarken Caetano'nun feri sönüyor:

— Bahar mı dediniz? Ne baharı?

Pompidou hasta, gelecek baharda belki de başka bir başkan olacak başta.

Mali'de durum çok kötü; acele yardım bulunmazsa insanlar ölecekler, bir daha ne bahar ne de yaz görecekler. Tüm Afrika'da felâket bulutları var diyor uzmanlar.

Yürüyorsun... Arnavutköy'den, Bebek'e doğru...

Bahar gelmiş!

Gönlünde binlerce baharın özlemi, yüreğinde binlerce yaşanmamış baharın acısı... Yürüyorsun...

31 Mart 1974, Yeni Ortam

SOKAĞIN ÖYKÜSÜ

— Hoop hoop!

— Şavrole biraz sağ yap! Haah gel şöyle!

— Sen dur opel! Dur gelme!

— Murat kamyonun dibine yaklaş anam!

— Haydi yürü reno!

Şoförler kolları sıvamışlar, kendi tıkadıkları sokağı açmak için kâhyalığa başlamışlardır. So-

kağın çıkışta sağ yanında bir dizi araba park etmiştir. Hem de park yasaktır levhasının tam altına. İkinci dizide açık kapağı iple bağlı bagajındaki malı indirmeye hazırlanan taksiler, kamyonetler hatta koca kamyonlar durur. Yolun biraz genişlediği yerde, mal indirip bindiren kamyonların sayısı artar. Bu arada at arabaları, el arabaları ve hamallarla haşır neşir olmuş otomobiller tek şerit üzerinden hem gitmek, hem de gelmek zorundadırlar. Eski Düyunu Umumiye, şimdiki İstanbul Lisesi binasının kapısı yanında, yolda durmanın yasak olduğunu gösteren bir levha, kaldırımın üstüne dikilmiştir. Kamyoncular en çok bu levhaya tutulurlar. Çünkü trafik işareti ile demir çubuğu, sağ tekerlerini kaldırımın üstünden aşıran kamyonları engeller ve böylelikle zaten karmakarışık olan durumu daha da karıştırır. Hamallar, şoförlerin muavinleri, sokağın gönüllü kâhyalarıdırlar. Yolun ortasında istediği gibi durup mal boşaltana ya da yükleyene kızmak, sokağın raconuna aykırıdır. Siz ikiyüz metrelik yolu aşmak için yarım saat, hatta kırk dakika bekleseniz de önemli değildir. İşinize geç kalmışsınız, varacağınız yere bir saat gecikmekle erişmişsiniz, bunların önemi yoktur. Çünkü adam mal boşaltıyordur.

Devlet bazen sokağın varlığını hatırlar ve oraya trafik polisi gönderir. İşte en acı olan görüntü de sokakta «görev» yapan trafik polisidir. O durulmayacak yerde durup mal boşaltan aracı yerinden kıpırdatmaz. Şoför yardımcıları gibi elinde düdük,

— Biraz ilerle reno! Dur volksvagen! diye çırpınır.

Üniformasına dikkat etmeseniz onun polis ol-

duğunu bile anlamazsınız. Kısacası, devlet bile olmayacak yerde duran araçları kıpırdatamaz.

Sözünü ettiğimiz sokak, bizim gazetenin sokağıdır. Zaten o denli yazıldı, çizildi ki, artık okurlar da durumu yakından biliyorlar. Bu kez yeniden aynı konuya dönmemiz, bir derdi anlatmak, çare aramak için değil. Hep biliyoruz ki, Türkiye'de hiç, ama hiçbir güç bu sokağın trafiğini düzeltemez, kimse devletin sokağa koyduğu işaretlere uyulmasını sağlayacak duruma getiremez.

Yukarıda anlattıklarımız salt bizim gazetenin sokağı ile ilgili değil. İstanbul'un hemen her sokağında, her köşesinde aynı görüntü ile karşılaşırsınız.

Mal indirip bindirenler kutsaldırlar. Size ekmek parasından başlayan bir nutuk atarlar, küçük düzenlerini savunurlar. Küçük imalathanenin sahibinin küçük düzeni, tıpkı istediği yerde durup yolcu alan dolmuş şoförünün küçük düzeni gibi, tıpkı kamyonun istediği yere çekip malını boşaltan kişinin küçük düzeni gibi dokunulmazdır. Bu küçük çıkarların sahipleri çıkarlarını herşeye, ama herşeye karşı savunacak küçük güçler geliştirmişlerdir.

Ve bu küçük düzenlerin dokunulmazlığı, kutsallığı devletin büyük düzenini, kenarından kıyısından kemirmeye başlar. Bir gün küçük imalatçının çıkarı, bir başka gün demir tüccarının çıkarı, daha bir başka gün mahalle manavının, ithalatçının çıkarları ve bu çıkarların savunucusu küçük düzenleri, yapışırlar büyük düzenin eteğine ve onu bıkmadan usanmadan kemirirler.

Öylesine doğal gelir ki bu durum herkese, kuralı çiğneyene, ortak çıkarı temsil eden düzeni

hiçe sayana kimse kızmaz, duruma aldırmaz, çarpıklığı yadırgamaz. En yadırganacak olan şey, birinin çıkıp düzeni yadırgaması ve hele bu şaşkınlığını dile getirmesidir.

Sokağın düzeni Türkiye'nin genel düzenidir aslında.

Şimdi bu düzen içinde bu ülkenin Dışişleri Bakanı olduğunuzu düşünün. Yeni bir politika geliştireceksiniz. Bu politikanın temel dayanağı, içerdeki güçler, içerdeki düzen olacak doğallıkla. Ulusal bir dış politika için başkası düşünülemez. Yani kısacası dış politikanız, yukarıda küçük bir görüntüsünü vermeye çalıştığımız sokağın düzenine, Türkiye'nin düzenine dayanacak. Ve bu tüccarın kuralları hiçe sayarak mal yüklediği küçük düzene dokunamayan bir büyük düzene dayanan politika, Amerika'nın ülkemizdekine ters düşen çıkarlarına karşı koyacak.

Böyle bir şey olabilir mi acaba, ne dersiniz?

Sokağın öyküsü aynı zamanda politikamızın da öyküsüdür.

29 Ekim 1978 Cumhuriyet

CUMHURİYET KAVRAMI

Bir Cumhuriyet Bayramını daha geride bıraktık. Ellidördüncü yılda sönük, renksiz, heyecansız, kısacası, «ışıksız bir bayram» geçirdik.

Gençlerimiz sokak köşelerinde, sırtını iktidara dayamış, çeteler tarafından öldürülür, yaşam koşulları gittikçe kötüleşir, elektrik kesintilerinin yarattığı karanlığa bir siyasi iktidarın ortaçağın ka-

ranlığını geri getirme çabası eklenirken, bugün «vasıl olduğumuz netice»den artık kıvanç ya da heyecan duymamızı beklemek biraz fazla olacaktı.

Tüm ulusal günlerde olduğu gibi, Cumhuriyet Bayramında da, yetkili kişiler demeçler yayınladılar. Bunlardan birinin özellikle üzerinde durmak istiyoruz. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'ın demeci, içeriği bakımından çok ilginçti ve Türkiye'de birçok kişinin içine düştüğü bir kavram yanılgısını gözler önüne seriyordu.

Sayın Sancar demecinde, «Türk milleti ancak cumhuriyet rejimi ile idare olunabileceğini ispatlamıştır» diyor. Genelkurmay Başkanının Cumhuriyet derken, çok partili ve demokratik bir sistemi amaçladığı anlaşılmaktadır. Çok partili demokratik bir rejime ulusumuzun duyduğu özlemin dile getirilmesi kuşkusuz candan katılınacak bir davranıştır. Ancak, demeçte, cumhuriyet ile demokratik sistemin birbirine karıştırıldığını görüyoruz. Hemen belirtmek gerek, ülkemizde çoğumuzun içine düştüğü bir karıştırmadır bu. Yanılgı belki de kavramın özüyle uygulama arasındaki çelişkiden doğmaktadır.

Latince «res publica»dan gelen Republique sözcüğü kullanılmıştır Batıda Cumhuriyeti tanımlamak için. Larousse'da republique sözcüğünün karşılığı şu şekilde veriliyor: Halkın egemenliğini doğrudan doğruya, ya da seçtiği delegeler aracılığıyla kullandığı devlet. Türk Dil Kurumu sözcüğü ise Arapça kökenli Cumhuriyet sözcüğünün karşılığını şöyle veriyor: Ulusun egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu kendi tarafından belirli süreler için seçilen saylavlar aracılığıyla kullandığı devlet şekli.

Tarihteki uygulamaları bir yana bırakarak,

yalnızca tanımdan hareket edersek, bir toplumun cumhuriyet ile yönetilmesinin politik sorunların çözümü için yeterli olduğunu, kişilerin özgürlüğünü sağladığını düşünebiliriz.

Ne yazık ki, gerçek hiç de öyle değildir. Tarihte ve günümüzde Cumhuriyet adıyla anılan, kitapların öngördüğü kurumlara görünüşte sahip olan birçok yönetim vardır ki, krallıkları mumla aratmaktadır. Thomas Jefferson, Cumhuriyet yönetimlerinin her zaman erdem ve özgürlük yönetimleri olduğunu sananlara, Venedik Cumhuriyetlerini hatırlatmaktaydı.

Günümüz dünyası da Venedik Cumhuriyeti benzeri Cumhuriyetler ile doludur. Salazar Portekiz'i bir Cumhuriyetti. Pinochet Şili'si de Cumhuriyettir. Tunus da bir Cumhuriyettir, cumhurbaşkanı, parlamentosu, parlamentonun içinden çıkmış hükümeti vardır. Ama kim, Salazar Portekiz'inde, Pinochet Şili'sinde, Burgiba Tunus'unda halkın demokrasiyle yönetildiğini temel hak ve özgürlüklere sahip olduğunu söyleyebilir? Ferdinand Marcos'un Filipinler'i Cumhuriyettir ve Latin Amerika'da bir sürü Cumhuriyet vardır. Ama bu Cumhuriyetlerden insanlar onur duyabilir mi? Bu Cumhuriyetlerde yaşayanların haklı iyi bir sistem altında yaşadığı söylenebilir mi?

Tüm düşüncelerin özgürce dile getirildiği ve demokratik bir toplum olan İsveç ise Cumhuriyet değil meşruti bir kralıktır. Şu yukarıda saydığımız devletler acaba, İsveç'ten daha özgürlükçü daha demokratik yapıya mı sahiptirler?

Tarihte, diktaların bir toplumu baskının karanlığına doğru çekerken, demokrasi ve Cumhuriyet kavramlarının birbirlerine karışmasından ya-

rarlanmak istedikleri de görülmüştür. Yunanistan'da tüm özgürlükleri askıya alan, insanları işkenceler altında inleten Albaylar Cuntası, Krallığı yıkıp Cumhuriyeti getirmişlerdir. Acaba, bu davranış onların ilericiliklerini, özgürlükten yana olduklarını mı kanıtlıyordu?..

Cumhuriyet adlı yönetimler toplumları en koyu baskı yöntemleriyle yönetebiliyorlar. Krallık görüntüsünü koruyan bazı rejimler ise yeryüzünün en demokratik en özgürlükçü yönetimlerini oluşturabiliyorlar.

Kısacası, Cumhuriyet kavramı artık bir toplumun yönetimini belirleyici olmaktan çıkmış bulunmaktadır. Ülkelerdeki yönetimlerin göstergesi, her düşüncenin her sınıfın öğretisinin özgürce dile getirilip getirilmemesinde yatmaktadır. Demokrasi ile Cumhuriyeti birbirine karıştırmak, gerçeklerden uzaklaşmak olacaktır. Ülkemizde Cumhuriyet yönetimi ile demokrasiyi hızla ve dirençle birbirinden ayırmaya çalışan güçlerin egemen olduğu şu günlerde bu yanlışa kesinlikle düşmemek gerekir. Böyle bir yanlışa düştüğümüz zaman önümüzdeki politik hedefleri kaybetmek tehlikesiyle karşılaşırız.

Oysa, Cumhuriyet Bayramlarının bugünkü gibi ışıksız değil, ışık, kıvanç, sevinç dolu geçmesini istiyorsak yapacağımız ilk şey bugünkü yönelişi değiştirmek ve Cumhuriyetimize demokratik bir içerik kazandırmaktır.

1 Kasım 1977

Batılı politikacılar kendi rejimlerini özgürlükçü olarak nitelerler. Bu daha baştan değer yargısı getiren ve taraf tutan bir görüştür. Bu yüzden de Duverger gibi Batılı bilim adamları böylesi tanımlamaların sakıncalarına dikkati çekmişlerdir. Artık, bir ülkede yürürlükte olan düzenin ekonomik ve sınıfsal yapısını da gözönünde bulundurmadan ayırımlara gitmek yanlışına düşmemek gerek.

Belki de en geniş kapsamlı olmasa da, en az yanlışlı tanımlama Batının kapitalist temele dayanan sistemlerini Batı demokrasileri olarak belirlemek olacaktır.

Batı demokrasileri geniş çizgileriyle iki büyük grupta toplanmaktadır. Kaynağını İngiltere'de bulan klasik parlamenter sistem ile, ilk uygulamasını ABD'de gördüğümüz, bugün de yeni dünyada yaygın olan Başkanlık sistemi.

Bu iki sistem arasındaki en önemli ayrılıklardan biri de devlet başkanının yetkileri ve görevleri alanında kendisini gösterir.

Klasik parlamenter düzenlerde Devlet Başkanı ister İtalya, Almanya ve Türkiye'deki gibi Cumhurbaşkanı olsun, ister İngiltere, Belçika ve İsveç'teki gibi kral olsun sınırlı yetki ve görevlerle donatılmıştır.

Düzenin ana düşüncesinin kaçınılmaz bir sonucudur devlet başkanlarının çok sınırlı yetkilere sahip olması. Hükümdara karşı uzun yıllar boyu verilen savaşımın sonucunda, yasama ve yürütme yetkisinin ondan yavaş yavaş koparılarak halkın temsilcisi meclisler ile onlar tarafından seçilen ve onlara karşı sorumlu olan hükümetin eline geçme-

siyle oluşmuş parlamenter rejimlerde, devlet başkanına daha geniş yetkiler vermek bir geriye dönüş ya da bir şekil değiştirmedir.

Başkanlık sisteminde ise, yasamanın büyük etkisinin egemen olduğu parlamenter yönetimlerin tersine halk tarafından seçilen ve yürütmenin tek başına sorumlusu olan, kendi yardımcılarını dilediğince seçen devlet başkanının meclislere oranla daha büyük bir etkinliği vardır.

Çağımızın gelişen koşullarına koşut olarak, yeni gereksinmeleri karşılayacak değişikliklere her iki sistem içinde de başvurulduğu görülmüştür. İktidarın güçlendirilmesi akımı özellikle parlamenter düzenlerde son yıllarda kendini göstermiştir. Ama bu akım, hükümetlerin düşürülmelerinin güçleştirilmesi, belirli hallerde hükümetlere yürütmeye hız sağlayacak kanun kuvvetindeki kararnameler çıkarma yetkisi tanıması gibi çözümleri önerirken, hiçbir zaman devlet başkanının güçlendirilmesi, daha doğru bir deyimle yeni yetkilerle donatılması yolunu tutmamıştır.

Aksine bir davranış, yani kral ya da cumhurbaşkanı sıfatını taşıyan devlet başkanına yeni ve büyük yetkiler verilmesi rejimin niteliğinin değişmesi anlamını taşır.

Nitekim, Beşinci Fransız Cumhuriyeti'nin 1958 tarihli Anayasası, —ki 1962'de önemli bir değişikliğe uğrayarak son şeklini almıştır— Cumhurbaşkanına yeni ve çok geniş, hatta 16. maddesindeki hükümlerle Başkanlık yönetimlerinde bile bulunmayan yetkileri verirken, rejimin niteliğini de değiştirmiştir.

Bugün artık hiç kimse, Fransız sistemini parlamenter olarak nitelemiyor. O, ülkenin tarihî ko-

şullarından gelen «De Gaulle için özel olarak biçilmiş» kendine özgü iki yönetim arasında bir sistemdir ve gelecekte ne gibi sürtüşmelere yol açacağı da henüz bilinmemektedir. Örneğin her ikisi de halk tarafından seçilen Cumhurbaşkanı ve parlamentonun ayrı politik görüşleri taşımaları ve birbirleriyle çelişen çözümleri öngörmeleri halinde sistemin çıkmaza saplanması ya da hiç değilse çok aksak işlemesi olasılığının çok güçlü olduğunu Fransa'nın politik bilimcileri de kabul etmektedirler ve ülkedeki gelişmeler önümüzdeki yıllarda bu olasılığın gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Kuşkusuz, parlamenter sistemlerde de çok sınırlı başka bir deyişle sembolik yetkilerle donatılmış Cumhurbaşkanlarının da kanunları bir kereye mahsus olmak üzere yeniden görüşülmek üzere geri göndermek, ya da hükümetlerin yetkilerini aşarak, hatta yasalar dışına taşarak hazırladıkları kararnameleri imzalamamak, böylelikle yürürlüğe girmelerini önlemek gibi yetkileri vardır.

Örneğin, yetkilerinin genişletilmesini isteyen Sayın Korutürk'ün elinde de bu olanaklar bulunmaktadır. Nitekim, daha önce MC Hükümetinin yetkilerini aşıp, yasaların dışına taşarak hazırladığı kararnameleri imzalamış bulunan Çankaya, son olarak Diyanet İşleri Başkanının kararnamesini imzalamazken, bu yetkisinin, geç de olsa, farkına varmış görünmektedir.

Parlamenter sistemlerde çeşitli organların yetkileri zaman zaman güncellik kazanmaktadır. Sanırız, örneğin bir Cumhurbaşkanının, Cumhuriyeti ve düzeni koruma yolundaki haklı isteğinin gerçekleşmesi için önlemler aranırken tutulacak en doğru yol, yetkileri arttırarak sistemin özüyle çe-

lişen bir önleme başvurmak yerine, Cumhurbaşkanının elindeki yetkileri etkin olarak kullanması olacaktır.

10 Nisan 1976 Cumhuriyet

TÜRKİYE'Yİ KİM İDARE EDİYOR?

Harun Karadeniz ile ilk kez 1969 yılı baharında karşılaştım. Öğrencilerin eğilimlerini, dilekleri dile getiren, öğrenci olaylarının nedenlerini araştıran bir röportaj için kendisiyle görüşmüştüm. O zamanlar İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği Başkanıydı. Öğrenci eylemlerine (bu eylemler o dönemlerde gösteriler, seminerler, mitingler şeklinde sürdürülmekteydi) neden karıştığını sorduğumda:

— Ben bir köylü çocuğuyum. Burada inşaat mühendisi olmak isteyen bizlere, zengin evlerinin nasıl ısıtılacağı, nasıl yapılacağını okutuyorlar. Oysa halkımın çoğunluğunun başını sokacak doğru dürüst bir konutu yok. Bu duruma dayanamadım. Yalnızca derslerimle ilgilenip, halkımın sorunlarına sırt çevirirsem, beni okutan bu millete borcumu ödeyemem, demişti.

Harun, yurdunu ve halkını seviyordu. Türkiye'nin kendi petrolüne, madenlerine sahip çıkmasını istiyordu. Başkanlığı sırasında, bu isteği dile getiren demeçler verdi, çalışmalar, gösteriler düzenledi.

Affetmediler Harun'u. Yurdunu sevmenin, halkı için çalışmak istemenin, ülkesinin zenginliklerine sahip çıkmanın bedeli vardı. Harun'a bunu

ödeteceklerdi günün birinde. Nitekim ödettiler de. Önce hapse attılar, sonra mahkemelere sürüklediler. Harun Karadeniz bütün Türk yurtseverlerinin, aydınlarının, yazar-çizerinin ortak çilesini doldururken sağ kolunda «Sarkom» denen kanserden de beter bir hastalık baş gösterdi. Durumu çok ciddiydi Karadeniz'in. Haydarpaşa Nümune Hastanesi'nde muayene oldu. Bu devlet hastanesinin sıhhî kurulu Harun Karadeniz'in yurt içinde iyileştirilemeyeceğini, sağlığına kavuşması için yurt dışında tedavi edilmesi gerektiğini bildiren bir rapor verdi. 16.6.1971 tarihli bu raporun üstünden pek az süre geçtikten sonra Harun tekrar cezaevinin yolunu tuttu. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Türkiye Komünist Partisi davasından yargılandı. Sanıkların bir kısmı beraat etti, öbürlerinin dosyaları da başka bir davayla birleştirildi.

Tutukluların hepsi tahliye edildi. Sıkıyönetim Mahkemesi, Harun Karadeniz'in yurt dışına çıkmasını yasaklayan bir karar aldı.

Harun Karadeniz şimdi yüksek inşaat mühendisi olarak çalışıyor. Evli, yakında bir de çocuğu olacak. Ama sağlığı gittikçe bozuluyor. Altı aya yakın bir süre hapishanede durumu daha da kötüleşmiş, onu askerlik dahi yapamaz hale sokmuş, 1972 yılı sonunda Gülhane Askerî Tıp Akademisi bir raporla Harun'un askerlik yapamayacağını belirtmiş. Durumu gittikçe kötüleşiyor genç inşaat mühendisinin, sağ kol işlemez durumda, rengi değişmiş, hafifçe şişmiş. Harun ateşli ateşli çalışıyor, konuşurken, otururken acısını belli etmiyor ama, ikide bir sağ kolunu kimseye göstermeden üflüyor. Kolun kurtulup kurtulamayacağını hiçbir doktor kesinlikle söyleyemiyor. Ama hepsinin birleştiği bir

nokta var: Hasta yurt dışına gidip tedavi görmezse kolundan da, canından da olacak. Hiçbir doktor, onun hemen tedavi olmazsa, çocuğunu görebileceğine dair garanti veremiyor.

Bu durum karşısında Harun Karadeniz'in avukatları harekete geçiyorlar. İstanbul 3 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesine baş vurup, durumu yargıçlara arzediyorlar. Mahkeme 5 Aralık 1973'de Karadeniz'in yurt dışına çıkma yasağını kaldırıyor. Avukatlar diğer mahkemelere de gidip, müvekkilleri hakkında alınmış bir karar olup olmadığını öğrenmek istiyorlar. Aldıkları cevap hep aynı oluyor:

— Hayır, hiçbir karar yoktur. Bizim açımızdan, müvekkiliniz yurt dışına çıkabilir.

Kaybedilecek vakit yoktur. Hemen İstanbul Emniyet Müdürlüğüne baş vurup pasaport istiyorlar. Pasaport bir türlü gelmiyor. Bir yandan Harun, bir yandan avukatlar, yılmadan Emniyet'in kapısını aşındırmaya devam ediyorlar. En sonunda üç gün önce bir yetkili Harun'a kesin cevabı veriyor:

— Ne lâf anlamaz adamsınız, pasaport falan vermeyeceğiz.

Şimdi Harun belki de yüzünü hiç göremeyeceği çocuğunun doğumunu beklerken adım adım ölüme yaklaşıyor.

Bütün politikacılarımız, devlet adamlarımız, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti olduğunu ikide bir tekrarlar dururlar. Hukuk devleti yasaların üstün olduğu, kişilerin yasal haklarına saygı gösterildiği devlettir. Oysa, ölümle pençeleşen Harun Karadeniz'in yurt dışına çıkmasına hiçbir yasal engel olmadığı halde, kendisine pasaport verilmemekte, böylelikle Anayasa'nın seyahat hürriyeti

ile ilgili 18. maddesi ve Harun'un özel durumu dolayısıyle, kişilerin yaşama hakkı olduğunu söyleyen, kişi dokunulmazlığıyle ilgili 14. maddesi çiğnenmektedir.

Yasaların mahkemelerin verdiği izni, kim hasır altı ediyor acaba?

Harun'u yavaş yavaş ölüme iten kimdir? Hangi kuruluştur?

Sorun, artık Yüksek İnşaat Mühendisi Harun Karadeniz'i aşmış, devletin temeline yönelmiştir. Yasama, yürütme ve yargının dışında Türkiye'de yurttaşları en doğal yasal haklarından yoksun kılan başka örgütler mi var?

Allah aşkına söyleyin, Türkiye'yi kim idare ediyor?

16 Aralık 1973 Yeni Ortam

YA BUNLAR NE OLACAK?

Bu satırların yazarı, kendinden, ya da kişisel sorunlarından söz açmamayı ilke edinmiştir. Okurların dikkatini çekmiştir bu sütunda şimdiye dek af konusu işlenmedi. Gerçekte 4-12 yıl ceza istemiyle Sıkıyönetimde yargılanan bir kişinin affın kapsamı hakkında yazması belki bazı zihinlerde «Bu adam aftan yararlanmak istiyor,» düşüncesini doğurabilirdi.

Affın, özellikle fikir ve siyasî suçlarda bir atıfet olduğuna inanmıyoruz. Hiçbir fikir suçlusunun, ya da siyasî suçlunun böyle bir minnet altında ezileceği kanısında da değiliz. Yanlış, yararsız, hatta zararlı girişimler yüzünden bugün demirparmak-

lıklar ardına düşmüş olanlar varsa ve bu yanlışlarını düzelteceklerse, bunu lütufta bulunulduğu için değil, yanlışlarını kendileri gördükleri için yapacaklardır sanırız.

Gerek koalisyonun MSP kanadı, gerek muhalefet, gerekse parlamento dışı güçler, devlete karşı işlenen suçlarda, af kapsamının dar tutulmasını istiyorlar. Bu istekleri de gerçekleşecek gibi görünüyor. Bizim tartışacağımız nokta da bu değil.

12 Mart sonrasının karışık ortamının kavram kargaşalığı yönünden zengin olan ülkemize bir armağanı da «anarşist» sözcüğü olmuştur. En yüksek devlet görevlerinde bulunanların, hatta Profesör Erim'in bile, bu sözcüğü esas anlamının dışında bütün devlete karşı işlenen suçların sanıkları hakkında kullandığını hepimiz biliyoruz. Tabii Sayın Erim'in anarşistin asıl anlamını bilmesi gerekirdi. Kendisi gibi Paris'te okumuş, bilimin merdivenlerini tırmanmış bir kimsenin, kavramları böylesine karıştırması hazindir. Birkaç Latin Amerika ülkesiyle, çağdışı diktatörlüklerin yarı cahil yöneticilerinden başka yeryüzünde hiçbir sorumlu, kavramları böylesine sorumsuzlukla karıştırmaz.

Sayın Erim'in iktidarından bu yana, Türkiye'de bir «anarşist» edebiyatı almış yürümüştür. «Anarşistleri!» ihbar etmeleri «sayın muhbir vatandaşlardan» hassaten rica edilmiş, «anarşistler!» en ağır cezalara çarptırılmış, «anarşistlere!» en ağıza alınmayacak şeyler söylenmiş ve en yapılmayacak şeyler yapılmıştır.

Şimdi de sağ partiler «anarşistlerin!» affına karşı çıkıyorlar. Buna da bir diyeceğimiz yok, af konusunda koparılan bu fırtına aslında sınıfsaldır. Sağ partiler sömürüye karşı olanların affını engel-

lemeye çalışırken, sınıfsal açıdan haklı, ancak yasal açıdan haksız ve tutarsız davranmaktadırlar.

Bizim üzerinde durmak istediğimiz nokta, sağın yasal açıdan bir tutarlılık içine girmesidir. Madem ki devlete karşı işlenen suçlar diye nitelendirilen fiillerden mahkûm olanlar yargılananlar, ya da bu maddelerin kapsamına giren girişimlerde bulunanlar «anarşisttir!» o zaman onlarla birlikte görünüp, onları «anarşi!» yoluna itenler de anarşist veya anarşizme azmettiren durumundadırlar. Bunların isimlerini, hangi olaylara karıştıklarını, şimdi nerelerde bulunduklarını değerli yazar dostumuz Uğur Mumcu bir bir açıklıyor. Acaba Sayın Demirel, Sayın Bozbeyli, Sayın Feyzioğlu bunların durumu hakkında ne düşünüyorlar? Anarşistlerin bir kısmı içerde yatarken öbür bölümü nasıl oluyor da, devlet memurluğu görevinde bulunabiliyorlar?

12 Mart'ı yaratan olayların temelinde yatan bir güç de, komandolardır. Türkiye'de ne zaman hava bulandırılmak istense, ne zaman olay çıkarmak gereği duyulsa hep bunlara baş vurulmaktaydı. Nitekim şimdi de öyle yapılıyor, Ecevit iktidarının getireceği sosyal barışı baltalamak isteyenler yine komandoları kullanarak Ceza Kanunumuzun deyimiyle bunları devlete karşı suç işlemeye itiyorlar. Peki şimdi «anarşistlerin!» bir kısmı içerdeyken ve aflarına da karşı durulurken, yalnız MHP'nin değil, AP'den kontrgerillaya kadar uzanan sağ güçlerin örgütleyip desteklediklerı ve suç işlemeye ittikleri bu anarşistler ne olacak? Acaba bu konuda Sayın Alpaslan Türkeş, Sayın Demirel, Sayın Feyzioğlu, Sayın Bozbeyli ne düşünürler?

«Anarşistlerin!» affına karşı çıkan çevreler sö-

mürü düzenine muhalefet edenleri ezerek, kendi sınıflarının politikasını güdüyorlar. Ancak, demokratik bir toplumda, hâkim sınıflar bile oyunun kurallarına uyarlar, girişimlerini hukuk düzeni içinde yürütürler. O zaman da içerdeki «anarşistlerin!» affını istemeyenler, kendi maşaları olan dışardaki anarşistlerin durumuna da seyirci kalmamalıdırlar. Tahrikçileri, teşvikçileri, komandoları benzer gözü dönmüş sağ örgütleri Batı sermaye sınıfı da zaman zaman kullanmıştır. Ancak o sermaye sınıfı bu maşaları kullandıktan sonra fırlatıp bir kenara atmıştır.

Eğer Türkiye'nin sağı çağdaş bir görünüm içinde bir Batı sağı gibi davranmak istiyorsa, artık dışardaki anarşistleri de harcamalıdır. O zaman davranışlarına hiç değilse mantıklı bir gerekçe bulmuş olurlar.

«Tanrı sağı affetsin!»

24 Mart 1974 Yeni Ortam

AHLAK DERSLERİ

Koalisyon protokolünün 90. maddesi ilk ve orta öğretime mecburi ahlâk dersleri konmasını öngörüyor. Bundan böyle çocuklarımız okullarda haftada bir veya iki saat ahlâk ve fazilet dersleri alacaklar. Son yapılan araştırmalar, haberleşme araçlarının gelişmesiyle çocukların edindikleri bilgilerin yalnız % 35'ini okuldan aldıklarını ortaya koyuyor. Herhalde bu gerçek her şeyden çok ahlâk dersleri için geçerlidir. Bu dersler başladıktan sonra çok ilginç sahnelerle karşılaşacağız.

Ahlâk öğretmeni sınıfta çocuklara öğütler verecek:

— Evlâtlarım yalan söylemeyin.

Çocuk gazeteyi açacak, bir politikacının demeciyle karşılaşacak. Adam göz göre göre yalan söylüyor:

— İskence falan yoktur.

Çocuk kendi kendine bir daha öğretmeninin söylediklerini düşünecek. O, sınıfta:

— Yalan söyleyenler herkesin karşısında küçük düşerler, hiçbir zaman toplumda yükselip şerefli yerlere gelemezler, demiştir.

Çocuk bir daha bakacak gazeteye.

— Böyle bir yalanı söyleyebilen adam başbakan bile olabilmiş.

Öyleyse öğretmenin anlattıkları doğru değil, diye düşünecek.

Başka bir okulda gene bir ahlâk öğretmeni, genç öğrencilerine:

— İnsanları seviniz. Kendinize yapılmasını istemediğiniz şeyi başkalarına da yapmayınız, o zaman mutlu olursunuz, diyor.

Çocuk ünlü bir siyasinin oğludur. Eve gider, babası pek önemli kişiler olan misafirleriyle dertleşmektedir:

— Yok neymiş efendim. İnsanlıkmış, afmış, zaten kimin kimi affetmesi gerektiği de pek belli değilmiş. Beyefendi bunlar ne biçim sözler? Cinler tepeme çıktı.

Pek önemli kişiler peder beyi başlarını «evet» makamında sallayarak dinlemektedirler. Pek saygıdeğer aile reisi devam eder:

— Beyefendi bunlara acımayacaksınız. Sevgi ne demek? Madem ki bizim fikirlerimize uymu-

yorlar, madem ki bozguncu fikirler ileri sürüyorlar, asacaksınız bunları efendim. Bu işin kökü ancak böyle kurur.

Babası söyledikçe oğlan şaşırıyor. Sonunda dayanamayıp atılıyor:

— Ama baba bugün öğretmen bize: İnsanları sevin kendinize yapılmasını istemediğinizi, siz de başkasına yapmayın, dedi. Sen benim asılmamı ister misin? İnsanları asarsak nasıl sevgiden söz edebiliriz?

Peder bey küplere biner:

— Sen böyle şeylere karışma! Ne biçim sözler bunlar? İnsan sevgisi falan, yoksa sen de komonist mi olacaksın? Senin bu söylediklerini söyleyip yazanlar şimdi hapishanelerde sürünüyorlar. Çolukları çocukları perişan. Sen baba sözü dinleyip adam mı olacaksın, yoksa serseri olup onlar gibi hapse mi gireceksin?

Çocuk bir düşünür:

— Madem ki babam ünlü ve itibarlı kişi, böyle söyleyenler hapse giriyor, o zaman babam haklı. İyisi mi ben bir daha öğretmenin sözüne kulak asmayayım.

Genç öğretmen coşmuştur. Ahlâk dersinde başlar döktürmeye:

— Vatanınızı her şeyden çok sevin. Onun bağımsızlığı için gerekirse kanınızı dökmekten çekinmeyin. Bağımsız yaşamayan uluslar ölüme mahkûmdur.

Delikanlının gözleri yaşarır. Genç öğretmen doğru söylüyordur. Artık ülkesinin bağımsızlığını korumayı ülkü edinmiştir. Genç adam ülkesini sömüren onu tehlikenin kucağına atan bir başka ül-

keye karşı yapılan gösteriye katılır. Bütün gücüyle bağırır:

— Eağımsız Türkiye.

Biraz sonra, göz yaşartıcı bombalar, coplar, polisler, ortalık birbirine karışır. Delikanlı sille tokat komiserin huzuruna çıkarılır. Komiser öfkeli ve heybetlidir:

— Sen miydin ulan bağımsız Türkiye diye bağıran? Sana mı kaldı Türkiye'nin bağımsızlığını düşünmek? Amerika gitsin de Rusların kucağına mı düşelim?

Sonra oradakilere döner:

— Atın şu komünist piçini içeri de aklı başına gelsin!

Çocuk içerde gözleri yaşlı, ahlâk öğretmenini ve söylediklerini düşünür.

Ahlâk dersleriyle ilgili bu gibi sahneleri sayfalarca uzatmak mümkün. Doğrusu bu derslerin ne yarar sağlayacağını kestirmek çok güç. Öğretmen 14 yaşında bir çocuğa çalmanın kötülüklerinden söz ederken, onu inandırmakta güçlük çekecektir. Çocuk biraz uyanıksa, çevresinde çalan çırpanların nerelere vardıklarını, nasıl yaşadıklarını görecek, sonra bir de ahlâk dersinde öğretilenleri uygulayanların halini gözlerinin önüne getirecektir. Artık ondan sonra öğretmen ne anlatsa boşunadır.

Bir toplumda, yalan, hırsızlık, çıkarcıların sözcülüğü prim sağlıyor, bu haltları yiyenler toplumun en üst katlarına çıkabiliyorlarsa, bir toplumda devlet televizyonunda ülkelerin bağımsızlıklarına göz diken C.I.A. ajanları kahraman olarak sunulurken, bağımsızlıktan insanca yaşamadan özgürlükten yana olanlar hapishanelerde çürüyüp, can

veriyorlarsa, o toplumda haftada değil birkaç saat, günde 24 saat ahlâk dersi verseniz gene de boştur.

Türkiye'nin bu kötü düzeni değişmedikçe, bütün ahlâk dersleri boşunadır. İnsanın insanı sömürdüğü, emeğin karşılığını alamadığı toplumda ahlâk aramak gereksizdir.

28 Ocak 1974 Yeni Ortam

MİLLİ BİRLİK VE BERABERLİK

Bazı yapıtlar vardır, herkes ondan söz eder, büyüklüğünü anlatır durur. Onlar o hale gelmişlerdir ki, kimse büyüklüklerini tartışmak geleneğini bile duymaz. Gerçekte o yapıtları o kadar az kişi orijinal şekliyle okumuştur ki, şaşar kalırsınız. Örneğin kaç kişi, Don Quichote'ü tümüyle okumuştur? Çoğunluk ya özetlerinden okumuş ya da televizyonda izlemiştir. Ama herkes Don Quichote hakkında görüş ileri sürmeye hazırdır.

Toplumda bazı böyle kavramlar da egemen oluyor. Herkesin sözünü ettiği, kimsenin özüne bakmadığı kavram kargaşalığının ortaya çıkmasına neden olan böyle kavramlardan biri de «Milli birlik ve beraberlik»tir.

Milli birlik ve beraberlik kavramı ülkemizde çok tehlikeli olmuş, büyük yanlış anlamaların büyük yutturmacaların nedeni haline gelmiştir. Bir zamanlar dış politika sorunları, iç politikadan ayrı tutulur ve bu konularda tam bir milli birlik ve beraberlik ruhu içinde olduğumuz söylenerek, konu geçiştirilir, tartışma bile yapılmazdı.

Şimdi de ne zaman bir dış politika konusu

sorun olsa ya da parlamento ve kamuoyu önünde tartışılsa, hemen milli birlik ve beraberlikten söz edilmeye başlanıyor. Acaba nedir milli birlik ve beraberlik kavramı? Nereden kaynaklanıyor bu düşünce dersiniz? Milli birlik ve beraberlik düşüncesi, ya toplumun sınıflardan oluştuğunu yadsıyan bir düşüncenin ya da sınıfların varlığını kabul ettiği halde devleti sınıfların karşıt çıkarlarını bağdaştıran hakem olarak gören düşüncenin ürünüdür. Oysa devletin tarihin belirli anlarındaki çok özel durumlar dışında bir hakem değil, hâkim sınıfın baskı aracı olduğu artık bilinmektedir. Bu görüşü en fazla yadsıyanlar ise sözü geçen gerçekten en fazla yararlananlardır.

Durum bu olunca iç politikada da, dış politikada da milli birlik ve beraberlik kavramı başka içerik kazanmaktadır. Dış politikada iktidarların davranışlarının sınıfsal kökenleri anlaşıldıkça, bir toplum bilinçlendikçe, milli birlik ve beraberliği sağlamak oldukça güçleşmektedir. Fransa'da Cezayir savaşı sırasında, işçi sınıfı burjuvazi ile milli birlik ve beraberlik içinde değildi. Burjuvazının savaşını işçiler desteklemiyorlar, onların savaşında can vermek istemiyorlardı. Burjuvazi ise o sırada sürekli milli birlik ve beraberlik çağrısında bulunuyor ve çağrıya uymayanları hainlikle suçluyordu. Oysa, pis bir sömürge savaşını desteklemeyen Fransız işçi sınıfı ihanet içinde değildi, tam aksine onlar Fransa'nın insancıl onurunu oluşturuyorlardı.

Türkiye, NATO'ya tam bir milli birlik ve beraberlik içinde girdiyse 1950'lerde toplumumuzdaki bilinçlenmenin zayıflığındandır.

Çağlayangil'in Kissinger ile iki yıl önce imzaladığı sözü «Savunma ve İşbirliği Anlaşması» adlı kira anlaşmasını bir milli birlik ve beraberlik ruhu içinde destekleyemeyiz. Biz emekten barıştan yana olanlar, böylesi bir anlaşmanın ülkemiz halkımızı hangi tehlikelerin kucağına atabileceğini gördüğümüzden sözü geçen anlaşmaya karşı çıkarız. Ama bu tür kira anlaşması ve bu anlaşmanın doğuracağı olanaklardan yararlanacak sermaye ya da bir bölümü Çağlayangil'in girişimini sevinçle karşılayabilir.

Toplumların sınıflardan oluştuğu gerçeği bir kez kavranınca, milli birlik ve beraberliğin ister iç politikada ister dış politikada olsun, geniş emekçi topluluklarının da yararını kapsayan girişimlerde işleyeceği, ancak o zaman toplumun en büyük, en canlı, en yaratıcı kesimini oluşturanların birlik ve beraberlik içinde desteğini sağlamanın olası olduğunu anlamak kolaydır. Ama bir toplumda, sosyal eşitsizlik, ekonomik eşitsizlik alabildiğine büyür, yarım yamalak kalkınmanın sosyal maliyeti olağanüstü boyutlara ulaşırsa, ister iç, ister dış politikada milli birlik ve beraberliği sağlamak güçleşir, olanak dışı olur.

Milli birlik ve beraberlik kavramını, sınıfsal gerçekleri örtmek için kullananlar, o milli birlik ve beraberliği sağlayamazlar, buna karşılık milli birlik ve beraberliği gerçekleştirme şansını taşıyan lar, onun sınıfsal içeriğini görüp bu gerçeğin gerektirdiği doğrultuya yönelenlerdir.

25 Mart 1978 Cumhuriyet

Dünyanın gelişmiş tüm ülkelerinde sınıf gerçeği kimsenin yadsımadığı bir olgudur. Batı Avrupa ülkelerinde, işçi sınıfının partileri vardır ve açık seçik, insanlık tarihinin bir sınıflar savaşı olduğunu meydanlarda söylerler, kitaplarda, dergilerde yazarlar, hatta parlamento kürsülerinde dile getirirler. ABD'de, komünist partileri vardır. Ancak toplumun yapısı, kapitalizmin büyük egemenliği, işçi sınıfı partisinin kâğıt üzerinde kalmasına neden oluyor. Ama ABD'de bile kimse, salt siyasal görüşlerinden dolayı hapse atılmıyor. Hiç değilse bir süredir.

Sosyalist ülkeler ise, tarihin bir sınıflar savaşı olduğu düşüncesini resmi görüşleri haline getirmişlerdir.

Türkiye'mizde sınıf sözcüğü en korkutucu, yıllarca tabu olmuş bir sözcüktür. Ceza Yasasının ünlü 141-142. maddeleri, «Bir sınıfın diğer sınıflar üzerine tahakkümü» diye başlayıp, son derece yuvarlak, her yana çekilebilen sözcüklerle sınıf gerçeğini ortaya sermek isteyenlerin yakasına yapışılması için ne gerekirse hepsini sağlamaktadır.

Kısacası, Türkiye'de sınıflar gerçekte var olmalarına karşın, resmen «yok»turlar.

Gelin görün ki, mızrak çuvala sığmıyor, güneş de balçıkla sıvanmıyor.

Her gün her olay sınıf gerçeğini bir kez daha ortaya seriyor.

Son olay ise sosyetenin ünlü dişçisi Füreyd Dosdoğru ile ilgili.

Dişçi Füreyd'in adının karıştığı olayı, Füreyd'in ailesini artık herkes yakından bilir oldu.

Ünlü dişçinin, Muazzez öğretmeni öldürdüğü, sonra Vaniköy'deki yalısının önünden denize attığı ileri sürülüyor polis tarafından. Dişçi Füreyd Dosdoğru'nun avukatı ise, müvekkilinin suçsuz olduğunu, elinde bu konuda deliller bulunduğunu söylüyor. Füreyd'in avukatı Çetin Yıldırımakın, müvekkilinin poliste dayak yediğini, açıklamalarının zor altında yapıldığını, gerçeği yansıtmadığını, bu konuda da ellerinde delil olduğunu belirtiyor.

Şimdi basın Füreyd olayı ile ilgilidir.

Gerçek, yargılama sırasında ortaya çıkacaktır.

Ama daha bu aşamada çok korkunç bir gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır bile.

Büyük gazetelerden birinin yazdığına göre, Cinayet Masası Komiseri Metin Ömeroğlu, «Doktor Füreyd'e fiske bile vurmadık. Dövülecek sınıftan biri değildi,» demiş.

Dikkat buyrunuz, sayın komiser, «Poliste dayak diye bir olay yoktur. Böyle bir şey olamaz,» demiyor, yalnızca, «Dövülecek sınıftan biri değildi,» buyuruyor.

Şimdi mantığınızı ve dil bilginizi kullanırsanız bu tümceden hangi sonucu çıkarabilirsiniz?

«Poliste dayak vardır. Ama dövülecek sınıftan olanlar ve olmayanlar birbirlerinden ayrılırlar, olanlar dövülür, olmayanlara fiske vurulmaz. İşte Doktor Füreyd o dövülmeyecekler sınıfındandı, bu yüzden kendisine tek fiske bile vurmadık» sonucu çıkmıyor mu bu tümceden?

Anladık, sosyete dişçileri, etkili kişiler arasında tanıdıkları, kulüplerde üyeliği, Boğaz'da yalısı, bankada hatırı sayılır parası olanlar dövülecek sınıf üyeleri değiller.

Peki onu anladık da, dövülecek sınıftan olanlar kimler acaba?

Satacak, elinin emeği, gözünün nurundan başka bir şeyi olmayanlar mı?

Bir gecekonduya başlarını sokabilmek için tüm aile sabahın karanlığında yola düşenler mi?

Her türlü sömürüye dahi razı olduğu halde, onu bile bulamayıp işsiz gezenler mi?

Han aralarındaki imalâthanelerde, körpecik bir fidanken çalıştırmaya başladığımız kavruk çocuklar mı?

Dün amele diye horlanan, bugün her hak arayışının ardında ideoloji aranan ve aldıkları ve de evlerini geçindirmeye yetmeyen aylıklarının brütü üçle çarpılıp, içkili gazino masalarında şikâyet konusu edilen işçiler mi?

Bu işin böyle geldiğini, ama böyle gitmeyeceğini söyleyen, aydınlar, öğretmenler, yazarlar, sanatçılar mı?

Kış aylarında oradan oraya sürülen, eti tencerede değil, düşünde, rahat döşeği yaşamında değil, kabrinde gören memurlar mı?

Evet kim, dövülecek sınıf? Kim dövülecek sınıftan olanlar?

Kim? Kim? Kim?

Vah zavallı halkım! Vah!

13 Mart 1980 Cumhuriyet

OĞLUMUN TARİH DERSİ

Şimdiki çocuklar harika başlığını taşıyor Aziz Nesin'in yapıtlarından biri. Gerçekten gelişmeyle

haberleşme araçlarının ilerlemesiyle orantılı olarak çocuklarımız da gelişiyor, dünya olayları karşısında daha da ilgili oluyorlar.

Benim de dokuz yaşında bir oğlum var. Tüm yaşıtları gibi o da meraklı, televizyonu izliyor ve durmadan soru soruyor. Önceki gece, eski Saygon yeni Ho Şi Min kentindeki olayları televizyondan izliyorduk birlikte. Amerikan Büyükelçiliği'nin kapısında elinde işbirlikçi olduğunu gösteren belgelerle, helikopterlere alınmak için yalvaran ve kurşun geçirmez yelek giymiş, Amerikan muhafızlarınca geri itilen, horlanan biçareleri gördük. Oğlum sordu:

— Baba bunlar ne istiyorlar?

— Yurtlarından kaçmak için helikoptere binmek istiyor.

— Baba insan yurdundan kaçar mı hiç?

— Hayır kaçmaz yavrum.

— Peki bunlar niye kaçıyorlar öyleyse?

— Çünkü bunlar, vatan haini olan Tiyö ve istilacı Amerikalılarla işbirliği yapmışlar, şimdi kendi halkları tarafından cezalandırılmaktan korkuyorlar.

— Vatan hainliği nedir baba?

— Vatan hainliği, evlâdım, ülkesinin yabancılar tarafından işgaline yardım etmektir. Ya da yabancı ülkelerin, kuruluşların, şirketlerin ya da kişilerin çıkarları için ülkesinin çıkarlarını ayaklar altına almaktır.

— Başka?

— Başka, kendi halkını sokak çatışmalarına iterek bir iç savaş ortamı hazırlamak istemektir. Ülkenin düşmanlarını dost gibi göstermeye çalışmaktır. Ülkenin yeraltı zenginliklerini, ya da ha-

zinenin parasını yabancı şirketlere peşkeş çekmektir. Yabancıların ülkede, ülke halkının ve bağımsızlığının zararına elde ettikleri ayrıcalıkları gizlemeye çalışmak, onları yok gibi göstermektir. Ya da, elinde tuttuğu devlet kuvvetinden yararlanarak yakınlarına, örneğin yeğenine, kardeşine krediler açtırmak, yolsuz işler yaptırmaktır. Bir de yavrucuğum, bağımsızlığı özgürlüğü mümkün değilmiş gibi göstermektir vatan hainliği.

— Peki ya işbirlikçi nedir baba?

— Kişisel çıkarları için ülkeye göz dikmiş yabancılarla, ya da vatan hainleriyle işbirliği yapmaktır. Yani işbirlikçiler de vatan hainidirler.

— Bu kaçmaya çalışanlar öyle mi yapmışlar?

— Evet evlâdım. Bunlar, ülkelerinin bağımsızlığını, yurttaşlarının özgürlüğünü Amerikan çıkarlarına satmışlar. 1954 ve 1973'te imzalanan barış anlaşmalarına uymayarak, ülkelerini yıllar yılı savaş içinde tutmuşlar, gelişmeyi engellemişler, binlerce, yüzbinlerce, milyonlarca insanın ölümüne neden olmuşlar.

— Peki onları neden daha önce cezalandırmamışlar baba?

— Çünkü onlar daha önce dış güçlere dayanarak iktidarı ellerinde tutuyorlardı ve Japonlara, Fransızlara, Amerikalılara karşı vatanlarının özgürlüğü için çarpışanları yakalayınca ya hapse atıyor, ya öldürüyor, ya da işkence altında inletiyorlardı.

— Peki o zaman halk onlara kızmıyor muydu?

— Tabii kızıyordu evlâdım. Zaten yurtseverler bir halk savaşı yapıyorlardı, halkın çoğu onlardan yanaydı. Şimdi adı Ho Şi Min olan kentte otu-

ranların bir kısmına ise iktidar, gerçek yurtseverlerin vatan haini pis bolşevikler olduğunu söylüyordu. Tıpkı hain Damat Ferit ve şürekâsının, Mustafa Kemal Paşa (O zamanlar Mustafa Kemal Paşa daha Atatürk soyadını almamıştı) ve diğer silah arkadaşlarıyla tüm Anadolu'daki ulusal kurtuluş savaşçıları için yaptığı gibi.

— Damat Ferit de vatan haini miydi baba?

— Evet yavrum. Çünkü yaptıkları yukarıdaki tanıma uyuyor.

— Demek bizim tarihimizde de vatan hainleri olmuş, öyle mi?

— Öyle evlâdım. Ama her ulusun tarihinde hainlerin girişimlerini bastıracak, tasarılarını suya hainler vardır. Asıl önemli olan bu hainlerin girişimlerini bastıracak, tasarılarını suya düşürecek yurtseverlerin bulunmasıdır ki, bizim tarihimizde her zaman bu yurtsever güçler hâkim olmuşlardır. Vatan hainleri, tıpkı senin de arada sırada kullandığın kâğıt mendillere benzer, işini gördükten sonra buruşturup atarsın. Bizim tarihimize damgasını basan da Damat Ferit değil, Mustafa Kemal oldu.

— Evet onu biliyorum baba. Damat Ferit yenildiğine göre, artık hiç vatan haini kalmadı ülkemizde, bundan sonra da hiç olmayacak değil mi?

İşte bu soruya ben cevap veremedim.

Siz olsanız ne derdiniz?

3 Mayıs 1975 Cumhuriyet

TARİH KAVRAMI VE KIBRIS

Melih Cevdet Anday, okurlarımızın çok büyük

çoğunluğunca ilgi ve beğeni ile izlenen Cuma yazılarının sonuncusunda Halikarnas Balıkçısıyla ilgili bir tartışmada tarih kavramına da yer veriyordu.

Düşünür Anday kadar ozan Anday'ın da, çabalarından tarih anlayışının büyük yeri olduğunu görmek için tüm yaşamının dönemlerini kapsayan şiir kitabı Sözcükler'e bir göz atmak yeter.

Melih Cevdet Anday, Türkiye Cumhuriyeti'nin son Türk devleti değil, ilk Türk devleti olduğunu ilk ileri süren düşünür sanırım. Bu ilk Türk devletine bir tarih bulunmalıydı. Anday, Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir) ve Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte bu, tarihin, zengin uygarlıklar beşiği Anadolu'nun tarihi olduğunu söyleyenlerdendir.

Burada söz konusu olan tarih anlayışı, öznel bir anlayıştır. Yani Duverger'nin de belirttiği gibi, her ulus kendi geçmişinde, davranışlarını, isteklerini, amaçlarını haklı kılacak az ya da çok destansal bir görünümünü kurmaktadır. Nitekim, Melih Cevdet Anday da yazısının bir yerinde, sözü edilen olguyu şu şekilde dile getiriyor:

«Nasıl oluyordu da, İyonya ile ya da Hellen tarihi ve kültürü ile özden bir ilintileri olmayan Batılı uluslar, bu ilk çağ uygarlığını benimseyebiliyor, onu kendi uygarlıklarının temeli yapıyorlardı?.. Tarih ve uygarlık bir ulus için bir seçme bir özümseme konusudur. İngilizler Adanın tarihini kendi tarihleri olarak belletiyorlardı çocuklarına okullarda. Bunun içinde Fransız kralları dönemi de vardı...»

Tarih kavramı tartışması toplumumuzda uzun süre güncelliğini koruyacak kuşkusuz. Çünkü tarih kavramı çağdaş ulus kavramında çok önemli yer tutar.

Bugünlerde Türkiye'nin önemli sorunlarından birini oluşturan ve başka dış sorunlarının bir bölümünün doğmasına, bir bölümünün de bir an önce çözümünün sağlanamamasına neden olan Kıbrıs konusunda da son ve kalıcı çözüme gidebilmek ya da varılmış böyle bir çözümle sağlanan durumu koruyabilmek için, Ada'daki iki toplumun ve konuyla doğrudan ilgili iki ülkenin sorumlularının da, sorunu bu tarih anlayışı açısından ele almalarının zorunluğu ortada.

Kıbrıs sorununda, diplomatik çözümün sağlanmasından sonra bile iki toplumun demokratik öğelerinin dikkatli davranmamaları, sıkı bir işbirliğine girişmemeleri halinde, yeni ve çok tehlikeli olayların nasıl yeniden patlak vereceğini 1960-1974 yılları arasındaki deneyler gözler önüne seriyor...

Kıbrıs'ta tüm tarafların önerileri, bağımsız bağlantısız egemen bir devlet çözümüne yönelik. Bu devletin geçmiş deneylerinin açısından alınan derslere göre, toplumların hak ve yetkilerine karşı girişimleri ne denli ince kurallara bağlı bulunursa bulunsun, gerçek merkezî otoritesi olan bir kuruluş olması da kaçınılmaz. Yetkileri lafta kalan bir konfederasyonun bölünmeye giden yol olduğu herkesçe biliniyor.

Gelecekteki Kıbrıs devletinin de, bilimsel açıdan üç öğesi olacak. Tıpkı başka devletler gibi. Toprak parçası; yurt, nüfus; ulus ve politik otorite.

Bu açıdan olaya baktığımızda, Kıbrıs'ın kendine özgü durumunun ikinci öğede yatmakta olduğunu görüyoruz. Gerçekten Kıbrıs'ın nüfusu iki ayrı toplumdan oluşmakta. Acaba iki ayrı etnik gruptan oluşan bir toplum bir devletin sözde uyruk-

luğunun dışında zaman içinde bir ulusu oluşturabilir mi?

Gobineau gibi artık çağı geçmiş, bir zamanlar görüşleri ırkçılara önderlik etmiş düşünürlere göre, ulusu oluşturan öğeler, ırk, dil ve din gibi nesnel kavramlardır ve bu durumda Kıbrıs halkı bir ulus oluşturamaz.

Oysa, öznel denen ikinci görüş ise isteme dayanan öğelere yer vermektedir ve çağımız bilimcilerinin büyük çoğunluğunca kabul edilmiştir. Özellikle Renan'ın 1882'de «Bir ulus nedir?» adlı kısa çalışmasında ortaya atıp, geliştirdiği bu görüşe göre, ulus kavramının en önemli öğesi birlikte yaşama isteğidir. Renan «bir ulus, bir ruh, düşünsel bir ilkedir» diyordu. Bu görüş yalnızca öznel değil aynı zamanda tarihseldir. Çünkü bu kavramda ulus, tarih içinde oluşan bir bilinç olarak ortaya çıkmaktadır.

İşte tarih kavramının Kıbrıs sorunu ile karşılaştığı nokta burada belirleniyor. Bu soruna akılcı bir çözüm getirilmedikçe, diplomatik alandaki önerilerin, buluşların ilerlemelerin, hatta son çözümlerin hiçbiri, Kıbrıs'ın yeni tragedyalara gebe kalmasını önleyemeyecektir.

Sorun belki diplomatik değil, politik görüşmeler aşamasında ele alınmayacak, ama tüm anlaşmazlıkların, tüm çözüm yönelişlerinin temelinde yatmakta da devam ediyor. Kıbrıs Rum ve Türk demokratik güçlerinin bu sorunu daha şimdiden ele almaları gerekir. Başarıları ise, şoven baskı ve duyguları aşmayı becermiş, Türk ve Yunan demokratik güçlerinden görecekleri desteğe bağlıdır. Bu durumda, biri iki toplumlu üç ülkenin demokratik güçlerinin bu yoldaki çabalarını desteklemekte bü-

yük yarar vardır. Barış Derneği'nin sözü geçen doğrultudaki son çağrısını ve ilgili ülkelerin benzer kuruluşlarının da çağrıya olumlu yanıt vermesini, çok önemli bir yolda atılmış yapıcı bir adım olarak nitelememek olanaksızdır.

6 Aralık 1978 Cumhuriyet

ŞARTLI YARDIM

ABD Başkanı Ford ile Dışişleri Bakanı Kissinger Kongre'den Türkiye'ye yardımın yeniden başlamasını istediler.

Senato'nun çoğunluk grubu Başkanı Mike Mansfield ile azınlık grubu Başkanı Hugh Scoot bir kanun teklifi hazırladılar.

İki liderin hazırladığı kanun tasarısı Türkiye'ye yardımın şartlı olarak yeniden başlatılmasını öngörüyor.

Washington'un şartları ise şunlar:

1 — Dışişleri Bakanı Kissinger, Kongre'ye belli sürelerle rapor vererek, Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili Birleşmiş Milletler kararı doğrultusunda gerginliği giderici girişimlerde bulunduğunu bildirecek.

2 — Türkiye, Kıbrıs'ta asker sayısını arttırmayacak.

3 — Yardımın yeniden başlaması üzerine gelen silâhlar Kıbrıs'ta kullanılmayacak.

Bizim ABD'nin yardımı şartlı olarak başlatmasına karşı bir diyeceğimiz olamaz, yardımı veren onlar olduklarına göre koşullarını saptamak da onların bileceği bir iştir.

Ancak, Cumhurbaşkanı Sayın Korutürk'ün de

çok yerinde ve haklı olarak belirttiği gibi ABD yardımı tek taraflı değildir. Biz de ABD'ye yardım ediyoruz. Onlara bazı kolaylıklar sağlıyoruz, NATO çerçevesinde ve hatta dışında sırtlandığımız yükümlülükleri yerine getiriyoruz.

Bu durumda, Türkiye'nin ABD'ne yaptığı yardımı sürdürmek için bazı şartlar ileri sürmesini olağan karşılamak gerek.

Eğer Amerikan yardımı şartlı olarak başlarsa, bizim hükümetimiz de yardımı şartlı olarak sürdürmelidir.

Bu konudaki önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz:

1 — Yardımın sürmesi için Dışişleri Bakanı belli sürelerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, ABD'nin Vietnam'da 1973 Paris anlaşmalarına uyacağı, Güneydoğu Asya'da gerginliği giderecek girişimlerde bulunacağı yolunda rapor vermelidir.

2 — ABD, Türkiye'deki üsleri CIA'nın girişimleri için kullanmamalıdır.

3 — ABD, Türkiye'deki üsleri Arap ülkelerine karşı kullanmayacağına dair garanti vermelidir.

4 — Washington, dünyanın hiçbir yerinde barışı zedeleyici girişimlerde bulunmayacağına Türkiye'yi inandırmalıdır.

Örneğin, ABD'nin Latin Amerika'da darbe hazırlamayacağına dair garanti vermesi gerekir.

Türkiye, ABD'ne yaptığı yardımın gayesine uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmelidir. Örneğin CIA'nin Portekiz'de faşistleri yeniden işbaşına getirmeyeceğinden emin olmak için, Portekiz'e ve Washington'daki CIA merkezine heyetler gönderilmeli ve durum yerinden incelenmelidir.

5 — Ayrıca Türk gençlerinin ahlâkını bozan,

müstehçen filmlerin yapımına da ABD son vermeli, ülkede müstehçen film yapımını yasaklamalıdır.

Bunun için gerekirse, konuya insanî açıdan bakabilecek olan bir Başkan muhtıra yoluyla işbaşına getirilmelidir.

6 — Son günlerde, piyasalarımızda çok bollaşan ve içindeki zift çokluğu yüzünden kanser tehlikesi taşıyan Amerikan sigaralarının yapımı da durdurulmalı, gerekirse ABD'de Virginia tütünü ekimine son verilmelidir. İki senatörümüz bu iş için Amerika'ya gitmeli, tütün bölgelerini gezerek incelemelerde bulunmalıdırlar.

Ancak ABD'nin yardımın devamı için bu koşulu kabul etmesi halinde zarara uğrayacak tütün ekicilerinin durumunu hafifletmek üzere, Türkiye'nin Sam Amca'ya bir miktar yardım yapması gerekecektir. Bu yardım şu şekillerde olabilir: Nikotinsiz olan Mısır püskülünden sigara yapımı için yeni tesislerin kurulmasına teknik katkıda bulunabiliriz. Püskülleri sigara yapmaya, Amerikan mısırından daha elverişli olan Karadeniz mısırlarının yetiştirilmesi için Karadenizli mısır uzmanları gönderebiliriz. Ayrıca bir kısım tütün eksperlerini de yasağın uygulanmasını kontrol amacıyla ABD'ne göndeririz. Tabii bu iş için Washington'a bir miktar para yardımı da yapılır. Yardımın çok küçük bir kısmı tütün ekicilerine verilmeli, geri kalanı ile gidecek uzmanlarımızın maaşı ödenmeli, bir kısmı da ihraç edeceğimiz mısırın tutarı olarak geri alınmalıdır.

Satacağımız mısırların Türk gemileriyle taşınması şarttır ve navlun ücretini de ABD ödemelidir.

Bizce bu altı şart yeter.

ABD'li politikacıların özel hayatlarının düzgün geçmesinin, bunların sekreteriyle, sıkı ilişkilere girerek, karılarını tatsız durumlarda bırakmamalarının şart koşulmasını isteyenler de var.

Ancak kanımızca, bizim böyle bir şart ileri sürmemiz ABD'nin içişlerine karışmak olur ki bu da dostluğa yakışmaz. Hem onlar bizim içişlerimize karışıyorlar mı ki?

3 Mart 1975 Cumhuriyet

BAŞKA BİR AMBARGO

ABD Senatosu Dış İlişkiler Komisyonunun kararı ambargo konusunun ülkemizde yeniden tüm sorunların üstünde bir önem ve güncellik kazanmasına neden oldu.

Amerika silah ambargosunun sürmesi, kısa dönemde Türkiye için üstesinden gelinmesi güç sorunlar doğuracak niteliktedir. Ancak «Bir musibetin bin nasihatten daha yararlı» olduğunu söyleyen atasözündeki gerçeği de unutmamak gerek. Türkiye'nin savunma stratejisindeki temel tutarsızlık, ulusal güvenlik sorununa yaklaşımındaki bozukluk, Kuzey Atlantik İttifakı bağrındaki durumundaki sakatlık ve dengesizlik, ABD ile ilişkilerindeki yanlışlık çok söylendi, çok yazıldı. Ama, ülkemizde egemen olan güçler ile düşünceye gerçeğin yolunu göstermek olanağı bulunamadı. Ambargo musibetinin ülkemiz üzerine bütün çıplaklığıyla lök gibi oturduğu dönemin, geçmiştekilere oranla daha aydınlık bir düşüncenin iktidar olmaya çalıştığı bir zamana rastlamış olması, ola-

yın değerlendirilerek, gelecek için daha gerçekçi ve ulusal çıkarlara yanıt getirecek çözümlere varılması açısından yararlıdır kuşkusuz. Bugün de, ambargo olgusundan çıkarılacak sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda saptanacak yeni politikanın uygulanmaya konmasını güçleştirecek, ekonomik sorunların yanı sıra siyasal cinayetlerin puslandırdığı havanın ortaya diktiği büyük engeller olduğunu görmezlikten gelemeyiz.

Ulusların tarihleri, güç anlarda da çıkış noktaları bulunduğunu gösteren örneklerle doludur. Bizim geçmişimiz de benzeri örnekler bakımından çok zengindir. Yeter ki, tüm yurtsever güçler elbirliğiyle güçlükleri aşacak irade gücünü, direncini göstersinler ve engelleri aşacak bir düzeye varmış olsunlar.

Amerikan silah ambargosu olayı ve son gelişmeler üzerine bazı basın organlarımızın Sam Amca'nın kurumlarını değerlendirme biçimleri, oldukça endişe verici, birinciden çok daha önemli ve onun doğurduğu sorunları aşmamızı güçleştirecek, engelleyecek boyutlara varan, ikinci bir ambargonun varlığını ortaya koyuyor.

Cumartesi günü yayınlanan en yüksek satışlı İstanbul gazetelerinden birinde, şöyle bir başlık vardı:

«Senatör Joardeche Türk seyircisine hitap etti (seslendi).

«Amerikan Senatosu kokuşmuştur.»

«Rudi, kendisine yapılan ikiyüzlülüğe ve çirkin oyunlara isyan etti.»

Haberi baştan sona okuduğunuz halde Senatör Joardeche'in kim olduğunu, nereden seçildiğini, ne kadar süredir, Senato'da görev yaptığını öğren-

meniz olası değildi. Olamazdı da, çünkü Amerika Senatosunda Joardache diye bir senatör yoktu. Gerçekte söz konusu olan, televizyondan haftalardır yayınlanan bir dizi filmin, düş ürünü kahramanının öyküsüydü. Yayına girdiğinden beri üzerinde çok söz edilen, yazınsal değeri hiç de ortanın üstünde olmayan bir yapıt olan «Zengin ve Yoksul»un baş kahramanıydı Senatör Rudi Joardache. Ama ülkemizin en büyük satışlı gazetelerinden biri ambargo konusunu bu düşsel çerçeve içinde ele almış ve haberinde roman kahramanını Biden, Javits, Pell, Sarbanes Sparkman ve benzeri gerçek bir kişiymiş gibi sunmuştur.

İşin daha daha acısı, ciddiyetiyle tanınan bir gazetenin başyazarı ve yöneticisi de, silâh ambargosu üzerine öfkelendiği Amerikan Senatosuna Irwing Wallace'in yapıtını temel alarak ve yine Rudi Joardaceh'in düşsel macerasıyla yaklaşmaktadır.

Amerikan Senatosunun ne olup, ne olmadığını lobi düzenin yapısının özelliklerini anlatan her dilde birçok kitap yayınlanmış, bu konuda çıkan yasaları, bazı yıllarda harcanan paraları dile getiren yazılar Türk gazetelerinde de çıkmışken, konuya bir Amerikan romancısının yapıtını, onu bile okumadan, yalnızca filme alınmış şeklini temel yaparak yaklaşmak nasıl bir düşünce yoksulluğudur.

Son yıllarda TRT aracılığıyla halkımıza iletilen Amerikan malı beyin yıkama ürünleri, toplumumuz üzerinde öylesine etkili olmuştur ki, aynı gazetelerde aynı gün yayınlanan anneler günüyle ilgili ilanlarda bile, yine Amerikan yapımı bir çizgi film olan, Jetgiller ailesinin iki minik yavrusu, Enroy Cudi ve sevimli köpekleri Astro aracılığıyla, tüketicilere seslenilmiştir.

Yeğen Demirel, seçaat arzederken, sirkatini söylediği açıklamalarında, yurdundan kaçmadığını iddia ederken, «Ben Kımbıl değilim» sözleriyle «meramını ifade etmiştir». Bilindiği gibi Dr. Kımbıl yine Amerikan yapımı «Kaçak» filminin düşsel kahramanıydı. Malatya'da gerici ve faşistlerin pişirip kotardıkları olaylardan sonra, yine aynı çevrelerin tezgâhladıkları gösterilerde «Falconetti Ecevit» diye haykırılmıştı. Falconetti de Zengin Yoksul'un öyküsü artık kabak tadı veren kötü adamıdır.

Örnekleri çoğaltmak olası, ama ne gerek var? Haydi diyelim ki, Malatya'da faşizmin oyununa gelenler ile yeğen Yahya'nın düşünce düzeyleri Fransızların budala kutusu adını verdikleri aygıtın gösterdiklerinden daha yukarılara tırmanmıyor. Ama güldürü dergilerinden günlük gazetelerin ciddi köşelerine kadar artık her konuyu televizyon dizilerinin dar düşünce çerçevesi içinde ele almak alışkanlığı yayılmaya başlamış ise o toplumda tehlike çanları acı acı çalıyor demektir.

Ünlü Fransız düşünürü Voltaire «İnsanlar ancak sözcük haline getirebildikleri kavram ve düşünceleri berrak bir şekilde kavrar ve anlatabilirler» der.

Türkiye'miz yedisinden yetmişine alfabesizinden, gazetecisine, hayali mobilya yeğeninden, durumu idare eden köşe yazarına kadar Amerikan dizilerinin dar çerçevesini aşamayan bir düşünce birikimine itilmiş ise, bu Amerikan silah ambargosundan çok daha tehlikeli bir ambargonun pençesine düştüğümüzü gösterir.

Düşünce yoksulluğu, kültür yoksunluğu, kişilik yozluğunun üstesinden gelinemeyen bir toplum-

da yabancı bir ülkenin koyduğu ambargoyu başarıyla kırıp aşabilmek gerçekten çok güçtür. Eğer bir an önce gözümüzü açıp bu duruma bir çare bulamaz isek, ulaşılması bugünden güçleşen amaçlara varabilmek yarın olanaksızlaşacaktır.

Çünkü kafalardaki ambargo en korkunç ambargodur ve ambargolu kafalarla da hiçbir yere varmak olası değildir.

15 Mayıs 1978 Cumhuriyet

AJDA İLE ÖVÜNMEK

Olympia Paris'te Opera yakınında bulunan bir gösteri salonu. Fransa'nın ünlüleri ya da Fransız seyircinin zevkine uygun düşen yabancı hafif müzik yıldızları burada gösteriler yaparlar.

Bunların yanısıra, yeni sahneye çıkmış olanlar, ya da Paris seyircisine göre ikinci sınıf sanatçılar da, yıldızdan önce sahnede görünüp, giderler. Son zamanlarda ünlü şarkıcıların gösterilerinin kalabalık bir kadroyla yapılması moda oldu. Sylvie Vartan'ın «show»unda arkada dans edenlerden, şarkılarında kendisine eşlik edenlere kadar birçok kişi yer alıyor.

Bu ay içinde Olympia sahnesinde hepimizin göğsünü kabartan, yaşam sıkıntımızı unutturan, karışık politik durumumuzun endişelerini silen, önemli dış sorunlarımızı ikinci plana iten bir olay oldu. Ünlü şarkıcımız Ajda Pekkan, Enrico Macias'ın programında tanınmış şarkıcıya eşlik edenlerden biriydi.

Olayın gazetelerimizde yer alış biçimine bakar-

sanız, son yılların sanatımızdaki en büyük gelişmesi sayılmalıdır. Ciddi geçinen gazetelerimiz birinci sayfalarında Ajda Pekkan'a, Ege sorunundan fazla yer verdiler, «Ajda alışverişe çıktı», «Ajda üşüttü nezle oldu», «Ajda televizyonda şarkı söyledi», «Ajda provada başarılıydı», «Ajda yarın doğulu prenses kılığında sahneye çıkıyor.»

Ve böylece Ajda hanım yalnız Parislilerin gönüllerini fethetmekle kalmadı, tüm Türklerin günlük sıkıntılarını, üzüntülerini unutturdu. Doğuda kış, Ankara'da karışıklık, dış politikada hareketsizlik, yaşamda güçlük, hepsini, ama hepsini unuttuk artık. Ajda sahneye çıktı ya!

Şimdi bu tür gazetelerden haber alıyoruz. Paris'teki Türkler, Ajda ile övünüyorlarmış. Yalnız onlar mı ya, hepimiz tüm Türkler Ajda ile övünüyoruz.

Tabii övünürken çalışmayı da bir yana bırakmıyoruz. İş bulanlarımız çalışıyor, ücret alanlarımız da daha ücretleri ellerine geçerken vergilerini ödüyorlar. Vatandaşın vergisinin nereye gittiğini her zaman öğrenmesi kolay olmuyor. Son zamanlarda gelen haber doğru ise, bu vergilerimizin bir kısmı mobilya diye sunta ihraç edenlere, vergi iadesi, daha doğru deyimle prim olarak gidiyormuş.

Yani Ajda ile övünüyor, suntacılara çalışıyoruz.

Övünmek iyi, çalışmak da çok iyi ya, bir de güven gerek.

Güvenmeye gelince: Tehlikelere karşı devletimizi uyarması gereken istihbarat örgütlerimize güvenmeliyiz. Sayın Çağlayangil'in bir gazetede yayınlanan demecine bakılırsa Demirel'in, Dışişleri Bakanı MİT'e güvenini biraz garip bir şekilde dile

getiriyor. İstihbarat örgütümüzün CIA ile organik bağlarının, ülkemizde Made in USA darbeleri her zaman mümkün kıldığını söyler gibi bir hali var Sayın Çağlayangil'in.

Ama biz iyi yurttaşlar olarak MİT'e güveniyoruz. Günlük gazetelerimizden birinde yayınlanan ve MİT'e dayandırılan bir habere göre, istihbarat servisimiz, Türk diplomatlarını tehdit eden 10 tehlikeli kişiyi tespit ederek Dışişlerimizi uyarmış.

Bu 10 tehlikeli kişiden biri de, Federal Almanya'nın Köln kentinde WDR'de (Batı Alman Radyo Televizyonu) çalışan bir Türk yurttaşı Ayşim Atsız. Ayşim Atsız'ı MHP'nin Almanya örgütü nedense pek sevmiyor. Türkeş'in komandolarının bu ülkede girişimlerini gözler önüne seren ve Alman otoritelerini uyaran bir programın WDR'de yayınlanması üzerine Ayşim Atsız'ın MHP'nin boy hedefi haline geldiği söylentileri dolaşıyor etrafta.

Ve tam bu sırada bir gazete haberi: «Ayşim Atsız, diplomatlarımızı tehdit eden 10 tehlikeli kişiden biri.» Çağrışımlar birbirini kovalıyor kafanızda: Ayşim Atsız, WDR, Almanya'daki MHP komandoları, bunlar hakkındaki yayın, MİT raporu. Bir yandan Çağlayangil'in monoton sesini duyar gibi oluyorsunuz! MİT'in organik ilişkileri...

Ne oluyor acaba?

Çağrışımları atın kafanızdan! İyi bir yurttaş olarak size ne söyleniyorsa onu dinleyin! Sizden ne isteniyorsa onu yapın! Kime güvenmenizi salık veriyorlarsa ona güvenin!

Ankara'da Güven Parkı'nda bir Atatürk anıtı vardır. Altında Büyük Ata'nın şu cümlesi yer alır: «Türk öğün, çalış, güven.» Atatürk öleli 37 yılı geçiyor. Şimdi yeni bir dönem yaşıyoruz. Bu döne-

min düşünceleri sloganları da kendine göre artık. Bugün o slogan da değişti, bir bakıma daha somutlaştı. Artık Türkler Ajda ile övünüyorlar, suntacılara çalışıyor, MİT'e güveniyor. Şimdi sloganımız budur işte:

TÜRK, Ajda ile ÖVÜN, suntacılara ÇALIŞ, MİT'e GÜVEN.

17 Mart 1976 Cumhuriyet

«KOMÜNİSTLER IŞIK SAÇIYOR»

Böylesi bir iddiamız olmadığını belirtmek için yukarıda özenle tırnak içine alıp yanına ünlem işareti koyduğumuz komünistler ışık saçıyor tümcesini, vatandaşın biri, bir diğerine telkin etse, öbürü de kalkıp bunu toplu bir yerde söylese, söyleyen 142. madde gereğince, komünizm propagandasından, söyleten de azmettirmekten içeri girerler. Tabii mahkemeye çıkmadan önce Birinci Şubede ve belki de semti meçhulde gayet iyi ağırlanırlar da.

Ama elinizi vicdanınıza koyarak söyleyin, şu son günlerde ülkemizin batı kesimlerinde, örneğin Trakya'da oturan bir vatandaş, elektrik düğmesini çevirdikten sonra:

— Allah razı olsun, komünistler ışık saçıyor, derse bunun azmettireni kimdir?

Şu anda Bulgaristan'dan dönmüş olan ve daha önce de Bulgarlarla anlaşma yaparak, onlardan elektrik alan MC'nin Başbakanı Demirel değil midir?

Ülkemize kaynağı Bulgaristan'da olan elektri-

ği, başka bir deyişle kökü dışarıda cereyanları sokmayı Demirel sola karşı açtığı cihad ile nasıl bağdaştırıyor?

Şimdi vatandaşların evi her gece bu kökü dışarıda cereyanla nurlanınca halimiz nice olacak? Kaynağı komünistlerin elinde olan cereyanı vatandaşın evine kadar sokmakla, MC'nin Başbakanı Hür Dünya'nın ne olduğunu bilmeyen, bağlı olduğumuz yüksek NATO ideallerini kavrayamayan saf vatandaşın,

— Aşkolsun vallahi, şu Bulgar komünistleri de olmasaydı karanlıkta kalmıştık. Komünistler nur saçıyor, demesine yol açmaz mı?

Yazıları pertavsızla okuyan savcılar içinde, Demirel için komünizm propagandasından kovuşturma açmaya cesaret edecek kimse yok mu?

Şimdi ne yapmalı, nasıl etmeli de şu kökü dışarıda cereyanın vatandaşı zehirlemesini önlemeli?

Aslında, bu cereyanı Bulgarlar'ın vermediğini mi söylemeli?

Bizce en iyi çare, Bulgaristan'dan gelen elektrikle aydınlanan bölge ahalisinin evlerinde kullandıkları ampullerin üzerine, «Komünizm her görüldüğü yerde ezilmelidir» yazmalı... Böylece, durum tümüyle düzelmese bile, büyük ölçüde hafiflemiş olur.

Bir başka çare de, Bulgaristan'dan gelen elektrikle aydınlanan vatandaşlarımıza her gün radyo ve televizyon aracılığıyla şöyle haykırmaktır:

— Vatandaşlar kanmayın! Aldanmayın! Evinizde gördüğünüz elektriğin nuru değil, komünizmin zulmetidir.

Bu tedbirler bir an önce alınmalıdır. Yoksa

Bulgarlardan elektrik enerjisi satın almak için anlaşmayı imzalamış olan Demirel'in önayak olduğu komünizm propagandası ülkemizde yıkıcı boyutlara ulaşabilir.

Bu arada, Demirel'in yine Bulgaristan'a gitmiş olması, Bulgar yöneticileriyle görüşmesi hepimizi kuşkulandırmaktadır. Sayın Demirel meydanda attığı nutuklara karşın, bu kez Bulgaristan'dan su da alırsa, bu durumun doğuracağı propaganda olanakları ülkemizin bütünlüğünü bozacak boyutlara erişiverir.

Demirel bu durumu seçmenlerine acaba nasıl açıklar?

Herhalde,

— Yazları Bulgaristan bize elektrik satacak, kışları da biz onlardan elektrik alacağız, diyerek sıyrılır işin içinden.

İlginç durum, son derece ilginç.

Korkarız Demirel, Bulgaristan'dan ayrılırken kendisine,

— Son bir isteğiniz, son bir sözünüz var mı ekselâns? diye soranlara tıpkı Beethoven'in ölürken yaptığı gibi (Aslında aşağıdaki sözü söyleyen Beethoven değil Goethe'dir, ama Demirel için ikisi arasında önemli bir fark olacağını sanmıyoruz):

— Biraz daha ışık! diye haykıracaktır.

4 Aralık 1975 Cumhuriyet

KAZIM'A NE LAZIM?

Önceki gece Türkiye'nin çoğunluğu, televizyonlarının başında, nefesini kesmiş, hazin bir tab-

loyu izlemekleydi. Leningrad'da yapılan Dünya Serbest Güreş Şampiyonası, bir anda yurttaşlarımızın çoğunluğu için, en önemli dış olay haline gelivermişti.

Pazartesi gecesi televizyonlarının başında olanlar pek sevinçli kalkmadılar oturdukları yerden. Ünlü Mehmet Sarı'nın güreşini anlatan spiker birinci devrenin sonunda şöyle diyordu:

— Mehmet'i gonk kurtardı.

Ama 57 kilo güreşçimiz Kâzım Yıldırım'ı gonk da kurtaramadı ve Sovyet Yumin'e 7,5 dakikada tuş oluverdi Kâzım.

Önceki gece güreşleri birlikte izlediğimiz dostlar, Kâzım'ın halini gördükçe fena oluyor ve güreşimizin eksiklerini sayıyorlardı:

— Kâzım iyi oyun uygulayamıyor.

— Kâzım'a nefes lâzım.

—Kâzım'a fizik kondisyon lâzım, baksana Rus'a, nasıl da güçlü.

Daha sonra Ahmet Ayık, Kâzımlara neler lâzım olduğunu uzman bir kişi olarak anlattı, sunucu kendi görüşlerini de buna kattı.

Doğrusu Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası iktidar için de büyük bir olanaktı. Güreşçilerimiz, rakiplerini teker teker yenip şeref kürsüsünde millî marşımızı çaldırıp boyunlarını altınlarla, gümüşlerle donatabilselerdi, kendilerine Yeşilköy'de büyük bir karşılama töreni yapılırdı. Sonra Başbakan tarafından kabul edilirler, kollarına birer altın saat takılır ve sayın politikacılarımız fırsatı ganimet bilip, Türk'ün bükülmeyen bileğinden, yere gelmeyen sırtından söz ederlerdi.

Ama olmadı, olamadı, bundan böyle olabileceği de yok.

Güreşçilerimizin hemen hepsi, Kâzım gibi sırtlarının minderlere yapıştığını gördüler.

Son şampiyonada sloganımız, «Ey Türk, titre ve tuş ol!» idi. Ve titreyip tuş oldu arslanlarımız.

Ve onların sırtları yere geldikçe, ulusça hop oturup hop kalktık. Doğrusu bu yenilgiyi pek kolay kabullenemeyecek gibi görünüyoruz.

Göreceksiniz önümüzdeki günlerde hep Kâzım'a ne lâzım olduğunu tartışacak «uzmanlar», «yetkililer»:

— Kâzım'a antrenör lâzım.

— Kâzım'a tesis lâzım.

— Kâzım'a kondisyon lâzım.

— Kâzım'a olanak lâzım.

Her spor dalında yenilgi tartışmak artık ulusal uzmanlığımız oldu.

Oysa güreşteki bu yenilgilere böylesine üzülüp şaşırmamayı anlamak da olanak dışı.

Türkiye uluslararası alanda hangi dalda yenilmiyor?..

Ulusal gelirimiz mi övünülecek bir düzeyde?

Gümrük duvarlarıyla korunmuş iç pazarlarda rekabetsiz at oynatan dayanıklı tüketim mallarımızı dış piyasalarda satmaya kalksak, öbür ulusların malları önünde tuşa gelmekten kurtulabilir miyiz?

Buğday üretiminde tuş olmuyor muyuz?

Elektrik üretiminde Bulgaristan ile karşılaştırıldığımızda durumumuz Kâzım'ın Rus karşısındaki durumundan farklı mı?

Büyük şişinmelerle çıktığımız Ortak Pazar minderinde köprüye gelmedik mi? Ve köprü daha ne kadar sürecek? Ne kadar dayanacağız tuş olmamak için?

B.M.'de hangi ulusal davamızda görüşlerimiz kazandı?

Tarım ülkesi Türkiye, tereyağını, sanayi ülkesi Almanya'dan daha ucuza mal edebiliyor mu? Küçük Hollanda'dan daha kaliteli tereyağı üretebiliyor muyuz? Tavukçulukta tuşa getirebileceğimiz bir ülke biliyor musunuz?

Bu düzen içinde Kâzım, Rus karşısında tuş olmayıp da ne yapacak?

Son zamanlarda spor dünyasında aşama yapmış ulusların sporlarının arkasında büyük bir ekonomik ve sosyal gelişmenin bulunduğunu neden görmek istemiyoruz?

Geri kalmış ekonomisi, çözülmemiş sosyal sorunları, utanç verici düzeydeki ulusal geliri, aç insanları ile Türkiye'miz uluslararası alanda nasıl şampiyon olsun?

Artık İkinci Dünya Savaşı ertesinin kavruk insanları kalmadı dünyada. Şimdi beslenen herkes güçlü, eğitimden geçen her sporcu bilgili ve becerikli. Ve bu gelişmeye bağlı olarak mucize yaratmamız olasılığı da gittikçe kayboluyor.

Ekonomisiyle, politikasıyla, sosyal sorunlarıyla tuş olmuş Türkiye'mizin insanları, içinde bulundukları duruma bakmadan, Kâzım'ın sırtının mindere yapışmasına hayıflanıyorlar ve hep bir ağızdan haykırıyorlar:

— Bir daha böyle olmaması için Kâzım'a ne lâzım?

Şampiyon olması için Kâzım'a, her alanda gelişme gösteren, hızla kalkınıp uluslararası alanda varlığını kabul ettiren bir sanayi, insanca yaşama, yeteneklerini geliştirme, her alanda çalışabilme,

adam gibi beslenebilme, insan gibi eğitim görme olanağı lâzım.

Kısacası Kâzım'a yeni bir düzen lâzım.

Yoksa durum böyle devam ettikçe, güreşçilerimiz rakiplerine her geçen gün daha hafif gelmeye başlayacaklar. Ve sonunda minderlerde gerçek bir güreşçi olmaktan çıkıp, birer antrenman aracı haline gelecekler. Ve o zaman onların sırtını çok kısa sürede, çok kolay şekilde yere getirenler doğrulduklarında kendilerine bu kolaylığı sağlayan Türkiye'ye doğru bakıp haykıracaklar:

— Sağolasın bozuk düzen!..

21 Nisan 1976 Cumhuriyet

DÜLGER BALIĞININ ÖLÜMÜ

Sait Faik, **«Dülger Balığının Ölümü»** adlı öyküsünde, bir balıkçı kahvesinin önündeki denizden yeni çıkarılmış dülger balığının ölümünü anlatır. Öykücümüzün anlattığı söylenceye göre, bir zamanlar bir canavar olan dülger balığını, İsa'ya şikâyet etmişler. İsa, «Yalınayak başı kabak, dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin baş parmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş... O gündür bu gündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığı» imiş.

Sait Faik şöyle bitiriyor, **«Dülger Balığının Ölümü»** öyküsünü:

«Dülger balığının ölüm hali hayli uzun sürü-

yor. Sanki balık şu hava dediğimiz gaz, suya alışmaya çalışmaktadır. Hani biraz dişini sıksa, alışması bile mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm halini, dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmidört saate çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle görüvereceğimizi sanıyorum.

Onu atmosferimize, suyumuza alıştırdığımız zaman bayram edeceğiz. Elimizde, görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin, ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Onu şair küskün anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak. Acı acı sırıtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, eğesi, testerisi ve baltasıyla kazıyacak. İlk çağlardaki canavar halini bulacak.

Bir kere suyumuza alışmayagörsün. Onu canavar haline getirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağız.»

Sait Faik'in hepsi birbirinden güzel öykülerinden birini anımsamamız boşuna değil. Dünkü gazetelerde bir kez daha yenilgiye uğrayan Fenerbahçe takımının Avrupa'dan getirttiği iki futbolcusunun birini kadro dışı bıraktığını, birine ise ihtar verdiğini okur okumaz, **«Dülger Balığının Ölümü»** öyküsü geliverdi usumuza.

Haydi ağzı çok lâf yapan, çok kısa sürede eski

alışkanlıklarına dönen sorunlu Engin'i bırakalım bir yana. Ya İlyas'a ne demeli?

Bu küçücük çocuk, spor yazarı arkadaşlarımızın deyimiyle «Büyük fulbolu» ile F. Almanya gibi bir ülkenin birinci lig takımlarında yıllarca oynamayı başarmamış mıydı?

Gelir gelmez çıktığı ilk maçlarda herkesin ağız birliği etmişçesine, «Fenerbahçe'nin kurtarıcısı» dedikleri İlyas bu çocuk değil miydi?

Peki ne oldu dersiniz İlyas'a?

Sakın biz ona öğrendiği fulbolu unutturup, ya da unutturmasak bile ondan vazgeçip, kendi alışkanlıklarımızı, kendi futbolumuzu, kendi tutumumuzu aşılamış olmayalım?

İlyas sulardan çıkıp da bizim suyumuza alıştığı takdirde, tüm iyi huylarıini yitiren dülger balığına benzemesin sakın?

Bu soruları, uzmanlık dallarına girdiği için spor yazarı arkadaşlarımız çokça tartışacaktır. Zaman da bize, Sait Faik'in düşünde dülger balığının uğradığı dönüşüme uğramış görünen İlyas'ın ne olacağını gösterecek.

Şu kısa zaman parçası içinde de İlyas olayı da bize bazı şeyleri göstermiş olmalı. Toplumun hangi alanında, hangi kurumunda olursa olsun, yeni insanlarla eski deneyleri yinelemek yine aynı sonuçları verecektir. Toplumlarda, kuralları sağlam koymak, onlara kesinlikle uymak ve kurumları geliştirmekle yenilikler sağlanabilir. Yoksa yeni adamlar getirerek, eski kurumları daha da bozduğumuz halde, eskisinden daha iyi sonuçlar alınabileceğini sanmak, bir zamanlar Abdullah Cevdet'in Avrupa'dan damızlık getirip toplumu çağdaşlaştırmak tutkusu gibi ipe sapa gelmez bir düşüncedir.

İşte Sait Faik'in dülger balığına döndürdüğümüz İlyas bu olgunun bir örneğidir.

Başka alanlarda başka örnekler mi istersiniz? Çook...

1 Ekim 1983 Cumhuriyet

TEK KOLLU KAHRAMAN

Kar birden yurdun her yanını kapladı. Televizyonda hava raporunu izleyenler, tüm bölgelerin görüntüleri üzerinde boynunda atkılı kardan adamlarla karşılaşıyorlar. Soğuk yokluğun doruğa tırmandığı bir anda yakaladı ülkemizi. Çağdaş yakıtlardan nasibini almamışlar için durumda pek değişiklik yoksa da, fuel-oil ile ısınan, daha doğrusu bir zamanlar ısınan binalarda oturanlar şimdi tir tir titremekteler. Okullarda kaloriferler duvarlara yapışmış zevksiz birer süs eşyası gibi durmakta, yuvadan liseye kadar çocuklar soğuğun pençesi altında kıvranmaktalar. Çoğu çocuğuna yuva, okul olanağı sağlayamayan Türkiye'nin düzeni, artık büyük çoğunluk ile azınlığı üşümekte birleştirerek, eşitliği elde etmenin büyük başarısını gösteriyor.

Fuel-oil'in litresine 20 lirayı bastıran para babaları için işler yolunda, bu olanaktan yoksun çoğunluk titriyor. Elektrik kesintileri her geçen gün artıyor. Bu tırmanış böyle sürerse, yakında günün yarısını elektriksiz geçirmek zorunlu olacak. Bu yokluğun zaten düşük ve kalitesiz düzeyde olan üretimi ne yönde etkileyeceğini varın siz düşünün. Kömür bir ayrı sorun, petrolden değişik yanı,

kâğıt üzerinde var olmasına karşın, gerçekte bulunmasının hemen hemen olanaksız olduğu.

Yahya'nın amcası, bir kez daha iktidar koltuğuna kurulurken, bulunmayan malların karaborsa fiyatlarını resmi fiyat haline getirerek, yoklukları gidermek gibi pek akıllı bir yola başvurdu. Ama artık resmileşen karaborsa fiyatlarla da o malları bulmak olası değil.

Üstelik birkaç gündür İstanbul'da benzin kuyrukları yeniden uzamaya başladı.

Demirel iktidarının yokluklar ortasında iki şey yine de almış başını gidiyor: Zamlar ve terörün yol açtığı ölümler. Yokluğu çaresiz, izleyen iktidar, cinayetler ve zamlar karşısında da seyirci, hatta seyirciden de öte, cinayet odaklarının adamlarını devlet kadrolarına doldururken, zamların yaratıcısı büyük sermayeye de yeni olanaklar sağlıyor, yeni zamları kendi getiriyor.

Döviz rezervleri sıfırın dolaylarında nazlı nazlı dolaşırken, Demirel Hükümeti IMF'nin önerisiyle enflasyonu daha da şahlandıracak yeni bir devalüasyonun hazırlığı içinde...

Demirel'in iktidarının yüz gününü beklemeye gerek kalmadan görünüm tüm açıklığıyla böylece belirlenmiş bulunuyor.

Bu görüntü karşısında hep bir olayı anımsayıp duruyorum.

*
**

Yazın ilk sıcak günlerinden biriydi. Kişiyi bezdirecek uzunluktaki benzin kuyrukları İstanbul'un her yanında göze çarpıyordu. Pompalar önünde,

ağız dalaşları, açıkgözlerin yol açtığı, zaman zaman kavgaya kadar varan itiş kakışlar, düzenimizin, ekonomimizin sadık birer göstergesiydi.

Bu kuyruklardan birinde, sarı Mercedes'inden fırlamış, orta yaşlı, göbeği kemerini örtecek şekilde pantalonundan dışarı sarkmış bir adam, sol eliyle sağ bileğini tutmuş bağırıyordu:

— Ah, kabahat hep bunda, işte bu bilekte attım. Ecevit'e oy. Keşke kırılsaydı bileğim, ya da kesseydim de atmasaydım o oyu.

Azgelişmiş toplumlarda, ortaya atılıp, sesini yükselten açıkgözler hemen küçük bir kamuoyu oluştururlar. Birçok yerde halkın siyasal olayları, sesini yükseltmesini pek iyi beceren açıkgöz çarşı esnafının ağzından değerlendirmesi bu yüzdendir.

Bizim, gerçekten CHP'ye oy atıp atmadığı belli olmayan, ama kendi deyişiyle Ecevitzede durumuna düşmüş, açıkgöz de, hemen çevresinde kendini onaylayan küçük bir çember oluşturuverdi.

Daha sonra Ecevit'e oy verdiği için bileğini kesmek isteyen kişi anonim oldu ve efsaneleşti. Hemen herkes ya benzeri bir olayı görmüş ya da görenden ya da gördüğünü sanandan dinlemişti.

Benzer olaylar anlatıldığı kadar çok olsaydı, Türkiye herhalde geçtiğimiz yaz tek bilekli ve çolak insanların pıtrak gibi bitiverdiği bir ülke durumuna düşecekti.

Kişioğlu yaşadıkça ilk görüntünün ardındaki olayları daha iyi değerlendirmeye başlıyor. Doğrusu ben Mercedesli çığırtkanın bileğini kesecek bir kişi olduğunu sanmıyorum. Anlatılan öykülerde de bileğini kesen, kolunu kıran kimseyle karşılaşıldığını duymadım.

Ama olabilir, belki bunca bağıran içinde bir kişi bileğini kesmiştir. Neden olmasın? Şaşkınlığın çaresizliği içinde haykıran bir kişinin beynine doğru sözlülük tohumunu atabilir. Ve bu tohum orada büyüyüp gelişir, adam da tutar bileğini kesiverir.

İşte bizim işimiz, bu doğru sözlü şaşkın tek bilekli kahraman iledir. İşte bizim sözümüz bu tek kollu kahramanadır.

Bu adam herhalde, sağ bileğini kesmekle kalmamış, 14 Ekim seçimlerinde sandık başına giderek, yoklukları gidereceğini sandığı kişiye oy vermiştir.

Bu onun en doğal hakkı, hatta göreviydi.

Şimdi bu yokluklar, artan cinayetler, tırmanan pahalılık, kapıda bekleyen devalüasyon, dalgalar halinde birbirlerini izleyen zamlar ve karakışta yeniden oluşmaya başlayan benzin kuyrukları karşısında, tanımadığım bu tek kollu yürekli kişi geliyor hep aklıma. Haddim değil, ama elimde de değil, küçücük bir öğüt vermek istiyorum bu tanımadığım yürekli dosta:

«Öfkelendin, bileğini de kestin, kalan bileğinle hınçla, umutla oy attın. Ama yine aynı noktada, hatta daha kötü yerdesin tek kollu kahraman dostum. Ne olur bu kez de aynı tepkilere kapılma! Sakin ol, tek bileklilik kötü, ama iki elden olmak çok daha kötüdür. Yine kuyrukları görünce sakın öbür bileğine saldırma! Olaylar karşısında öfkenle elini değil, aklınla kafanı kullan kardeşim!

Bu badireden de seni zaten yalnızca aklın çıkarabilir. Değil mi tek kollu kahraman?»

29 Aralık 1979 Cumhuriyet

F. Alman Maliye Bakanı Hans Matthoefer, son günlerde Türk politikasının en önemli kişilerinden biri haline geldi. Matthoefer şöyle bir Atina'ya uğrayıp, Ankara'ya uçtu mu Ege hava sahası konusunda çok önemli gelişmeler oluyor. Matthoefer daha Esenboğa'ya iner inmez, Demirel'in de, Turgut Özal'ın da yüreği pır pır etmeye başlıyor. İktidar kanadı, Hans Amcasının Maliye Bakanı Hans'a Noel Babaya bakar gibi bakıyor. Matthoefer soyadlı Hans Bey, «ı-ıh» derse, halkımıza ekonomik önlem diye sunulan kazık hiçbir sonuç vermeyecek.

Ve Hans Matthoefer gülücükler, vaadler dağıttığı Ankara gezisinin ardından, başkentte bir avuç umut bırakıyor. Süleyman Bey'in Turgut Bey'in hemen dört elle sarılıp, halkımıza daha da abartarak sundukları bir avuç umut...

Bu arada yüz gününü geride bırakıp, yüzsüz günlere bir kez daha yelken açan Demirel'in tüm umutlarını suya düşürecek gelişmeler birbirini izliyor. F. Almanya'da çalışan Türk işçileri sermaye sınıfı ile onun iktidarının «Vatan-Millet Sakarya» edebiyatından pek de fazla etkilenmediğini gösteriyor ve karaborsada Merkez Bankası fiyatının üstünde alıcı bulan marklarını Turgut Bey'in dahiyane öngörülülerine uyacak yoğunlukta yurda akıtmıyor.

Hans Matthoefer'in ABD'deki görüşmeleri de Ankara için umut kırıcı biçimde gelişiyor. Füzelerini ülkemizin münasip yerlerine koyarken Ankara'daki siyasilerimizi, «Siz arslansınız, siz bir tanesiniz, siz Batı'nın en sağlam kalesisiniz,» diye

pohpohlayıp, okşayan Sam Amcası, Süleyman Bey-efendi'ye beklediği kadar yardım yapamayacağını, kendi ülkesinde enflasyonla savaşmak zorunda olduğunu söylüyor. Bırakın Matthoefer'in istediği üç milyar marklık ek yardımı, ABD Merkez Bankası tarafından Türkiye'ye verilmesi öngörülen 200 milyon doların bile tehlikeye girdiği açıklanıyor.

Ve Matthoefer'in bu açıklamaları Süleyman Bey'i, Turgut Bey takımının karanlık geleceğini daha da karartan haberciler olarak görülüyor ufukta.

Bu arada Türk halkına attığı kazığı az bulan Demirel iktidarı, yeni vergi yasası ile yeni kazıklar bilemekte, IMF heyeti yeşil ışığını yakmak için, emekçilerin ücretlerinden biraz daha çalınmasını isteyen öneriler getiriyor ve bu öneriler üzerine çalışmalara başlanıyor bile...

Bu kargaşada, bir takım kimseler, Türkiye'nin kurtuluşunun ilkokul çocuklarının «Bir... ki... sool... saa...» temposuyla kaz adım yürütülmesinde görüyorlar.

Ve tüm bu görüntü karşısında F. Alman basını ikide bir dışa el açıp boyun büken sermaye iktidarları yüzünden Türkiye'ye bir de ad takmış: «Sadaka kutusu».

*
**

Büyük ekonomik bunalım halkımızı gırtlağına kadar gömmüş, rejimi de batırmaya hazırlanıyor. İktidar çevrelerinde yeni kazıkların hazırlığı, ne menem bir oyun olduğu pek yakında anlaşılacak olan yeni vergi yasası tasarısı parlamento önüne getiriliyor. Türkiye toprakları üzerinde verilmemiş

ödün, Ege'de, Kıbrıs'ta yapılmamış yanlış kalmıyor. Ücretlere uzanan enflasyonun kirli elinin üzerine ücretlilerin başına inmeye hazır bir demir yumruk oluşturuluyor. Ankara sokakları, milletvekillerinin ve iktidarın Belediye Gelirleri Yasası konusundaki akıl almaz vurdumduymazlıklarının, yerel yönetimlere karşı dinmez kinlerinin sonucu olarak çöp dağlarına dönüşmüş, kokuşmuşluk Ankara'da Hamlet'in Danimarka Krallığındakinden daha çok burun direklerini kırar olmuş.

Ve bu Ankara'da, 7 Mart 1980'in en büyük olayı ne idi biliyor musunuz? Gümrükte kalan malların Gima mağazasına satılması. Binlerce Ankaralı, kadını, erkeği, çocuğu, genci, yaşlısıyla Gima'nın önünde kilometrelik kuyruk yapmışlardı. Hatta Ankara'dan geçen şehirlerarası otobüstekiler bile, inip Gima'nın önüne koşmuşlardı. Ve üç panzer ile bir otobüs dolusu polis bu insanları sıraya soymaya çalışıyordu.

Ve bu hayhuy arasında vatandaş Ahmet Efendi gözleri Gima'nın kapısında tüm çevresindeki olayları unutmuş sayıklıyordu. «Bir teyp 5.000 lira, bir yanmaz tava 350 lira.»

Ne diyelim vatandaş Ahmet kardeşimize?
«Aferin Ahmet
Sen bu yola devam et.»

Sadaka kutusunun başkentlisi Ahmet, ilk hedefin teyp reyonudur ileri!

9 Mart 1980 Cumhuriyet

Otuz yıl kadar önce, Eskişehir kışı çamur, yazı toza bulanmış bir kentti. İstasyon dolaylarında çamur kömür siyahı, toz kömür tozuydu. Geceleri şimendifer denen buharlı lokomotiflerin tiz düdükleri, insanın içini ürpertir, İstanbul çocuğu olan bazı memurlara da, masallardaki kadar uzaklaşmış olan ince minareleri, masmavi denizi, Boğazı, Adaları, kıtır kıtır bembeyaz örtülü lokantaları, mermer masalı Rum meyhaneleriyle, Pera'dan İstiklal caddesine dönüş sürecinin ileri aşamalarına varmış Beyoğlu'nu çağrıştırırdı.

Çok iyi anımsıyorum. Bir gün, ne zamandır beklenen haber bomba gibi patladı: Motorlu tren saat tam 15.00'te, Eskişehir İstasyonundan geçecekti. Çoğu kişi işi gücü bıraktı, istasyona doluştu.

Herkes heyecanla mototreni bekliyordu. Sonunda sökün ediverdi. Haspam üstü krem rengi sarı arası bir tonla, altı kırmızı, kara trenlere oranla bizim Kara Mustafa'nın yanında, allanıp pullanmış Ajda kadar çekici duran üç vagonlu, önünde lokomotifi olmayan, Diesel motoruyla çalışan fennin yeni bir harikasıydı.

Mototren, dokuz saatlik İstanbul - Eskişehir arasını beş saate indiriyordu. Çocukluğunu Ortaköy'de geçiren memur için bu o kıyılara daha sık gidemese bile yine de, içini ısıtan kendisini doğum yerine yaklaştıran bir olaydı. Ve daha önemlisi, başbayi emanetçi Sabri'ye Cumhuriyet ile Vatan'ın akşamın yedisinde değil de, öğleden sonra üçte gelmesi demekti.

Otuz yıl, belki de daha çok geçti aradan, Es-

kişehir İstasyonunda artık sanmam ki, kimse dönüp de, şöyle dikkatlice baksın «fennin yeni harikası» mototrene. Hele hele, yolu İstanbul'dan Ankara'ya düşenler, asgari ücretin üçte birinden biraz fazlasını toka edince, gidiş dönüş biletini cebine koyup, kırk dakikada, Yeşilköy'den havalanarak, Esenboğa'ya konuverecek uçaklarda yer bulamayıp, Adapazarı'ndan Bilecik'e kadar bıkmaz usanmaz menderesler çizen yolda ilerleyen trene kaldılar mı bayağı somurtuyorlar da.

*
**

Tüm bu çağrışımlar önceki gece televizyon başında kendinden geçercesine heyecanlanan, olayı bir daha izleyebilmek için gece yarısından sonraya kadar uyumamakta direnen 15 yaşındaki oğlumun halini görünce doluştu kafama.

Onu bu denli heyecanlandıran olay, Uzay Mekiği'ydi.

Sputnik'ten çok sonra doğmuş olan, insanoğlunun Ay'a ilk ayak basışında, henüz olayı kavrayacak yaşta bulunmayan Devrim'i, Balzac'tan da, Geothe'den de, Proust'tan da, daha çok ilgilendiriyor **«Bilim ve Teknik»**teki yazılar. Mototrene şaştığımız yılların, unutulmaz yapıtı, **«Rüzgâr Gibi Geçti»**yi gösterseler televizyonda, biliyorum gözucuyla bakacak, ama uzayla ilgili, üç boyutlu fotoğrafa değin, interferondan söz eden bir program için geceleri uykusuz geçirmeye razı.

Ve her ne kadar annesi, çocuğundan çok kendine yönelik yinelemelerle;

— Oğlum bak biz anlayışlı, genç ana - baba-

larız, diye onu inandırmaya, kendini kandırmaya çalışsa da, nafile.

Aralarında 25 yaş fark olan iki kuşak olaylara başka bakıyor.

Oğlum ve arkadaşlarını, teknikteki her yenilik, heyecanlandırıyor. Bilinmeyene doğru atılan her adım, doğaya karşı savaşımda kazanılan her aşama onlarda sevinç uyandırıyor. Hem de, yenginin sahibi, Amerikalıymış, Sovyetmiş, Almanmış, Fransızmış, onları hiç ilgilendirmiyor. Bilim ve teknolojideki her yeni adım, onlarca üyesi bulundukları insanlık ailesinin ortak malıdır. Ve her yenilik iyidir onlar için. Yararlı mı, zararlı mı diye sormayı bile gereksiz görüyorlar.

Galiba da haklılar.

*
**

Şu Uzay Mekiği'ne bakın.

Yaşlı dünyamızın, aşama aşama görmüş geçirmişleri kendi kendilerine soruyorlar: **«Şu Uzay Mekiği'nden de yeni mazarrat çıkar mı acaba?»**

Uzay Mekiği'nin yük taşıma olanakları, füze gibi havalanıp, uydu gibi yörüngeye girip, uçak gibi inme kolaylıkları, birçok sefer yapabilme yeteneği, Pentagon'daki uzmanları ne denli sevindiriyorsa, Moskova'dakileri de o denli endişelendiriyor.

Gerçekten olaya askersel ve politik açıdan bakınca, bir süredir iki büyük tarafından da geliştirilen uzay savaşı hazırlığında yeni bir aşamaya gelindiği görülüyor.

Hiç kuşku yok, bir süre sonra, yeni aracın bir benzerini de Sovyetler yapacaklardır.

Ondan sonra da yıldızlar savaşı hazırlığında yeni çabalar...

Bu denli zararlı mı, uzayda elde edilen kazanımlar?

Olaya salt zarar açısından bakmak gerçeğin bir yanını görmek oluyor galiba.

Yeniliklere, ilerlemeye karşı çıkmak anlamsız.

Yeni ilerlemeler uzayda, yeni endüstri komplekslerinin kapısını aralamaktadır. Gelecek on yılda, güneş enerjisini uzayda toplayıp, dünyaya gönderme yönteminden tutun da, Ay'daki zengin madenleri uzayda işleyip, yeryüzünde gerçekleştirilmesi olanaksız alaşımlar elde etmeye, nükleer santralların zararlı kalıntılarını uzayın derinliklerine boşaltmaya, elektronikte yepyeni başarılara yol açacak yeni kristaller oluşturmaya, biyolojik hücrelerin daha büyük bir kesinlikle ayrılmasına kadar birçok kazanım elde edilebilecektir uzayla ilgili yeni buluşlar sayesinde.

İşte yenilik böylesine büyük olanakları sağlayan yolda bir adım.

Ama, Uzay Mekiği, ondan daha önce, yıldızlar savaşına giden yolda kullanmak isteniyormuş.

Sanırız gerçekten var olan bu tehlikeye karşı çıkmanın en tutarlı ve gerçekçi yolu, yeniliklerin önünü tıkamak değil, onları zararlı amaçlarla kullanmak isteyen olguyu ortadan kaldırmaktır.

Yoksa inanın o kafa değişmedikçe, hiçbir yeniliğe gerek kalmadan elimizde zaten var olanlarla bile kendi kendimizi birçok kez yok edebiliriz.

Üstelik yeni buluşlar kıt olanaklarımızı bollaştırarak, savaşların asıl nedeninin ortadan kaldırılması yolunda önemli adımları oluşturacaklar.

Galiba Uzay Mekiği çağının çocukları, moto-

trene, fennin yeni harikası diye bakıp da, yenilik tutkusunu orada noktalamış kuşaklardan daha haklı ve daha gerçekçi son irdelemede.

16 Nisan 1981 Cumhuriyet

BAYRAM

Gıcır gıcır, deri ya da rugan iskarpinler yastığın yanında durur, deri ve köselenin kokusu düşlere kadar uzanır, katlanırdı. Gerçekte hazırlıklar, arifede, hatta ondan da önce başlardı. Bayram alışverişi için her aile, kendine göre, birşeyler ayırır, çocukların ellerinden tutan ana, babalar, yerine göre Beyoğlu'na, Sirkeci'ye ya da Mahmutpaşa'ya yollanırlar, küçüklerin yürekleri pır pır atarken, çabuk büyüyen boyları yüzünden, eskimeden kullanılmaz hale gelmesin diye, kolları ellerin yarısından çoğunu kapayan, ikide bir dirsek devinimiyle geriye itilmesi zorunluğu doğan, ceket ve gömlekler, ağları hafif sarkık, kıçı biraz bol (o zaman kibar deyimiyle, basen tabir edilmezdi) paçaları hafif uzun pantolonlar, gereğinde uçlarına pamuk konan ayakkabılar alınır, şekerci dükkânları gezilir, akideler, badem şekerleri, lokumlarla dolu kutular yüklenilirdi. Arife günü, evde başka zamanlarda görülmeyen bir hareketlilik, koşuşma başlardı. Her yer baştan aşağı silinir, konuk odası olan evlerde çoğunluk kapalı duran perdeler açılır, koltukların örtüleri kaldırılır, kullanılmamışlıktan doğan kokuları giderilir, şekerler şekerliklere konur, şerbet verilecekse hazırlanılırdı. Akşam, banyolar yanar, olmayanlar ocaklarda su ısıtır, yerine

göre evin beyinden ya da çocuğundan başlayarak bayram için yıkanılırdı. Afacanlar, analarının dizleri arasında derileri kazınır, saçları yolunurcasına sabunlanır, sabun gözüne kaçıp vızıldananlar susturulurlardı. Geleneğe göre, kapıyı çalıp bayram kutlayacaklara verilecek bozukluklar, hepsinin mahalle hiyerarşisindeki yerlerine uygun olarak hazırlanır, büyükanneler torunlar için, koyunlarında sakladıkları paralardan bir miktar ayırırlardı.

Küçükler düşlerin en güzellerini, en heyecanlılarını görür, yeni esvaplarını, pırıl pırıl iskarpinlerini giyecekleri, bayram yerinde eğlenecekleri günü iple çeker, ikide bir uyanıp, günün doğup doğmadığına bakarlardı.

Evin erkeği ya da erkekleri, gün doğmadan kalkıp, yeni ya da tersyüz edilmiş elbiselerini giyerler, gidenler camiye bayram namazına gider, gitmeyenler de, biat törenine hazırlanan Sultan azametiyle, tebrikleri karşılamak için beklerlerdi.

Önce evde, yine hiyerarşideki sıraya uygun olarak, eller öpülür, hediyeler alınır verilir, sonra artık bu dünyada bulunmayan büyükleri ziyaret için mezarlığa gidilirdi. Bayram ziyaretlerinin hiyerarşisi şaşmaz ve kesindi. Kişiler toplumsal yerlerine, yaşlarına, ailelerin genişliğine, eş dost akraba içindeki önceliklerine göre ziyaret edilirlerdi.

Bu ziyaretlerde, erkek çocuklar başlangıçta büyük özen gösterdikleri yeni iskarpinlerini tozlamamaya çalışıp, kaybolmuş ellerini kurtarmak için ceketin sarkan kollarını ikide bir dirsek devinimiyle geri iterek, kızlar tafta elbiselerinin pililerini korumak için mankenlere taş çıkartan bir diklik ve biraz da katılıkla bahçelerde, sofalarda oynarlar, konuşurlar gülüşürler, koşuşurlardı. Bu karşılaşma-

lar zaman zaman niteliği bilinmeyen sıcak sevda kıvılcımları da doğururdu.

Ama bayram, gerçek bayram, pek usta ellerden çıkmamış tahta atların Rosinante'ye, örgülü saçları kurdelelerle tutturulmuş kızların perilere benzetildiği bayram yerlerinde başlardı. Aynı eksen etrafında dönen atlar, gemiler, otomobiller ile dünya gezisi yapılır, yağlı tele bağlı tahta uçaklarla ülkeler fethedilirdi.

Bayramlarda dargınlar barışır, yakınlar birbirlerini görür, mahalle halkı yoksullarını kollar, gözetirdi.

*
**

Nedense bayramlarda, hep eski günler, geçmiş bayramlar anılır. Bellek seçici olduğu için eski olan geçmişe değin her şeyin iyi yanı gözönüne gelir. Ve sonunda bir iç çekişle söylenilir:

— Ah, nerde o eski bayramlar!

Gerçekten eski bayramlar kalmadı. Değişen ekonomik koşullar insanları göçe zorladı. Şimdi aileler parçalandı, ekmek arslanın ağzından çıkıp, yedi başlı ejderhanın dişlerinin arasına sıkıştı. Aileler küçüldü, evler ufaldı, ihtiyaçlar çoğaldı, yeni giysiler bayram simgesi olmaktan çıktı, bahçeler beton yığınlarıyla doldu, bayram yerleri lunaparklara dönüştü ve bayramlara özgü bir eğlence olmaktan uzaklaştı.

Artık ne eski bayramlar var, ne de eski değerler. Ülkemizde değerlerin yok olduğu değer yargılarının yozlaştığı bir gerçek. Bayramlarımız da bu olgunun sonucu, eski tadlarını kaybettiler.

Ama bir düşünelim; acaba eski bayramlar belleğimizde kaldıkları kadar güzel miydiler?

O bayramları zehir edecek yoksulluklardan, sömürüden, yalandan uzak mıydı toplumumuz?

O günlerin Türkiye'sinin gelirini, gelir dağılımını gösteren tablolara, o toplumun sorunlarını, yapısını dile getiren yapıtlara bakalım. Göreceğiz ki çoğunluk için yılda birkaç günü geçmeyen avuntunun ötesinde, acıları yatıştıracak, sorunları hafifletecek gerçek bayramları hiç yaşamamışız.

Üstelik eskiye hayıflanmak boşuna, istesek de, değişen ekonomik koşullar, gelişen kapitalist üretim ilişkileri, feodal bir toplumun değerlerini, değer yargılarını artık sürdüremez.

Sorun eski değer yargılarının yitip gitmesi değil.

Sorun, bayramlarımızı zehir eden gerçek sorun, yitip giden ve de yitip gitmesi zaten gerekli olan değer yargılarının üstüne, daha çağdaş, daha tutarlı, daha insancıl yeni ve gerçek değerleri, toplumu daha mutlu günlere götürecek değer yargılarını, çarpık üretim ilişkilerimiz yüzünden bir türlü koyamamış olmamızdır.

Tüm toplumu kapsayacak, sağlam değer yargılarımızın ürünü nice, nice bayramlar dilerim hepimize.

4 Eylül 1978 Cumhuriyet

INDEPENDENTA' NIN ALEVLERİ

«Büyük şansımız, verilmiş sadakamız varmış. İstanbul dünyanın en büyük tehlikesini atlatmış-

tır.» Bu sözleri, Yunan bandıralı Evryali şilebi ile çarpışan Romen Independenta tankerinin büyük bir patlamadan sonra yanması, Marmara denizine dökülen petrolün de, alev alev kenti tehdit eder bir tehlike yaratması üzerine, İstanbul Valisi Orhan Erbuğ söylüyordu.

Devletin kentteki en büyük temsilcisinin bu sözleri İstanbul'un ne denli büyük bir tehlikeyi raslantı ya da şans sonucu ucuz atlatmış olduğunu göstermekte. Gerçi tehlike henüz geçmiş değil. Ama geçerse de, yine şans sonucunda geçecektir. Çünkü, sözü edilen tehlike karşısında şu anda büyük bir önlem alabilmek olanağı yok. Zaten devletin, olaylara yaklaşım açısı da, önlemden çok iyi dilekler, dualar, «Çok şükür» ile «İnşallah», «Allah korusun»lardan ileri gitmemektedir.

Kaldı ki, bugün İstanbul'u denizden tehdit eden tehlike uzun süredir kentin bağrında zaten çöreklenmiş, son aylarda İstanbul her an patlamaya hazır bir barut fıçısına dönüşmüştü. Hele hele, benzin sıkıntısının doruk noktasına ulaşmış olduğu dönemlerde, küçücük bir kıvılcım, eskiden patlıcan kızartma tutkusuyla başlayan ve tüm bir semti yerle bir eden yangınları gölgede bırakacak bir felâkete yol açabilirdi. Bireyin köşeyi dönmek için her şeyi göze aldığı, gemisini kurtaranın kaptan olduğunun düşünüldüğü, her türlü rezilliğin hoş görüldüğü, dümenine bakmanın baş amentü olduğu bir toplumda, insanlar plastik bidonlara benzin doldurup evlerinin, bahçelerinin bir yanında bunları saklayarak, akıllarınca sıkıntıdan kurtuluyorlardı. Benzini plastik bidona dolduran kişi, kurnaz kurnaz gülümseyerek, ellerini oğuşturuyor, toplumu saran yokluktan kısa bir süre de olsa kurtulduğu

için kendinden hoşnut, becerisiyle kıvançlı köşesine kuruluyordu.

Ama kişi bu davranışıyla, kendini, ailesini ya da onun gibi kurnazlığı erdem saymayan konusunu komşusunu tehlikeye attığını düşünmüyordu. Zaten köşeyi dönme düzeninin temel yapısıydı bu: Küçük kurnazlıklar birleşerek, koca bir ahmaklığı oluşturuyordu.

Devlet ise bu duruma seyirci kalıyordu. O kısıtlamayı koymuştu. Kendi görevinin bittiği kanısındaydı. Ne karneler işlevini yerine getiriyor, ne kuyruklarda bekleyene saygı gösteriliyordu. İşini bilen benzini depo ediyor. Hatta bazıları devletten resmen tahsisat alıyordu. Bileğine güvenen, dayılığına ya da dayısına yaslanan kuyrukta bile beklemeden pompaya ulaşıyordu. Her küçük ya da büyük çıkarın çevresinde onu koruyan bir düzen oluşuyor, bu küçük düzenler devletin var olması gereken büyük düzenini orasından burasından kemiriyorlardı.

İstanbul, dört milyondan fazla kişinin yaşadığı, tümüyle orman yasalarının egemen olduğu, kent görünümünde bir cangıldı. Devlet İstanbul'da yoktu ve küçük düzenlerin hiçbirine dokunulamıyordu. Kamyonetin, yasak olmasına karşın kapısının önüne park etmiş trikotajcının işyerine depo ettiği benzin tüm bir bölgeyi tehdit etse de devlet ona karışamıyordu. Yalnız kendini ekmek kavgası içinde gibi gören, toplumun başka kesimlerindeki insanlardan daha üstün, daha becerikli, daha bilekli olduğunu sanan şoförün evine sakladığı benzin plastik bidonun içinde, balkonda duruyor, bunu gelen geçen görüyor, ama devlet bu küçücük çıkarın düzenine dokunamıyordu.

Ve İstanbullular, yoksulluk, kurnazlık, benzin bidonları, çoluk çocuk birbirine karışmış bir şekilde her gece, sorumsuzluğun büyük rahatlığıyla hiç yürek ürküntüsü çekmeden mışıl mışıl uyuyorlardı.

Kenti tehdit eden tehlikeden sanki kimsenin haberi yok gibiydi.

Karada patlak vermesi beklenen tehlike, 15 Kasım günü Haydarpaşa açığında ortaya çıktı birden. Yarıyolda kılavuzunu bırakan bir Yunan şilebi, Romen tankerine bindirince İstanbul, denizden gelen alevlerin tehdidi altına girdi. Gerçekte, bu büyük kazanın benzerleri daha önce de olmuştu ve ne yazık ki, 15 Kasım günkü kaza da sonuncu değildi. Aslında nasıl karadaki tehlike devletin seyirciliğinden, küçük çıkarların küçük düzenlerine dokunamamasından kaynaklanıyorsa, denizdeki tehlike de aynı devletin seyirciliğinden kaynaklanıyordu.

Şu farkla ki bu kez dokunulmaktan, karşıya alınmasından çekinilen çıkarlar da, düzenler de, birincilerle kıyaslanamayacak denli büyüktü.

Boğazlardan —ki Marmara'yı da kapsar bu deyim— geçişi düzenleyen 20 Temmuz 1936 tarihli Montreux Sözleşmesinin 2. maddesinin son cümlesi şu hükmü getirir: «Kılavuzluk ve romorkaj ihtiyari kalır.» Yani Boğazlardan geçen ticaret gemileri isterlerse kılavuz alırlar, istemezlerse almazlar.

Bu hükmün ne denli eskidiği, Boğazların artan deniz trafiğinin özellikle tankerlerin büyüyen tonajları karşısında, tüm çevreyi nasıl bir tehlikenin kucağına attığı açıkça görülmektedir.

Ama Devlet, Montreux Anlaşmasının bu hükmünün değişmesini istemiyor. Çünkü büyük dev-

letlerin, daha başka maddeleri de, günün koşullarına uymadığını ileri sürerek, masaya getirip, Boğazlar üstündeki kendi egemenliğini kısıtlamalarından çekiniyor. Ankara büyük dostu Washington'un bu yöndeki isteklerini ve hazırlıklarını biliyor. Bu yüzden de, İstanbul'un bir gün havaya uçması pahasına, sessizliği yeğliyor.

Devlet küçük çıkarların küçük düzenlerine dokunamıyor. Büyük çıkarların büyük düzenleriyle dalaşmaktan da kaçınıyor ve bu hareketsizliği içinde 141-142. maddelerle kendini koruduğunu sanıyor. Ve devletin İstanbul'daki en yüksek memuru da bir düşünceyi ve gerçeği tüm açıklığıyla dile getirerek, İstanbul'un kurtuluşunu «verilmiş sadakası olmasına» bağlıyor.

Independenta'nın alevleri, hazin bir gerçeği bir kez daha aydınlatarak, İstanbul üstünde kara bulutlara dönüşmektedir.

17 Kasım 1979 Cumhuriyet

BİZE YENİ BİR ATATÜRK GEREK

Mahalle bakkalı Mehmet Efendi, bir türlü önü alınamayan şiddet olayları ile yine bir türlü engellenemeyen fiyat artışlarına çok kızıyor. Artık kendi dükkânında bile zaman zaman bulunmayan mallar yüzünden hayıflanıyor, başını iki yana sallayıp söyleniyor:

— Rahmetlinin zamanında öyle miydi? Ah bey! Bize yeni bir Atatürk gerek.

Mehmet Efendi'ye göre, yeni bir Atatürk gelse tüm bu sıkıntılar şıpın işi kesiliverecek. Söylemiyor

ama, bakkalların da bu durumda rahat yaşayacağını düşünüyor.

Hamdi Bey emekliliğin eşiğine gelmiş bir memur. Enflasyonun her ay gelirinin bir kısmı, daha eline geçmeden, kemirmesi karşısında şaşkın ve çaresiz, büyük geçim sıkıntıları içinde yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Allahtan ki, kız evlenmiş ve yük olmaktan çıkmıştır. Üniversitenin son sınıfındaki oğlunu, babadan kalma sonradan kat karşılığında apartmana çevrilmiş ahşap ev olmasa hiç okutamayacaktı. Zaten şimdi de okutamıyor ya oğlanı. Gün geçmiyor ki, delikanlının okulunda bir olay çıkmasın, dönem geçmiyor ki, okul birkaç kez tatil edilmesin.

Yıllar Hamdi Bey'in memur itibarını da silip süpürdü. Otuz yıl önce, işe yeni başlamış iken mahallede itibarı çok daha büyüktü. Ama dönem değişince, Hamdi Bey'in itibarı da maaşı gibi eridi gitti. Hamdi Bey bunları görünce başını iki yana sallıyor ve söyleniyor:

— Bize yeni bir Atatürk gerek.

Taksi şoförü Orhan durmadan tıkanan trafiğe, sürekli pahalanan yedek parça fiyatlarına ve sırtından servetler kazanan yedek parça satıcılarına çok kızıyor. Bu arada, İstanbul'un sokaklarını ikide bir kapatan anarşi olayları karşısında da çileden çıkıyor; tüm bu gelişmeleri yönetimin yumuşaklığına veriyor. Ona göre birkaç kişiyi sallandırsan, öğrencileri hizaya soksan, bu işler yoluna girecek. O da bilgiç bir eda ile başını sallıyor ve söyleniyor:

— Yoo, bu böyle gitmez! Bize yeni bir Atatürk gerek!

Şoför Orhan yeni bir Atatürk istiyor, kendi

beğenmediği her şeyi düzeltecek, ama arabalara taksimetre koymayacak, dolmuşçuları sıkıştırmayacak, isteyenin istediği yerde durmasını önlemeyecek bir Atatürk.

Toplumun çok kesiminde birçok kişi, «Yeni bir Atatürk» istiyor, bekliyor.

Gerçekte istenen nedir?

Her şeyden önce yeni Atatürk isteyenler, çarpık düzen içinde kendi çıkarlarını korumak için geliştirdikleri o da çarpık olan kendi düzenlerine dokunmayacak bir Atatürk istiyorlar. Yani bakkal Mehmet Efendi'nin kârına dokunmayacak, küçük oyunlarına göz yumacak, Hamdi Bey'in gelir açığını kapattığı iki dairenin kiralarını sık sık artırmasına karışmayacak, şoför Orhan'ın külhanlığına, kent trafiğini alt üst etmesine, tutturabildiği fiyata müşteri taşımasına aldırmayacak bir Atatürk.

Beklenen kendi çıkarlarımıza dokunmayacak olan, ama çıkarlarımızın karşıtı olan her şeyi düzeltecek bir adamdır. Elinde sihirli değnek olan, bir anda toplumu güllük gülistanlık yapacak bir kişi. Hem Amerika'ya kafa tutacak, hem pazarlarımızı Amerikan mallarıyla dolduracak, hem Avrupa'ya ödün vermeyecek, hem de istediğimiz tüm Avrupa mallarını bize sağlayacak, hem okullarda olay çıkmasını önleyecek, hem de tüm öğrencilerin geleceklerini güvence altına alacak, hem bizim özgürlüğümüze dokunmayacak, hem de kızdığımız herkesin özgürlüğünü bir anda ortadan kaldıracak bir kişidir özlenen.

İşte böyle bir yeni Atatürk bekleniyor.

Oysa bu tarihte yaşamış olan Atatürk değildir.

Öyle ise, nasıl oluyor da bu kadar çok kişi, okul sıralarından beri bıkmadan usanmadan yaşam

öyküsünü, devrimleri, savaşlarını, başarılarını okudukları Atatürk'ü değil de masal kahramanı, gerçekle asla var olamayacak olan, tüm toplumsal gerçekle çelişen bir kavramı özlüyorlar.

Hiç kuşkusuz, kabahat bu kişilerin değil, toplumumuzda egemen olan düşüncenindir. Sorunların hangi yöntemlerle çözüleceğini düşünmek yerine, sorunları kimin çözeceğini düşünmeye alıştırılmış bir toplum, bir de kendine gerçek varlığından uzaklaştırılıp, efsane haline getirilmiş bir kavram sunulunca iki düşünceyi birleştirip, böyle bir sonuca doğal olarak varır. Gerçekte yeni Atatürk özlemi düşünce tembelliğinin ürünüdür. Toplumumuzun koşullarını gerçekçi bir açıdan irdelemeye üşenen, Atatürk'ün büyük başarılarını ve yapıtlarını incelemek yerine O'ndan bir efsane yaratmayı yeğleyen düşünce tembelliğinin ürünü.

Bugün 10 Kasım, yine bayraklar yarıya inecek. Saat dokuzu beş geçe sirenler çalınacak, okullarda, TRT'de «şimşek bakışlar, arslan yelesi saçlar» edebiyatı yapılacak. Kimse değilse bile çok az kişi çağdaşlaşmanın bu büyük savaşçısının yapıtlarının gerçek yüzüne eğilmek zahmetine katlanacak.

Ve yurttaş gittikçe bunalarak, «Yeni bir Atatürk» bekleyecek.

Atatürk öleli 40 yıl oldu. Şimdi bu noktadayız. Bravo size «Atatürkçüler!»

10 Kasım 1978

KAR

Yaşlı İstanbullular, Almanların Moskova önün-

de bozguna uğradıkları, «İkinci Harp» yıllarından beri, böylesine sert, böylesine sürekli ve uzun bir kış görmediklerini söylüyorlar. Gerçekten, tüm yurtta kış çok sert ve amansız geçiyor... Ve doğanın amansız koşulları, ekonomik iflasın umarsız çıkmazıyla birleşerek, biniyor vatandaşın sırtına... Odunun tanesi on lira olmuş. Geçen yıllarda kaloriferli evinden karın lâpa lâpa yağışını seyredenlerin bu yıl dişleri birbirine vuruyor... Akaryakıt yokluğundan otobüsler yola çıkamıyor, çıkanlar kardan yolda kalıyor. Fırınlar önünde uzayan kuyruklar, bulunmayan yağ, bulunmayan sigara, yanına yaklaşılamayan et...

Ve Türkiye'de şu anda en büyük tartışma bizi bu hale 22 aylık Ecevit iktidarının mı, yoksa 100 günü aşan son Süleyman döneminin mi getirdiği çevresinde dolanıyor...

Son yıllarda, bilinçlenen değil, hızla politize olan Türkiye'de iki önemli tartışmadan biri bu. İkincisi ise, beş-on kişiyi asarsak, terörün önlenip önlenemeyeceği. Etkililer, yetkililerden tutun, sade vatandaşa kadar birçok kimse beş, on ya da yüz kişinin sallandırılmasıyla terörün çözüleceğini ileri sürebiliyorlar artık.

Yedi yıldır İstanbul'a İngilizlerin kurduğu asma köprüyle öğünenler, şimdi de, köprülere adam asarak terörü çözme yöntemini öneriyorlar...

Kim getirdi?.. Kim böyle yaptı?.. sorusunu, neden getirildi?.. Neden böyle oldu?.. sorusuna yağleyenler için kar boşuna yağıyor, soğuk boşuna titretiyor, yokluklar bunların kapılarını boşuna çalıyor.

İçinde bulunduğumuz durumun sorumlusunun, 22 aylık iktidarı ile, Bülent Ecevit olmadığını

biliyoruz, bilmeliyiz... Aynı şekilde bilmeliyiz ki, Demirel'in 100 günü de getirmedi yokluğu, yakıtsızlığı. Demirel'i sınıfından soyutlayıp olaya baktığımızda, şöyle yanlışlara düşeriz: Demirel gider dertler biter. Oysa Demirel de gitti, dertler bitmedi ama...

Soğuktan titrerken, biraz düşünme olanağı bulsak, futbol takımı yandaşı gibi, «kimler» sorusundan «neden» sorusuna dönebilsek, içinde yüzdüğümüz soğuğun, yoksulluğun, yoksunluğun çok doğal olduğunu açıkça göreceğiz...

Daha içeceği ayranı üretememiş bir topluluğun, tahtıravanlı bir tüketim toplumuna dönüşme tutkusunun bugünleri getireceği hep söylenmedi, yazılmadı mı?..

Üretmediğin petrol ile enerji sağlamakta direnirsen başına bunların geleceği söylenmedi mi?..

Hem petrol üretemeyeceksin, hem onu dışardan alabilecek dövizi sağlayacak başka bir üretimi gerçekleştiremeyeceksin, hem de sonunun bu olduğunu söyleyeni suçlayacaksın...

Konut sorununun arsa üzerine kat karşılığı apartman yapan Karadenizli müteahhit yöntemiyle çözülemeyeceğini söyleyenleri, hür teşebbüse karşı olmakla suçlayacaksın ve sonra mantar gibi bitiveren gecekondular karşısında şaşkın şaşkın bakacak, ceberut yöntemlerle toplumsal dengeyi değiştirmenin yolunu tutacak, böylece çözüme varacağını sanacaksın... Sonra da başımıza tüm bunlar neden geliyor diye şaşacaksın...

Herkesi kendi başına köşeyi dönmeye çağıracak, küçük küçük kurnazlıkların koca bir ahmaklığı oluşturmasını kolaylaştıracak, sonra da, bizi çıkmaza kim soktu? diye soracaksın...

Bizi çıkmaza Ecevit de sokmadı, tek başına Demirel de... Öyle olsaydı çözüm de çok kolay olurdu. Ecevit zaten gitti, Demirel'i de gönderirdin sorun çözülürdü...

Gerçekte artık birçok kişi et yiyemiyorsa, artık birçok kişi soğukta titriyorsa, artık birçok kişi yaşam savaşında batağın dibine doğru batıyorsa, bunun nedeni, yürürlükte olan kimseyi zora sokmayan düzendi...

Bizler Demirel'e yüz bilmem kaç günde bu sorunları çözemediği için karşı çıkmıyoruz. Demirel'e karşı çıkmamızın gerçek nedeni, düzenin egemenlerin neden oldukları sorunların ağırlığını, yükünü, kahrını emekçilerin sırtına bindirmeye çalışmasıdır...

Ve Demirel ile birlikte onun temsil ettiği düşüncenin karşısına da çıkmak gerekir.

Demirel bu düzenin bir parçasıdır. Ve bu düzen egemen olduğu sürece nice Süleymanlar türetir...

Kar ve soğuk, yakıt yokluğunda insanları titretirken, sıcağın gevşekliğinden uzaklaştırır, sıcağın gevşekliğinde, yüzeysel irdelemeler ve çözümler daha kolay kabul edilir. Ama dişler takır takır birbirine vurunca daha gerçekçi olmak kaçınılmazdır...

Kar ve soğuğun, bu açıdan bir yararı olmuştur...

Her ayaz, her kar, hepimize haykırıyor:

«Ey Türk titre ve aklını başına topla!..»

6 Mart 1980 Cumhuriyet

İran olayları başladığında, Şah'ın bu olaylardan etkilenmeyeceğini, tahtını koruyacağını söyleyenlerin yanıldığı artık ortada. Rıza Pehlevi'nin düşmesi her an için olası.

Şimdi Batı'nın tüm çabaları, Avrupa'nın petrol kuyusu ve ABD'nin bölgedeki çıkarlarının en büyük savunucusu İran'da köklü politik değişikliklerin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik. Gerçekte Beyaz Saray sonuna dek Şah üzerine oynamaya kararlı görünüyor. ABD'nin eski Dışişleri bakanı ünlü Kissinger, Newsweek dergisine verdiği demeçte, Şah'ın her zaman Batı'nın yanını tutmuş bir politikacı olduğunu belirttikten sonra, hiçbir şekilde yalnız bırakılmaması gerektiğini de özenle vurguluyordu.

Ne var ki, tüm bu desteklere karşın iç dinamiğin gücü karşısında Rıza Pehlevi'nin tahtını koruyamaması büyük bir olasılık olarak görünüyor. Olaylar ABD'ni gafil avladığından, Washington'un Şah'tan sonra kendi politikasının bekçiliğini yapacak bir seçeneği hazırlamadığı da anlaşılıyor. Bu durum, Şah sonrası İran'ının karışık ve her olasılığa açık bir ortama sürükleneceğini gösteriyor.

İran'da Batı'nın çıkarlarının bekçiliğini Şah gibi üstlenmeyecek bir rejimin işbaşına gelmesi, ABD'nin bölgedeki tüm planlarını alt üst edecek ve Washington'a göre dengeyi bozacaktır.

Afganistan'ın Moskova yanlısı bir yörüngeye oturmasından sonra, İran'ın Washington yörüngesinden bağımsız bir çizgiye doğru kayması, Camp David görüşmeleriyle Ortadoğu'ya Pax America'na-

yı yerleştirmeye çalışan Washington'un bütün hesaplarını altüst edince, Sam Amca bölgede yeni dengeler, yeni güçlü kaleler aramak zorunluğunu duyacak, belki de yaşamsal gördüğünü çıkarlarının zedelenmesi karşısında, detant politikasından, hiç değilse, Ortadoğu bölgesinde sapma yolunu tutacaktır.

İran'da Batı'nın kuklası bir rejimin işbaşına gelememesi halinde Washington'un Türkiye'ye daha başka, daha dikkatli bir gözle bakacağı kesindir. Nitekim Amerikan ve Avrupa basınında böyle bir gelişmenin ilk habercisi olarak kabul edilebilecek yazılar çıkmaktadır.

ABD bugüne kadar Türkiye'ye, kapitalist dünyanın Ortadoğu'daki çıkarlarının sağlam kalesi gözüyle bakmış, birbirini izleyen iktidarların bu görevi tam bir bağlılıkla sürdürmeleri için elinden geleni yapmış, doğrusunu söylemek gerekirse bu konuda başarı da sağlamıştır.

70'li yıllar Türkiye'sinin 1950-60 döneminden farklı görünümü, Ankara'nın kuzey komşusu ve öbür sosyalist ülkelerle ilişkilerindeki gelişmeler, detantın sağladığı ortamda bir ölçüde icazetli gelişmelerdir.

İran'da dizginleri elinden kaçırmış bir ABD'nin bölgedeki detant politikasına kapıyı kapatması halinde, Türkiye'de çağın gidişinin tersine yeniden soğuk savaş döneminin dilini ve yöntemlerini kullanacak bir yönetimin işbaşına gelmesini içtenlikle dileyeceği rahatlıkla düşünülebilir.

Olaylar Washington'un dileklerini gerçekleştirmek için tüm yolları, tüm olanakları denediğinin örnekleriyle doludur.

Kısacası İran'daki gelişmeler sonunda ABD'-

nin Türkiye'de sağ dikta yanlılarını daha büyük ölçüde desteklemeleri olasılığı güçlü görünüyor.

17 Aralık 1978 Cumhuriyet

DOMİNOLAR TEORİSİ VE ALLENDE FOBİSİ

Şili tarihinin en fazla umut uyandırmış kişisi Salvador Allende, halkın oylarıyla geldiği Cumhurbaşkanlığından 1973 yılı 11 Eylül'ünde, ABD ve çokuyrukluların buyruğundaki kişiler tarafından devrildi. Salvador Allende yiğitçe direndi, kendine verilen emaneti, yabancı ellere bırakmadı, canını verdi. Artık Allende'nin öyküsü bir destandır.

Allende'yi yıkan güçler arasında hemen her gelişmekte olan ülke devlet adamının karşı karşıya olduğu kurumların tümünü bulabilirsiniz. ITT, CIA, Pentagon, Beyaz Saray, IMF, vb. Tüm bu kurumlar, doğrudan ya da dolaylı olarak, Allende'nin yıkılmasına katkılarını sağladılar.

Ama bugün olaylara daha soğukkanlılıkla bakanlar, Şili Cumhurbaşkanının yıkılmasını, ülkesindeki faşist odakların üzerine gitmedeki önceliği görememiş olmasına, bu konuda yeterince kararlı davranamamasına bağlıyorlar.

Tarihin örnekleri günümüz için çıkarılacak dersleri oluşturuyor. Nitekim Allende'den sonra işbaşına gelen azgelişmiş ülke devlet adamlarının önemli bir bölümü de, Şili'deki olaylardan kendilerine göre dersler çıkardılar. Kimi fazla ileri gitmenin, kimi ABD'yi fazlaca karşısına almanın, kimi IMF'nin koşullarına karşı çıkmanın oyunun kurallarını bozacak gelişmelere yol açmasından çe-

kindiler. Hatta denebilir ki, emperyalizm Allende örneğinde, fazla duyarlı olanlar için, kendi açısından başarılı bir korku görüntüsü yarattı. Bazılarında Allende gibi olmak korkusu da kaygı haline dönüştü.

Politikada fobinin ne denli yanlış sonuçlar verdiğini gösterir bir örnek de, Güneydoğu Asya'daki gelişmelerin içinde yatar.

Politikada dominolar teorisi diye bir kural var. Bu görüşe göre, emperyalizme karşı bir bölgede başkaldırma olduğu zaman, ayaklanmayı hemen çekirdeğinde boğmak gerekir. Eğer bu sağlanamaz ise, hiç değilse kendi sınırları içinde tutmak, çevreye bulaşmasını engellemek zorunludur. Yoksa başkaldırma, oradan oraya sıçrar ve dikine konmuş domino taşlarından birinin devrilirken öbürlerine çarpıp zincirleme bir şekilde tümünü devirmesi gibi bir olay meydana gelir.

İşte kısaca dominolar teorisi budur.

Dominolar teorisinin orada burada gerçekleşmesi ABD emperyalizminin uzun yıllar karabasanı oldu. Hâlâ da öyle.

Özellikle Vietnam Savaşı sırasında, artık savaş alanında utkunun olanaksızlığını gören Washington, arkasında elden geldiğince yıkılmış, belini doğrultması güç bir ülke bırakmayı amaçlarken, bir yandan da, dominolar teorisinin Güneydoğu Asya'da gelişip, ülkelerin birbirleri ardından anti-emperyalist cepheye geçişini engellemeye çabalıyordu.

Ya Vietnam'daki kıvılcım, Kamboçya'ya ve oradan da başka yerlere sıçrarsa? İşte bu karabasan Beyaz Saray'ın saplantısı olmuştu.

Oysa Kamboçya'da iktidarda bulunan Kral

Norodom Sihanuk, komşu Vietnam halkının savaşını anlayışla karşılıyor, ama kendi yansızlığını korumak için de büyük çaba harcıyordu.

Ne var ki, Sihanuk'un yansızlığı, Kamboçya'da dominolar teorisinin gerçekleşeceği korkusundan kurtaramıyordu Beyaz Saray'ı!.. Ve bu korku, bu saplantı sonunda CIA'nın Sihanuk'u devirmesine ve kendi kuklası olan Lon Nol'ü işbaşına getirmesine neden oldu.

Lon Nol'ün iktidara getirilmesinin bir yanlış olduğunu ve Kamboçya'nın antiemperyalist cepheye geçişini hızlandırdığını ise daha sonra Washington yetkilileri bile kabul etmek zorunda kaldılar.

Kısacası dominolar teorisinin gerçekleşeceği korkusu ABD'ni yersiz harekete itmiş, başka bir deyişle olayın meydana geleceği korkusu oluşumu çabuklaştırıp gerçekleştiren etken olmuştu.

Tarihe bakan Üçüncü Dünya ülkeleri devlet adamları, Allende örneğini değerlendirirken, Kamboçya'daki Amerikan dominolar teorisi korkusunun sonuçlarını da gözden uzak tutmamak zorundadırlar.

Allende'ye benzememek tutkusu, bir Allende fobisine dönüşür ve faşist odakların, ya da başka sorunların üzerine gitmekte kararsızlığa neden olursa, o zaman Allende fobisi, Allende yazgısına yol açar.

Unutmamalı, Allende'yi deviren en büyük yanlış, faşist odakların üstüne yeterince yüreklilikle gidememiş olmasıydı. Yine unutmayalım, Güneydoğu Asya'da dominolar teorisini gerçekleştiren de onun gerçekleşeceği konusunda duyulan büyük korkuydu.

28 Aralık 1978 Cumhuriyet

Merhumun ardından yakınırlar:

— Ah, dün gece o zeytinyağlı dolmadan çok yemeseydi, böyle olmazdı!

Hıçkırıklara boğulurken, eşi de bir ara dövünür:

— Hep derdim. A Mahmut Efendi, elektrikler kesikken şu merdivenleri tırmanma! Bekle asansör işlemeye başlayınca gel eve! Ya da evden o saatlerde çık. Ama anlatamadım ki, neymiş Hicabettin Bey akşam otobüsle Adapazarı'na gidiyormuş da gitmeden önce görüşeceklermiş. Ah, ah gördün mü ettiğini Mahmut Efendi! Şimdi bizleri buralarda koyup da nerelere gittin!

Olay gelip çatıncaya kadar gerçekleri bir türlü görmek istemeyenler, son anda büyük bir şaşkınlığa düşerler. Mahmut Efendi'nin ölümü de öyle olmuştur. Eşi o gün asansörler çalışmazken merdivenleri tırmanmasına, «hemşiresi» gece zeytinyağlı dolmayı fazla kaçırmasına bağlarlar Mahmut Efendi'nin sonunu. Oysa, Mahmut Efendi'nin tıknefesliği, kalbin iflasını, durmadan gaz yapan midesi sindirim sisteminin bozukluğunu, arada bir dengesini kaybedip düşecek gibi olması, beynin bazı bölgelerinin iyi çalışmadığını göstermektedir.

Mahmut Efendi'deki genel aksaklıkların, hastalığı görmeyenler, görmek istemeyenler, sonunda «nereden geldi bu başımıza?» diye kaçınılmaz olarak dövünürler.

Son iki gündür, Ankara'da da telaş bir tartışmadır gidiyor. Süleyman Bey bir kez daha şaşkın şaşkın, bir yandan bu olayın başına nereden geldiğini düşünüyor, bir yandan da kendini temize çı-

karmaya çalışıyor. Tüm siyasal çevreler bir şaşkınlık içindeler. Hep birbirlerine bakıp mırıldanıyorlar: Nereden geldi bu başımıza?

Uyarının hukuksal niteliğini tartışacak değiliz. Anayasa içinde hiçbir yere konması olanağı bulunmayan mektubun niteliği ile hukuk bilginleri, ya da ileride tarihçiler yeterince ilgileneceklerdir.

Ama siyasilerimizin şaşkınlığına şaşmamak elde değildir.

Süleyman Bey, «Ben 35 günlük başbakanım, 35 günde ne kadar yapılabilirse onu yaptım» diyor. Gerçekten, Bay Demirel 35 günde yapılacak kötülüğün en fazlasını yapmıştır. Konuşmasında geçmiş Başbakanlık dönemlerini ve o dönemlerde attığı tohumları unutuyor. 1960 sonrasında «anarşi» denen terör, Süleyman Bey döneminde başlayıp gelişmiştir,ekonomi Süleyman Bey döneminde çığrından çıkmıştır, biraderli yeğenli talan ve vurgun döneminin mimarı Demirel'dir. Ne pahasına olursa olsun köşeyi dönmenin, açıkgözlük olduğu düşüncesini egemen kılarak, toplumun tüm değer yargılarını alt üst eden Demirel'dir. Her «Höt» denişte kabahatli çocuklar gibi yapacağını edeceğini şaşıran Demirel'dir. Türkiye'yi DÇM batağıyla, boğazına kadar borca batıran Demirel'dir. Yanlış enerji politikasına yol açan Demirel'dir. Faşizmin devlet kadrolarında yuvalanmasına kol kanat geren Demirel'dir.

Ama yanılmayalım. Türkiye'de demokrasiyi çıkmaza iten nedenleri saptarken, duygusal davranıp, yüzeysel irdelemelere gitmeyelim. Evet, Demirel sosyal ve politik yaşamımız içinde habis bir ur, demokrasimiz için yaşamsal bir tehlikedir. Ama uru yapanın bünye olduğunu unutmayalım. De-

mirel bu topluma gökten zembille inmedi. Ve toplumun içinde binlerce, milyonlarca kişi köşeyi dönmek, işini ayarlamak, gününü gün edip de iyi olmak istiyorsa Demirel düşüncesiyle bütünleşiyor demektir.

Ürettiğinden fazla tüketmek düşü peşinde koşan, içmeye ayranı olmadığı halde, tahtıravanlı tüketim toplumu olmaya çalışan, vermeden almanın akıllılık olduğunu düşünen bir toplum sürekli uyarılarla karşılaşır. Benzin kuyrukları birer uyarıydı. Hastanelerin kesilen ışıkları, yanmayan kaloriferleri de birer uyarıydı. Ve yüzlerce uyarıyı birbiri ardından sıralamak olasıdır.

Türkiye son otuz yıllık politikasının ürünü olarak gümrüğünden hastane kapısına, üretiminden, dağıtımından tüketimine, çalgılı gazinosundan, fanfinfon ses yıldızlarına, trafiğinden esnafına, biraderinden yeğenine, Almanya'ya büyük paralarla transfer olup da hep yedek kaldığı halde Ulusal Takımda görev verilen futbolcusundan, parti transferinden milyonlar kazanan kuş beyinli politikacısına kadar tam bir anarşinin içine düştüğü bir sırada «anarşi» diye adlandırılan ve egemenlerin denetiminde yapılan silah kaçakçılığıyla beslenen silahlı terör karşısında şaşkındı.

Bu aymazlık, bu vurdumduymazlık çeşitli nitelikte, nice uyarıları getirecektir. Bu hale neden düştüğümüzü de düzenimize bakarak arayalım. Bizi bu hale düşürenlerin kimler olduğunu merak edenler, bu kapkaç düzenini parça parça kimin bina ettiğini, onu ayakta tutmak için kimlerin çaba harcadığını, özgürlükleri ayaklar altına almaya çalıştığını düşünmek zorundadırlar. Bizleri bugüne getiren üreticilikten yoksun, savurgan, kan emici,

alın teriyle semirmiş, dünya piyasalarındaki değeri sıfır dolaylarında dolaşan sermayedir. Bu gerçeği göremeyen hiçbir uyarı, olumlu bir sonuç doğuramayacak, Türkiye'yi daha da kötü günlere yönelmekten kurtaramayacaktır.

Bu günleri doğuran sermaye, günahının vebalini Türk halkına ödetmek istiyor.

Uyanık olmak gerek!

4 Ocak 1980 Cumhuriyet

GÖZLER TÜRKİYE'DE

Geride bıraktığımız 1979 yılında meydana gelen olaylar, dünya politikasında 1980'lerde de sürmesi kuvvetle olası temelli değişiklikler yaptığı gibi, Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgeye daha da büyük bir önem kazandırmıştır.

Sözünü ettiğimiz olayların ilki, hiç kuşkusuz Şah'ın İran'dan ayrılması ve bu ayrılıştan kısa bir süre sonra Humeyni'nin ülkeye dönmesidir. Humeyni'nin dönüşü ve Şahpur Bahtiyar Hükümeti'nin düşüşü, komşumuzda Şah sonrası döneme yumuşak iniş çabalarını suya düşürmüştür. Humeyni döneminin ilk günlerinde, İran konusunda büyük kaygılar besleyen ABD, Bazargân Hükümeti ile ilişkileri sürdürmek için büyük çaba göstermiş, hatta Ağustos ayı içinde Washington, Tahran'a eskiden sipariş edilmiş silahların bir kısmını satacağını, karşılığında da petrol alacağını açıklamıştı. Kerim Sancabi'den sonra Bazargân Hükümeti'nin Dışişleri Bakanlığı görevini yüklenen Yazdi, New York'ta yaptığımız görüşmede, Amerikan silahları ile

birlikte bir bölüm Amerikan uzmanının da geri dönmesine karar verdiklerini, bununla birlikte politikalarının bunların ülkelerindeki varlıklarını elden geldiğince kısaltmak olduğunu söylemişti.

İran'da bu gelişmeler olur, Washington, Tahran ile ilişkilerini kendi istediği doğrultuya sokmaya çalışırken, ABD'nin Şahinleri SALT-2'yi baltalamak çabası içindeydiler. Bu girişimin gerekçesi de, İran'daki üslerinden yoksun kalmış ABD'nin, Sovyetler'in SALT-2'ye uyup uymadığını denetlemesindeki güçlüktü. Şahinlerin ustaca kotardıkları Küba olayı SALT-2'ye ilk darbeyi indirdi.

Tüm bu gelişmelere karşın, yumuşama geri dönülmez bir olgu olarak sürüyordu o sıralarda. Ne var ki, iki blok arasında gerginlik olasılığı da giderek artmaktaydı. Sonbaharın başlarında Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'dan 1.000 tank ile 20.000 asker çekme kararı, karşı tarafta büyük bir yankı uyandırmıştı. Hatta Brejnev'in tüm çağrılarına karşın NATO'nun Avrupalı ülkeleri Aralık ayındaki Brüksel Bakanlar Konseyi'nde, Amerikan Cruise ve Pershing füzelerinin eski anakaranın Batısına yerleştirilmesini kabul ettiler.

Moskova yumuşamanın büyük bir tehlike geçirdiğini açıklıyordu.

Bu sırada İran'da Bazargân Hükümeti düşmüş ve Tahran'daki Amerikan elçiliği basılarak, çalışanlar rehin alınmıştı. Daha kısa bir süre önce, ABD'nin bölgedeki jandarması olan Tahran'ın, Washington ile arasında doldurulması güç bir uçurum meydana gelmişti. Batı, büyük petrol kuyusu olarak gördüğü İran'ın Amerikan konrolundan çıkmasından endişe ediyor, Amerika'daki silah satıcıları, milyarları bir nefeste ödeyen müşterisini ka-

çırmanın üzüntüsü içinde yeni pazarlar arıyor, Washington bölgede önemli jandarmasını kaybetmenin doğuracağı sonuçları hesaplıyordu. Aralık ayında İran'da meydana gelen olaylar, ABD'nin daha düne kadar tüm bölgeyi aracılığıyla denetlediği bir ülkeyi, şimdi dışardan denetleyebilmek için yeni seçenekler, yeni ülkeler aramasına yol açıyordu.

1979'un Aralık ayı biterken bir başka büyük olay, Sovyetler'in Afganistan'a, sayılarının 25.000 dolayında olduğu söylenen birlikler göndererek, müdahalesi Doğu-Batı ilişkilerinde yeni bir gerginliğe yol açıyordu. İran'da sıkışmış, güç duruma düşmüş, hatta bir an için her şeyi göze alarak, bu ülkeye askeri müdahalede bulunmayı kurmuş bulunan Carter, 1,5 yıldır zaten Afganistan'ı etki alanı içinde tutan Sovyetler'in müdahalesine belki de Moskova'nın da önceden göremediği ölçüde büyük bir tepki gösterdi.

Bu kez yumuşamanın sona ermekte olduğunu söyleyen Washington'du.

İşte 1980'e girerken, dünya politikasında meydana gelen gelişmeler kaba çizgileriyle buydu. Ve olayların ağırlığı İran ile Afganistan'da yoğunlaşmıştı. Bu durum doğallıkla iki ülkeye komşu devletlerin önemini daha da arttırıyordu. ABD, Ortadoğu'da İran'ın yerine artık onu da denetleyecek yeni jandarmalar aramak durumundaydı. Bu görevin gönüllü adayı Enver Sedat, tek başına böylesine ağır bir yükü kaldıramayacak kadar çapsızdı. Suudi Arabistan'ın zengin bir alıcı ve cömert bir petrol satıcısı olarak ABD ile olan ilişkileri daha da sağlamlaştırılmalıydı. Bu arada, son dönemlerin geleneksel jandarması İsrail'den de çok söz edili-

yordu ama, temeldeki Amerikancılıkları ne denli güçlü olursa olsun bu ülkeyi Suudi Arabistan ile bir araya getirmenin güçlüğü açıkça görülüyordu.

İşte böyle bir ortamda, Batı'nın ve özellikle patronu ABD'nin gözü yine Türkiye'ye çevrildi. NATO'nun bir zamanlar sadık müttefiki, bölgedeki en büyük kalesi olmakla öğünen hükümetlerin egemen olduğu Türkiye'de gerçi köprülerin altından çok sular akmıştı ve kamuoyu artık ABD ile ilişkilerin içyüzünü öğrenmişti, ama zarar yoktu. Gerçekte Türkiye büyük ekonomik, politik, sosyal bir bunalımın içine girmişti. Terör iyi parmaklanır, yapısal bozukluktan kaynaklanan ekonomik güçlük akıllıca kullanılır, politik yaşamdaki keşmekeş sürerse, Türkiye rahatlıkla yeniden eski günlerine bu kez demokrasi alanı dışına taşılarak döndürülebilirdi. Üstelik Afganistan olayları, Türkiye'de böyle bir yönelişi hızlandıracak telaş havası da yaratabilirdi. Türkiye'yi bir eli Suudi Arabistan'a bir eli İsrail'e uzanan bir bekçi yapmak ve bölgedeki yeni dengenin temel taşlarından biri haline getirmek Washington'un en büyük emellerinden biridir şu anda.

Evet, bu amaçların gerçekleşebilmesi için bütün gözler Türkiye'ye dönmüş bulunuyor.

6 Ocak 1980 Cumhuriyet

ADINI KOYALIM

Son zamanlarda Türkiye'deki egemen çevreleri fazlasıyla tedirgin eden bir tartışma aldı yürüdü. Ülkemizin demokratları, yurtseverleri Latin Ame-

rika modelinin uygulanması için girişimlerin başlamasından kaygı duyduklarını, açıkladılar, söylediler, yazdılar. Latin Amerika modelinden yararlanacak, onu politikasıyla ya da silahıyla savunacak egemenlerimiz ise bu yargılar karşısında öfkeleniyorlar, iftiraya uğramış kişilerin kızgın, alıngan havası içinde oraya buraya saldırıyorlardı. Onların söylediklerine bakılırsa, demokrasiye öylesine bağlıydılar ki, Latin Amerika modelini hiç mi hiç düşünmüyorlardı. Hatta hazretlerin salt varlıkları ve aldıkları önlemler dahi, bu modelin gerçekleşmesi karşısında en tutarlı girişimler olarak kabul edilebilirdi.

Tartışmayı kısa kesmek için Latin Amerika modelinin ne olduğunu, Türkiye'nin bugün hangi noktada bulunduğunu görmek gerek.

Latin Amerika modelinin üç ana karakteristiği var:

1 — Ekonomik alanda, tümüyle yabancı sermayeye ve onun işbirlikçisi şirketlere, çokuluslulara açılmak. Kendi iç kaynaklarını bu açılmada peşkeş çekmek, sürekli devalüasyonlar ile emeğin değerini düşürerek, ülkeyi sömürü açısından çekici hale getirip, yabancı sermayeyi büyük ölçüde çekebilmek. Enflasyon devalüasyon sarmalını sürdürmek, IMF reçeteleriyle dış yardıma el açmak.

2 — Her türlü özgürlüğü kısıtlamak, tümden ortadan kaldırmak, can, mal ve düşünce güvenliğini rafa kaldırmak, fiyatları serbest bırakırken, düşünceleri yasaklamak, emekçiler ve demokratlar üzerinde terörün fırtınasını estirmek.

3 — Dış politikasında, ABD'ne yüzde yüz bağlanmak ve bu göbekbağını kraldan çok kralcı kertesine vardırmak.

Şimdi Türkiye'ye göz atalım:

1 — Ekonomik önlemler paketinin öngörülen hedefleri Latin Amerika modeli bir ekonomi yaratmaktır. Yabancı sermayeye sonuna dek açılınmış, IMF'nin öngördüğünün ötesinde bir devalüasyon yapılmış, IMF'nin tüm öteki önerileri kabul edilmiş, KİT'leri, hatta Devletin TEKEL'ini özel sermayeye devretme hazırlıkları yoğunlaştırılmış, devalüasyon enflasyon sarmalında işçilerin reel ücretleri düşürülmüştür. Hükümet, yeni devalüasyonlara açık olduğunu açık seçik belirtmiştir.

2 — Türkiye'de, yürürlükte olan sıkıyönetim gereği, kişilerin üst ve evleri yargıç kararı olmadan aranabilmekte, gazeteler kapatılabilmekte, normal koşullarda, demokratik ülkelerde kabul edilemeyecek uzun gözaltı süreleri uygulanabilmekte, davalara atama yoluyla gelen yargıçlar tarafından bakılabilmektedir. Yasanın gereği olan bu haller dışında, yargıçlar, avukatlar ve savcılar öldürülmekte, devlet bunların katillerini yakalayamamakta ve böylece savunma hakkı kısıtlanmaktadır. Tüm bunların dışında işçi sınıfının iktidarını öngören görüşler yasa yoluyla yasaklanmıştır.

Öte yandan iktidarın İçişleri Bakanı Meclis kürsüsünden sendikaları hedef olarak göstermektedir.

Bunlara ek olarak, AP iktidarı asker kökenli üyeleri aracılığıyla Olağanüstü Hal Yasası'nı kotarmak, Anayasa'yı değiştirmek çabası içindedir.

Olağanüstü Hal Yasasında şu noktalar öngörülmektedir:

— Hükümete olağanüstü yetkiler vermek.
— Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay gibi

anayasal kuruluşların kararlarının uygulanmaması.

— Olağanüstü hal süresince, yargı yönetiminin tek kademeli olarak yürütülmesi (yani Yargıtay yolunun kaldırılması) ve tek kademeli kararların kesin olması.
— İdamların Yargıtay'dan ve Parlamento'dan geçirilmeden infazı.
— Olağanüstü hal ilânından sonra TCK ve öteki yasalardaki cezaların artırılması.
— Olağanüstü hal ilânından sonra gözaltına alma sürelerinin uzatılması.
— Olağanüstü hal ilânıyla siyasal parti, dernek ve sendikaların faaliyetlerinin sınırlandırılması.
— Olağanüstü hal ilânından sonra grev, lokavt, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanması.
— Olağanüstü hal ilânıyla birlikte fiyat ve ücretlerin dondurulması.

Şu anda fiyatların serbest, düşüncelerin yasak olduğu Türkiye'de bu amaçların bir bölümünü sağlayan yasalar, parlamentodan geçirilmiş bulunmaktadır bile.

3 — Türkiye, Ege'deki notamı kaldırmış, komşusu Sovyetler Birliği'nin davetlerini bile boykot etmiş, ABD politikasının tam dümen suyuna girmiş, hatta kraldan fazla kralcı bir dış politikayı Demirel iktidarı ile birlikte izlemeye başlamıştır.

Karşılaştırma, Türkiye'de bugün uygulanmakta olan modelin zaten Latin Amerika modeli olduğunu gösteriyor. Çabalar ülkemizde uygulanan şimdilik göreceli olarak yumuşak görünüşlü modeli tam boyutlarına ulaştırma yönündedir.

Artık Latin Amerika modelinin gelip gelmeye-

ceğini, gelecekse ne zaman geleceğini tartışmak saçmadır.

Model çoktan gelmiştir. Tek yapılacak şey adını koymaktır.

Herhalde bugün uygulanan modelin İngiliz ya da Kara Avrupa'sı parlamantarizmi olduğunu ileri sürebilmek, Demirel demagojisi için dahi olanaksızdır...

27 Şubat 1980 Cumhuriyet

NEREYE?

Demirel'in azınlık hükümeti, iktidar olduğundan bu yana Türkiye'de pahalılık, enflasyon ile terör ve anarşi birbirleriyle orantılı olarak artıyor. Ülkenin birçok kesiminde, bir zamanlar üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi duran CHP'nin yöneticileri de anarşinin, terörün hedefleri haline geldiler. Her gün teröristlerin kurşunlarıyla can veren yurttaşlarımızın sayısı artarken, hedef alınan kişilerin toplum içindeki yerleri ve görevleri açısından da bir tırmanış olduğu açık seçik görülmektedir.

Dün görev başındaki gir general, Tuzla Piyade Okulu Komutanı Sabri Demirbağ da teröristlerin saldırısına uğramıştır. Sayın Generalin bu saldırıdan, ağır yara almadan kurtulmuş olması da olayın ağırlığını ortadan kaldırmamakta, gözlerden kaçırmamaktadır.

Sözü geçen saldırıdan bir hafta geriye doğru giderek, olaylara bakıldığında korkunç bir tırmanma ile karşılaşılacaktır. CHP'nin İl Başkanı düzeyindeki yöneticileri, avukatlar, saldırılarda öldürülmekte, Regaip Kandili dolayısıyla yapılan «naklen

mevlüt» yayını sırasında Atatürk'e yuh çekilmekte, 19 Mayıs gösterileri, kendilerine komando adı verilen serdengeçtilerin saldırılarıyla bazı yerlerde yarıda kalmakta ve sonunda Ordu'nun önde gelen kişilerinden bir Tümgeneral saldırıya uğramaktadır.

Bu durumda Türkiye'nin nereye gitmekte olduğu sorusunu bir kez daha haklı bir kaygıyla soracak olanların sayısı herhalde çoktur.

Yalnız nereye gidildiğinin iyice görülebilmesi için, yukarıdaki verilerin yeterli olmadığı kanısındayız. İktidar koltuğuna oturduğu andan bu yana, orada her konuda 100 kiloluk bir hiçliğin simgesi haline gelen Süleyman Demirel, kendi ağırlaştırdığı iktidar boşluğunu pekiştirmek için elinden geleni yapmakta, kendi iktidar boşluğunu rejim bunalımlarına dönüştürmek için Cumhurbaşkanı seçimini ertelemektedir.

Kısacası sokakta terörün rejime yönelttiği darbelere, Demirel kendince ustalıkla bulduğu manevralarıyla politika alanında yeni parlamenter kaynaklı darbeler eklemeye çalışmakta, bunda kendince başarılı da olmaktadır.

Gerçekte iktidarın başında bulunan bir kişinin böylesi girişimlerde bulunması, ilk bakışta şaşırtıcı, açıklanması güç bir davranış olarak kalmaktadır.

Demirel'in davranışının nedenlerini anlayabilmek için ise onun bağlı bulunduğu, simgesi olduğu sınıfın çıkarlarını ve bu sınıfın iktidarının IMF ile bugüne dek kurduğu, bundan sonra da pekiştirmeye çalıştığı ilişkilerin niteliğini gözönünde bulundurmak gerekiyor.

Demirel - Özal ikilisi, temsilcisi bulundukları

çevrelerin çıkarları için Türkiye'yi IMF'ye teslim etmiş bulunmaktadırlar. İktidara geldikleri zaman 50 lira olan doları, yakında 100 liraya çıkararak Türk parasını %100 devalüe etmenin ve bu devalüasyondan hemen sonra yeni bir fiyat yükselmesi darbesinin hazırlıkları içindedirler. Artan işsizlik ve ulaşılamayan fiyatlar bile Demirel - Özal ikilisinin enflasyonu durdurma vaadlerinin gerçekleşmesini sağlayamamıştır. Bunun böyle olacağı da zaten bilinmekteydi. Pek yakında 100 lira dolar, 500 lira et, 50-60 lira benzin, 50 lira sigara, 400 lira rakı, fiyatlarıyla karşılaşılacağı hemen hemen kesin gibidir.

Devalüasyon - enflasyon sarmalı bu ikincinin üç rakamlılığını artık pekiştirmiş bulunuyor.

Demirel ve temsilcisi olduğu egemen sınıflar, bu fiyatların yanı sıra, dondurulan işçi ücretleri, sürekli artacak olan KİT fiyatları ve milyonlarca işsiziyle Türkiye'yi 1961 Anayasasının çizgisi içinde yönetemeyeceklerini anlamış bulunuyorlar. Kuşkusuz burada sözünü ettiğimiz Demirel, yalnız hükümetin başındaki Demirel değil, egemen sınıfların çıkarlarının takipçisi Demirel'dir ve olaya bu açıdan bakıldığında, Bay Demirel ile Bay Türkeş arasında büyük bir fark da yoktur. Demirel'in ve temsilcisi olduğu egemen çevrelerin Türkiye'yi 1961 Anayasasının çizdiği kurallar içinde yönetemeyecek olmaları, Türkiye'nin bu çizgi içinde başkaları tarafından yönetilemeyeceği anlamına gelmez. Ama bugünkü durum da başka herhangi bir demokratik yönetimin, finans kapitalin çıkarlarına büyük bir darbe indirmesi kaçınılmazdır.

İşte bu gerçekler de gözönüne alınınca tablo tamamlanmakta, nereye yönelindiği sorusu açıklık

kazanmaktadır. Durum böyle olunca, Fatih Camii'ndeki olay, Sayın Tümgeneral Sabri Demirbağ'a yapılan saldırı, CHP'lilerin öldürülmesi, Cumhurbaşkanlığı seçimindeki nafile turlar ile IMF'nin kararları arasındaki bağlantı gün gibi ortaya çıkıveriyor.

21 Mayıs 1980 Cumhuriyet

TÜRKİYE'Yİ DÜŞÜNMEK

Demirel Hükümetinin ekonomik önlemlerini izleyen dış kaynaklı haberler, yabancı dost ve müttefiklerimizin Türkiye'yi düşünmeye başladığını bildiriyor. Halkın sırtına binme operasyonunun perde ardındaki yürütücüsü Bay Özal, ABD'de taze para arıyor. Bu arada, eski dostumuz F. Almanya'nın Başbakanı Helmut Schmidt de ülkesinin Türkiye'ye elinden gelen yardımı yapacağını söylüyor.

Bu haberlerin birçok kişiyi ve çevreyi sevindirip, umutlandırdığı acı da olsa gerçektir. Artık, Türkiye'yi yönetenlerin umudu yedi dağ ardındaki yad ellerdedir. Yıllarca Türkiye'yi doğru düşünememiş olan egemenler, şimdi ülkemizin başkalarının bizi düşünmesiyle düze çıkmasına bel bağlamış bulunuyorlar.

Yabancılar da, acı reçeteleri önümüze sürüp, halkımızın sırtına taşınmaz yeni yükler yükleyerek düşünüyorlar bizleri.

Yabancıların zaman zaman Türkiye'yi düşündükleri bir gerçek. İstedikleri koşullar yerine getirilince bir ölçüde yardım yaptıkları da yadsınamaz.

Ancak yabancının Türkiye'yi düşünmesi, kendi yöntemleri içinde oluyor. F. Almanya, NATO'nun Güneydoğu kanadına gereksinme duyduğu sürece bu devletin varlığını sürdürmesini ister. Ya da Alman sanayicisi, Türkiye'de tatlı kâr görürse, o düzenin sürmesi ve kaz gelecek yerden tavuk esirgememek için bir miktar kredi verilmesini destekler. Hepsi o kadardır.

Yabancı, Türkiye'yi düşünürken, doğal olarak Türk insanını, Türk halkını düşünmez.

Bu gerçeği görmeyip, Türkiye'yi düşünmeyi Türkiye'nin insanından başkasına bıraktıkça, halkın daha da büyük sıkıntılara düşmesi de kaçınılmazdır.

*
**

Türk insanının Türkiye'yi düşünmesinde de, son zamanlarda artan bir çarpıklık olduğu gözden kaçmıyor. Resmi Gazete'de yayınlanan «Güvenlik Bilgisi Öğretimi Yönetmeliği» bu davranışın son örneklerinden biri.

Yeni yönetmeliğe göre, ilkokuldaki çocuklara Milli Güvenlik dersi öğretilmesi, çocukları askerliğe özendirici oyunlar oynatılması, askeri yürüyüşler düzenlenmesi, marşlar söyletilmesi, ortaokul ve liselerde beden eğitimi ve müzik dersleri ile izcilik çalışmalarının milli güvenlik şuurunu geliştirici yönde olması, öğrencilerin askeri törenleri, tesisleri gezmesi kararlaştırılmış.

Türkiye'nin bunca sorunu arasında, eksikliğinin gençlerindeki milli güvenlik bilinci olduğunu ileri sürmek, Türkiye'yi düşünmede çarpıklığın bir örneğidir.

Yüzyıllardır, asker bir toplum olmakla övünürüz. Gerçek de böyledir. Doğrusu bugün Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu sorunların hiçbiri de, bu asker yanının eksikliğinden doğmuyor. Bugün toplumun bunalımı ordunun zayıflığından da kaynaklanmıyor. Hatta bunca yıkıntı arasında, yine de en fazla ayakta duran kurum ordu.

Türkiye'nin büyük ekonomik ve sosyal sorunlarının doğurduğu çıkmazların psikolojik nedenlerinden birini de, yine bu asker yanımızın ağır basmasında arayabiliriz. Türk gencinin eline silahın bazı çevrelerce böylesine kolay bir şekilde tutuşturulabilmesindeki psikolojik neden, bu gençlerin çocukluktan başlayarak silaha, sorunları kaba kuvvetle çözmeye ve askersel operasyonlara olan tutkusu bir ölçüde. Bu gerçek, uzmanlarınca yazıldı söylendi. Gençlerimizdeki bu tutkuyu hafifletecek yerde artırmaya çalışmak, hem de okullarda eğitim yoluyla artırmaya çalışmak, sorunlarımızı azaltmayıp, çoğaltacaktır. Herkesin köşeyi dönmeye çalıştığı, değer yargılarının yüzlük banknotlarla birlikte yıldırım hızıyla tepetaklak olduğu bir toplumda bu tür eğitim, ulusal güvenlik bilincine sahip gençler değil, olsa olsa faşist adayları doğuracaktır.

Ulusal güvenlik sorununa gelince: Günümüzün gelişmiş teknolojisi, ulusal güvenliği kışlaların da dışına taşırmış ve savaşı topyekün bir niteliğe eriştirmiştir. Böylece ulusal güvenlik tüm halkın, günlük yaşamındaki katkılarıyla gerçekleşebilir bir kavram haline gelmiştir. Bir toplumda, «Altta kalanın canı çıksın» düşüncesi egemen olunca doğacak uçurumlar, elbette ki ulusal güvenliği zedeleyecektir.

Ancak bu durumun çaresi, bacak kadar çocukları, «Bir... ki... sol... sağ...» diye kaz adımlarla yürütmek olmasa gerek.

Ekonomik ve sosyal nedenlerle doğan sorunları kaz adım yürüyüşlerle çözmeye çalışmak fazla denenmiş, ama hiçbir yerde başarılı olamamış bir yöntemdir.

Eğer Türkiye'nin insanları, ekonomik ve sosyal nedenden kaynaklanan sorunlarına «Bir, ki, sol, sağ» kaz adım yöntemiyle yaklaşırsa, asıl çözümleri düşünmek hep yabancılara kalır ve bu durumda faturanın ağır bedelini de hep Türkiye'nin insanı öder.

6 Şubat 1980 Cumhuriyet

HANGİ VİTESLE?

Herkesin suratı asık, herkes endişeli, herkes soruyor:

— Ne olacak bu işin sonu?

Şöyle bir düşünürseniz, yıllardır, heyecanlı bir film izler gibi, hemen her zaman hep kendi kendimize aynı soruyu sorduğumuzu anımsarsınız.

Doğru yanıtlar, ancak doğru sorulara verilebilir. Soru baştan yanlış konmuş ise yanıtın doğru olmasını nasıl bekleyebiliriz?

Ne zaman başımız sıkışsa hep yanlış sorular attık ortaya:

— Kim kurtaracak bu ülkeyi?

Oysa ülkeleri kişiler değil, yönelişler, kurumlar kurtarır. Mustafa Kemal, yalnızca ülkenin kendisi tarafından kurtarılacağına inandığı için değil, na-

sıl kurtarılabileceğini görebildiği için başarılı olmuştu.

18 aylık Ecevit Hükümeti, kendisinden beklenen başarıyı gösteremedi. Bu durumun çeşitli nedenleri var. Ama herhalde, bugün vardığımız sonucun tüm sorumluluğu onun sırtına yüklenemez. Geçmişten günümüze uzanan yönelişlerin, savurganlığın, aymazlığın, vurdumduymazlığın kaçınılmaz sonuçlarını yaşıyoruz. Bu sonuçta, Türkiye'nin 35 yıllık yöneticilerinin tümünün derece derece payları var. Belki de tüm bu yöneticiler arasında Ecevit sorumluluk kuyruğunun son sırasındadır.

Ecevit'e yönelttiğimiz eleştiriler, kararsız davranışlarından ve çözüm için alışılmış yolları deneyip, yükü halkın sırtına bindirmesinden kaynaklanıyor.

Yoksa 1978 Türkiye'sinde iktidar olan kim olursa olsun, aynı sorunlar ile karşılaşacaktı. 35 yıl, her kesimine, elden geldiğince ödünler vererek, kalkınmanın gerektirdiği özverilerin hiçbirine katlanmayarak, düş peşinde koşan toplum, eninde sonunda, önüne çok acı bir fatura uzatılmasını beklemek zorundadır.

Büyük kesimleri vergi dışında tutacak, büyük gelirleri vergileyemeyecek, ürettiğinden çoğunu tüketecek, hem patronları kollayacak, hem de korkudan işçilere toplu sözleşme hakkı tanıyacaksın, olmayan üretiminden, yaşlıya, ev kadınına emeklilik hakkı tanıyıp, işsize prim vermeye çalışacaksın ve sonra değirmenin suyu kuruyunca da şaşıracaksın.

Gerçekte en şaşılacak olan şey, bugün içinde bulunduğumuz şaşkınlığın kendisidir.

Eğer Türkiye'nin kalkınma yöntemi geçerli ol-

saydı, bu gerek kapitalist, gerek sosyalist tüm kuramcı ve uygulayıcıların aptal olması anlamını taşırdı. Madem ki, kendini sıkmadan kalkınmak, gelişmek, hem de hakça gelişmek olasıydı, öyle ise neden yıllar yılı insanlar iliklerine kadar sömürülmüşlerdi! Madem ki, vur patlasın çal oynasın yöntemi olumlu sonuç veriyordu, işçi sınıfı iktidarı ele geçirdiği ülkelerde neden büyük özverilere katlanmıştı? Madem ki, konut sorunu Karadenizli müteahhitlerin kat karşılığı apartman yöntemiyle çözülüyordu, sosyalist ülkeler neden yıllar yılı büyük çabalar ve özverilerde bulundular?

Kısacası, işin sonunun ne olacağını, ülkeyi kimin kurtaracağını sormak yerine önce doğru soruyu ortaya atmak gerek:

— Neden düştük bu hale?

Bu hale neden düştüğümüzü soğukkanlılık, açık yüreklilik ve tutarlılık içinde düşünmeye başladığımız zaman esenliğe giden yolda ilk adımı atmış olacağız.

Ama geniş kesimler sabırsız. Hep aynı soruyu soruyorlar:

— Ne kadar sürecek bu sıkıntı?

Sorunun yanıtı da aslında klasiktir.

Ehliyet almak için sınava giren sürücü adaylarına sorulan pek bilinen bir soru vardır:

— Yokuş hangi vitesle inilir?

Yanıtı da açık ve mantıklıdır:

— Hangi vitesle çıkılıyorsa o vitesle inilir.

Vitesle ilgili yanıt, sıkıntının ne kadar süreceğini de belirliyor.

Bu yokuşu hangi vitesle çıktıysak o vitesle ineceğiz.

16 Haziran 1979 Cumhuriyet

«Gök damın üstünde
Öylesine mavi, öylesine dingin!»

Yıl 1874. Ünlü Fransız sembolist ozanı Paul Verlaine, Belçika'da Mons hapishanesinde yatmaktadır. Sanatını etkileyen ve aralarında homoseksüel ilişkiler de olduğu söylenen Arthur Rimbaud'ya iki el ateş ederek yaralamış ve hapis cezasına çarptırılmıştır Verlaine.

İlk iki dizesini aldığımız şiir, bir tabloyu çağrıştırıyor. Parmaklıkların ardından, dışarı bakan sakallı adam büyük ressam Courbet'dir. Devrimci tutumu yüzünden devamlı baskılarla karşılaşmış olan Courbet, sonunda kendisiyle uzlaşmak isteyen İmparatorluğun, Legion d'Honneur nişanını küstahlığa varan sert bir mektupla reddetmiştir. Paris Komün'ü sırasında devrimcilerle işbirliği yapmış, 1871'de Vendome meydanındaki sütunun devrilmesi olayına karıştığı ileri sürülerek, 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Birçok oto-portre yapmış olan Courbet'nin hapishanedeki anını yansıtan tablosunda bir avuç gökyüzü özlenir.

Bir avuç gökyüzü, hapse düşenlerin tutkusudur.

Bir avuç gökyüzü, mahkûmlar için özgürlüğün simgesidir.

«Bir avuç gökyüzü», daha önce de hapse girmiş ve yeniden hapis cezasına çarptırılması üzerine, infaz savcılığından bir hafta sonra içeri gireceğine dair kâğıt alan bir adamın o uzun yedi gününün öyküsü. Ünlü yazar Çetin Altan, birbiri üzerine konmuş fotoğraflar gibi, birinci hapisliği, yedi günü, geleceği, geçmişi birbiri üzerine çakış-

tırmış. «Bir avuç gökyüzü» Türk edebiyatında ad bırakacak bir yapıt.

«Bir avuç gökyüzü» dört gündür piyasada yok. Sayın Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın gayreti ile toplatıldı. Nedeni ise müstehcenlik.

Hapse giren bir adamın cinsel sorunlarını da dile getirdiği için müstehcen bulunmuş «Bir avuç gökyüzü».

Bir avuç gökyüzü», Türk politika hayatında ad bırakacak bir yapıt. Onulmaz bağnazların kurbanı olarak yıllarca anılacak. Sayın Kazan'ın ve kafadarlarının her yerde müstehcen arayan düşüncelerinin kurbanı olarak, gelecek kuşaklara kalacak bir simge oldu artık «Bir avuç gökyüzü».

Çetin Altan ve yapıtı Türk yazarının yazgısını ne güzel yansıtıyorlar. Türk Ceza Kanununun maddeleri arasında bir lastik top gibi oradan oraya fırlatılmak bizim yazarlarımızın yazgısı.

Alın kalemi elinize bir yazı yazın. Hemen yapışır yakanıza eller, 142'den girersiniz içeri. 142'ye giremedinizse zarar yok 312 bekliyordur sizi. O da mı olmadı 159 var. Ona da giremeyecek kadar politika dışı mı yazınız, ne beis var 426'dan mahkûm olursunuz canım! Nasıl olur demeyin, romanımızın kahramanının cinsel organı, cinsel istekleri var ya yeter. İşte yapıtınız müstehcendir artık. Çünkü öyle düşünceler egemen ki ülkemizde, her giysinin altında, her etekliğin, her pantolonun içinde bir müstehcen yattığını düşünmekte. Belki de haklılar. Olaylara onların gözüyle bakmayı deneyin bir de, o zaman her şeyin ne denli müstehcen olduğunu göreceksiniz. Ağız belki başka şeyleri anımsatır, onun için müstehcendir. Burun da müstehcendir. Kubbeler kadın göğüslerine benzer, müstehcendir.

Minareler, elektrik direkleri, hatırınıza belki bir şeyler getirirler, müstehcendirler. Kadın budu müstehcen bir yemektir. Yerken karşımızdaki bir kadının kalçasını dişliyormuşsunuz zehabına kapılabilirsiniz. Dilber dudağı müstehcendir. Vezir parmağı müstehcendir. Bakınız, her şey, duran, yürüyen, koşan, uçan, düşen, kalkan her şey müstehcendir.

Bu düşüncede tüm dünya müstehcendir.

İşte şimdi egemen düşünce bu ülkemizde, müstehcen ve müstekreh bir düşünce.

Bir avuç gökyüzü, hapistekiler için özgürlüğün simgesi.

Ama özgürlük yasaktır yazarımıza, çizerimize, o doğduğu andan beri büyük bir gözaltındadır, Çetin Altan'ın ilk romanında belirttiği gibi. Bir avuç gökyüzü çok görülür ülkemizin aydınına, insanına. Yok bir avuç gökyüzü, «büyük gözaltı» var. Özlemeyin bir avuç gökyüzünü, hep büyük gözaltına alışmaya bakın.

Bir avuç gökyüzü çok görülür hep size.

27 Haziran 1974 Cumhuriyet

ACI BİR
EGE MASALI

Bir Karadeniz fıkrasında var olan mezar taşı:

«Hastayım deduk
Hastayım deduk
İnanmadınız
N'oldi?..»

EGE SORUNU

Yunanistan'ın Türkiye'ye yapılacağı ileri sürülen Batı yardımının bir baskı aracı olarak kullanılması yolundaki girişimlerini artırması, F. Almanya Maliye Bakanı Matthoefer'in, Türkiye gezisinden önce, Atina'ya uğraması, ardından Yunanistan'ın NATO'nun askerî kanadına dönüşüne verdikleri önemi vurgulaması, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetleri Komutanı General Rogers'in ülkemize gelmesi ile Rogers'in adını taşıyan bir plan çerçevesinde kopan gürültüler ve Notam 714'ün Ankara tarafından kaldırılması Ege sorununu yeniden ön plana çıkarmış bulunuyor.

Bugün herkes bilmelidir ki, Yunanistan'ın NATO'nun askerî kanadına dönmesi için Türkiye'ye baskı yapılmaktadır. Genelkurmay Başkanı Evren'in açıklaması bu gerçeği değiştirmiyor.

Politik yaşamı yakından izleyenler, uluslararası görüşmelerin yöntemlerini bilenler, bu baskıların görüşmeler sırasında, diplomatik dilin inceliklerine dikkat edilerek sıkıştırılmış, birkaç tümcede toplandığını, bu esnek ve dikkatli üslûba karşın, arif olanın rahatça anlayacağı kadar açık olduğunu bilmektedirler.

Hiç kuşkusuz, Türkiye ile Yunanistan arasın-

daki sorunların çözümü yolundaki tüm olumlu adımların, bu iki ülkenin de sorumluluk sahibi, barıştan yana basın organları tarafından, her türlü kısır şoven, duyguların ötesinde, desteklenmesi zorunludur.

Ancak, iki ülke arasındaki sorunları çözmeye yönelik adımların, kalıcı ve haklı bir barışın temel taşını oluşturacak bir nitelik taşıması da zorunludur.

Türkiye'de muhalefet çevrelerinin haklı kaygılarına neden olan durum ise, Sayın Erkmen'in de üyesi bulunduğu Bayar - Menderes iktidarı döneminde büyük bir aymazlıkla Ege'de Yunanistan yararına yaratılan oldu-bittinin bugün ortadan kaldırılması yolundaki önemli bir olanağın yitirilmesi tehlikesinin belirmiş olmasıdır.

Bilindiği gibi, Bayar - Menderes iktidarı akıl almaz bir aymazlık ile Ege'nin kıta sahanlığı ve hava sahasıyla birlikte, Atina tarafından bir Yunan gölü olarak görülmesine seyirci kalmıştı. Ankara'nın bu vurdumduymazlığı Atina'nın Ege üzerindeki iddialarını adeta bir «müktesep hak» olarak görmesine yol açmıştı. Demirel iktidarı ise, Ege'deki Yunan adalarının Atina tarafından, uluslararası anlaşmalara aykırı olarak, silahlandırılmasına seyirci kalmış ve böylelikle Bayar - Menderes döneminde başlayan Ege'deki Yunan oldu-bittisi, Demirel döneminde tamamlanmıştı.

1974 Kıbrıs harekâtından da önce, Ecevit iktidarı, Ege kıta sahanlığı konusunda Türk haklarını ilk kez kararlılıkla ortaya atmıştı. Ne var ki, gelişen Kıbrıs olayları, sorunu zaten görüşme yoluyla

çözmeye hiç de hazır görünmeyen Yunanistan'ın tutumunu daha da sertleştirmişti.

Kıbrıs olayının uluslararası alanda yarattığı hava ve Atina'nın uzlaşmaz tutumu, Ege sorununun tüm boyutlarıyla ele alınıp çözülmesini güçleştirmekte, hatta olanaksız kılmaktaydı.

Türkiye, sorunun çözülmesi ve Ege'de Yunan oldu-bittilerinin hiç değilse bazılarının düzeltilmesi yolunda en büyük olanağı Atina'nın, 1974 Kıbrıs harekâtı ertesinde çekildiği, örgütün askerî kanadına dönmesi sorunu gündeme geldiğinde doğdu.

Ankara, NATO'daki ortaklarına Yunanistan'ın örgütün askerî kanadına dönüşüne ilke olarak karşı olmadığını, böyle bir girişimi olumlu karşıladığını, ancak Ege konusundaki eşitsizliğin düzeltilmesinin şart olduğunu belirtmişti.

Yunanistan'ın NATO askerî kanadına dönüşü için Türkiye'nin onayının koşul olması Atina'yı köşeye kıstırmıştı. Bu durumda, Türkiye kararlı ve kişilikli davranabildiği takdirde, Yunanistan'ı Ege'de anlayışlı bir çizgiye çekebilecekti.

Ne var ki, böyle bir politikanın yürütülmesi, Ankara'da güçlü, kararlı, kişilikli bir iktidarın varlığına bağlıydı. Oysa bugün Ankara'da işbaşında olan iktidar, Batı'nın dümensuyu politikasını davranışının temel taşı haline getirmiştir.

Bu gerçek gerek Yunanistan, gerekse Batılı ülkeler tarafından çok kısa zamanda değerlendirildi ve Yunanistan üzerinde işlemesi gereken baskı makinesi bir kez daha Ankara üzerinde işletildi. Bugün Ankara'nın Ege'de sağlıklı bir çözüme varmak için gerekli kararlılığı gösteremeyeceği, Batı'nın baskılarına boyun eğerek oldu-bittinin sür-

mesine boyun eğeceğini ortaya seren belirtiler artmış bulunmaktadır.

Muhalefetin kaygıları bu olgudan kaynaklanmaktadır.

28 Şubat 1980 Cumhuriyet

YİNE NOTAM 714

F. Alman Maliye Bakanı Matthoefer'in, Atina üzerinden Ankara'ya gelmesi sırasında kaldırılan Notam 714 hâlâ güncelliğini koruyor. Bilindiği gibi, Notam 714'ün kaldırılması kararı Dışişlerinin uzmanlarına bile danışılmadan, en üst düzeyde makamların kararlarıyla gerçekleşmişti.

Bu arada, 1974 Kıbrıs harekâtı sırasında ilân edilen Notam'ın ve dolayısıyla mor çizginin kaldırılması yolunda, Batı çevrelerinden son derecede ilginç telkinlerin geldiği de anlaşılıyor. Sözü geçen çevrelerin, Türkiye'nin üst düzeydeki yetkililerini, Notam'ın kaldırılmasının ülkemizin de yararına olduğuna inandırdıkları anlaşılıyor. Sözü geçen Batılı çevrelerin ileri sürdüklerine göre, Notam 714 gerçekte Türkiye'ye fiilî bir yarar sağlamamaktaydı. Bu çevrelere göre, Yunanistan'ın mor hattı hiçe sayarak, bu bölgeye sivil uçakları uçurması ve Türkiye'nin bu durumu engellememesi ya da engelleyememesi Ankara'nın itibarını zedelemekteydi. Üstelik Notam 714 dolayısıyla, Türkiye'nin İzmir ve Antalya Havaalanlarına uçakla gelen turist sayısında da yüzde 20 dolayında bir azalma olmuştu.

Yüksek yetkili çevrelerin, Notam 714'ün kaldırılmasının ülke yararına olduğunu söylediklerine

bakılırsa, Batılı bazı odakların girişimleri inandırıcı olmuştur.

Hiç kuşkusuz, yukarıda ileri sürülen nedenler Notam 714'ün kaldırılmasını haklı kılacak nitelikte değillerdir. Şöyle ki, Türkiye'nin bu Notam ile ilân ettiği mor hatta, Yunanlılardan başka tüm dünya hava şirketleri ve ulusları uymuşlardı. Bu olgu ilerde bir hukuksal tartışma anında Türkiye'nin elinde değerli bir kozdu. Türkiye'nin Ege kıyılarına inen turistler konusuna gelince: Bırakınız Türkiye'ye gelen toplam turist sayısının düşüklüğünü ve İzmir, Antalya havaalanlarına yabancı uçaklarla gelen turistlerin devede kulak oluşu bir yana, ama ülkemize son yıllarda akan değil, damlayan turistlerin sayısındaki azalmanın çok çeşitli öğeleri olduğunu da görmek gerek.

Türkiye'nin Ege sorunu gibi yaşamsal bir konuda, elindeki önemli bir kozu böylesine küçücük nedenler yüzünden harcaması büyük bir yanlış olmuştur.

Kaldı ki, Natom 714'ün kaldırılışının KTFD'yi de güç durumda bıraktığı görülmektedir. 1974 öncesinde, nasıl Ege'deki uçuşlar Atina'nın sorumluluğuna bırakılmış idiyse, Kıbrıs çevresindeki uçuşlar da Lefkoşe'nin denetiminde yürütülmekteydi. 1974 «Barış Harekâtı» sonrasında ve özellikle, KTFD'nin ilânı üzerine Kıbrıs çevresinde Türk kesiminin denetiminde kalan bölge ilân edilmiş ve buradan uçan yabancı uçaklar da, bu açıklamaya uyarak KTFD'nin kontroluna girmiş, hattâ bu hizmeti karşılığında Denktaş yönetimine ödemede bulunmuşlardır. Ankara'nın Notam 714'ü kaldırmasından sonra, Kıbrıs Rum kesimi yeni bir Notam yayınlayarak, durumun 1974 öncesi gibi

kendi denetiminde olacağını ve bu denetimin Larnaka kulesi aracılığıyla yürütüleceğini bildirmiştir.

Türkiye'nin FIR ile ilgili tutumu artık Notam 714'ü kaldırmasının ışığında ele alınmakta ve Ankara'nın bu konuda NATO'ya öncelik tanıyan ödünler vermeyi kabul ettiği düşünülmektedir.

Üstelik, NATO'nun çabası bir yandan Ankara'yı bu konuda sorun çıkarmadan Yunanistan'ın askerî kanada dönmesine boyun eğdirirken, öte yandan tüm sorunları bir paket içinde çözmek olarak görünüyor. Ege konusundaki en sağlıklı çözümün Türkiye ile Yunanistan arasında ikili görüşmeler olduğu savını ileri süren Ankara, son Demirel iktidarından beri bu görüşünü bırakmış ve dış baskılara son derece açık bir duruma girmiş bulunmaktadır.

Bugün, Ege konusunda geçmişteki aymazlıklara hayıflanıp duruyoruz. Eğer kamuoyu uyanık olmaz ise gelecekte de, bugünkü aymazlığın ağır sonuçlarına katlanmak durumunda kalınacaktır.

Bu konuda CHP'ye de büyük görevler düşmektedir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu iç ve dış karanlık koşullar susarak geçiştirilemez. Sorunların demokratik yöntemlerle üstesinden gelmenin yolu susmak ve pısırıklık etmek değildir.

8 Mart 1980 Cumhuriyet

SORUN ÇÖZÜLÜYOR MU?

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in, New York'da, Yunanlı meslektaşi Mitsotakis ile yapacağı görüşme ilgiyle beklenmekteydi. Türkiye ile Yuna-

nistan arasında, içlerinde Kıbrıs konusu da bulunmak üzere çözüm bekleyen birçok sorun olması, iki ülke dışişleri bakanlarının görüşmelerini doğallıkla her zaman ilginç kılmıştır. Ancak, bu kez yapılan toplantıya en fazla ilgi gösterenler NATO yetkilileri olmuştur. Bu özel ilginin nedeni, örgütün gündeminde bulunan maddelerin başında Yunanistan'ın askerî kanada dönüşünün gelmesidir.

Bilindiği gibi, Yunanistan 1974 «Barış Harekâtı» ertesinde NATO'nun askerî kanadından ayrıldığını açıklamıştı. Bu arada Yunanistan'ın Kıbrıs olayı sonrasındaki tutumu, Ege'de hava ve deniz komuta kontrol alanları sorununu da ortaya çıkarmış bulunmaktaydı.

Atina, geçen yıl örgütün askerî kanadına dönüş koşulu olarak, Ege'de hava ve deniz komuta kontrol alanlarının eskisi gibi kalmasını ileri sürmüştü. Oysa Ankara, özellikle 1974'ten bu yana Ege'de baş gösteren sorunlar karşısında, Yunanistan'ın örgüte dönüşünü ilke olarak ve içtenlikle kabul etmesine karşın, Ege'de komuta sorumluluk alanları sorununun adil bir çözüme kavuşturulmasını önkoşul olarak ileri sürmekteydi.

Tarafların tutumlarında yumuşama göstermemeleri ve ilk görüşlerini korumaları, Atina'nın askerî kanada dönüşünü bir sorun haline getirmişti. Bilindiği gibi, bu konuda alınacak karar için oybirliği gerekmektedir. Başka bir deyişle, Türkiye'nin vetosu öbür tüm üyelerin olumlu oylarına karşın, Yunanistan'ın askerî kanada dönüşünü engelleyebilmektedir.

NATO'yu uzun süredir ilgilendiren birincil sorunlardan biri de işte bu yüzden Yunanistan'ın dönüşü olmuştur.

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in, New York'ta Mitsotakis ile yaptığı görüşmeden sonraki açıklaması, şimdi soruna bir çözüm getirilmesi aşamasına varıldığı izlenimini uyandırmaktadır.

İlter Türkmen konuyla ilgili açıklamasında şunları söylemiştir:

«Sorun basittir: Yunanistan'ın askerî kanada dönüşü için akla gelen makul çözüm şekli komuta sorumluluklarının Yunanistan'ın NATO'ya dönüşünden sonra karara bağlanmasıdır ve dönüş sırasında hiçbir kumanda tertibinin kabul edilmemesidir.»

Kolayca anlaşılabileceği gibi, İlter Türkmen iki görüşü uzlaştırıcı bir çözüm önermekte, komuta sorumluluk alanlarının saptanması sorununu dönüş ertesine ertelemektedir.

İlk bakışta çözümün akla uygun olduğu ve NATO çevrelerinin Ankara'dan uzun süreli beklentilerinden birine olumlu yanıt verdiği söylenebilir.

Ancak olaylar biraz daha yakından irdelendiğinde, ilginç sorular çıkmaktadır ortaya. Bilindiği gibi, Türkiye ile Yunanistan arasında Ege kaynaklı tek sorun deniz ve hava komuta sorumluluk alanları değildir. Ege kıta sahanlığı, hattâ bir ölçüde, Atina şimdilik konuyu küllendirmiş gibi görünse de, Ege adalarının karasuları, çözülmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır.

Ege ile ilgili sorunların tümüne göz atıldığında, anlaşmazlığın Yunanistan'ın bu denizi bir «Mare nostrum» (bizim deniz) olarak görmelerinden kaynaklandığı kolaylıkla göze çarpmaktadır.

Bu durumda, Atina'nın askerî kanada dönüşünden sonra, Türkiye'nin haklı isteklerine yanıt

getirebilecek, akla yakın bir çözümü kabul edecek tutuma girmesi, bizce güç, hattâ olanaksızdır.

Bu durumda, Ankara'nın sorunun çözümünün dönüş sonrasına ertelenmesini kabul etmesinin, tartışmayı konuyla ilgili en büyük kozunu (Veto yetkisini) elinden çıkardıktan sonra kabul eder duruma düşmesi sonucunu doğurması tehlikesi vardır.

Türkiye elindeki güçlü ve gerçek kozu kullanmadan, Yunanistan'ın dönüşünü kabul ettikten sonra, acaba NATO'nun öbür üyeleri Yunanistan'a, ülkemizin çıkarlarına da yanıt getiren akla yakın bir çözüm için ne derece baskı uygulayacaklar ve ne gibi elle tutulur bir sonuç elde edeceklerdir?

Geçmişin olayları bu açıdan fazla umutlu olunmamasını öğrettiğine göre, acaba Ankara'nın hava ve deniz komuta sorumluluklarının güçlü koz elindeyken çözüme bağlanmasını istemesi, daha akılcı ve gerçekçi bir tutum olmaz mı dersiniz?

13 Ekim 1980 Cumhuriyet

SONUNDA OLDU

Evet, sonunda oldu. 1974 Kıbrıs «Barış Harekâtı» sonrasında NATO'nun askerî kanadından çekilen ve 1978 yılından bu yana da tekrar geri dönmeye çalışan Yunanistan'ın isteği gerçekleşti.

Gerçekte dönüşün öyküsü de, doğurması olası sonuçlar da son derece ilginçtir.

Yunanistan, biraz öfkenin, biraz da şantajın ürünü olan, askerî kanattan çekilme kararının tehlikelerini kısa zamanda gördü. Bir üyenin askerî

kanattan çekilmesi halinde, bu kanat ile ilgili toplantılara katılma hakkı ortadan kalkıyor, yalnızca siyasi komisyon, Dışişleri Bakanları toplantılarında bulunabiliyordu. Böyle bir durum doğal olarak, her ülke için hiç değilse teorik olarak var olan, veto yetkisini —çünkü kararlar oybirliğiyle alınmaktadır— ortadan kaldırıyordu.

Yunanistan'ın askerî kanattan çekilmesi üzerine ortaya çıkan durum şuydu:

Ege'deki komuta sorumluluk alanları sorununun kendi zararına düzenlenmiş olduğunu 1967 yılından bu yana sezmekte olan, hele hele 1974'den sonra iyice kavrayan Türkiye, askerî kanat içindeydi ve konuyu her zaman gündeme getirme hakkına sahipti. Atina ise bu görüşmelere taraf olarak katılma hakkını bile yitirmişti.

Gerçi, uygulamada Atina'nın Türkiye'nin herhangi bir girişimini, örgütün öbür üyelerinin desteğini sağlayarak, engelleme olanağı vardı, ama bu olanak da, Yunanistan'ın askerî kanat dışında kalmasından hiç de hoşnut olmayan ortakların sürekli uyarmalarıyla gittikçe daha güç kullanılır olmuştu.

İşte böyle bir aşamada, Atina artık askerî kanada dönüşe istekli ve hazır olduğunu açıkladı.

Atina'nın dönüş isteği ilginçti. Ellenler, 1974 olaylarının ortaya çıkardığı sorunların hepsini yok sayıyorlar ve 1974 öncesi koşullarıyla örgüte döneceklerini bildiriyorlardı.

Aslında hiç de gerçekçi olmayan bu isteğin kabul edilmesi olanaksızdı. Üstelik ilk kez Türkiye, görüşlerini kabul ettirebilmek için güçlü bir koza sahipti. Çünkü Türkiye kabul etmeden Yunanistan'ın dönüşüne karar verilmesi olanaksızdı.

Ankara bu kozu iyi değerlendirmeye karar verdi ve Yunanistan'ın dönüşünü, haklı olarak Ege'deki komuta sorumluluk alanları sorununun çözümüne bağlı bir konu olarak gördüğünü, yeniden entegrasyonun, ön koşullar yerine getirilmeden gerçekleşemeyeceğini ileri sürdü.

Türkiye'nin tutumunun kendi ulusal çıkarları açısından haklı olduğunu kimse yadsıyamaz. Ne var ki, NATO'nun üyeleri ve yöneticileri için, örgütün çıkarları Türkiye'nin çıkarlarından daha önemliydi. Onlar için birincil sorun Yunanistan'ın ne pahasına olursa olsun, askerî kanada dönüşüydü. Ancak Türkiye'nin ileri sürdüğü savlar öylesine haklı ve görmezlikten gelinmesi olanaksız türdendi ki, geçmişte Ankara'ya NATO üyeliğine ve gözünün yaşına bakmadan silah ambargosu uygulayıp, askerî kanadın dışında kalmış bulunan Yunanistan'ı Ege'nin iki yakası arasındaki dengeyi bozacak bir eliaçıklıkla silanlandıranlar bile, bu kez Atina'nın isteklerini olduğu gibi kabul etmesini Türkiye'ye söyleyemediler.

İşte General Rogers'in, Ege'de iki ülkenin de komuta sorumluluk alanlarını bir süre yok saymayı ve sorunu Atina'nın dönüşünden sonra yapılacak görüşmelerle çözmeyi öngören plânı bu aşamada ve yukarıda belirttiğimiz nedenle devreye girdi.

Ankara kamuoyunun baskısıyla bir süre kabul etmediği bu çözüm şekline, sonunda yatmış ve Yunanistan'ın dönüşü de bu şekilde gerçekleşmiştir.

Uzlaştırıcı bu formülün kabulü faydacı bir tutum olarak kabul edilebilirdi, eğer Atina gerçekten uzlaşıcı bir tutum içinde olsaydı.

Bu çözüm şeklinin kabulünün, Atina'nın geçmişteki tutumu ve bugün için de çok açık bir şekilde belirginleşmiş bulunan amaçları gözönünde bulundurulunca, ülkemiz açısından yararlı olduğu söylenemez kanımızca.

Öyle ya, elinde veto silahı bulunan bir Türkiye karşısında bir adım gerilememekte direnen, Ege'yi kendi iç denizi olarak görmekten vazgeçmeyen Yunanistan, şimdi eşit silahlarla oturduğu masada mı uzlaşıcı bir tavrı benimseyecek?

Bu kırk yıllık Yani'nin, birden Kâni olmasını beklemeye benziyor.

Rogers ile ABD'nin güvencelerinin ne derecede etkili olduğunu ise zaman, hepimize açık seçik gösterecektir.

Neyse en sonunda oldu. Yunanistan askerî kanada döndü.

«Hayırlı olsun» diyelim mi?

25 Ekim 1980 Cumhuriyet

BELLİYDİ

Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki karasularını 12 mile çıkaran kararının, Fourcade raporu ile Avrupa Parlamentosunda da desteklenip, benimsenmesi Ankara'da haklı bir tepki yarattı.

Avrupa Parlamentosunun kararının bağlayıcı yönü olmadığı ve tarafımızdan tanınmayacağı Ankara'da açıklıkla dile getirildi. Ne var ki, bu tutum ortada var olan çok ağır bir durumu değiştirmemektedir. Yunanistan sürekli olarak Ege'yi kendi iç denizi olarak görmekte ve koskoca Türkiye'yi

Ege'nin kıyılarında dar bir şerit içine hapsetmeye kararlı görünmektedir.

Atina'nın amacı bu.

Bu amaç uzun süreden beri belliydi.

Ellenlerin, amaçlarına varmak için uyguladıkları strateji de uzun süreden beri bellidir: Sorunları bekletmek, kendi açılarından olgunlaştığına inandıkları anda, elverişli koşullar altında, uluslararası alana getirip, Türkiye karşısında savlarına destek sağlamak.

Atina'nın AET'ye girişinin nedenlerinin ise, ekonomikten fazla politik olduğunu görmek için, iyi bir gözlemci, olayları çok yakından izleyen bir uzman olmaya bile gerek yoktu. Konstantin Karamanlis birçok konuşmasında, AET'ye giriş nedenlerinin daha çok politik olduğunu, öyle pek üstü kapalı olmayan biçimde dile getirmişti de.

Yunanistan, AET'ye tam üyelikle politik alanda neler bekleyebilirdi?..

Komşumuzun bir türlü sağlam temellere oturamayan parlamenter sisteminin son yıllarda başına gelenleri hemen hepimiz anımsıyoruz... Karamanlis, bir yandan anayasa değişikliğiyle, Cumhurbaşkanına, parlamenter sistemin sınırlarını, en hafif deyimiyle zorlayan, yetkiler tanınmasını sağlayarak orta-sol olan ya da öyle görünen partilerin iktidarını denetleyip, kendi görüşüne uygun parlamentarizmi sola karşı korurken, öte yandan da, AET ile bütünleşerek, içerdeki parlamentarizmi, generallerinin çizmelerinden korumayı kurmuştur...

Atina'nın AET ile bütünleşmesindeki iç politika hesabı buydu.

Dış politikada ise, Yunanistan'ın sorunlarına

AET'ye girmekle güç sağlayabileceği bir tek alan vardı: Türkiye. Öyle ya Atina, Sofya ile bir sorununu, ya da öbür komşularıyla anlaşmazlıklarını AET baskısıyla çözme yolunu, bunların siyasal ve ekonomik yapıları yüzünden tutamazdı. Yunanlıların, AET tepkisi ve baskısına en açık görünen komşuları Türkiye idi. O zaman Atina'nın sözü geçen üyeliğin avantajlarını dış politikada Türkiye'ye karşı kullanabileceği ve kullanmakta bir an bile duraksamayacağı önceden bilinmesi gereken bir gerçekti.

Doğrusu Yunanlılar ellerindeki bu kozu ustaca kullanmışlardır. Hem de bundan kısa bir süre önce, Türkiye'nin eline verdikleri hemen hemen eşdeğerde ya da bazı açılardan bakıldığında, çok daha değerli kozu da etkisiz kılarak...

Yunanistan'ın 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında, çok aceleci olarak verdiği, sonradan da pişman olduğu, şantaj kokan NATO'nun askeri kanadından çekilme kararı, Ege sorununda, akıllıca oynanabilseydi, değerine paha biçilmez bir kozdu Türkiye için.

Atina iç olayların ve ABD'nin de baskısıyla, bir an önce NATO'nun askerî kanadına dönmek isterken, 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik İttifakı Anlaşması gereğince, Türkiye'nin onayı gerekiyordu. O zamanlar, yalnız bizler değil, birçok kişi bu kozun önemi üzerinde durmuş ve sözü edilen durumun Türkiye'nin Yunanistan ile Ege'ye değin sorunlarını çözmek için uluslararası alandaki en büyük silâhı olduğunu vurgulamış, Ankara'nın, Atina'nın NATO'nun askerî kanadına dönmesinden önce, iki ülke arasındaki Ege ile ilgili sorunların

çözülmesini koşul olarak ileri sürmesinin zorunluğunu belirtmişti...

Ne var ki, NATO'nun çıkarları ağır bastığından, o günkü iktidar tepeden inme bir kararla bu kozu karşılıksız olarak elden çıkartıvermişti ve Atina daha değerli kâğıt elimizden çuhanın üstüne düşer düşmez, nasıl bir tutum izleyeceğini hemen belirten kararları birbiri ardından almıştı.

Kısacası Ege konusunda bu noktaya gelineceği çoktan beri belliydi.

Son gelişme yalnız Yunan diplomasisinin utkusu değil, aynı zamanda Türk diplomasisinin büyük aymazlığının ürünüdür.

Şu anda, Yunanistan, Türkiye'yi Ege kıyılarına hapsetme yolunda, hukuk açısından bağlayıcı olmasa da kendi açısından önemli bir adım atmıştır. Bundan böyle Türkiye'nin, Yunanistan'a karşı Ege konusunda, çok daha uyanık, kararlı ve sert bir tutumu benimsemesi, olayın önemini de küçümsememesi gerekir.

Bu politikayı uygularken unutulmaması gereken bir nokta da, Yunanistan'ın 12 mil kararının bir yandan Türkiye'yi Ege kıyılarına hapsederken, öte yandan da, boğazlar ve Ege'den geçerek, büyük denizlere açılan ve Montreux Anlaşmasında özel hakları belirtilmiş olan küçüklü-büyüklü bazı devletlerin çıkarlarıyla da çelişen tutum içine düştüğü ve Karadeniz'e kıyısı olan ülkelere Montreux ile tanınan hakları boğazların güneyinde, Ege'yi bir içdeniz haline getirerek ortadan kaldırdığıdır.

Herhalde, Batılı ülkeler Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki 12 millik karasuları kararını destekledikleri zaman, bu konuda Türkiye'nin kendi gö-

rüşüne başka destekler bulabileceğini hatırlamalıdırlar.

Ne var ki, politikada bazı noktalar bilinse bile, kasten görmezlikten gelinir. O noktaları iyice belirtmek ve görmezlikten gelinmesini önlemek de yine başarılı bir diplomasiye gerek gösterir.

Ankara, Ege'deki Yunan oldu-bittilerinin sorumsuzca desteklenmesini artık engellemek istiyorsa, bu noktada, bundan öncekinden daha başarılı diplomasi örneğini vermek zorundadır.

23 Eylül 1981 Cumhuriyet

BÜYÜK SİRK

BAŞLIYOR... BAŞLIYOR!

Koşun!.. Koşun! Başlıyor, büyük gösteri başlıyor!.. Sırmalı apoletleri, uzun burnu, sarkık bıyığı ile sizi şenliğe çağırıyor Arjantin'in baş soytarısı Videla.

Koşun, hepiniz Arjantin'e koşun! Binlerce mili bir anda yutan uçaklarla uçun **«Mundial 1978»**in ülkesine. Gemiler insanlar boşaltsın limanlara, rıhtımlarına faşizmin kurbanlarının cesetleri vuran limanlara...

Buenos Aires'te stadlara koşun!.. Geçen yıl metro işçilerinin önünde kurşuna dizildikleri istasyonlardan binin metrolara.

İskence merkezine üç yüz metre uzaklıktaki River Plate stadını doldurun! Her şey sizler için hazırlandı «futbol hastaları». Arjantin'de iki yıldır okul, hastane yapılmıyor. Ama ne gam, spor basını merkezleri kuruluyor. Çocuk ölümleri, son yıllarda, kötü beslenmeye bağlı olarak, daha da arttı. Ama ne kasavet, «Mundial 78» için stadyumlar yapıldı o paralarla.

Koşun, Arjantin'e koşun!.. Orada sizi çağdaş gladyatörlerin gösterileri ve onların dışında güzel Arjantinli hostes kızlar bekliyor. Latifunder (toprak ağası) Martinez de Hoz'un planladığı ekonominin kaynakları sizler için seferber edildi. Kafa-

sını topa vurmada en iyi kullananları göreceksiniz Arjantin'de. Bacağı en güçlü olanlar sizin için oynayacaklar. Kaleciler en büyük hünerlerini gösterecekler, sırf sizin için. Ve Arjantin yöneticileri, sizlere bunları göstermek için, ellerinden geleni yapacaklar. Bunları gösterecekler ki size, sizler Arjantin'in gerçek yüzünü, iğrenç cinayetlerini, korkunç işkencelerini, amansız sömürü düzenini, solunması güç havasını duymayasınız, görmeyesiniz, ciğerlerinize çekemeyesiniz, gerçeklerin yanından kör gözler, sağır kulaklar, dilsiz ağızlarla geçesiniz.

Koşun Arjantin'e!.. Ama koşamıyorsanız da üzülmeyin. Gösteri her gün evinizde, odanızın içinde size sunulacak ve sizler yeryüzünün 1,5 milyar «talihli»si! arasına gireceksiniz. Çevirin düğmenizi, Bonhofflar, Lubanskiler, bilmemkimler karşınızda olacak, sizin için bacak sallayacak, sizin için şut atacak, sizin için topa sıçrayacak, sizler için golleri sıralayacaklar. Ve içlerinden en yetenekli onbiri, 1978'in şampiyon gladyatörleri olarak alkışlanacaklar, kupalara, servetlere, öpücüklere, hayranlıklara boğulacaklar.

Gösteri sizin için hazırlandı Bayanlar, Baylar! Sizler için en yetkili Amerikan halkla ilişkiler firması Bursan Marsteller kolları sıvadı! Daha kupa finali başlamadan sokuldunuz havaya. Peleler, Peckenbauerler, Eusebiolar, Johan Cruyfflar, maç öncesi futbolcuların adalelerini ısıtır gibi, sizi ısıtarak kupa havasına sokmak için, ekranlarda boy gösterdiler.

Boş verin beyler!.. Boş verin hanımlar!.. Boş verin delikanlılar, güzel gızlar!.. Emeğinin meyvesini devşirip yiyemeden öldürülen köylüye, emek-

çi kocası ile can veren çileli eşe, güzel yarin dudağını tanımadan bir meydanda kurşunlanan çocuk yaştaki delikanlıya!.. Boş verin, gıdasızlıktan ölen çocuğa!.. Boş verin ölü ya da kayıp yüzden fazla avukata!.. Boş verin kayıp ya da ölü elliden fazla gazeteciye!.. Boş verin yazgıları bilinmeyen ya da dönülmez yola girdikleri öğrenilen altmıştan fazla doktor ve kırk beş psikiyatra!..

Yeşil sahalar, meşin yuvarlaklar, futbol ilâhları edebiyatının tatlı sözcüklerine bırakın kendinizi!.. Dikkatinizi hünerli ayaklara, becerikli kafa vuruşlarına, üç direk arasında panter gibi oradan oraya sıçrayan kalecilere verin!..

Sizin için hazırlanan şölene yedi yüz milyon dolar (17,5 milyar TL) harcandı Arjantin'in halkının cebinden. Şimdi ayıp olur bu ülkenin yöneticilerinin iki yılda on bine yakın insanı öldürdüklerini, on binden fazlasını hapishanelerde işkence altında inlettiklerini anımsamak. Bu görkemli konukseverliğe nankörlük etmiş olursunuz, eğer kupa finaline 700 milyon dolar harcamış bu ülkede 20 bin kişinin ne olduğunun hâlâ bilinmediğini söylerseniz. Bunlar yıkıcı, bozguncu, propagandalardır.

Videla Arjantin'in yeni düzeni için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını açıklamıştı. Kupa için 700 milyon dolar, yeni düzen için Başkanın deyimiyle, «Ne kadar gerekiyorsa o kadar ölü...»

Arjantin santrforunun şutlarına bakın!.. Mundial'ın şarkısına kulak verin!.. «Önce bozguncuları, sonra işbirlikçilerini, daha sonra sempatizanlarını, onların ardından ılımlıları, sonunda tüm bize sadık olmayanları öldüreceğiz» diye haykıran, Buenos Aires Valisi İberico Saint Jean'ın sesini gol

çığlıkları boğacak. Kulağınıza bile ulaşmayacak bu seslenişler.

Gündüz futbol, gece tangolar diyarı olacak sizin için bir kez daha Arjantin. Ritme uyun, sahalarda dolaşanlara alkış tuttuktan sonra pistlere koşup dansa koyulun!.. Televizyonunuzun karşısındaysanız düş satıcılarının size öğrettiği yöntemi kullanın. Şapkanızı atın, kravatı gevşetin, ceketi çıkarın!.. Kendinizi tangolar diyarında düşleyin. Siz de artık milyonersiniz. Neyinize gerek Arjantin işçisinin gerçek ücretinin 1976'da %51, 1977'de %42 düştüğü ve ülkedeki enflasyon oranının %170 olduğu.

Bunlar politikadır. Öldürülenler, işkence görenler, hapse atılanlar kendilerinden hiç haber alınmayanlar, işsiz bırakılanlar, emeği dayanma sınırının ötesinde sömürülenler... Bunların tümü ve bunlardan söz edenlerin tümü politikadır. Oysa size asil bir uğraş olan spor sunuluyor. Politika ile hiçbir ilgisi olmayan, tüm gerçeklerden, tüm koşullardan soyutlanmış, spor... Efendilerimiz öyle emrediyorlar. Bırakın pis politikayı ve bu gerçekleri haykırmak isteyen bir avuç niyeti bozuk insanı, asil spora bakın siz efendiler!..

Bu asil spor, ulusları birbirine yaklaştıracaktır. Eğer mideniz kaldırıyorsa sizi de Videla'nın kanlı işkence dolu, cinayetlerin çukuruna batmış, yolsuzluk batağına saplanmış, buram buram kan, irin kokan Arjantin'ine yaklaştıracak. Ne güzel, ne asil bir gaye değil mi?

Bayanlar, baylar!.. Bırakın politikayı, apoletli büyük soyları Videla'nın çağrısına uyun!.. Koşun Arjantin'e, ya da çevirin televizyon düğmenizi!..

Orada sizi yüzyılın oyunu ve «Mundial 78» bekliyor. Mundial 78 ya da hiçliğimiz...

1 Haziran 1978 Cumhuriyet

OLMAYAN SAVAŞIN KAHRAMANI

Adı Hiroo Onoda, Japon. 33 yıl önce İmparatora söz vermiş, İmparatorunun düşmanlarıyla çarpışacak. Tam 30 yıldır Filipinler'de ormanlarda gizleniyor. Savaş bitmiş, ama Onoda'nın haberi yok.

30 yıl ormanda saklanmak, hayatını sürdürmek her babayiğidin harcı değil. Onoda başarmış bunu. 30 yıl içinde ne yer, ne içer, nerde barınır bu adam? Bilinmeyen bir düşmandan nasıl kaçar, olmayan bir düşmanı nasıl kovalar?

Onoda'nın öyküsü, trajikomik bir Tarzan öyküsüdür. Sarı derili Tarzan ormana 30 yaşında girmiş, tam 30 yıl olmayan bir düşmanı kovalamış şimdi yaşlı bir adamdır. Onoda, Filipinler ormanlarında düşman ararken, Japonya'nın Başbakanı Tanaka ülkenin diktatörü ile başbaşa görüşmeler yapıyordu. İmparator hazretleri, Japonya'nın teslim anlaşmasını imzalamış, Tokyo büyük bir kalkınmanın merkezi olmuş, eski Japon subayları Güneydoğu Asya ülkelerini üniformalarını çıkarıp, işadamı elbisesi giyerek ele geçirmişlerdir. Bütün bu süre boyunca Onoda elinde silah, ormanlarda olmayan düşmandan kaçıp, olmayan askerleri kovalayıp durmuş. Derken bir gün Japonlar petrol ararken, Onoda'yı buluvermişler. Böylece duydu dünya, olmayan savaşın kahramanının trajikomik öyküsünü.

Onoda'nın öyküsü çarpıcıdır. Olmayan savaşın kahramanı olmak, yıllarca ormanlarda dolaşmak ilk bakışta insana pek görülmemiş bir olay gibi geliyor. Oysa yanlış bu. Her gün aramızda yüzlerce Onoda, binlerce olmayan savaşın kahramanı geziyor.

Orta Asya'da kalan Bozkurt efsanesi üzerine düşüncelerini bina eden, kalpaklar giyip, aşağı sarkık bıyıklarıyle sokaklarda düşman arayan, komandoların büyük bir kısmı da içten ve dürüst insanlar belki de. Ama yıllar önce başbuğlarına andiçmişler. Şimdi kentlerimizin sokaklarında, kasabalarımızda, Filipin ormanlarında dolaşan Onoda misali düşman arıyor, olmayan bir savaşın kahramanlığını sürdürüyorlar.

Her fikrin altında komünizmi arayanlar, her yazıda tahrik, her düşüncede teşvik görenler belki komandolar gibi içten değil, ince hesapların peşindeki çıkarcı kişiler ellerinde kalem, gözlerinde gözlük, inceden inceye satırlar arasında dolaşan bu hazretler, olmayan savaşın sahte kahramanları değiller mi?

Yıllar önce iflas etmiş, çürümüş, kokuşmuş yöntemlerin görüşlerin bezirgânları, sağdan soldan tehlike gelecek korkusu içinde yaşayanlar, sağda solda vuruşanlarla iki gün içinde devletin yıkılacağı tezini savunanlar, bir sabah kalktığında bambaşka bir Türkiye bulacağı kâbusuyla her gece yatağa girip, MİT raporlarını inceleme diye derleyerek, gazetelerde yayınlatanlar, yaşlı yakınlarının kulaklarına olmadık tehlikeleri fısıldayanlar, üç gün önce altına imza koyacaklarını söyledikleri kitaplarda sonradan ihtilâl kışkırtıcılığı arayanlar, cakayla imzaladıkları bildirilerin karşısına geçen-

ler Onoda'dan çok mu farklı sizce? Onlar da olmayan savaşın kahramanları değil mi?

Kentinin geleneği olan pastırma ticaretini bırakıp küçücük partisiyle komünizm ticareti yapanlar, güneşi balçıkla sıvamak isteyenler 30 yıl önce bitmiş savaşı sürdüren kahramandan da daha mı az komiktirler?

Demokrasiye şal örtenler, makable şamil ölüm cezaları çıkaranlar, Amerikan gencinin uyuşturucu madde sorunlarını, kendi halkının çıkarlarından öne geçirenler, sinir krizi geçirip, «Eskiden ne yapılmışsa benim dönemimde de o yapılmıştır» diyenler, sizce hangi savaşın kahramanlarıdır?

Onoda'ya bakıp, otuz yıl önce bitmiş bir savaşı sürdürdüğü için gülmek kolaydır. Ama unutmamak gerekir ki, o hiç değilse içtendi. Kirli çıkarlar için iflâs etmiş sözde görüşlerin ve yöntemlerin savaşını sürdüren o kadar çok Onoda var ki aramızda. Hem bu sonuncular, Japon asteğmen gibi, biraz acıma, biraz da ahde vefaya duyulan hayranlıktan da nasiplerini alamayacak, tarihin çöp tenekesinde, kendilerine ayrılmış olan köşeye atılacaklardır.

3 Mart 1974 Yeni Ortam

ÜŞÜTÜK KAHRAMANLAR

Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü nedeniyle Selanik'te düzenlenen törende meydana gelen tatsız olayı bilmeyen kalmamıştır sanırız. İlya Dimamandopulos adında, aklı biraz hoş bir Ellen yurttaşı Mustafa Kemal Atatürk için tören yapılmasına kızdığından, Ata'nın Selanik'teki evi üzerine,

uçağıyla tehlikeli dalışlar yapmış. Yunan yetkilileri de, bu garibi mahkeme önüne çıkarıvermişler.

Şimdi Selanik gazetesi, olayı bir delinin tekil eylemi olarak yorumlamanın güç olduğunu ileri sürüp, girişimin ardında kimlerin bulunduğu sorusunu ortaya atıyor.

Öte yandan, şoven tutumuyla tanınmış bir bölüm Yunan basını ise, garip İlya'yı kahraman düzeyine çıkarıverdi. Bunlar diyorlar ki: **«Yunan halkı böyle bir töreni istemiyordu. İlya onların duygusunu simgeliyor. Fazla ceza almamalı. O aslında bir kahramandır.»**

Yunan halkının, Ege'nin iki yakası arasında haklı, kalıcı her iki ulusa da yararlı bir barış için, kısa süre önce toprağını işgal edenlere dostluk elini uzatan Mustafa Kemal Atatürk'ün anılmasına karşı çıkabileceğini düşünmek güçtür. Yunan halkının temsilcileri bir zamanlar çok asil bir davranışla, haklı ve doğru bir çağrıda bulunarak, Atatürk'e Nobel Barış Ödülü'nü verilmesini bile önermemişler miydi?

Yunan basını, kendi halkının dostluk duygularını bu denli küçümseyip, gözardı ederek, haksızlık yapıyor gibi geliyor bize. Ama her neyse, biz yine dönelim İlya'ya. Bir kısım basının kahraman düzeyine çıkardığı İlya için arkadaşları da, «Biraz **üşütüktür, ama kahramandır gerçekten»** diyorlar.

Doğrusu üşütük kahramanlara pek fazla rastlanıyor her yerde. Ne var ki, bunlar oldukça da tehlikeli kişilerdir. Deyimden de açıkça anlaşılacağı gibi, üşütüğün ne yapacağı hiç mi hiç belli olmaz. Üstelik adam bir de kahraman oldu mu, olmadık işe cesaret ediverir. İşte o zaman al başına belayı!

Gerçekte, kahraman kavramının kendisi de oldukça tehlikelidir. Toplumlar çoğu kez, kahramanlardan, daha doğrusu kahraman sanılanlardan çok çekmişlerdir. Çünkü genellikle, kahraman sanılanlar, kahraman yerine konanlar, gerçek kahramanlardan çok daha fazladırlar. Üstüne üstlük, gerçek kahraman, ne denli alçak gönüllü ise, kahraman sanılan, kendini kahraman gösteren kişi de o denli şamatacı, o denli böbürlenme tutkunudur. Ve bu durumda, böyle bir **«kahraman»** ortaya çıktı mı, bülbül gibi şakıdığı sanılıp sahneye salıverilen ya da kaderin itmesiyle ortaya çıkıveren, karga sesli çiçek bozuğu hatun özentileri gibi bir türlü çıktıkları yerden inmeyi bilmez ve her telden çalmaya koyulurlar.

Onlardan kurtulmak, damdan deliyi indirmekten beterdir.

Hele hele, bu sahte kahramanın yapısı, onu doğuran topluluklarınkiyle uyum gösterecek bir düzeydeyse, aksak yönlerinin anlaşılması da güçleşir. Sokaktaki kişi:

— Vallahi tıpkı bana benziyor, benim gibi konuşuyor, pekâlâ da iyi adam, diye düşünmeye başlar.

Bu durumda kahramanımızın eleştirilmesi, eksik yönlerinin görülmesi, kişinin kendini eleştirip eksik yönlerini görmesi olur. Eh, insanların kendilerini eleştirmeye, kendi eksiklerini açık yürekli-likle görmeye ne denli yatkın olduklarını da gözönüne getirirseniz varın siz düşünün bu tür **«kahramanlardan!»** kurtulmanın ne denli güç olduğunu.

Onun için, deneylerle kanıtlanmış bir gerçeği Yunanlı dostlarımıza bir kez daha anımsatalım:

«Kahramanlardan» hele hele **«üşütük kahramanlardan»** çekinsinler. Anımsasınlar, bir Papagos'tan nasıl güç kurtulduklarını, bir düşünsünler, üşütük kahraman Samson'un başlarına neler açtığını da, **«üşütük kahraman»** İlya'ya dakkat etsinler!

24 Mayıs 1981 Cumhuriyet

İLKELLER VE UYGARLIK

Brezilya'nın Amazon ormanlarındaki Walmirì **Atro A**ris kabilesi yerlileri, yani ilkel insanlar, size **uygarlık** ulaştırmak isteyen Brezilyalı bilim adamlarını öldürmüşsünüz yine. Bu kaçıncı oluyor!.. **1968**'de böyle yapmıştınız. Ocak ayında da üç kişiyi öldürmüşsünüz.

Ah ilkel yaratıklar ah! Siz uygarlığın ne olduğunu bilmiyorsunuz.

Oysa bilginler size Brezilya'nın uygarlığını getireceklerdi. Önce dil öğrenecektiniz, sizinki gibi ilkel değil, her türlü inceliğe yatkın, istekleri ve düşünceleri açıklamaktan çok, onları gizlemeye, başka türlü göstermeye yarayan bir dil. Örneğin size:

— Özgürlük, diyeceklerdi.

Siz soracaktınız:

— Nedir özgürlük?

Onlar cevap vereceklerdi:

— Özgürlük, ordunun Hıristiyan dinini korumak, ulusal değerleri ayakta tutmak için yönetime el koyması, herkesin yöneticilerin doğrultusunda düşünmesi, bu kuralın dışına çıkanların köküne kibrit suyu ekilmesidir.

Yavaş yavaş uygarlığı öğrenmeye başlayacaksınız.

Sonra size Hıristiyan dinini getireceklerdi. Papazlar gelecekti bölgenize, Afrika'da yaşayan ve bir zaman ilkel olan kardeşleriniz gibi siz de önce toprağa sahip ama imandan yoksunken uygar oluverecektiniz. Küçük bir değiş tokuş yapacaktınız yani, uygar adamın dinine siz sahip olacaktınız. Sizin topraklarınıza da o.

Sonra daha uygar yöntemlerle işlenen topraklarda size iş kalmayınca kente göçecektiniz. Orada sizi, Brezilya mucizesi bekleyecekti. Makinelerle karşılaşacak, onun uzantısı haline gelecektiniz. Fabrikalarda hiçbir zaman sahip olamayacağınız şeyler yaratacaktınız. Akşamları Rio'nun güzel görkemli yapılarının uzaktan göründüğü mahallenizdeki tek göz gecekondunuza çekilip, durmadan artan fiyatlarla yarışamayan ücretlerinizin sağladığı refah dolu (!) yaşamınızı sürdürecektiniz.

Sonra okuma yazma öğrenecekti kimileriniz.

General Giesel'in bildirilerini okuyacaktınız.

Sizin sömürülmenize, insanların baskı rejimi altında tutulmasına karşı çıkan «vatan hainlerinin!» arandığını belirten bildirileri okuyacaktınız.

Size hiçbir şey demeyen romanlar, yapma mutluluk gösterilerini sergileyen foto romanlar okuyacaktınız, renkli gazeteler alacaktınız ki, hem resmine bakasınız, hem de bir apartman dairesi, araba, yada arsa sahibi olma düşleri kurasınız. Okuma bilmeyenler bilenlere soracak, sonra kuponları kesecekti. Spor-Toto oynayacaktınız. Pazar geceleri bir elde toto kuponu öbür elde kalem, zenginlik düşlerinizi bir hafta sonraya erteleyecektiniz.

Pazar günleriniz olacaktı tüm uygar insanlar gibi.

Bu dinlenme günlerinde, ilkel törenler yapmayacak, uygar Brezilyalılar gibi sabahları kiliseye, öğleden sonra stadlara doluşacaktınız. O saçma sapan totemlerinizi bırakacak, Pele, Jairzinho gibi etten kemikten yapılma, gerçek ilâhların peşine takılacaktınız.

Brezilya rejiminin temeli olan Kilise, kışla, kapital, karşısında tam bir uysallıkla boyun eğecektiniz. Yoksa sizi sırtı sıvazlanan kişilerin iddia makamını işgal ettikleri yargı kurulları önüne çıkarırlardı.

Aranızdan bazıları, zararlı düşüncelerin etkisinde kalacak, emeğine sahip çıkmak isteyecek, özgürlük sözcüğünün de, emek sözcüğünün de size öğretilenden daha başka anlamlar taşıdığını söyleyecekti. O zaman ona şoklarla, coplarla bir iyileştirme yöntemi uygulayacaklardı. O da ilkel kafasıyla anlayacaktı elektriğin ne denli güçlü olduğunu ve ne işe yaradığını.

İlkel kafalarınıza Lâtince dualar sokacaklardı. Tanrınıza, saçma sapan sözlerle değil, asil bir dille yakaracaktınız, öğrenecektiniz Hz. İsa'nın Tanrının çocuğu, kendisi ve kutsal ruh olduğunu ve nasıl bir mucizeyle doğduğunu.

Öldüğünüzde de sizi totemler dibine koyup, saçma sapan âyinlerle gömmeyeceklerdi. Görkemli kiliselerde, sırmalı, süslü giysili papazların ruhlara işleyen Lâtince dualarıyla size vaadedilen cennete doğru yola çıkacaktınız.

Sizleri şimdi olduğu gibi suratları boyalı, kafaları tüylerle dolu ilkel şefler değil, kasaları dolu, bir parmağında bin hüner olan büyük işadamları,

bellerinde tabanca, başlarında sırmalı şapkalar, omuzlarında sırmalı apoletler olan kişiler yönetecekti.

Sözün kısası, Brezilya uygarlığından nasibinizi alacaktınız.

Oysa siz bunlar istemediniz.

İlkelliği yeğlediniz.

Üstelik uygarlık getirenleri parçalayıp yediniz.

Gidinin vahşi yamyamları sizi!..

7 Ekim 1974 Cumhuriyet

İLAHLARIN KURBANI

Önceki günkü İstanbul gazetelerinden birinde son zamanların en korkunç, en ilkel, en iğrenç olayının fotoğrafları yayınlandı. Olay, Prens Fahd'ın torunu ve Kral Halid'in yeğeni 23 yaşındaki Prenses Mişa ile kocası Muslih El Şaer'in, Suudi Arabistan'da yürürlükte olan Şeriat yasalarına göre idamlarıydı.

Öykü şöyle gelişmiş: Saray üyesi ve Kralın yeğeni Prenses Mişa, ailesinin baskısıyla, babası yaşındaki kuzeni ile zorla evlendirilir. Bir süre sonra, petrol milyarderi koca, genç karısını bırakarak, başka ufuklara yelken açar. Genç kadın Saraydan izin alarak, Beyrut'ta yüksek öğrenim yapmaya gider. Mişa orada, ülkesinin Lübnan Büyükelçisinin oğlu olan Muslih El Şaer ile tanışır, sevişir ve dini nikâh ile evlenir. Bu olay Suudi Arabistan Sarayı tarafından, Mişa'nın kocasının kendisine boş düştüğünü bildirmeden gitmesi yüzünden, boşanmamış sayılacağı gerekçesiyle, zina olarak kabul edi-

lir. Kraliyet ailesi bir araya gelir ve belirtildiğine göre Kral Halid, Şeriat hükümlerine uyarak ve «gözyaşları içinde» idam fermanını imzalar. Mişa taşlanarak, Muslih El Şaer ise kafası kesilerek öldürüleceklerdir. Olaydan haberleri olmayan çift, Suudi Arabistan'a gelirler, arkadaşları kendilerini uyarır. Ne yapsalar boşunadır, yakalanırlar ve geçtiğimiz yılın sonuna doğru idam edilirler. İdam sırasında kadınları ve erkekleriyle tüm Saray üyeleri de hazır olmak üzere binlerce kişi meydana toplanmıştır. Önce Mişa, Kralın işareti üzerine taşlanarak öldürülür, sonra da, sahneye tanık olan damadın başı kesilir. Olayın, dünyada tüm boyutlarıyla öğrenilmesini ise yaşamını tehlikeye atarak, gizlice fotoğraf çeken İngiliz gazetecisi Barry Milner ile bu resimleri Suudi Arabistan'dan çıkarken, gizlice kaçırmayı başaran Mişa'nın hizmetçisi Alman Rosemarie sağlarlar.

Korkunç, tüyler ürpertici, ilkel olay basit bir aşk öyküsünün çok ötesinde, Suudi Arabistan düzeninin temeline kadar inen boyutlar taşımaktadır.

Suudi Arabistan 2.253.300 km2'lik yüzölçümü ve 8 milyon nüfusu ile yeryüzünün en ilginç, en önemli ve en geri ülkelerinden biridir. Dünya petrol üretiminin %15'inden fazlasını elinde tutan bu ülkenin yalnızca bir yıllık petrol gelirinden hissesine düşen 30.000.000.000 dolardır. Ülkede altın, gümüş ve demir yatakları bulunmuştur. Mekke'ye her yıl 60 değişik ülkeden 600.000'den fazla hacı gelir ve milyarlarca döviz bırakırlar.

Tüm bu gelirler, Suudi Arabistan'ı hâlâ bir ortaçağ ülkesi olmaktan çıkarabilmiş değildir. Sıcak ve soğuk havalı evlerde şeyhlerin yaşadığı, petrol milyarderlerinin Amerikan otomobil fabri-

kalarına özel yapılmış arabalar ısmarladıkları, ama yine de ortaçağdan bir türlü çıkamayan bir ülkedir Suudi Arabistan.

Petrol şeyhleri paralarını Paris'e, Londra'ya, Wall Street'e akıtırlar. Suudi Arabistan'ın milyarları dünya kapitalist sisteminin emniyet sübaplarından yatırım kaynaklarından biridir. Ve Suudi Arabistan'ın petrol milyarderleri, Batı'nın sarışınlarına bir gecede servetler yedirirler. Avrupa'nın belli başlı başkentlerinin en seçkin yerlerinde evler alıp, büyük şirketlerin hisse senetlerine paralar yatırırlar. Yamani, Kral Halid ve Suudi Arabistan'ın benzeri egemenleri, petrol sömürüsünün büyük oyunun bozulmamasını sağlayacak en büyük güçlerden biri olarak Ortadoğu'daki dengeyi etkilerler. Suudi Arabistan'ın altın rezervleri ve Batı'daki yatırımları 45.000.000.000 dolar (yaklaşık olarak 13.000.000.000.000 TL'dir).

Ama tüm bu servet hâlâ Suudi Arabistan'r yeryüzünün en geri ülkelerinden biri olmaktan kurtaramaz. Bu bir rastlantı mıdır? Bugün bilimin ve uygarlığın vardığı düzey, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler, böylesine akıl almaz servetin 8 milyonluk bir ülkeyi çağa yetişmesini sağlayacak olanaklara sahip değil midir?

Bu soruya olumsuz yanıt vermek olanaksız.

Ne var ki, Suudi Arabistan'ın içerdeki egemenleri ve onların dışardaki efendileri, ülkedeki her gelişmenin bağrında hangi çekirdeği taşıdığını gayet iyi biliyorlar. Çağına yetişmeye çalışan bir Suudi Arabistan'da halkın bu soygun ve talana göz yummayacağını görüyorlar. Böylelikle, petrol şeyhlerinin Avrupa'daki görkemli «zina»larına set çekilecek, emperyalizmin temel taşlarından biri ol-

maktan çıkacaktır Suudi Arabistan. O zaman yapılacak şey, ülkede katı feodal yapıyı, ne pahasına olursa olsun, korumak, düzenin değişmesini engellemektir.

İlkel bir feodal düzen, başkaldırmaları bastırmanın en kestirme yoludur. Şeriatı uyguluyor görünüp, barbarlığı sürdürmek, düzeni korumanın önlemi olarak görülüyor. ARAMCO ve Suudi Sarayı için.

Suudi Sarayı düzeni sürdürmekte acımasızdır. Kendi aralarında bir kurban vermek gerekirse, onu da vermeye hazırdır. Onlara göre, bu İlâhi'nin istediği, Şeriatın gereğidir. Mişa ve Muslih El Şaer işte bu acımasız kuralın kurbanı olmuşlardır.

Onlar İlâh'a kurban edilmişlerdir. Sömürünün talanın, yalanın, emperyalizmin çirkin İlâh'ına...

3 Şubat 1978 Cumhuriyet

İAGOLAR

İago'yu anımsar mısınız?

Eğer Shakespeare'in başyapıtı Othello'yu okumuş, ya da seyretmişseniz, bu sinsi içten pazarlıklı, haset dolu, iğrenç kurnazlık küpü tipi anımsamamanız olanaksızdır. Ne var ki, kurnazlık kadar soluk benizli, kin kadar sarışın olan İago yine de Othello kertesinde tanınmaz. Hemen herkes, Kıbrıs'taki, aşkı felâkete dönüşen siyah tenli kıskanç komutan, bahtsız koca Othello'yu bilir de, İago'yu tanıyanlar daha azdır. Tıpkı yeldeğirmenlerine saldırdığı için deyim haline gelmiş olan Don Quichote'un, Orta Amerika yurttaşı tarafından bile

bilinmesine karşın, şişman kısa boyuyla tam karşıt tipi oluşturan, halk sağduyusunu simgeleştiren, Sanco Pancha'nın daha az anımsanması gibi.

Oysa, İago'yu görmeden, masum erdemli Desdamona ile iyi yürekli mert, ama kuşku kıskançlık (şimdilerde bunların hepsini birleştirip kompleks diyorlar artık) kumkuması Othello'nun romantik aşklarının kanlı sonla biten bir faciaya dönüşmesini anlamak olanaksızdır. Kısacası İago'dur, olayı Tanrılar katında değilse de insanlar düzeyinde tragedyaya çeviren. O sinsi, o hunhar herif olmasa Sheakespeare'in dehası bile bir tragedya çıkaramaz olaylardan.

Yukarıdaki çağrışıma yol açan olay, iğrenç girişimlerine bir yenisini ekliyerek, zemzem kuyusuna işeyen herif misali, tarihin çöp tenekesine balıklama dalmayı becermiş olan Mehmet Ali Ağca. Evet, ne dersek diyelim, ne kadar dövünürsek dövünelim, nüfus kaydında, uyruk hanesinde yazılı olanı da ayrılmaz bir çağrışımla birlikte taşıyarak, belleklerde ve tarihin kirli köşelerinde kendine kolay silinmez bir yer edinivermiştir Ağca.

Hiç kuşkusuz, daha önce de belirttiğimiz gibi, nasıl 16. yüzyıl Fransa'sının simgesi Ravaillac değilse, 20. yüzyıl Türkiye'sinin simgesi de asla Mehmet Ali Ağca değildir.

Ama öfkeyi ve duygusallığı da bir yana bırakalım, gerçekleri görelim. Ravaillac, 16. yüzyıl Fransa'sının bir ürünüydü, o toplumun çarpık yanlarını sinesinde toplamıştı Henry IV'yi öldüren bu ünlü deli. Aynı şekilde bir süredir belirli odaklar tarafından belirli bir amaçla geliştirilmek istenen çılgınlığın ve bağnazlığın bir yan ürünüdür bu hasta iğrenç Mehmet Ali Ağca. Ve onun hasta-

lığına bu yönü veren de yetiştiği ortamda ekilen tohumların yeşermiş filizleridir.

Kısacası, Mehmet Ali Ağca, yetiştiği ortamın tipik bir ürünüdür.

Ve, Ağca kadar kendini kaybetmemiş de olsa, işi onun kadar iğrenç cinayet ve girişimlere vardırmamış da bulunsa, koşulları daha sağlıklı bir biçimde değiştiremedikçe, içinde Ağca'nın tomurcuklarını yeşertecek tohumları hazır çok kişiyle karşılaşmamız olasıdır.

Görmedik mi, bunların değişik örneklerini Kahramanmaraş olaylarında sanki?

Nasıl ki, kadın-erkek ilişkilerindeki, o akıl almaz çarpıklığı ve onulmaz kıskançlığı kaldıramadığınız sürece, yeryüzünde her devirde binlerce milyonlarca Othello adayının yanından geçip gitmeniz olasıysa, yüzlerce Ağca adayının yanında yaşamanız da kaçınılmazdır, onlara can veren koşulları değiştirmediğiniz sürece.

Ama her kıskanç koca, Othello olmuyor. Ve her çarpık kafa her yanlış eğitim de ortaya Ağca'lar çıkarmıyor. Neden acaba?

Othello'nun öyküsünü tragedyaya çeviren İago'ydu.

Ağca adaylarından birer Ağca çıkaranlar da, bu toplumsal Tragedya'da İago rolünü yüklenmiş olanlardır.

Eksik yetişmiş, yanlış koşullandırılmış bu çocukların karanlık kafalarına intikamı, sapık ruhlarına kini yerleştiren toplumsal tragedyanın İago'larını görmemek olası mı?

Kim bunları, sokaklarda ulutuyordu?

Kim bunları, «Titre ve kendine dön!» diyerek, kinle ıspasmozla dolduruyordu?

Davadan dönenlerin vurulmasını emrederek dengesiz yapıları, cinayet çılgınlığına iten kanlı çağrıları kimler çıkarıyorlardı?

Bu sorulara hemen yanıt getirmek, bu İago'ların birer birer yakalarına yapışmak zorundayız. Hem de hiç zaman yitirmeden, hiç acımadan.

O zaman bir anda gerçekleşmeyecek olan koşulların sağlıklılaştırılması süreci içinde, eksiklikleri, sapmaları, tragedya katına ulaştıracak gizli elleri temizlemiş ve toplumu sağlıklı yapıya kavuşturma çabasında, elverişli bir ortamı elde etmiş oluruz.

Kısa bir süre içinde, Desdamona'nın yürekler acısı dramında yine yalnızca Othello'nun kusurlarını sorumlu gören bir unutkanlığa düşmeyelim hemen.

Aman, ne olur, o İago'ları unutmayalım!

16 Mayıs 1981 Cumhuriyet

«GÖREVİMİZ TEHLİKE»

Üç yıldır büyük, hatta yer yer küçük kentlerimizde, evlerin damlarındaki girintili çıkıntılı antenlerin hızla artması, Türkiye'nin televizyon ulaşan kesimlerinde yeni bir çağa girildiğini haber veriyor. Televizyon çağıdır bu. Milyonlarca insan, akşam küçük ekranda aynı eğlence programını aynı filmi, aynı konuşmayı, aynı görüntüyü izler. Televizyon, sıkmadan yormadan, köşeye oturtup, bütün dünyayı, eğlenceyi ayağına getiriverir kişinin.

TRT'nin Pazar gecesinin yıldız programı «Gö-

revimiz Tehlike» dizi filmidir. Bu dizi dünyanın çeşitli ülkelerinde birçok maceraya katılan altı kişinin öyküsü. Biri güzel sarışın kadın, biri bilgili, elinden her iş gelen bir zenci, biri içinde adam bulunan bavulları kolayca taşıyan halterci kılıklı bu adamların hepsi de Amerikalı. İçlerinden en yakışıklıları da, tabii her zaman olduğu gibi şefleri. Bu kahramanlar adi polis olaylarından çok, politik olaylara karışan resmi görevliler. Ama yakalandıkları zaman bu noktada en ufak bir açıklama yapmamaya da yeminliler. Zaten bütün belgeler de daha işin başında yakılıyor. Telefon kulübelerinde, en akıl almaz yerlerde gizlenmiş olan bantlarla merkezle görüşüyorlar.

Bizim kafadarlar, dizi başladığından beri neler yapmadılar? Komünist ajanlarla uğraşıp, bu canavarların şeytanî planlarını mı ortaya koymadılar, Latin Amerika ülkelerinde solcu darbeleri mi önlemediler, diktatörlerle mi çarpışmadılar, büyük siyasi dolandırıcıların maskelerini mi indirmediler, neler neler...

Geçen Pazar, Görevimiz Tehlike'nin kahraman kadrosu, insanların hayvanlar gibi alınıp satıldığı bir Arap ülkesindeydiler. Ülkenin hâkimi olan şeyhin karısı bir İngiliz dilberi. Kahramanlarımız aldıkları emir gereğince, ülkede esir satışına son vermek zorundalar. Zaten şeyh de esir satışından fazla hoşnut değil, karısının yabancı olması da, adamın uygarlığa açıklığının simgesi. Fakat bir ülkenin kurumlarını öyle birden sarsmak kolay olmadığından bir türlü gerekeni yapamıyor şeyh. Dizi filmin ajanları hemen harekete geçiyorlar, şeyhin karısı kaçırılıyor, kadın ajan beyaz kadın ticaretinin kurbanı rolüne giriyor, şef kadın satı-

cısı gibi davranarak esir tüccarına yaklaşıyor, vs. Sonunda tabii pis sokakları, uyuklayan miskin insanları, esir satıcıları, şehvetli zenginleriyle ekranda görünen Arap ülkesinde, esir satışı Amerikalıların marifetiyle sona eriyor.

Zırva bir programın ana hatlarına boşuna yazmadık. Bu film İsrail-Arap savaşının ateş-kese rağmen barışa dönüşemediği, Arapların petrol ambargosuyla dünyayı sarstığı günlerde, ulusal TRT'miz tarafından Türk halkına gösterilmiştir.

Gerçekte, «Görevimiz Tehlike» filmindeki kumpanyayı ve karıştırdığı haltları, olaylarla en ufak bir ilgisi olmayanlar dahi gayet iyi tanıyıp bilmektedirler. Evet, Görevimiz Tehlike'nin müthiş örgütü CIA'dır. CIA'nın zihniyeti de olduğu gibi dizi filme yansımıştır. Dünyayı kendi görüşüne göre idare edip, her şeye kendi ölçülerine uygun bir biçim vermeye çalışan örgüt aslında bir iyilik meleğidir. Tek doğru görüş onunkidir. Bu asil sonuca ulaşmak için ajanlar her şeyi yapıyorlar, jigololık, kadın satıcılığı, hırsızlık, dolandırıcılık ve adam öldürme dahil her şeyi... Bu arada dizi filmin ana temalarından birinin de sosyalizm düşmanlığı olduğunu belirtmeye gerek yok sanırız. Hong Kong'dan Orta Doğu'ya kadar her ülke maceraların alanı olabiliyor. Tabii en çok da Latin Amerika ülkelerinde geçiyor olaylar.

Ulusal TRT'mizi bu dizi film dolayısiyle yürekten kutlamak gerek. Türk halkına, CIA'nın maceralarını, imrenilecek olaylar gibi, bir dizi film halinde, hem de haftanın en çok televizyon seyredilen gününde sunmayı ilk kim düşünmüşse, doğrusu büyük yurtseverlik etmiş demektir. Bir zamanlar köylünün sorunları dile getirildi diye

TRT'yi komünist yuvası olmakla suçlayanlar, şimdi her Pazar gecesi Türk halkının beynini CIA'nın maceralarıyla yıkıyorlar. Yakında küçük ekranda «Görevimiz Tehlike»nin ajanlarının afyon ürettiği için ABD ile arasında ihtilâf olan bir Orta Doğu ülkesinde durum karışınca, olaya insanî açıdan yaklaşacak bir başbakan bulmak için ne dolaplar çevirdiğini gösteren bir filmle karşılaşırsak, hiç şaşırmayalım.

Utanmanın öldüğü bir diyarda hiçbir şey şaşırtıcı olamaz.

25 Kasım 1973 Yeni Ortam

KAÇIRINCA

Günlük gazeteler bir anlamda toplumların aynasıdırlar. Şöyle birkaç günlük gazeteleri bir araya koyup, baştan sona dikkatlice baktığınızda o toplum hakkında üç aşağı beş yukarı bir fikir edinmek olası.

Bu açıdan bizim günlük gazetelerimiz son zamanlarda iyice ilginçleştiler. Yansıtılan görüntü ise öyle kolay kolay her yerde görülen cinsten değil.

Milletvekilleri 60 bilmem kaçıncı kez, Cumhurbaşkanını seçmemek için toplanıyorlar. Türkiye'de ana dili Türkçe olmayan kişilerin var olduğu gerçeğini programında belirten bir parti, Anayasa Mahkemesince kapatılıyor. Silahlı eylemlerin ardında duran, militanları cinayet suçundan yargılanıp, hüküm giyen bir başka parti, Parlamento'da varlığını sürdürdüğü gibi, vatan kurtaran arslan rolüne bürünüyor. Parlamento'da en sol

kanadı oluşturan bir başka parti, Kayseri'de il başkanının, resmî yetkililerin hedef göstermesi sonucunda öldürüldüğü bir sırada, işi gücü bırakmış, 1 Mayıs'ın İşçi Bayramı olmasını isteyen üyelerini safdışı bırakmaya, bu amaçla eyleme geçenleri kendi egemen bulunduğu belediyelerde işten attırmaya çalışıyor.

Toplumun büyük bir kesimi, «Aman petr oil canımı petr oil» sözlerine kapılmış, arabesk bir müziğin ritminde ileri geri sallanıp duruyor. Yabancı finans çevrelerine el açan bir iktidarın başı, Yugoslavya'nın ulusal bağımsızlığı ve bütünlüğünün yaratıcısı ve simgesi olan Tito'nun cenaze törenine katılmak için gittiği Belgrad'da o topraklardaki Osmanlı egemenliğinin simgesi olan Silahtar Şehit Ali Paşa'nın türbesini ziyaret ile bu kez ellerini «Fatiha» için açıyor.

Geçmişimize mi, yoksa büyük ölçüde yapıtımız olan günümüze mi Fatiha okuyor dersiniz?

Hâlâ büyük bir çoğunluk petr oil ve Ajda Pekkan'ın yerinin 15'incilik olmadığını, hakkımızın yendiğini düşünüyor.

Yüz yıllık bir ihtiyar, korku filmlerini andıran çehresi ile siyasal yaşamımıza perde arkasında yön vermeye çalışıyor.

Petrole gereksinim duyan ülkemizin Dışişleri Bakanı petrol yatağı İran'a karşı ABD'nin giriştiği ambargoyu etkisiz kılacak her türlü davranıştan kaçınacağını açıkça söyleyebiliyor.

Berberler Derneği Başkanı, saç-sakal traşı fiyatının 200 liraya çıkarılması üzerine «halkımızdan özür» diliyor. Traşın böylesine bol olduğu bir ülkede traş ateş pahası.

Trenlerde fareleri kovalamak ve ortadan kal-

dırmak üzere sibernetik çağında vagonlara kedi kitlenmesine karar veriliyor.

Ve yeryüzünün en ilginç kaçakçılığı ülkemizde oluyor. Altın, döviz, elektronik aygıt, canlı hayvan ve silah kaçakçılığından sonra, Türkiye'nin 20. yüzyıla en büyük katkısı olarak soğan kaçakçılığı ortaya çıkıyor. Ülkemizden bir yerlere soğan kaçırılıyor. Ve halk elinde fener:

— Nereye soktular bu soğanları yahu, diye dönüp duruyor.

İşte ayna bunları gösteriyor.

Ele güne avuç açıp gerdan kıran bir siyasi hamaset edebiyatını sürdürüp halkına hava basıyor. Bu arada, vagonlardan kapalı kalmış kediler, fare kanına bulanmış ağızlarını bıyıklarını yalayarak peronlara yığılıyorlar. Peronda 100 okkalık bir kasaba doktoru 100 yıllık bir korku filmi kahramanının sarsak adımlarına uyarak kulağına bir şeyler fısıldıyor. Silindir şapkalı, fraklı, göbekli adamlar nafile turlar atıyorlar. 100 yıllık adamın kolundaki 100 kiloluk ile çatık kaşlı bir başka esmer adam, nafile turlar atanlara umut dolu bakışlar fırlatıyorlar. Bazı karanlık bakışlı adamlar gizli gizli soğan çuvalları yüklüyorlar vagonlara, kediler fareleri, kurtlar insanları kovalıyorlar. Bir adam bir elinde makas bir elinde ustura yerlere kadar temennalar çakıyor, bir yandan gülüyor, bir yandan özür diliyor. Bir sürü adamlar takmışlar kollarına kodamanları, silah, döviz, fabrika, et, ekmek, soğan kaçırıyorlar. Bir adam kapıda durmuş, «Bunca önemli sorun varken, işçinin özgürlüğü, işçinin bayramı, işçinin emeği, işçinin ekmeği, işçinin ücreti ile ilgilenmenin zamanı mı?» diyerek son umut kırıntılarını kaçırıyor.

Bu fırsatı kaçırmak istemeyen şaşkın bireyler, çıkmaz sokaklara doğru umutla köşeyi dönmeye çalışıyorlar. Aynadaki görüntüye ulaşmak isteyen bir kişi, aynanın üzerine abanmış umutsuzca ardına geçmek için uğraşıp duruyor.

Eşekler küçük küçük kurnazlıkların doğurduğu bu koca ahmaklık karşısında keyifli keyifli, kahkahaya benzer anırtılarla inletiyorlar çevreyi.

Buhar kazanı istim kaçırıyor.

Toplum endazesinden çıkmış, aklını kaçırmış, yavaş yavaş altına kaçırıyor. Ve şaşkın mahçup, sıkıntılı bir gülücükle aynaya bakıyor.

10 Mayıs 1980 Cumhuriyet

TOPLUMUN BELLEĞİ

TOPLUMUN BELLEĞİ

Yıllarca «Evkaf İdaresinde» küçük bir memur olarak çalıştıktan sonra, düşük bir maaşla yaş haddi dolayısıyla emekliye ayrılmış olan Hüsamettin Efendi damar sertliğine, yüksek tansiyonuna karşın, doktorların önerilerine kulak asmadığından, belki de biraz da yaşının kaçınılmaz sonucu, emekliliğinin onuncu yılında bir gece ölüverdi.

Hüsamettin Efendi, 50 yıldır, Samatya'nın, nasılsa Karadenizli inşaat müteahhitleri tarafından kat karşılığında apartmana çevrilmemiş kâgir Rum yapısı evlerinden birinde otururdu. Karısı Şaziment ile de 47 yıldır evliydi.

Tek parti döneminin son yıllarına doğru kendisine yapılan bir haksızlık sonucu, servis şefliğine yükselemeyen Hüsamettin Efendi, o günden sonra azılı bir Halk Partisi düşmanı olmuş, Demokrat Parti'nin kurulmasıyla bu partinin mahalledeki en büyük savunucularından biri kesilmişti. İçinde yaşadığı toplumun temelindeki yanlışlığı ve bu yanlışlığın yansıması yüzünden kendi yaşamının özündeki haksızlığı bir türlü göremeyen Hüsamettin Efendi, kendisine yapılan küçük haksızlığı bir türlü unutamadığından, mahallenin ünlü tutucularından biri kesilmişti. Bu haksızlık, gerçekte hırs-

sız olan yüreğine fesat tohumları da ekmiş, her olayda bir bit yeniği arar olmuştu. Nitekim bundan dokuz yıl kadar önce, dostu Mahmut Bey'in oğlu Haydar'ın nişanlısı Neriman'ı Beyoğlu'nda bir erkekle konuşurken gördüğünü mahalle kahvesinin ortasında söyleyince, nişan bozulmuş, Neriman'ın adı da duyulmaz olmuştu. Bir de Hüsamettin Efendi'nin 12 Mart sırasında Samatya'da kiracı bir üniversiteli çocuk hakkında, komiserin de yanında ileri geri konuştuğu, delikanlının bu yüzden bir süre Selimiye'de kaldığı söylenirdi.

Hüsamettin Bey'in kırk yıllık karısı Şaziment de, kocasına son zamanlarda daha da kızar olmuştu. Düzenin kendi yaşamına etkisini bir türlü kavrayamayan yoksul kadın, tüm yaşanmamışlıklarının sorumluluğunu bu emekli evkaf memuruna yüklüyor, son yıllarda adamcağızın artan huysuzluğundan, kahveye çıkmadığı sıralar ayak altında dolaşmasından, ona buna karışmasından yaka silkiyordu.

Evet, bir gün ölüverdi emekli Hüsamettin Efendi. Adamcağızın bir yarbayla evli olan kızı Bayburt'tan, araba tamirciliği yapan oğlu kentin karşı yakasından geldiler. Damatla gelin de cenaze için gelmişlerdi.

Herkes, Hüsamettin Efendi'nin huysuzluklarını, tutuculuğunu, başkalarının başını derde sokan dedikodularını unutmuştu. Yakınları ağlıyor, hep Hüsamettin Efendi'nin iyi yanlarını anıyorlardı.

Mahalle kahvesinde de, «İyi adamdı» diyorlardı Hüsamettin Efendi için.

Türk toplumunun bir geleneğidir ölüleri iyi-

likle anmak. İslâm dininde bir Hadis-i Şerif vardır: «Ölülerinizi hayırla yâdedin!» buyurur.

Küçük insanları, iyilikle anmak hemen tüm toplumlarda geçerli bir gelenektir. Bir ölümlünün daha yenilgisi, yok olması anında, ölüm karşısında duyulan ürküntü, korku, öylesine büyük, kendi geleceğimizi de kapsayan o üzüntü öylesine keskindir ki, hiçbirimizin kaçamayacağı ölüm karşısında bir kurban olarak görünen «merhum»u iyilikle anmamak olanaksızdır.

Ancak, toplumlar bu tür duygusallıktan uzak durmak, kendi yaşamlarını iyi, ya da kötü şekilde etkilemiş kişileri illâ iyilikle anma yerine, onları nesnel olarak değerlendirmek zorundadır. Toplumların bellekleri unutkanlıkla sakatlandığı anda bundan toplum düşmanları yararlanacaktır. İtalyanlar Mussolini'yi doğru değerlendirmez, onu iyilikle anmaya kalkarlarsa binlerce, milyonlarca insanın anısına saygısızlık etmenin, acılarına ilgisiz kalmanın yanı sıra geleceklerini de tehlikeye atarlar. Çünkü bu durumda İtalyan toplumunun belleği yaşadığı korkunç faşist dönemi unutacak ve gelecek için bir güvence olacak acı anıları anımsamak istemeyecektir.

Bir toplum örneğin, özgürlüklerini ayakları altına alan rejiminin temel dayanağı olan yasasını kendi keyfince çiğneyip değiştiren, toprakları üzerinde ne ekileceğine, yabancı ulusların çıkarlarını gözönünde bulundurarak, yabancı başkentlerin karar vermesine yol açan, gençleri, aydınları, öğretim üyelerini hapislere attıran, onları işkenceler altında inleten, tüm toplumu baskı altında tutan, fidan gibi gençlerin ölümüne neden olan, sonra da tüm bu «hizmetlerinin» karşılığını emekliliğin-

de büyük paralar alarak gören bir kişiyi nasıl olur da iyilikle anar? Böyle bir davranış, böylesi bir unutkanlık ve hoşgörü, toplumun belleğindeki böylesi bir eksiklik geleceği de tehlikeye düşürmez mi?

Evet, «Ölüleri hayırla yadetmek» gerek, ama toplumların ulusların yaşamlarını ilgilendiren ve onları etkileyenleri değil. Eğer herkesi iyilikle anmak ayrılıksız bir kural olsaydı, tarih bir mersiye ve methiye (ağıt ve övgü) dizisi haline dönüşürdü.

2 Nisan 1978 Cumhuriyet

BAYAR'A MEKTUP

Sayın Bayar,

Son günlerde gazetelerde, size yakın olan cephenin tarafsızlığını yadsıdığı TRT'de adınızdan çok söz edilir oldu.

AP ile DP'yi birleştirme, sağ cepheyi güçlendirme çabalarınızı herkes dikkatle izliyor. Çiftehavuzlar'daki köşkünüz siyasi yatırımcıların Kâbe'si oldu. Partisi tarafından görevlendirildiği için gelenler, gayri resmi heyetler halinde kapınızı çalanlar, güzel köşkün eşiğini aşındırıyorlar durmadan.

Çok eski ikbal dönemlerinizden beri varlığınızla şereflendirdiğiniz Moda Deniz Kulübü'ndeki toplantınızın sonucunu Demirel de, Bozbeyli de heyecanla beklediler.

İlginç girişimler oluyor, oyunlar oynanıyor. İplerin kimin elinde bulunduğunun belli olmadığı

ilginç oyunlar. Ama siz, uzun yaşamınız, bulunduğunuz görevlerin verdiği geniş tecrübeyle olayları tabii ki, kendiniz ve arkadaşlarınız açısından değerlendirecek durumdasınız. Üstelik Demirel'i de, Bozbeyli'yi de tanırsınız.

Sayın Bayar, acaba Osman Küçükmolla'yı da tanır mısınız?

Hiç sanmıyorum.

Osman Küçükmolla, Konya şeker fabrikasında ustabaşı. Yıllar önce Kore'ye gitmiş, gürültü patırdı arasında nedenini bilmediği bir savaşa katılmış.

Hatırlarsınız, o günlerde Amerikan'a yaranma konusunda korkunç bir yarış vardı. Siz DP iktidarının en etkili iki kişisinden biriydiniz ve 1950 yılında Washington'a hoş görünebilmek için, Anayasanın hükmüne rağmen, Meclise bile danışmadan alelâcele Türk çocuklarını Kore'de Amerikan savaşına katılmaya göndermiştiniz. Askerlerimiz, Kore yolundayken Amerikan kaynaklı propaganda sürüyor, Türkiye'nin «Hür dünya»nın kalesi olduğu söylentileriyle kitlelere boş bir kıvanç aşılanmaya çalışılıyordu.

Askerlerimiz Kore'ye gittiler ve dövüştüler. İyi de dövüştüler, neden olduğunu bilmeden. Asker sayısına oranla en büyük kaybı vererek döndü birliklerimiz Kore'den.

Dönüşten sonra bazıları kendi kendilerine sormaya başladılar:

— Neden dövüştüm Kore'de? diye.

Sonraları yüksek rütbelere erişmiş, birçok kişiden duydum aynı sözleri.

İşte Osman Küçükmolla bunlardan biri. ABD tarafından kendisine bir de madalya verilmiş. Os-

man Küçükmolla bir çeyrek yüzyıl geçtikten sonra anlamış, savaşının anlamsızlığını ve Amerikan Kongresi'ne postalamış madalyasını.

Osman Küçükmolla, yedi dağ ardındaki bu ülkeden sağ dönmek şansına sahip olmuş. Yaralanmış ama yaşamış, olayları görmüş, gerçekleri anlamış. Geri gönderilen liyakat madalyası, bir bilincin kanıtıdır.

Bilinç, Kore'de savaşan bütün eski askerlerimizde yaygınlaşmış, Kore Savaş Genel Başkanı da verdiği demeçte:

— Kore muharebelerinde 8. Amerikan Ordusunu büyük bir yenilgiden kurtarmak için dökülen Türk kanının pişmanlığı içindeyiz, diyor.

Evet yaşayanlar, olayları görüp gerçeği anladılar.

Ama ya ölenler?

Yedi dağ ardındaki Kore'nin çamurlu topraklarında düşüp kalanlar. Onlar ne olacak Sayın Bayar?

Şimdi sizin,

— Ben Anayasa gereğince sorumluluk mevkiinde değildim, demeyeceğinizi biliyorum.

Çünkü siz o Anayasaya uymadınız. DP saplı bastonlarla seçim gezilerine çıktınız.

Üstelik, yargılanmanız sırasında, gerçekte mert olmayan bir politikanın sorumluluğunu mertçe yüklenmek yürekliliğini gösterdiniz. Diğer arkadaşlarınız kaçamak yolları ararken siz merhum Zorlu ile birlikte hepimizin gözünde büyüdünüz.

O olaylardan sonra, deneyiminiz, yürekli tutumunuz ve ilerlemiş yaşınızla bir köşeye çekileceğinizi düşündük. Bizleri böyle düşünmeye iten neden belki de yaşlılığın bilgelik olduğu kanısıydı.

Ama bilgelik, üç arkadaşınızın, bizim de hiç bir şekilde tasvip etmediğimiz ölümleri için duyduğunuz üzüntüyü, dile getirdiğiniz duyguları, hiç hoş olmayan bir gaye için Kore'ye gönderip, o topraklarda ölümlerine sebep olduğunuz kişiler için de duymanızı gerektirmez miydi?

Sayın Bayar, çok meslektaşım gündüzleri ne yaptığınızı merak ediyor şu sıralarda. Oysa ben, geceleri ne yaptığınızı daha çok merak ediyorum.

İstanbul'un güzel köşesinde, çamlar arasındaki köşkünüzde geceleri huzur içinde rahat rahat uyuyabiliyor musunuz acaba? Rüyalarınızda hiç Kore'ye gittiğiniz oluyor mu?

Uzun yaşam dilekleriyle.

12 Şubat 1975 Cumhuriyet

POMPİDOU İÇİN YAZILABİLECEK EN KÖTÜ ŞEY

Fransa Devlet Başkanı Georges Pompidou öldü. Bütün dünyada politika sahnesinin önde gelen bu kişisi hakkında yazılar yazılıyor. Henüz Fransız ve Amerikan basınının çeşitli kanatlarının kendisi için yazdıklarını görüp okumak olanağını bulamadık. Ancak şimdiden söyleyebiliriz ki, Pompidou hakkında yazılabilecek en kötü şey, Türkiye'de kaleme alınmıştır. Kendisi de ters yönden de olsa, dünya çapında ün yapmış bir politikacı olan Nihat Erim bir İstanbul gazetesinde, Pompidou için kaleme aldığı yazıda, onu dostu olarak nitelemektedir.

Doğrusu Georges Pompidou, De Gaulle'cülüğü

De Gaulle'süz yürütmek isteyen başarısız ekibin, fazla başarılı olmayan lideriydi. Ama Nihat Erim'in de belirttiği gibi, 1958'de kabul edilen Beşinci Cumhuriyet Anayasasını başarı ile uygulamıştı. Yani Anayasanın özündeki özgürlüklere, 16. maddenin kendisine tanıdığı olağanüstü yetkilere baş vurmadan saygı göstermiş, Sayın Erim gibi Anayasal özgürlükleri bir lüks olarak nitelememiş, ulusunun özgürlüklerinin üstüne bir balyoz gibi inmemiş, makable şamil ölüm cezaları çıkaracağını ileri sürmemişti. Pompidou sağcı idi, De Gaulle politikasında De Gaulle'ün de daha sağında yer alıyordu. Ama o Nihat Erim gibi, sokak gösterileri, ya da kaçırma olayları karşısında, memleketinin seçkin kişilerini, Sartre çapında yazarlarını, profesörlerini rehine alacak derecelere hiçbir zaman düşmemişti.

Pompidou ilerici değildi, ama devletin şerefini lekelemedi.

Pompidou, Fransız işçi sınıfından yana değildi. Fakat Nihat Erim'in Amerika Birleşik Devletleri'nin esrarkeşleri için, Türkiye'de haşhaş ekimini yasaklatmasında olduğu gibi, toprakları üzerinde ne ekip ne biçeceğini, yabancı devletlere sormadı.

Pompidou daha çok iş çevrelerine yakın bir adamdı. Ama, temsilcilerini diyar diyar gezdirtip, neden özgürlükleri kıstığı konusunda tutarsız kanıtlarla ülkesini güç duruma düşürmedi.

Pompidou'nun ekonomik politikası fazla başarılı değildi. Ama Pompidou, Nihat Erim gibi, işçilerin haklarını ayaklar altına alıp, grevleri önleyerek ekonomik zorlukları çözmek isteyen bir yönetimin başı değildi.

Pompidou, bir zamanlar Rotschild'ın müdürü idi. Ama o hiçbir zaman ülkesinin devrimci dergileri ve kişileri ile flört edip, sonra da onları hapse attırmadı.

Pompidou, denge oyunlarını bilirdi. Bu yolla iktidara gelmişti. Ancak Pompidou oturduğu makamın haysiyetini korumasını bildi.

Pompidou ilerici değildi, ama iktidarı sırasında ülkesi demokrasi ile her türlü ilişkiyi kesmiş bir işkence diyarı olarak anılmadı.

Pompidou, emekten yana değildi, ama yönetimi faşist bir yönetim olarak, uluslararası kuruluşlarda, tarafsız dünya gazetelerinde kınanmadı.

Pompidou, sağcıydı. ABD karşısındaki çıkışları ve Fransa'nın dünya üzerinde ağırlığı De Gaulle yönetiminin yanında çok hafif kalıyordu. Ama Pompidou'nun iktidarı, Nihat Erim iktidarı gibi son yılların en Amerikan yanlısı yönetimi değildi.

Sayın Nihat Erim, Pompidou'yu dostu olarak nitelerken, doğrusu yeryüzünde onun için yazılabilecek en kötü yazıyı kaleme almış olmaktadır.

Pompidou öldükten sonra bu yazıyı görmüş olsaydı herhalde şunları söylerdi:

— Ölüm amenna, ama Nihat Erim'in dostluğu asla!

6 Nisan 1974 Yeni Ortam

GÜLE GÜLE BAY TURAL

Cemal Tural'ın Millet Partisi Başkanlığından ayrılması Pazar günkü gazetelerde küçük bir haber olarak yer aldı. Politik hayatımızın en renkli

kişilerinden Bölükbaşı'nın kurduğu ve her zaman damgasını vurduğu örgütün, parlamento dışına düşüp, fonksiyonlarını yitirmiş olması nedeniyle durulmadı olayın üstünde belki de. Ancak, Millet Partisi'nin durumu ne olursa olsun, Cemal Tural'ın istifası enine boyuna üzerinde durulması gereken bir olaydır.

Cemal Tural daha orduda görevli olduğu sıralarda adını kamuoyuna duyurmuş bir kişiydi. Kendisi Türkiye'nin en ünlü Genelkurmay Başkanlarından biridir. General Tural, ününü biraz da sertliğinden alıyordu. Hoşgörü tanımaz, disiplinli bir askerdi Tural. İlerlemiş yaşına rağmen, spora olan düşkünlüğü de dillere destandı. Ancak disiplin anlayışı ve sertliği belki de ölçüleri aşan bir düzeye varmıştı. Davranışları sanırız, ona pek fazla sempati kazandırmamıştı. Hatta sertliğinin bazı olaylara yol açtığı da söylenmekteydi.

Yoksul bir çevreden gelen disiplini ve çalışmasıyla sivrilen Cemal Tural, yükseldikçe kendinde kişiliğini de aşan bazı yetenekler görmeye başlamış, giderek Türkiye'nin ikinci Atatürk'ü olacağı kanısına kapılmıştı. Oysa hızla gelişen Türk toplumu, artık olayların derinine inen, onların sosyal ve ekonomik yönlerini de inceleyecek yapıda insanlara gerek duyuyordu. Sayın Tural ise bunlardan yoksundu ve hoşgörüsüzdü. Ona göre, görüşlerine uymayan her şey zararlıydı. Her yerde komünist tehlikesi arıyor, her gelişmeyi kuşkuyla izliyordu. Hatta, Necdet Elmas'ın banka soygununu bile bir komünist taktiği olarak niteleyip, herkesi hayretler içinde bırakmıştı.

Tural'a göre bağımsız dış politika bir komünist taktiğiydi. NATO'ya karşı olmak, ülkemizin

Sovyetlerin kucağına düşmesini istemek demekti. Her ilerici girişimin altında bir bit yeniği arıyordu Sayın Tural. Toplumsal olayları izlemekteki yetersizliği, hoşgörüden yoksun olması, onu toplumumuzun en bağnaz insanlarından biri haline getirmişti. Zaman zaman görevinin çerçevesini aşan, bazı ilerici gazete ve yazarları hedef alan tamimler yayınlıyordu. Bu davranışları basınımızın en cesur kalemlerinden biri olan İlhami Soysal'ın kendisine karşı yazılar yazmasına yol açmıştı.

Nihayet bir sabah Sayın Tural, hayatının en büyük günahını işledi. İlhami Soysal, bir Buick araba içinde, Tural'a yakınlığıyla tanınan kişiler tarafından, hastanelik edilecek şekilde dövüldü. Tural etrafa dehşet saçıyor, kendine gereksiz güveni ile her konuyu kendine göre reçetelerle çözecek yolları gösteriyordu. Sağ, Tural'ı çok seviyordu. Ama sertliği ve niyetleri onları da korkutuyordu.

Bir gün Tural'ın görev süresi bitti. Doğrusu kendisi bunu pek de beklemiyordu. Sayın general emekli olunca çevresinde kimseyi bulamadı. Birden korkunç bir yalnızlığın içine düştü, çareyi okumakta buldu. Bu sıralarda eşi Suna Tural da Millet Partisi üyesi olarak Parlamentoya girdi.

Tural Paşa artık eski Tural Paşa değildi. Söylendiğine göre, Doğan Avcıoğlu'nun kitaplarını okumuş, bazı gerçekleri görmüştü. Okudukça bazı şeyleri öğreniyor, eski davranışlarındaki hataları görüyordu.

Politika sahnemizde her zaman eski ünlere gerek duyanlar bir gün Tural Paşa'nın da kapısını çaldılar. Onu Millet Partisi'nin başına getirmek istiyorlardı. Bölükbaşı hastalığı dolayısıyla bu gö-

revi yapamayacaktı artık. Tural Paşa öneriyi kabul etti ve Millet Partisi'nin başına geçti.

Millet Partisi Genel Başkanı Cemal Tural göreve gelir gelmez, Bölükbaşı'yı darıltti. Gene eski huyları depreşmişti. Hoşgörü tanımıyor, her söylediği sözün herkesçe kabul edileceğini sanıyordu. Gerçi artık eskisi gibi konuşmuyordu. Türkiye'nin sorunlarına biraz daha ekonomik ve sosyal kapsamlı düşüncelerle eğiliyor, daha bağımsız bir dış politikayı savunuyordu. Ancak ilericiler, cemaziyelevvelini bildikleri Cemal Tural'ın sözlerini hafif bir tebessümle karşılıyorlardı. Türkiye İşçi Partisinin ileri attığı ve kamuya mal ettiği görüşlerden, Ecevit'in politika sahnesinde parlamasından sonra Cemal Tural kime ne vaadedebilirdi ki? Üstelik yanlış bir taktik uygulamış, tutucu MP içinde ilerici sözler söyleyerek, kendi partisinin etkin çevrelerini de kızdırmıştı. MP'de istifalar birbirini kovaladı. Cemal Paşa bildiğinden şaşmıyor, pek kısa süre önce öğrendiklerini tekrarlıyordu. 1973 seçimleri hem MP, hem de Cemal Tural için pek hazin bir şekilde sonuçlandı. Bölükbaşı'nın kurduğu partiyi Cemal Tural yıkmıştı.

Geçtiğimiz hafta içinde Cemal Tural, MP'deki tüm görevlerinden ayrılıyordu.

Sayın Tural'ın macerası, Türk politik hayatının nerelere vardığını göstermesi bakımından ilginçtir. Artık halk, üç gün öncesine kadar tutuculuğu savunanların bugün ilerici nutuklar atmasını kabul etmiyor.

Yarın Demirel çıksa, Ecevit'ten de ilerde, sosyalist sloganlarla kürsülerde haykırsa kaderini değiştiremez, hiçbir ilericiden, devrimciden oy alamaz. Böyle bir girişim, olsa olsa, kendisini destek-

leyen tutucu çevrelerin de ondan yüz çevirmesine yol açar o kadar.

Sayın Tural bazı gerçekleri geç de olsa görmek yürekliliğini göstermiştir. Bu yönden kutlanmaya değer. Zaten bir zamanlar düşman gördüğü yazarlar da onu bu yüzden kutladılar. Ancak bu, düne kadar olmadık şekilde suçladığı devrimcilerin fikirlerini ele alıp, politika sahnesinde başarı kazanması için bir neden değildir. Bağımsızlıktan yana bir yazarı dövdürmüş olan kişi, sonra bağımsızlığı kendine bayrak yaparsa işte encamı bu olur.

Şimdi Sayın Tural politika sahnesinden çekiliyor. Bizler de kendisine güle güle diyoruz. Ve diliyoruz ki, artık kendisi gibi düne kadar kara dediğine, isterse içtenlikle olsun, bugün ak diyen politikacıların son örneği olsun Sayın Cemal Tural.

13 Şubat 1974 Yeni Ortam

HEYKEL'İN DRAMI

Voltaire'e heykeli dikildikten sonra sormuşlar:

— Üstad, neler hissediyorsunuz?

— Hiç, insan kuşlara başka bir gözle bakmaya başlıyor o kadar.

Bizim sözünü edeceğimiz Heykel, bu heykel değil. El Ahram gazetesinin eski ve ünlü başyazarı Hasaneyn Heykel'dir.

Hasaneyn Heykel, Nasır ihtilâli ile birlikte Mısır'ın en önemli kişilerinden biri haline gelmiş, genç ve parlak bir gazeteci iken, Orta Doğu'nun en modern ve en büyük gazetesinin yöneticisi ve baş-

yazarı olmuştu. Heykel, Nâsır'ın yakın dostu, sırdaşı olarak Reis'in dünyaya yansıyan sesiydi. Kahire'nin ne düşündüğünü, neler yapmak istediğini öğrenmek arzusunda olanlar Heykel'in Cuma günleri yayınlanan başyazılarını okurlardı. Bu başyazılar birçok kez, yabancı dillere çevrilip, ajanslardan bütün dünyaya yayılmıştı.

Heykel yalnız ülkesinin ve Orta Doğu'nun değil, dünyanın da en ünlü gazetecilerinden biri olmuştu artık.

Ancak, Hasaneyn Heykel'in de kendine göre bir dramı vardı. Ününü görüşlerinin gücünden, kaleminin kıvraklığından, biçeminin parlaklığından çok, yeryüzünde önemli roller oynayan bir iktidarın sözcülüğünden alıyordu. Gerçi Heykel, Nâsır'ın dostuydu. Bazı kararlarda etkili oluyordu. Ama ne olursa olsun bir sözcüydü o. Bu durum Reis'in hayatı süresince pek önemli değildi. Ama Nâsır ölünce işler değişti. Enver Sedat gene Heykel'i rejimin sözcüsü olarak tuttu. Ne var ki, ne kararlar alınırken onun fikri soruluyordu, ne de artık Devlet Başkanının sırdaşlığını yapabiliyordu Heykel.

Heykel ile Sedat'ın arası eskiden beri çok iyi değildi. Bir zamanlar Batı yanlısı olarak tanınan ünlü başyazar, Sedat'ın aşırı Amerikancı tutumunu, bunun iç ve dış politikadaki etkilerini üstü kapalı da olsa eleştirmeye kalkınca çizmeyi aşmış oldu. Sedat kendini görevinden aldı. Artık yeryüzünün en ünlü sözcüsü susmuş, Heykel'in dramı en gergin noktasına varmıştı.

Heykel'in hatası, bir kez de olsa yöneticilerle uyuşmayan fikirlerini açığa vurmak oldu. Oysa o

bilmeliydi ki, sözcü durumundaki gazeteciler bunu yapamazlar.

Heykel belki de Mısır ve dünya olaylarıyla çok ilgilenirken, Orta Doğu ülkelerinin bir kısmına gereğince eğilememenin cezasını çekmektedir şimdi. Eğer, örneğin Türkiye olaylarına ve gazetecilerinin bir kısmının yaşam öykülerine biraz daha yakından eğilseydi, Heykel bugün belki de bu duruma düşmezdi. Her şeyden önce, Hasaneyn Heykel, Nâsır'ın, ya da Enver Sedat'ın kızıyla evlenerek, Orta Doğu ülkelerinde pek geçerli olan ulusal damat mertebesine çıkmalıydı. Bu sayede hem ülkesinin en sarsılmaz kurumu haline gelebilir, hem de kayınpederi aracılığıyla ülkenin yönetiminde daha çok söz sahibi olurdu. Ünlü bir devlet adamı olan kayınpeder, yeryüzünün en büyük nimetidir. Dirisi de para ve ün getirir ölüsü de. Heykel de öyle yapar, kayınpederi daha hayattayken, anılarını kaleme alır, bunları kayınbabasının ölümünden sonra yayınlanmak şartıyla bir gazeteye yüksek fiyatla satardı. Mısır devlet adamları dünyayı çok ilgilendiren kişiler olduklarından bunu Amerikan dergilerine bile okutması mümkün olabilirdi. Sonra ünlü devlet adamının kızından olacak çocuklarına da, Mısır'ın önemli sorunlarını dedelerinin ağzından hikâye ettirirdi.

Haydi Heykel bunları yapamadı diyelim. Hiç değilse Ali Sabrilerin, Mahmud Fevzilerin hapse atıldığı kritik dönemde, eline kalemi alıp, «Orada Burada Didişenler» adlı bir dizi hazırlar, Ahmet'i attınız da, Muhammed'i neden dışarda bıraktınız yollu yazılar yazardı. Bunun için fazla çalışmasına da gerek yoktu. Bütün belgeler Mısır İstihbarat Teşkilâtı tarafından çuval içinde kendisine verilirdi.

Heykel bunları da yapamadı diyelim. Hiç değilse dün ak dediğine bugün kara da mı diyemezdi?

Hadi düşünelim ki, Heykel böyle bir dönüşü açık seçik yürütemedi. Ama «Heykel'in not defterinden» diye bir sütun açıp, burada anlaşılmaz yazılar da mı yazamazdı? Önce aşırı solculukla suçladığı kimselere, sonra oy vereceğini de mi söyleyemezdi? Kendisine cevap verebilecek herkes hapiste iken, Amerikan askerî örgütlerinin faziletinden de mi söz edemezdi?

Eh, bütün bunları yapamadığına göre Hasaneyn Heykel, içine düştüğü durumu hak etmiştir. Ama bundan böyle gene sözcülük yapmaya niyet ederse, şu boş zamanında Türkiye'ye kadar bir uzanıversin. Burada, kendisine sözcülük konusunda çok şeyler öğretecek kimseler bulunabilir.

11 Şubat 1974 Yeni Ortam

KORKU DAĞLARI BEKLER

Çocukluk anılarım içinde en eskilerinden biri, Kadıköy Yeldeğirmeni Üçüncü Ortaokulu'nun sınıflarından birinde geçer. 1944-45 yıllarında beş yaşında bir çocuktum. Annem ise 24 yaşlarında genç bir tarih öğretmeni. Çalışan tüm kadınların ülkemizde o günden bu güne pek değişmeyen çilesi gereği, çocuklar, bırakacak yer olmadığından, sepet gibi anaların yanında oradan oraya taşınırlardı. Kadıköy III Erkek Ortaokulunda yaşı anneminkine yakın öğrenciler vardı. Öğlenlerden sonra ders bitiminde sanırım birkaç saat, sınıfta

oturup ertesi günün ödevlerini hazırlamak zorunlu idi. Bu çalışma saatlerinde de, kürsüde öğretmenler zamanın düzenli ve verimli geçmesini kontrol ederlerdi. Güleryüzlü annemi, o günlerden birinde anımsıyorum. Çatık kaşlı, sesini kalınlaştırmaya çalışan, etrafa korku saçmaya çabalayan gencecik bir kadındı. Hali evdeki güler yüzlü tatlı anneninkine hiç benzemiyordu.

O ilk anımdan çok yıllar sonra bir gün, görevinin ilk yıllarında, sınıfı kontrol edememek, çocuklara hâkim olamamak, otoritesini kabul ettirememek korkusunun genç, tecrübesiz öğretmen olan anneme neler çektirdiğini, onu nasıl karabasanlara boğduğunu öğrendim.

Birçok genç öğretmenin büyük korkusudur bu. Ama zamanla öğretmenler deneyim edinirler, öğrencilerle çekinmeden diyalog kurmayı öğrenirler, kendilerine güvenlerini kazanırlar, dağları bekleyen korkular kaybolur, karabasanlar geride kalır.

Bir okulun birkaç sınıfı ile uğraşan bir öğretmenin gerçekte masum korkusu, toplumun sınıfları üzerinde egemen olmaya çalışan güçlerin temsilcisi olan politikacının birinciye zıt şeytanca korkusu yanında nedir ki?

Politikacılar da korkarlar. Hem de emeğini simgesel ajanı olduğu sınıf ve dış güçler adına sömürmeye çalıştığı sınıflara egemen olmanın güçlüğünü gören yöneticiler için korku dağları bekler.

Son zamanlarda korkunun dağları beklediği ülkelerden biri de, dağsız Mısır.

Enver Sedat, gittikçe batağa saplanan politikasının sonuçlarından korkuyor. Sedat'ın korkusu tepkiye dönüşünce baskı yasaları halini alıyor. Geç-

tiğimiz yıl Mısır halkına, yoksulluğunu referandum yoluyla onaylatmaya kalkan Reis şimdi de, kendi baskı yöntemlerini halkının oylarıyla güya onaylatıyor. Sedat geçen ayın 22'sinde Mısır halkına bir yasa tasarısı sundu. Tasarı «Kırk katır mı kırk satır mı?» yasasıydı. Mısır'ın «Yeni demokrasisinin» öncüsü, kendine karşı olanları demokrasi dışı yollardan ezmek, muhalefetin kırıntısını bile bırakmamak için, yoksul halkının onayını istedi. Resmi sonuçlara göre aldı da. Sokaklarda açız diye bağıran Mısırlılar her ne hikmet ise, «Ensemize vur lokmamızı al ya sahip! Karşı çıkarsak bizi zindanlarda çürüt» görüşünü % 98,29 oranında kabul etti.

Sözü geçen yasa, geçen hafta, parlamentoya sunuldu ve Sedat politikasına karşı olanlar birer birer izlenip yakalanmaya başlandı. Bunlar içinde, doğal olarak başta solcular, sosyalistler geliyordu.

Ama Sedat bununla yetinecek değildi. Radikal Nâsır'cılar da temizleme kampanyasından nasiplerini almakta gecikmeyeceklerdi.

Tüm bunları anlamak, Sedat'ın çizgisini bilenler için çok güç değil. Ama Cuma günü gelişen bir olay, Reis'in korkusunun son kertesine geldiğini de kanıtlıyor. Masum Vafd'ın, büyük toprak sahiplerinin temsilcisi olan yetmişlik başkanı Fuad Seracettin, bugünkü koşullar içinde varlıklarını sürdüremeyeceklerini ileri sürerek, partisinin kapanma kararını aldığını açıklıyordu. 1918 yılında, Mısır tarihinin ulusal kahramanlarından biri olarak kabul edilen, Zaglul tarafından kurulmuş olan, ilk yıllarında her sınıf ve tabakadan kişiyi içinde toplayan, bir Babil Kulesi'ni andıran, İkinci Dünya

Savaşı sonrası dönemde, İngiliz emperyalizmine karşı savaşım veren, 1952 yılında parlamentodaki sandalyelerin üçte ikisine yakın bir kısmını ele geçirirken, aydınların etkisiyle sosyal demokrat bir niteliğe bürünen Vafd, aynı yıl, Kahire yangını bahane edilerek, Kral Faruk tarafından kapatılmıştı. Nâsır'ın kendi dışındaki güçlere yaşam hakkı tanımayan iktidarı, değil Vafd'a yeniden can vermek, onun tarih kitaplarında yer almasına bile müsaade etmedi.

Vafd'ın ikinci doğuşu, geçen yılın 23 Ağustosuna, Saad Zaglul'un ellinci ölüm yıldönümüne rastlıyor. Parlamentoda yirmi dört yandaşı olan İkinci Vafd birincisinin niteliklerine sahip değildi. Büyük sermayenin adamı Fuad Seracettin, yeni anayasa, kamu özgürlüğü, kadın hakları isteyen, ama Mısır'ın sözde «Liberal» ekonomisinin özüne dokunmayı aklından bile geçirmeyen, klasik Batı ölçülerine göre, liberal, fakat Mısır'ın koşulları gözönünde tutulduğunda, sağcı nitelikte bir partiydi.

Ama bugünün Sedat Mısır'ında bu sağa bile yer yoktu.

Acaba Sedat'ı bu denli korkutan nedir dersiniz?

Sorunun yanıtı için çok gerilere gitmeye gerek yok. Mısır iç ve dış politikasında tam bir çıkmazdadır içinde bulunduğumuz dönemde. Ne Batı'ya açılan liberal politika halkın yoksulluğunu azaltabilmiş, ne de politikanın kaçınılmaz sonucu olan dış girişimler Kudüs gezileri, gerçekçi ve kalıcı değil, ama görünüşü kurtarıcı bir barışı sağlayabilmiştir.

Bugün 8 milyonluk Kahire'nin %90'ı 1.300 lira ile yaşamak zorundadır. Mutlu, ama üretici olma-

yan savurgan %10 için ise bu gecelik lokanta parasıdır.

İşte bu yüzden Enver Sedat için korku dağları bekliyor.

Dağları bekleyen korku hangi derde devadır? Korkuyla çözüme varıldığı şimdiye dek nerede görülmüştür?

Belki herkes gibi, Sedat ve benzerleri de biliyorlar, korkunun faydası olmadığını, bilmiyorlarsa da kimsenin kuşkusu olmasın er veya geç öğrenecekler bu gerçeği.

5 Haziran 1978 Cumhuriyet

HAYALET

Türkiye'deki egemen güçler, pek çok ülkede uygulanmış bir yönetim biçimine varabilmek için kendilerine özgü yöntemlerle çalışıyorlar. Enflasyonu üç haneli, günlük can kaybını iki haneli rakamlara ulaştıran Demirel, bunalımlara yeni bunalımlar katmak için elinden geleni ardına koymuyor. Sorunları çürüterek aşma yöntemini uyguladığı ileri sürülen Demirel, Türkiye'yi çürütmekte olduğunun herhalde bilincindedir.

Süleyman Bey, bunalımlı bir ortamda, Cumhurbaşkanlığı seçimini uzun süre sürüncemede bırakarak, Anayasa'yı değiştirmek ve olağanüstü haller yasasına doğru adımlar atmak çabasında. CHP ve MSP'nin bir türlü derlenip toparlanamaması ise Demirel'in ekmeğine yağ sürmekte. Onlar biraz kıpırdayınca Süleyman Bey taktik değiştiriyor ve hemen Bilgiç'in adaylığını çekerek, yeni bir aday

ortaya sürüyor. Yeni adayın kişiliği Süleyman Bey'in özlemini çektiği yönetimi de tabak gibi ortaya koyuveriyor: Faik Türün. Türün, 1971 döneminde birçok işkence olayına adı karışmış bir kişi. İstanbul halkının Türün'den öylesine sıtkı sıyrılmış ki, hazret AP'den İstanbul Senatör adayı olduğunda, bu parti Türkiye'nin en büyük kentinde tarihinin en düşük oy oranına iniverdi.

Şimdi Demirel birçok işkence olayına adı karışmış bir zamanlar egemeni olduğu kentin halkının çoğunluğunun nefretini üzerine toplamış kişiyi, Türkiye Cumhuriyeti'nin başına getirmek istiyor. Türün, rejimin tepesinde korkulu günlerin simgesi bir hayalet gibi tüyler ürpertiyor.

Bazıları Türün'ün, rejim üzerinde doğurduğu hayalet görüntüsüne ve Demirel'in yönelişlerine bakıp irdelemede bulunurken, ayrıntılarda yanılgıya düşüyorlar. Türün'ü faşist bir görüntü, Demirel'in girişimlerini de faşizme yöneliş olarak değerlendiriyorlar.

Biz bu görüşlere katılmıyoruz. Faik Türün ile faşizm arasında çok büyük uzaklıklar vardır. Unutmayalım, her zorbalık, her kaba kuvvet düşkünlüğü ve her despotluk faşizm değildir. Evet faşizm kaba kuvvet düşüncesine dayanır, ama ekonomik yönelişleri bugün Faik Türün'ün hiçbir zaman anlayamayacağı bir düzeydedir.

Nasıl ki, Türün faşist değilse, istese de olamaz ise, Demirel'in yönelişleri de faşizme doğru değildir, istese de olamaz. Faşizm, güçlü ve üretim yeteneği bugün Türkiye'deki egemenlerinkinden çok yukarda bir sermayenin, işçi sınıfının ekonomik ve politik istekleri karşısında başvurduğu bir yöntem.

Bu tanıma göre, ilk bakışta Demirel'in yöne-

lişine faşizm denebilir. Ama bu görünüşe aldanmamak gerek. İşçi ücretlerini dondurmak için ustaca manevralar çeviren Demirel, Türkiye'nin ekonomik çıkmazının işçi ücretlerinin maliyetler içindeki oranından kaynaklanmadığını bilmiyor mu? Hemen hemen tüm sanayi dallarında, Türkiye'deki işçi ücretlerinin, öbür kapitalist, hatta kapitalist benzeri, ya da yalancı kapitalist ülkelerdekinden çok daha düşük olmasına karşın, üretilen mallar hemen hemen bunların tümünden pahalıya geliyor. Ekonomik çıkmaz, sermayenin organizasyonunda, yaratıcılıktan, üreticilikten yoksunluğundadır.

Politik çıkmaza gelince: Herhalde bugün Türkiye'de sermayenin politik çıkmazı, işçi sınıfının hazır bir iktidar seçeneği olmasında değil. Herhalde Ecevit'in CHP'sini solculukla, hatta komünistlikle suçlayan Türkeş bile CHP'nin işçi sınıfı partisi olmadığını, Ecevit'in iktidarının bir işçi iktidarıyla uzaktan yakından ilgisi bulunmadığını biliyor. Sermayenin politik çıkmazı işçi sınıfının iktidar seçeneği olmasında değil, kendi ekonomik yetersizliğinin, bağnazlığının, dar kafalılığının, çağdışılığının, sahip çıkması gereken bir Anayasa'ya bile karşı çıkmaktaki dangalaklığının politik alana yansımasındadır.

Açıkça görülüyor ki, Türün'ün hayaleti de Demirel'in yönelişleri de faşizmle özdeşleşmiyor.

Her işkenceciyi, her lüpçüyü, her sömürücüyü, her baskı yöntemcisini faşistle, her çağdışı, dar kafalı, baskıcı, özgürlüğe karşı sömürücü ve işçi sınıfı düşmanı yönelişi faşizmle karıştırmamak gerek.

Bazı öyle ceberrutlar vardır ki, zavallılar tüm çabalarına karşın faşist bile olamazlar.

4 Haziran 1980 Cumhuriyet

OYUN BİTTİ

«Evlâtlarımızı ne yaptın, evlerimizi ne yaptın!..»

Binlerce kişi elleri kelepçeli delikanlının üstüne üstüne geliyorlardı, haykırarak. Eğer otomatik silahlı polisler olmasaydı, belki de orada linç edeceklerdi biçareyi.

Genç, zar zor binadan içeri girdi. Ama çığlıklar hâlâ kulaklarında çınlıyordu:

— Evlâtlarımızı ne yaptın, evlerimizi ne tın?

Acaba anlıyor muydu artık, kendisine bağıranların evlâtlarını aptal bir kumarda harcadığını?

Kendisini savunacak bir avukat bile bulamadı, çok kısa bir süre için Kıbrıs'ın Cumhurbaşkanı ve dünyanın en çok sözü edilen kişilerinden biri olan Nikos Sampson.

Sampson acı acı anımsıyor olmalı Kıbrıs Rum Radyosunu, Kıbrıs Helen Cumhuriyeti anonsları verdirdiğini. Yeryüzünün en genç Cumhurbaşkanı, Akdeniz'de tüm güç dengesini değiştirecek küçük bir adanın anahtar adamı olmuştu.

Kanlı, çirkin, çok tehlikeli bir oyunun içindeydi. İstediği kadar çirkin olsun oyun, o dünya sahnesinin ön planında duruyordu ya! Sırtını sıvazlıyorlardı o sırada, üç gün önce Lefkoşe'de üstüne saldıranlar. Ulusal bir kahraman, uluslararası bir adam rolündeydi oyunda.

Nikos Sampson zaten hep bir oyunun içinde olmuştu. Türkleri öldürmesi, salt gaddarlığından kan içiciliğinden miydi? Yoksa vatanına hizmet ettiğine içtenlikle inanıyor muydu?..

Kendi cinayetlerini herkesten önce haber vererek «büyük gazetecilik!» yapan bu adam gerçekten kendini gazeteci sanıyor muydu?

Kendisine öldürmekten, yalan söylemekten, dolap çevirmekten başka bir şey öğretilmemiş çocuklar, cinayeti yurtseverlik sayanlar, gerçek suratlarına çarpınca ne yaparlar acaba? Sokaklarda ellerinde tabanca, arkalarında polisin, devletin gücü koşanlar, karşılarındakileri tavuk boğazlar gibi kolayca vuranlar kimi zaman inanırlar, oynadıkları role, kahraman sanırlar kendilerini. Hiçbir zaman kavrayamazlar ki, kendi başlarına bu işlerin hiçbirini çeviremezler, koskoca oyunun küçücük figüranlarıdırlar onlar. Onlar ve hatta onları yönettiklerini sananlar. Süren oyun, vur emirleri, nutuklar, köşe başlarını tutmalar, adam vurmalar, yandaşlarını kayırmalar, kendi düşüncelerinde olmayanları kaydırmalar, göz korkutmalar, cinsel doyumsuzluğun acısını başka yoldan çıkarmalar... Kısacası, başdöndürücü bir oyundur oynanan. Nerede başladığı bilinmeyen, nerede duracağı görülmeyen bir oyun.

Genç adam güçlüdür. Parmağı tetiğe dokununca bir insanı devirmekte bir yaşamı söndürmektedir. Karşısındakinin yaşamı ile ölümü arasında kapıyı bir anda ardına kadar açacak tanrısal güce sahiptir. Sırtı sıvazlandığında hafifçe kasılır:

— Nasıl, iyiydim değil mi abi?

Sırtını sıvazlayan abi de, aynı soruya bir üs-

tündeki abisine, üstündeki abisi daha üstündeki abisine, başkomutanı ise Sam Amcasına aynı soruyu soracak, aynı şekilde sırtının sıvazlandığını görecektir.

Ve genç adamın yaşamının baharında sevginin yerini kin, öpüşün yerini kan alacaktır.

Bir gün bir Nikos Sampson, ya da bir benzeri, Kıbrıs'ta, ya da başka komşu bir ülkede en akıl almadık yerlere kadar yükselecektir, gerçek nedenini kendi de anlamadan, sonunun ne olacağını kendi de bilmeden. Uçak kanadındaki zavallı karınca ne duyar on bin metre yükseklikte acaba?

Ve oyun biter bir gün, delikanlı abisi abisinin abisi, abisinin dayısı, dayısının amcası iskambil kâğıtları gibi devrilirler birden. İpleri elinde tutan büyük amca oyunu bitirmiştir.

Ve sırtı sıvazlanan ve de sırt sıvazlayan küçük adam acaba titreyip de kendine döner mi o anda?

Nikos Sampson bir konuşsa mahkemede, sorsa yargıçlarına, eski abilerine kendini tanımaya hazırlanan devletlere.

— Hani Cumhurbaşkanıydım ben? Hani kahramandım? Şimdi ne oldu?

Nikos Sampson dinleyicilere dönüp haykırsa:

— Beni bir zamanlar alkışlamıyor muydunuz? Cinayetlerimi gaza saymıyor muydunuz? Omuzlara almaya kalkmıyor muydunuz?

Kendini savunmak istemeyen Kıbrıs Rum barosu avukatlarına dönse ve dese ki:

— Çok değil, iki yıldan daha az bir süre önce, yanımda görev almak için kaçınız kapıma yüz sürerdiniz? Şimdi beni neden savunmuyorsunuz?

Ama ne soracak Nikos Sampson? O sorular için

değil kendine verilen rolü oynamak için yaratılmış.

Onun rol aldığı oyun bitti artık.

Sampson'un dramı, başka yerlerde aynı oyunun değişik uygulamalarında rol alan biçarelere hiçbir şey demiyor mu acaba?

Evet, evet, oyun bitti, süren sadece Nikos Sampson'un kişisel dramıdır.

24 Mart 1976 Cumhuriyet

BAKİ KALAN BU KUBBEDE...

İNÖNÜ YOK ARTIK

İnönü yok artık. Kurtuluş Savaşının bu büyük askeri, Garp Cephesi Komutanı, Lozan'da, Türkiye'nin temsilcisi İnönü, önceki gün ardından koca bir tarihi sürükleyerek, göçtü dünyamızdan. İsmet İnönü'nün ölümüyle, Türkiye, yalnız çok büyük, ünü sınırlarımızın çok ötesine taşmış bir devlet adamını değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in canlı bir simgesini kaybetmiştir.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın ilk günlerinden bugüne dek her aşamada, her kritik noktada İsmet İnönü vardı. «Milletin makus talihini» yenen muzaffer Garp Cephesi Komutanı, Lozan'da güç koşullar altında «Düveli muazzama» ile pazarlık masasına oturan İsmet Bey, Atatürk'ün yıllarca Başbakanı olan İsmet İnönü, Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ulusunu kan ve ateşin dışında tutmak için çabalayan «Milli Şef»i 1946 demokrasi denemesinin babası, 1950'nin yenik, ama başı dik lideri. 1950-60 yıllarının muhalefet lideri. Devrim sonrası koalisyon hükümetlerinin başbakanı, Halk Partisi'nin son yıla kadar değişmez Genel Başkanı İnönü yok artık.

Artık kritik bir sorun karşısında:

Acaba İnönü ne diyecek, ne söyleyecek? diye sormak mümkün değil.

İsmet İnönü'nün yaşamının büyük olayları, Cumhuriyet tarihimizin dönüm noktalarıdır.

İnönü yalnız Orta Doğu'da değil, tüm dünyada elli yıl aktif politikanın içinde bulunabilmiş, ülkesindeki gelişmeleri doğrudan ya da dolaylı etkileyebilmiş tek devlet adamıdır. O'nun yaşadığı bu büyük hayata iyice bakınca, ismi büyük birçok yabancı devlet adamının maceraları yavan bir öykü gibi kalıyor.

Montaigne: «Aklımla, tutkularımın gelişmelerini yakından izlerim. Onları dizginlemeye çalışırım. Ama baktım ki tutkularım almışlar başlarını gidiyorlar, o zaman onları serbest bırakırım. Böylece tutkularımın aklımla mücadele ederek, onu yenmelerine fırsat vermemiş olurum» diyordu.

İsmet İnönü'nün politik hayatının ana çizgisi de bu olmuştur. İmparatorluğun yıkılmaması için cephede vuruşan İsmet Bey, yenilgiden sonra yapacak bir şey olmadığını bir an düşünmüştür. Sonra gene aynı İsmet Bey, boynunda Padişahın idam fermanı olduğu halde, vatanımızın kurtarıcıları, yeni Türk devletinin kurucularından biri olarak İzmir'e giriyordu. Lozan'da kapitülasyonları kaldıran İsmet Bey, yıllar boyu yabancıların Türkiye'de ayrıcalıklar almasına karşı direnmiş, ama Başbakanlığı sırasında ABD ile ikili anlaşmalar imzalanmıştır. ABD Cumhurbaşkanı Johnson'dan sert bir mektup aldığında «Yeni bir dünya kurulur, Türkiye orada yerini bulur» diyen de İnönü'dür. Nixon'ın son Atlantik önerisinde ABD'nin görüşü-

nün desteklenmesini isteyen de, köy enstitülerini kuran da İnönü'dür, onlara ilk darbeyi indirenleri çaresiz seyreden de. Toprak reformunun gerçekleşmesini isteyen de İnönü'dür, onu ilk rafa kaldırışını sessiz izleyen de. 1961 Anayasasının değişmesine karşı çıkan da İnönü'dür, değişmesine oy veren de. En ufak eleştiride gazete kapattıran da İnönü'dür, Türkiye'de demokrasiyi yerleştiren onun için ömür boyu mücadele veren de. Yıllarca solcuları kovalatan da İnönü'dür, ortanın solu sloganını ortaya atan da. Ortanın solu diye ortaya çıkan da İnönü'dür, sonra bu akıma oy verilmemesini isteyen de.

Bu davranışlarından dolayı İnönü'yü kınamak, tarihi salt kişilerin iradesine bağlamak gibi safdillik olur. İnönü bir denge adamıydı. Demokrasiden yanaydı. Devletin onurunu, bütün ömrünce pırıl pırıl tuttuğu kendisinin ve ailesinin onuru gibi korur, her türlü gölgeden uzak tutmaya gayret ederdi. Ama onun için politikada ödün de kaçınılmazdı. İnönü bu görüşleriyle, hayat boyu feragat dolu çabalarıyla bugün içinde bulunduğumuz toplumun, Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun çalışmış mimarıydı. Atatürk'ün ölümünü izleyen yıllardaki yapıtlarda da onun emeği vardı. Tek sözcükle İnönü yaşadığımız toplumun simgesiydi.

O'nun bahtsızlığı, tarihin ve ulusunun kendisine isteğini, projelerini, gücünü aşan görevler yüklemeye kalkmasıydı. Sermaye çevreleri O'nu sınırsız talanların sözcüsü olarak görmek istediler. Devrimciler ise devrimlerinin büyük komutanı olarak İnönü'yü aradılar. O'nun kurduğu kurumları sonuna dek bir evladı savunur gibi savunmasını,

icabında bu yolda yıkılmasını düşlediler. Oysa İsmet İnönü, dengenin, devlet onurunun titiz savunuculuğunun adamıydı. O, bugünün Türkiye'sini yaratmıştır. Yarının Türkiye'sini ondan beklemek haksızlıktı.

Ama ne yapalım ki, İnönü öyle bir dönemde öyle bir sicille çıktı ki sahneye, tarih de ulusu da ondan yarının Türkiyelerini bekledi.

Önceki gün kaybettiğimiz İsmet İnönü, tarihimizin en unutulmaz simalarından biridir. O, adını zaferlerinden almış büyük bir ulusal kahramandır. Bugünün Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük yapıcılarından biri olan bu büyük yurtseverin, büyük Türk'ün anısı karşısında bütün Türkler saygıyla eğiliyorlar.

27 Aralık 1973 Yeni Ortam

MUSTAFA KEMAL VE TİTO

Biz Türkler, 40 yıldır ne zaman bir yabancı devlet adamı ölse, hemen Mustafa Kemal Atatürk ile kıyaslarız onu. Bu davranışımızın nedeni belki de, toplumun tüm katlarıyla kabul ettiği tek kişinin Mustafa Kemal Atatürk olmasındandır. Başka bir deyişle, Türkiye Cumhuriyeti, elli yılı aşkın tarihinde yetiştirdiği gerçek değerler içinde, bir tek Mustafa Kemal Atatürk'e tam olarak sahip çıkmıştır. Ve belki de bu sahip çıkışta, O'nu iyice soyutlaştırarak, her anlama çekilebilir, herkesçe kabul edilebilir bir kavram haline de sokmuştur.

Doğrusu, insanlar elli yıllık tarihlerinde yalnızca bir tek kıvanç kaynağı bulup, ona sarıldılar

mı, iyice duygusal olmaları da kaçınılmazlaşıyor. Nitekim sözünü ettiğimiz kıyaslamalarda, hep kendi benimsediğimiz değeri üstün kılmak için, olmadık değer ölçütleri ortaya koyuyor ve hep O'nu daha büyük göstererek, bir anlamda günlük sıkıntılarımızın ve düzenimizin korkunç beceriksizliğinin doğurduğu durumdan kurtulup, ferahlıyoruz.

Şimdi Tito öldü. Hiç kuşkunuz olmasın, yerli ya da yersiz, bu büyük devlet adamını Mustafa Kemal ile kıyaslayanlar çıkacaktır. Ve bunların bir bölümü, Atatürk'ün daha büyük olduğu sonucuna varmak için, ellerinden geleni ardlarına koymayacaklardır. Oysa tarih sahnesi, başpehlivanların en büyüğü ortaya çıkarmak için kapıştıkları, sonra da her kiloda birinci, ikinci ve üçüncülerin onur kürsüsüne dizildikleri güreş salonu değildir.

Kişilerin büyüklükleri, önemleri, içinde bulundukları koşullarla şekillenirler ve yöneldikleri amaçlarla tamamlanırlar.

Hiç kuşkusuz ki, Mustafa Kemal Atatürk, 20. yüzyılda yaşamış adamların en büyüğü olmasa da, Türkiye için en önemlisidir. Tıpkı yine aynı yüzyılda yaşamış olan Tito'nun Yugoslav halkı için büyük adamların en önemlisi olması gibi... Zaten bundan öte kıyaslamalar ve yargılara gitmek de, büyük yanlışlara, yanılgılara yol açan bir davranış olur.

Ama, bazı devlet adamlarının savaşımları, düşünceleri arasındaki koşutluk, hatta koşullar arasındaki benzerlik de gözden kaçırılamaz. 7 Mayıs günü «Tito yaşamaya başlarken» adlı yazısında, Tito ile Mustafa Kemal'in «mazlum milletler» arasındaki dayanışma konusunda çeyrek yüzyıl arayla birbirini çok andıran görüş ve düşüncelerine doku-

nan Prof. Mümtaz Soysal bu koşutluğu vurguluyordu.

Gerçekten, Mustafa Kemal, Türk Kurtuluş Savaşını sürdürürken, «mazlum milletler»in dayanışmasına büyük önem veriyordu. Doğrusu mazlum uluslar da, Türkiye'nin bu savaşını candan destekliyor, yürekten savunuyorlardı. Hatta Türkiye'nin izlediği yoldan çok başka yolda olan Kuzey komşusu bile, Lenin'in yerinde bir kararıyla, Mustafa Kemal'in antiemperyalist savaşını elindeki her olanakla desteklemekteydi.

Doğrusu bu destek Lenin ve devrimin öbür ileri gelenleri arasında tartışmalara, görüş ayrılıklarına da yol açmıyor değildi. Nitekim, Bakû Kongresi sırasında Sultan Galiev, Türkiye'nin bu savaşı kazandıktan bir süre sonra, kendi savaşını destekleyenlere karşı, savaştıklarıyla birleşebileceğini, ülkenin sınıfsal yapısının bu sonucu kaçınılmaz kıldığını ileri sürüyordu.

Ve Türkiye, bağımsızlığının üzerinden çeyrek yüzyıl geçmiş geçmemişti ki, Galiev'in söylediği çizgiye geliverdi. Ankara kendine can veren savaştaki düşmanlarıyla, Kuzey komşusuna ve «mazlum uluslara» karşı birleşmişti. Cezayirli yurtseverin Türk Kurtuluş Savaşına gösterdiği ilgi ve desteği, Türk yurtseveri Cezayir bağımsızlık savaşına göstermedi, gösterdiyse bile, bunu devletine yansıtamadı.

Tito'nun mazlum ulusların dayanışması için ilk girişimlerinde ise, bu politikayı en sert şekilde eleştirenler arasında Türkiye bulunmaktaydı.

Acaba Mareşal Tito'nun mazlum ulusların dayanışması konusunda lâfta kalmayan girişimi de, Mustafa Kemal Atatürk'ün kendisinden çeyrek

yüzyıl önce başlattığı girişimin uğradığı sonuca uğrar mı?

Gelecek konusunda kesin öngörülerde bulunmak olası değil. Ama elimizdeki verileri geleceğe ışık tutacak biçimde değerlendirmek yolu izlenebilir.

O zaman şöyle bir soru sormak gerek:

Mustafa Kemal'in «mazlum uluslar» konusundaki görüşleri neden ondan hemen sonra Türkiye Cumhuriyeti tarafından bırakıldı?

Bu sorunun yanıtını artık biliyoruz. Mustafa Kemal hareketi, emperyalizme göbek bağıyla bağlı olan bir asalak sınıfın doğmasını, güçlenmesini engelleyememişti; hatta bugün Mustafa Kemal Atatürk'ü kirli çıkarlarının ardına gizlemek istedikleri bir bayrak gibi sallamaya kalkanlar da onlardır.

Bu sonuç kaçınılmazdı. Çünkü Mustafa Kemal hareketi, bu sınıfı ortadan kaldıramamış; hatta zamanla güçlendirmişti.

Tito için aynı şey söylenemez. O'nun Yugoslavyası göbeğinden emperyalizme bağlı bir asalak sınıfın egemenliğini doğurmadı.

Bu durumda şimdilik görünen odur ki, Tito'nun mazlum ulusların dayanışması alanındaki yapıtı, Mustafa Kemal Atatürk'ünkinden daha sağlam temellere dayanmaktadır.

Bu sonuç, iki hareket arasında geçen 25-30 yıllık sürenin, mazlum ulusların dayanışmasının da sınıfsal niteliği olduğunun daha iyi anlaşılmasından kaynaklanıyor.

8 Mayıs 1980 Cumhuriyet

GÜLE GÜLE GUSTAV HEINEMANN

Sayın Gustav Heinemann,

Bu hafta içinde, Walter Schell, sizin bütün ısrarlara rağmen ikinci kez seçilmek istemediğiniz F. Almanya Cumhurbaşkanlığı makamına seçildi. Pek yakında görevinizden ayrılacağınızı ajanslar dünyaya bildirdi.

Sayın Heinemann, görevinizden ayrılma kararınız da kişiliğiniz gibi gösterişten uzak oldu. Türk basınında sizinle ilgili küçük haberler yayınlandı. Doğrusu, sizin faşizme karşı uzun yıllar sürmüş savaşınız, Cumhurbaşkanlığı göreviniz sırasında «Bütün dış gezilerinizde dünyaya Nazi Almanya'sından başka bir Almanya olduğunu kanıtlamaya çalışmanız» pek duyurulamadı ülkemizde.

Buna karşılık, yabancı gazeteler sizin inanç sahibi, dinine çok bağlı, kilisede görev almış bir Protestan olduğunuzu, ancak dinî inançlarınızın 1933 yılından itibaren kilise - nazi işbirliğine karşı çıkmanızı engellemediğini yazdılar. Gene Avrupa basını, Hitler döneminde, bir yandan Köln Üniversitesindeki görevinizi sürdürür, avukatlık ederken, faşizme karşı direndiğinizi, tehlikeleri göze alarak, evinizde gizli gizli anti-faşist bildiriler bastığınızı belirtmeyi unutmadı.

Yaşam öykünüzün bundan sonraki bölümü büyük kitleler tarafından daha çok biliniyor. Dünya politikasıyla ilgilenenlerin büyük bir kısmı sizin Hıristiyan Demokrat Parti'nin kurucularından olduğunuzu, 1950 yılında Konrad Adenauer tarafından göreve çağrıldığınızı, bakanlık ettiğinizi biliyor.

Bonn'un Batı'ya fazla angaje olmasına karşı çıktığınızı, hele Avrupa'da barışı tehlikeye düşürecek olan, Adenauer'in Almanya'yı yeniden silahlandırmak girişimi karşısında görevinizden çekildiğinizi bilmeyen belki de yoktur.

Kurduğunuz, Avrupa'da barışa yardım komitesi ile barış yanlısı küçük partiniz, büyük gayelerine karşın, başarılı olamadığı için belki çok kimse tarafından hatırlanmıyor.

1969 sonbaharında Cumhurbaşkanlığı görevine getirildiğiniz zaman bütün Almanya'da saygı uyandıran faşizme karşı savaşmış, dinî inançlarını iç ve dış sermayenin ve onların yarattığı faşizmin hizmetine sunmamış bir kişi olarak sevinçle karşılandınız.

Ama doğrusu pek az kişi, savaş sonrası Almanya'sında, faşizmin kalıntılarını silmek için böylesine gösterişsiz, ama azimli bir mücadeleyi sürdürebileceğinizi düşünmüştü. O zamanlar siz 70 yaşındaydınız. Herkes, Alman Anayasasının 59 ve 60. maddelerinin size tanıdığı yetkileri aşmayıp, klasik parlamenter düzenin alışılmış bir Cumhurbaşkanı olarak görev yapacağınızı sanmıştı.

Oysa siz yetkilerinizi hiç aşmadan, ama bulunduğunuz görevin bütün manevî ağırlığını bilerek ve onu yücelterek, cesaretle faşizmin kalıntılarının temizlenmesi mücadelenize devam ettiniz. Yanınızda, Willy Brandt gibi, tüm ömrü faşizme karşı savaş vermekle geçmiş bir Başbakanın bulunması da en büyük şansınız oldu.

Sizi, Hollanda'da Hitler'in canavarlıklarını kınar, bundan duyduğunuz üzüntü ve utancı belirten konuşmanızı yaparken hatırlıyoruz.

Alman halkına hitaben yaptığınız bir konuş-

mada, «Ulusumuzun kötüye kullanılan adı hesabına İkinci Dünya Savaşı felâketleri patlak vermiştir... Diğer ulusların tarihin bu karanlık dönemini sürekli olarak bizim ülkemize yüklemelerini, hâlâ bizi sorumlu olarak görmelerini istemiyorsak, korkunç Nasyonal Sosyalizmin nasıl meydana geldiğini iyice araştırıp, saptamalıyız» dediğinizi gayet iyi hatırlıyoruz.

Sayın Heinemann,

Kendi deyiminizle «Güç bir ülke»de beş yıl şerefle Cumhurbaşkanlığı görevini yürüttünüz. Alçak gönüllü kişiliğinizle siz İkinci Dünya Savaşının vahşetini güçlenen Mark'ınızın etkisiyle değil, insancıl görüşleriniz, ileriye dönük düşüncelerinizle silmek çabası içindeydiniz. Görevinizden ayrılmadan Alman Sendikalarına yaptığınız konuşmada, «Özellikle gelişmiş ülkelerde sendikaların görevleri sadece işçinin maddî talepleriyle ve bu yöndeki çalışmalarla ilgilenmek değil, daha ileri derecede bir birikimin itici gücü olmaktır. Toplumun en ilerici kesimi işçiler özellikle genç yaştakilerdir. Bilgili işçilerin toplumda çok önemli yerleri vardır. Bilgi kudret doğurur. Bu anlayış içinde sendikalar demokratik ülkelerde kendilerini yenilemek durumundadırlar. Bilgiden maksat teknik ve zenaat bilgisi değildir. Modern endüstri toplumları robotlara değil, bilgili ve kültürlü işçilere gerek duymaktadır» dediğinizi hiçbir zaman unutmayacağız.

Bay Heinemann, F. Alman Anayasasının 54. maddesinin size tanıdığı hakkı kullanarak, bir kez daha adaylığınızı koymadınız. Şimdi görevinizden ayrılıyorsunuz.

Beş yıllık görevinizde, faşizme karşı tutumu-

nuz ve tüm hayatınız boyunca insanca yaşam ve özgürlükler için verdiğiniz savaş yüzünden bütün dünyanın faşizme karşı güçleri sizi saygıyla anacaktır.

Sanırım, siz görevden ayrılırken faşizme karşı mücadele verenler ordusu, yetmiş beş yaşında delikanlı bir silah arkadaşını uğurlama duygusu içindedirler.

Güle güle Güstav Heinemann...

18 Mayıs 1974 Cumhuriyet

YOL

Ev buz gibi... Dışarda ne yağmur ne de kar olmakta karar kılabilmiş, pis bir sulusepken... Biraz önce cereyan da yoktu. Ve soğuk, mumun titreyen ışığında daha da keskinleşiyor gibi geliyordu.

Televizyonda, yalanlar, dolanlar, maskaralar, soytarılar evimizin içine kadar girmişler, masamızın birkaç metre ötesinden, karanlığa karanlık, soğuğa soğuk, yokluğa yokluk katmak istercesine yüzümüze karşı sırıtıyorlar.

Reklamlarda, yoksul bir toplumun bireylerini, birer birer çıkmaz sokaklara doğru köşeyi döndürtmek amacıyla hünerler saçılıyor. Görüntü, içeriğinden duyduğu utançtan değil cereyan düşüklüğünden titriyor, kayıyor.

Usumda bir soru:

— Acaba bugün kaç kişi öldü?

Ekranda bir haber: «Beytülşebab - Hakkâri yolunda okuldan dönerken kar altında kalan altı

lise öğrencisinden dördü öldü.» Yürüyerek, karlar altında, kilometrelerce ötedeki okula gidip gelenlerden dördü, eşitsiz eğitim düzeninin, kendilerini mahkûm ettiği olanaksızlıkları, daha üniversite sınavında bile göremeden ölmüş.

Biraz sonra yılların kaşarlanmış kriptocusu, sahibinin sesi görevini yerine getiriyor. Sahibi adına «Aman dikkat ha!» diye kamuoyu oluşturuyor yine ekranda.

İliklerimde soğuk, usumda öldürülenler, çığ altında kalanlar, dağ gibi dış borçlar, uçurum gibi dış ödeme açıkları, baskı yasaları, SIA anlaşmaları, CIA dolapları...

Dışarda yağmur mu, kar mı olacağını kararlaştıramamış pis, cıvık bir sulusepken...

Sokak lambaları sönmüş, koyu bir karanlık, soğuk ve baskıyla dolu bir gelecek.

Ruhi Su'nun «Çocuklar, göçerler, balıklar» adlı son uzunçalarını koyuyorum pikaba. Bir tekerleme ile başlıyor:

«Nereden gelirsin?

Zikzak kalesinden...»

Arkadan Nazım'ın masalların masalı... Sonra Lorca... Sonra Nazım'dan «Kız çocuğu». Hiroşima'da kâğıt gibi yanan, artık sürekli sizden yalnızca çocuklar öldürülmesin diye imza isteyen kız çocuğu ve Aziz Nesin, ozan Halim Şefik, Dedemoğlu, Garip, Dadaloğlu, Melih Cevdet ile süren bir uzunçalar. Bizim müziğimiz hepsi, geçmişten bugüne uzanan sanatımız, yüzyıllar süren çilelerimiz, güzel günlere umudumuz, Lorca'yı özümseyen evrenselliği ile bizim sanatımız, Ruhi Su'nun sazında, ustalığında çağlayan sanatımız... Nüansların incecik aralığına sığdırılmış koskoca bir zenginlik, sınır

tanımayan bir evrensellik ve çağları aşan bir ölümsüzlük içinde bizim sanatımız...

Uzunçalar bitmeden soğuğu da unutuyor insan, karanlıkların da geçiciliğini görüyor birden.

Yok yanılmamak gerek! Ruhi Su'nun uzunçalarında ne işin kolayına kaçan slogancılık var, ne de bugünün karanlığını yarının aydınlığına nasıl çevireceğinizi gösteren hazır bir reçete.

Daha başka bir şeyler dökülüyor. Ruhi Su'nun sazının telinden ve sesinden. Sanatı sanat yapan ince, ama sapasağlam bir mesaj ulaşıyor size. Uzunçaları dinleyince, küçük küçük kurnazlıkların koca bir ahmaklığı oluşturduğu bu düzende, bireysel olarak, aslında çıkmaza yönelen köşeleri dönerek kurtulma çabasındaki, sayıları az olmayan kişilerin çirkinliğinden bunca umutsuzluğa düşmenin yanlışlığını anlıyorsunuz.

Ruhi Su, her türküsünde size o yaşlanmayan gülümsemesiyle haykırıyor:

İşte bu sesin senin!

İşte bu ses, yüzyılların ötesinden, acıları, çileleri ve umutlarını böylesine güzel, böylesine dokunaklı dile getiren çıkış yolu!

İşte benim müziğim, benim sesim, benim bestem.

Ve Ruhi Su'nun mesajı aydınlığı muştuluyor, yolu gösteriyor size.

Ev soğuk... Ekrandan yalanlar, dolanlar, yalancılar, hırsızlar, maskaralar geçti. Beytülşebab yolunda ölen öğrencilerin haberi. Sayısını bilemediğiniz terör kurbanları... Baskı yasaları... Uyduluk manevraları... Teslimiyet girişimleri...

Dışarda pis, cıvık sulusepken... Dışarda koyu karanlık... Ve Ruhi Su'nun sesinden, sazından

koskoca aydınlığa giden pırıl pırıl bir yol dökülüyor... Lorcalarla, Nazımlarla, Aziz Nesinlerle, Dadaloğullarıyla, Dursun Bebeklerle, Halim Şefiklerle, Melih Cevdetlerle, Hiroşimalı küçük kızlarla, Ruhi Sularla, adı bilinmeyen ozanlarımızla hep birlikte yürünecek pırıl pırıl bir yol...

Sağolasın Ruhi Su, binlerce kez...

20 Ocak 1980 Cumhuriyet

MÜNİR NURETTN ÖLDÜ

Türk Müziğinin yaşayan en büyük kişisi Münir Nurettin Selçuk önceki gün öldü. Büyük sanatçının ölümünden sonra, olayı en kısa, en çarpıcı biçimde açıklayan oğlu, değerli müzisyen Timur Selçuk oldu ve **«Neoklasik Türk Müziği noktalandı»** dedi. İcracı, yönetici olarak, bu müziği hâlâ sürdürmeye çalışanlar olabilir. Ama Münir Nurettin ile birlikte, gerçekten neoklasik Türk müziği dönemi kapanmıştır.

Türk Müziğinin geçmişine dönmek, en ufak bir değişiklik için on yıl geçmesinin zorunlu olduğu dönemleri özlemek, her şeyin, hiçbir şeyin kıpırdamadığı izlenimini verecek, yavaşlıkla geliştiği dönemlerin hasretiyle yanmak, Abdülhak Şinasi Hisar'ın, Boğaziçi yalılarından oluşan dar, kendi ülkesinin geri kalan bölümüne kapalı dünyasını yeniden yaratmaya çalışmak akıl işi değildir.

Türkiye'de müzik değişime uğrayacaktır. Klasik Türk Müziği, Alaturka ya da Saray müziği diye adlandırılan müzik de zamanın akışına, gelişmelerin getirdiği değişikliğe ayak uydurmak zorundaydı. Dedem bu müziğin önde gelen icracıla-

rından biri, değeri küçümsenmez besteler bırakmış bir profesyoneliydi. İleri yaşlarında bir gün hüzünle, asıl müziğin çok sesli müzik olduğunu, büyük açık yüreklilikle söylemişti. Yaşama yeniden başlamak olanağı bulunsaydı, bunu seçecekti.

Tüm bunlar bir gerçek, geçmişe ağlamak gereksiz.

Ama Münir Nurettin ile kapanan dönemin yerine ne koyduğumuza şöyle bir bakarsak, ağlamaklı olmamak olanaksız.

Alaturka denen müziğin en popüler yerleri, şimdi bir gecede bir ücretlinin aylık gelirinin masaya atıldığı, müzik bilgisinden çok hanım-beylerin işvesinin önde geldiği, sesin önemini belden aşağı organlara bıraktığı Mafia patronlarının işlettiği gazinolardır artık.

Cinsel çarpıklıkların neredeyse erdem katına yükseldiği garip, kirli düşlerin dünyasında, kirli işlerin sese dönüştüğü acaip kakafoni oluşturulmuştur.

Bu dünyanın içine giremeyenler ise, direksiyona yan oturup, küçük dünyaları kendilerinin yarattığını sanan, kendinden başka hiç kimseye hak tanımamak eğiliminde olan, yayalar ve müşterisiyle didişen, emekçiden çok lumpen özellikleri sergileyen yurttaşlarımızın korumasında gelişen garip bir arabeskin iç bayıltıcı denizini kulaçlamaktalar.

Müzik kalitesi olarak hiç de parlak olmayan bu parçalar, garip bir mazoşizmin uyuşturuculuğu içinde, halkımızı uyutmakta, çözümü **«Tanrım beni baştan yarat!»** haykırışlarında aramaktadırlar. Çarpık düzen içinde, Rabbi'nin kendisini on kez daha yeniden yaratsa hiçbir şeyin değişmeyece-

ğini göremeyip, yakınarak milyonları ceplerine indiren, bu değeri kuşku götürür ünlülerin ardından, hıçkırıp, iç çekerek koşmaktadır binlerce, milyonlarca kişi...

Bazı aklıevveller de, kör ve budala bir popülizmin etkisi altında, bu kişileri halkımızın gerçek sanatçıları olarak nitelemektedirler.

Bu arada, kartezyen düşünceyi ıskalayarak, Batılılaşma çabasında olanlar ise, montaj sanayiimizle aynı döneme rastlayan bir garip montaj müziğinin, aranjmanın peşine düşmüşlerdir. (Bu aranjman sözcüğü Şaziment hanımın, asıl adı Fatma olan, ama arkadaşları tarafından Fatoş diye çağrılan Tekel'de çalışan kızının sürekli ciklet çiğnemek alışkanlığından, her sözcüğü balonlu Amerikan sakızı gibi yayarak ve c'leri caart diye yırtarak söylediği şekilde arancman haline dönüşmüştür). Arancman, **«Hafif Batı Müziği denen türün hafif kürdili hicazkâr ile karışımıyla»** elde edilmiş garip bir karışımdır.

Bir zamanlar, onaltı ton taşıyan bir zencinin şarkısı ile üne kavuşan bazıları ise, şimdi belinde, köpek gibi havlayanların amblemi kemerlerle, hamasî arancmanlar söyleyip, çalıştığı tahtadan saraylarda para babalarına **«abimiz»** diyerek, önündeki çanağa para atılmasını sağlayıp, notasız bir müzik dünyasında, günlerini gün etmeyi, yeni arayışlar, kaynağa dönüş olarak niteleyebilmektedirler.

Halk müziğimize, folklorumuza çağdaş hiçbir katkıda bulunmadan, Anadolu'nun binlerce yıllık birikimini olduğu yerden bir adım ileri götürmeden, dünyadaki müzik akımlarının karşısına çıkan-

larımız da görüntünün bir başka yüzünü oluşturuyorlar.

Evet, bu alanda yepyeni katkılar, yepyeni derinlikler kazandırmaya çabalayan gerçek sanatçılarımız da yok değil. Ruhi Su'nun geleneksel halk ezgilerimizden yola çıkan, çağdaş müzik çabasının sonucu da ortada. Her biri önemli yapıt olan uzunçalarlarına bir yenisini ekleyememenin ekonomik olanaksızlığı içinde çırpınıyor Ruhi Su. Plak dünyasının kralları ise onu teselli etmek için şunları söylüyorlar: **«Üzülmeyin, klâs plaklar da pek satmıyor şu günlerde.»** Klâs plak dedikleri, yeniden yaratılmayı bekleyen arabeskçiler ve işveli hanım-bey ya da bey-hanımların yayvan yapıtlarından oluşan uzunçalarlar.

Münir Nurettin öldü.

Onunla birlikte bir dönem de kapandı.

Zaten başka türlüsü de olamazdı.

Geçmiş döneme bakıp, yakınıp ağlamıyoruz.

Bizleri ağlamaklı eden, o dönemin yerine koyduklarımızın içler acısı halidir.

29 Nisan 1981 Cumhuriyet

BİR YURTSEVER

— Nöbetçi... Nöbetçi... Nöbetteyken konuşulmaz.

1971 yazıydı, Ankara'da Mamak Muhabere Okulu'nun tutukevlndeydik. Yaz geceleri sıcak oluyordu. Biz de penceremizi açık bırakıyorduk. Gecenin geç saatlerinde yeni nöbete gelen Anadolu çocukları zaman zaman, aralarında konuşup, şa-

kalaşıyorlardı. İşte o zaman, Doğan Avcıoğlu, uykusunu daha da dağıtmamaya çalışarak, açık pencereden dışarı, nöbetçilere böyle seslenirdi.

Avcıoğlu ile ikimiz, bir odada kalıyorduk. Doğan Avcıoğlu gece uyumak zorundaydı. Uykusunun bölünmesine, dağılmasına hiç gelemezdi. Çünkü garip bir acelesi vardı. Zorunluk olmadığı halde sabah 6.30'da kalkacak, 14 saatlik günlük çalışmasının başına oturacaktı. Birlikte kaldığımız altı ay süresince, önce Mamak Muhabere Okulu Tutukevi'ne, sonra da Davutpaşa Kışlası'na bavul bavul kitap geliyor, o bunları deviriyor, sarı defterine notlarını alıyor, yeni yeni kitaplar istetiyordu.

Evet, Avcıoğlu'nun acelesi vardı. Peşinden atlı kovalar gibi kafasını kaldırmadan çalışıyordu. Yolunun uzun ve zor olduğunu da biliyordu. Yine o tutukluluk sırasında aramızdaki bir konuşma ve iddia sonucu, koşmaya başladı ve o gün edindiği bu alışkanlığı, ölümünden az önceye kadar, 10 yıldan fazla, yanına bir de yüzmeyi ekleyerek sürdürdü.

Tutukluluğumuza neden olan davadan hepimiz beraat ettik. Bu sırada Avcıoğlu daha sonra basılıp piyasaya çıkacak Ulusal Kurtuluş Tarihimiz'in çalışmalarını ilerletiyordu.

Onun gibi düzenli ve aralıksız, gözü çevreyi görmeden çalışan çok az kişiyle karşılaştım yaşamım boyunca. Avcıoğlu'nun o sıralarda yaşamında, Üniversite yılları, Kurucu Meclis, CHP'deki çalışma dönemi, Yön ve Devrim dergileri geride kalmıştı. Artık kendini tümüyle kitaplarına vermişti.

Geride kalan yıllarda Yön, Türk toplumunda,

görece olarak geniş toplulukların, o güne dek alışılmamış konuları ele alıp tartışılmasını sağlamış, bir döneme damgasını basmıştı. Devrim dergisi ile süren dergicilik yılları ise, Uğur Mumcu, Hasan Cemal, Uluç Gürkan gibi değerli gençleri basın yaşamımıza katan bir deney olmuştu.

Ama Doğan Avcıoğlu'nun geride kalan yıllarında, başka bir yapıt daha vardı: Türkiye'nin Düzeni. Ülkemizin toplumsal yapısı, tarihi, ekonomik ve sosyal sorunları üzerinde o döneme kadar hiçbir kitap «Türkiye'nin Düzeni»nin uyandırdığı ilgi ve yankıyı uyandırmamıştı. İlerde Türkiye'nin o günlerini yeniden yazmak gereğini duyanlar da görecektir ki, «Türkiye'nin Düzeni» düşünce hayatımızda kendi boyutunu da aşan sonuçlar doğurmuş, büyük toplulukların o güne değin üstünkörü önyargı, kulaktan dolma bilgilerle ele aldıkları konuya daha ciddi bir yaklaşımla eğilmelerine yol açan küçük bir devrim oluşturmuştu.

Türkiye'nin Düzeni büyük ilgiyle karşılanıyor, aydınlarımız kitabın içeriğini tartışıyor, konuya daha yakından eğilmek için yeni kaynaklar, yeni yapıtlar arıyor, geçmişimize birbirini izleyen savaş dizilerinin öyküsü olarak bakma yerine, daha başka bir açıdan eğilmek gereğini duyuyorlardı.

Yurt sevgisinin cafcaflı sözcükler, duygulu davranışlarla, pek sık, pek yüzeysel dile getirildiği bir ortamda, geçmişimizi, yapımızı büyük bir çaba, yorulmak bilmez bir çalışma ile araştırmaya koyulan Doğan Avcıoğlu yurtseverliğe düşünsel bir içerik kazandırmış, yurdu sevmenin onun sorunlarını araştırmak, bilmek, öğrenmek ve çözmeye çalışmakla eşanlamlı olduğunun somut delilini ortaya koymuştu.

Bence Avcıoğlu'nun en önemli yanı, toplumu en fazla etkileyen yönü buydu. Bu yanı irdelemelerinin, önerdiği çözümlerin kendilerinden de daha önemliydi.

O gerçek bir yurtseverdi.

Sürekli olarak Türklüğüyle övündüğünü söyleyen, ama nereden gelip, nereye gitmekle olduğumuzu, kim olduğumuzu bir iki kulaktan dolma tümce dışında hiç de merak etmeyenlere karşı o sürekli sorular soruyor, sorularına araştırmalarında yanıtlar arıyordu.

Ölümün yarıda bıraktırdığı «Türklerin Tarihi» kim olduğumuz, nereden gelip nereye gittiğimiz sorusunun onda bir tutku haline dönüşmesinin ürünü olan bir yapıttı. Bu tutkusu, o dayanılmaz çalışma gücüyle birleşince onu etiyle, kanıyla, canıyla, somut bir yurtseverin örneği haline getiriyordu.

Geçtiğimiz hafta yitirdiğimiz Doğan Avcıoğlu tüm yaşamını, tüm çabasını yurdunun insanının sorunlarına adamış, yılmak bilmez bir aydın yurtseverdi.

Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

8 Kasım 1983 Cumhuriyet

BİR KURUM GÖÇTÜ

Pascal, «Düşünceler»inde, hiç de yaşadığımız ânın üzerinde durmadığımızı, onun doğru dürüst bilincine varamadığımızı söyler. Gerçekten geçmişin anıları ile geleceğin tasarıları arasında mekik dokuyan insanoğlu, yaşamın ta kendisi olan içinde

bulunduğu, dilbilgisinde şimdiki zaman diye tanımlanan ânı ne kadar az yaşar.

Geçmişle gelecek arasında gidip gelirken, geçmişin tüm birikimlerinin sonucu olan, elimizde elle tutulur tek somut varlık olarak duran, geçmişimizle bütünleşip, ona bir taş koyarak geleceğimizin yarım kalmaya mahkûm hiç sonu gelmeyen ve birdenbire yok oluverecek olan binasını yapan bugünümüzün ne kadar az farkındayız.

İnsanlarımıza, çevremizdeki değerlere, toplumsal yaşamımızın temelini oluşturan kurumlara karşı davranışımız da öyle değil mi? Onlar yanımızda, yöremizde, elimizi uzatınca tutacak kadar yakınımızda oldukları zaman pek olağan; fazla da önemsenmeyecek varlıklar, olaylar, olgular olarak görünüyorlar. Geri gelmesi olasıları yitirdikten sonra, yeniden elde etmeye çalışırken tümüyle kavrıyor, kavuşmanın, ulaşmanın ateşiyle yanarken elimizin içinde oldukları zamandan çok daha yoğun olarak yaşıyor, ya da yaşamaya çalışıyoruz. Geri dönmesi olanaksızların ise değerlerini daha iyi anlıyoruz.

Yaşar Nabi Nayır'ı hiç görmedim.

Oysa görebilirdim, konuşmasını dinleyebilirdim, düşüncelerini kendi ağzından öğrenebilirdim. Huylu mu huysuz mu, atılgan mı, çekingen mi, gidip kendim izleyebilirdim. Melih Cevdet Anday, Oktay Akbal, Necati Cumalı, Sami Karaören ve Cumhuriyet ailesinin, yazınla haşır neşir olmuş, onun lezzetiyle yaşayan ve yapıtlarıyla onu oluşturan kişileri, hafta geçmezdi ki, Yaşar Nabi'yi, ya da Varlığı söz konusu etmesinler. Bir gün takılıp peşlerine, gidemez miydim ki Yaşar Nabi'yi görmeye?

Ama dedik ya, yaşadığımız zamanın olduğu kadar elimizi uzatınca ulaşabileceğimiz güzelliklerin tadına varmıyor da, yitirince onları, anlıyoruz durumu.

Onun yaşamımın en önemli kişilerinden biri olduğunun bilincine varmam için ölmesi gerekiyormuş meğer.

Çocukluktan ilk gençliğe geçişimizin o sımsıcak, capcanlı, sonsuz zenginliklerle dolu armağanlarını bize ulaştırmak için Aralık ayının 24'ünü beklemek, kırmızı bir giysiye bürünüp, yapmacık beyaz sakallar takarak, kafasına uzun kukuletayı geçirme gereğini duymadan ve her gün durmadan çabalayan efsaneden değil, toplumsal yaşamımızın içinden kopup gelmiş, garip, garip olduğu ölçüde masallardaki kadar olağanüstü Noel Babası Yaşar Nabi'den başka kim olabilirdi ki?

Bugün kırkını dönmüş olan benim kuşağıma ve de ondan evvelkilere ve de ondan sonrakilere, bizim yazarlarımızı, bizim değerlerimizi, bizim yapıtlarımızı, varlığımızı oluşturanlarımızı, küçük Varlık kitapçıklarıyla, birçok kişinin ulaşabileceği olanaklarla sunan Yaşar Nabi değil miydi? O değil miydi Balzacları, Flaubertleri, Daudet, hatta hatta dilin ve psikolojinin mükemmelliğe erişmiş labirentlerini gözleriniz önüne seren Proustları, Dostoyevskileri, Çehovları, Steinbeckleri, Knut Hamsunları ve daha yüzlerce, evet yüzlercesini önümüze seren, elimizin altına doğru itekleyen?

Tarihsel gelişme koşulları, yaratıcılık yoksunlukları, kültür yozlukları, üretim kısırlıklarına karşın, dirençle egemenliklerini ve düzenlerini pekiştiren kentsoylularımız, düzenin egemeni olmanın sorumluluğunu yerine getiremez, bedelini ödeye-

mez, kültür varlığımıza bir şeyler katamazlar, hatta daha önce coşkulu bir görkemle gelişen eylemin katkılarını silmeye çalışırlarken (öyle ya, Milli Eğitim Bakanlığı'nın klasikler dizisini, kent soylularımız düzenin tam egemeni olur olmaz baltalayıp ortadan kaldırmadılar mı?) Yaşar Nabi Nayır, Varlık Dergisi ve hele hele Varlık dizileriyle korkunç bir boşluğu doldurmanın sessiz, ama ağır savaşımını veriyordu.

Ölümü üzerine çok şey söylendi, çok şey yazıldı. Bunların içinde belki de en ilginci ve Yaşar Nabi olayını en iyi özetleyen Ahmet Taner Kışlalı'nın şu sözleriydi:

«Bizim kuşaklarımız için devletin gereğince yerine getiremediği bir görevi Varlık Yayınları aracılığıyla Sayın Nayır'ın yerine getirdiğini söylersem bunda bir abartma payı aranmamalıdır.»

Evet, Yaşar Nabi Nayır, devletin bir görevini yerine getiriyordu.

Devletin görevlerini, onun kurumları yerine getirir.

Kültür alanında bu kurum boşluğunun ağır yükünü sessizce, yakınmadan, yüksünmeden omuzlamıştı Yaşar Nabi Nayır.

Kısacası bir kurumdu.

Ve bir kurum daha göçtü.

23 Mart 1981 Cumhuriyet

İKİ DİPLOMAT

Bugün biri Osmanlıların son döneminde, öbürü Cumhuriyet Türkiye'sinde yakın zamanlara ka-

dar görev başında kalmış, sonra da politik yaşama geçmiş iki onurlu diplomatımızdan söz etmek istiyorum.

1914 yılında dünya ilk büyük savaşın ateşi içinde yanmaktaydı. ABD ikinci savaşta da olduğu gibi, henüz ateşe girmemişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun ise ittihatçı oyunu ile savaşa katılma hazırlıkları çoktan başlamış olmakla birlikte, Goben ve Breslau zırhlılarıyla oynanan oyun henüz tezgâhlanmış değildi.

Ne var ki, Amerikan kamuoyunda, Fransız, İngiliz ve Rumların kışkırtmasıyla, Türkiye'ye karşı güçlü bir tepki oluşturulmuş, yeni dünyanın basını, Washington'un, «Hıristiyan kıyımına» girişmiş olan Osmanlı kara sularına donanma göndermesi için baskı boyutuna varan yazılar yayınlamaya başlamıştı.

O sıralarda Washington'da Osmanlıları temsil eden Büyükelçimiz, Ahmet Rüstem'di.

Ahmet Rüstem, Amerikan basınını âlet ederek, Washington'u ülkesine karşı savaşa sokmak isteyen girişimlerin İngiliz komplosu olduğunu sezmiştir.

Türkiye'nin Washington Büyükelçisi, 8 Eylül 1914 tarihinde Washington Star gazetesinde yayınlanan demecinde bu oyunları gözler önüne sermektedir.

Ahmet Rüstem, demecinin bir bölümünde bakın ne diyor:

«Gazetelere bakılırsa, Fransa'nın ardından İngiltere de ABD kamuoyuna Türkiye'de Hıristiyanların öldürüldüğü masalını anlatıp, gerçekle ilgisi olmayan korkunç bir yakın gelecek tablosu çizip, böylece Amerika'dan Türk limanlarına donanma

göndermesi isteğinde bulunabilmesi için bahaneler yaratmaya çalışmaktadırlar. Türkiye'de bazı kırımlar yapılmış olduğunu, üzülerek söyleyeyim ki, inkâr edemem. Ancak Ermeni ve Maruniler, Hıristiyan oldukları için değil, Osmanlı Devleti'ni içten yıkmaya uğraştıkları ve bu amaçları uğruna hükümet ve milletin gözü önünde Rusya, Fransa ve İngiltere'den yardım aldıkları için saldırıya uğramışlardır.

Aynı kışkırtma karşısında, dünyaya bir değil, yirmi masum ırk kıyımı örneği vermiş olan Rusya acaba nasıl davranırdı? Ya ülkelerinin bağımsızlığı için savaşan Cezayirlileri mağaralarda yakarak öldüren ve sonradan bu büyük eserden sevinç duyan Fransa ne yapardı? Hindistan'daki karargâhlarında başkaldıran âsileri kurşuna dizerek cezalandıran İngiltere'nin tutumu ne olurdu?

Amerikan gazetelerinin büyük çoğunluğu, bu konuda İngiltere ve Fransa'nın yanında yer aldılar. Onlara, Türkleri suçlarken, Amerika'da hemen her gün meydana gelen linç olaylarını ve Filipinler'deki bağımsızlık savaşçılarına yapılan su tedavilerini hatırlatarak, daha insaflı olmaları gerektiğini söylemeliyim.

Bir varsayım olarak diyelim ki, Amerika'yı istilâ etmek için Japonların zencilerle gizli ittifaka girdikleri meydana çıkmıştır. Acaba bu zencilerin kaç tanesi sağ kalabilecektir ki olayı anlatabilsinler?»

Savaşın kötülüklerinden söz eden, Amerikan halkının savaş istemediği kanısını taşıdığını belirten Ahmet Rüstem'in bu demeci, State Departement (ABD Dışişleri Bakanlığı)'daki diplomatları

ülkeden köpürtmüş, Dışişleri Bakanlığı danışmanlarından Lansing, elçimizin sınır dışı edilmesini, Bakan Bryan'a salık vermiştir.

Bryan, Lansing'den daha insaflı davranmış, Ahmet Rüstem'in «persona non grata» (istenmeyen adam) ilân edilerek, geri çağrılması isteğini ağır bulmuş, elçimizin pişmanlık belgesi vermesi halinde, davranışın kınanmasıyla yetinilmesine karar vermiştir.

Sözü edilen istek, Ahmet Rüstem'e iletilmiş, fakat onurlu elçimiz bu çağrıyı geri çevirerek, 20 Eylül 1914 tarihinde ABD Dışişleri Bakanına şu kısa yanıtı göndermiştir:

«Ekselâns,

Bir basın mensubuna 8 Eylülde verdiğim demeçle ilgili 12 Eylül tarihli notuma cevap teşkil eden 19 Eylül tarihli mektubunuzu almış bulunuyorum.

Cevap olarak, Sayın Başkanınıza bu konudaki görüşlerine katılmadığımı ve bundan dolayı hükümetime beni geri çağırması için talepte bulunmasını arzu ettiğimi bildirmenizi rica ederim.

İki hafta içinde İstanbul'a hareket edeceğimi de bildiririm.»

Olayı Milli Kurtuluş Tarihi adlı yapıtının birinci cildinde anlatan Doğan Avcıoğlu, bu onurlu diplomatımızı Atatürk'ün bir ara Dışişleri Bakanı yapmayı düşündüğünü söylemekte ve kendisiyle ilgili şu dipnotu düşmektedir:

«Ahmet Rüstem, Kongre'den hemen sonra Sivas'a gelmiş ve Atatürk'ün yanında bir Heyeti Temsiliye üyesi gibi çalışmıştır. A. Rüstem, Sivas'tan Atatürk ile birlikte Ankara'ya gelmiştir.

İlk Büyük Millet Meclisi'ne Ankara Milletvekili olarak katılmıştır. Bir süre sonra milletvekilliğinden ayrılmış, Avrupa gazetelerine yazılar yazarak milli davayı savunmuştur. Atatürk kendisine ölünceye kadar maaş bağlanıştır.»

Heyeti Temsiliye günlerinde Ahmet Rüstem Bey şöyle konuşur:

«Biz burada Cemiyetler Kanunu'na göre teşekkül etmiş bir kurul değiliz. Bizim bir ihtilâl kurulundan başka kimliğimiz yoktur. Bu kimliğin bize verdiği cür'etle her şeyi yapabiliriz.» (a.g.e.s. 290).

Konu edineceğimiz ikinci onurlu diplomat bir Cumhuriyet çocuğu, Cumhuriyet hükümetlerinde Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlığı görevlerinde de bulunmuş olan Hasan Esat Işık.

İlkelerine bağlı bir insan olan Hasan Esat Işık günümüzün tanınan kişilerinden. Paris'te Büyükelçi olarak bulunduğu sırada, Fransız hükümetinin Marsilya'da bir Ermeni anıtı dikilmesine seyirci kalması üzerine, merkeze bile danışmak gereğini duymadan, Paris'ten Ankara'ya dönmüştü.

Diplomasinin incelik kurallarının sınırının nerede çizileceğini pek iyi bilemeyen bazı kişiler, Hasan Esat Işık'ın bu davranışını fazla duygusal ve aceleci bulmuşlardı.

Olaylar Sayın Işık'ın davranışının ne denli yerinde olduğunu gözler önüne sermektedir.

Hiç kuşkunuz olmasın ki, Türk tarihinde ve bugünündeki onurlu diplomatlarımız yalnızca bu iki çarpıcı örnekle sınırlı değildir.

Bu yazıyı, Türk diplomasisinin onurunun yalnızca Ömer Seyfettin'in **«İncili Kaftan»** öykü-

sündeki düşsel olayla sınırlı kalmadığını bir kez daha anımsatmak için yazdık.

9 Mart 1981 Cumhuriyet

YOLU YÜRÜMEK

— Sizin oğlanın durumu nasıl?

— Fena değil, matematikten de iyi gidiyor. Ya sizinki?

— O da iyi.

Ya da şöyle bir konuşma geçerdi:

— Bülent Bey, Ankara'dan yeni bir haber var mı?

— Parti Meclisi toplanmış, ama henüz başka bir haber gelmedi.

Böyledir yaşam, küçücük, önemsiz motiflerle, kocaman, göze çarpan şekillerin yan yana dokunup, bir bütünü oluşturduğu halı gibi...

Oğullarımız, Levent ve Devrim ilkokulda aynı sınıftaydılar. O'nun oğlu, yepyeni öyküler, renkli düşlerin yaratıcı dünyasında yaşardı. Bu açıdan sonra umarım yine aynı evreni sürdürür.

— Bülent Bey, sizin oğlan inanın yazar olacak, derdim.

Senli-benli olmadık hiç. Beş yıl, tam tamına beş yıl, birlikte çalıştık. Çok yakın değildik, uzak da değil. Senli-benli olmamak, herhangi bir uzaklığın ürünü değildi. Öyleydi, biraz içine kapanık, biraz mesafeli. Son zamanlara doğru, (doğallıkla o günlerde bunun son zamanlar olduğunu bilmiyordum) birkaç kez bir arada oturduk dertleştik.

On gün mü, yirmi gün mü nedir? Bilmem,

işte o kadar önce, bir Pazartesi bizim mahallenin köşe birahanesinde rastlaştık. Biraz kaşar peyniri, iki arjantin bira... Sonra yine evlere... Beş yıl aynı yerde, büyük savaşların ortasında, onlara kıyısından köşesinden biraz da dokunan küçük yaşamlarımızın, küçük dünyalarının günlük dertleriyle ayrılarak yan yana, karşılıklı, beğenerek ya da eleştirerek yaşadık.

Bodrum'dan dönmüştü 250 m2 arsanın üzerine binbir çabayla dikmeye çalıştığı küçük evin resmini de çekmişti.

«Hasta» dediler, hastaneye yatmış, ameliyat olmuş, ama iyiye gidiyormuş.

— Hele durun canım ne koşuyorsunuz hep birlikte? Biraz daha iyileşsin, hiç değilse iki de lâf ederiz gittiğimizde.

Meğer daha iyi olmayacakmış, oturduğu, Arjantin birayı sessiz sedasız içtiği, tebessümle kahkahanın orta noktasında güldüğü gibi sessiz sedasız yitecekmiş.

Cuma günü akşamüstü.

— Bülent Dikmener öldü, dediler.

Hepsinin gözü yaşlıydı. Dostluklar, kızgınlıklar, sevgiler, öfkeler, her şey silinmiş, geride erken yitmiş bir yaşamın açtığı onulmaz yara kalmıştı.

Bodrum'un kıyılarında, sakin bir koyda, küçük arsa üstündeki çatısı çatılamamış ev geldi aklıma...

— Evin çatısını bile çekememişti, dedim.

*
**

Üç aşağı, beş yukarı tüm anılar bunlar. Oysa beş yıl yan yana çalıştık.

Bir kişiyi yitirince anılardan bir demet yapıp, yargıya varmak, değerlendirmelere ulaşmak isteriz hep. Neden?

Benim için öyle bir yargıya varmak olanaksız...

Ama biz aynı takımın kişileriydik, yazgı birliği vardı aramızda. Belki de, işini yoluna koymuş, gazete çıkarmanın gazete çıkarma haline dönüştüğü, hâlâ bir savaş, belirsiz yarınlar ortamı olmadığı ülkelerde kurulamayacak bir yazgı birliği...

Kısacası giden bizden biri, ortak varlığımızın bir parçasıydı. Neyi yitirdiğimizi bilmek, yerine oturtmak zorundayız.

Tüm bunları düşünürken okudum Melih Cevdet Anday'ın, Cuma yazılarının en sonuncusu olan «Trajik Bir Anı»yı... Rosenbergler ile ilgili yazısında, şöyle diyordu Anday korkunç olay için: «Bence üzerinde durulması gereken konu, insanların topluca aldatılması konusudur. Tarih buna benzer birçok olayın öyküsü ile doludur.»

Öyleydi gerçekte. Rosenbergler olayı insanın yüreğini bulandıran bir aldatmacaydı. Ve dönemin Amerikan basını, bu yalan furyasında yangına körükle koşmuştu.

Bülent Dikmener yaşamının büyük bir bölümünü, böyle olmayan bir basın anlayışını savunan, insanların topluca aldatılmamaları için savaş veren (zaten onurlu bir yayın organı başka ne olabilir ki?) bir gazetenin çeşitli düzeylerinde geçirdi.

İşte anılarımızın demetinden çok daha sağlam bir dayanak, aramızdan yitip giden kişiyi değerlendirirken başvurabileceğimiz, toplumu en fazla ilgilendiren en sağlıklı öğe.

Ama Dikmener'in sonu geldi, insanların topluca aldatılmalarının ise ne yazık ki henüz hayır.

Bodrum sahilindeki küçük evin çatısı da çatılmadı.

Nesnel çarpıklıklar, genel bozukluklar, özel güçlükler, öznel eksiklikler yolun sonuna varmayı engelleyebilirler. Amaca varabilmek kimi zaman kişioğlunun yapısından doğan, ama çoğu zaman onu da aşan ve tek başına ya da belirli bir zaman dilimi içinde üstesinden gelinmesi güç, belki de olanak dışı, nesnel nedenler yüzünden olanaksızlaşabilir.

Önemli olan her zaman illâ yolun sonuna varamasak bile, tüm gücümüzle amaca yönelik yürüyüşü sürdürebilmek değil midir?

29 Nisan 1979 Cumhuriyet

BİR İNSAN

Kapıdan içeri girişini, ilk konuşmamızı çok iyi anımsıyorum. 1966 yılıydı. Paris'te Quartier Latin'de Türk öğrencilerin kaldığı oteldeydik. Mahmut Yerguz'la aynı lisede okumuştuk. Ama o benden daha küçüktü. (O yaşlarda, daha genç değil de, daha küçük deniyor). Kısa sürede uzun sürecek, ani, kahpece ve o ölçüde de anlamsız ölümüyle noktalanacak bir dostluğa dönüştü ilişkimiz.

Çevresiyle çabuk uyum sağlayan, güvenilir, herkeste saygı uyandırır bir kişiliği ve bu yüzden de çok dostu olan Mehmet'in, önyargısı yoktu, kimseden bir şey istememenin dışında... Her işini kendi başına başarmaya tutkundu. Bir kez Anka-

ra'da bir iş için arkadaşları aracılık etmek istediler diye büyük tepki gösterdi ve sanırım işten de vazgeçtiydi. Hep başı dik olmalıydı, iltimas görmemeli, kendi işini kendi becermeliydi. Ancak bu davranış onu onur çizgisinden kibre itmemiş, alçak gönüllüğünü gölgelememişti...

Mehmet iddiasız bir insandı. Büyük görevler, büyük işler, parlak mevkiler peşinde hiç koşmadı, bunları hiç istemedi. Ama yakından tanıdığınızda büyük bir iddiası olduğunu anlayıverirdiniz. Belki kendi kendine bile dile getirmediği ve kimseyi de rahatsız etmeyen iddiası insan olmaktı. Eğer ona dikkatli bakmak olanağını bulabilirseniz, belirgin bir şekilde herkesin gözüne sokmaktan kaçındığı kişiliğinin özelliklerini farkederdiniz... Şakacıydı, ama sulu değil. Hicvinin okları karşısındakinden çok, kendine, hiç değilse eşit ölçüde kendine yönelirdi. İçtendi Mehmet, ama laubali değildi. Tüm dostluğunuza karşın, bir çizginin ötesini aşamazdınız. Sanırım bütün yaşamı boyunca ne kimseden kötü bir söz işitti, ne de kimseye kötü bir söz söyledi.

Oysa, yanlışları, eksikleri, aksayan yanları çok iyi görürdü Mehmet, ama iyice bakılmadan, anlaşılamayan bilge kişiliğiyle güler geçerdi.

Paris'teki öğrenimini büyük ölçüde çalışarak sağladı...

Hem bütün dünya vatanıydı, hem de vatanı yalnızca Türkiye, hatta Fethiye idi. Bir ara Kanada'ya gitti, sarmadı oralar onu. Bir yıl içinde döndü. Eşi, gerçek hayat arkadaşı Esther'i (Esti diye çağırırdık) nerede tanımıştı, anımsamıyorum. Yaşamın günlük güçlüklerine karşın, anlaşmış bir çift olmuşlardı.

Yaşam sürüyor ve bizi öğrencilikten aile babalığına, iş-güç peşinde insanlara dönüştürüyordu. Yine de görüşüyorduk, artık çocukların durumları da girmişti gündeme...

Ama bir türlü, gri Paris günlerinde özlediğimiz, Fethiyeliler'in son zamanlarda nedense Şövalye Adası dedikleri, eski Meyrî adasındaki Mehmet'in baba evine gidememiştik. Oysa yağmurlu günlerde o ve görmeden ben de az özlememiştik Şeytan Adası'ndaki evi...

Zaten Mehmet ile birlikte olup, Fethiye'yi sevmemek olanaksızdı. Bir gün bir sofrada, **«Ah şimdi Fethiye'de»**... diye başlamıştı. İlkyazdı ve Mehmet, İstanbul'un karanlık bir meyhanesine birden ışığı, renkleri, sesleri, kokuları, tadlarıyla Fethiye'yi capcanlı elle tutulacakmış gibicesine dolduruvermişti.

— Ne güzel anlatıyorsun, ne de güzel biliyorsun çevreyi ve her şeyi Mehmet, demişim.

— Eee, dedi gülümseyerek, kültür budur!

Yaşamı Paris'te, Kanada'da, Cenevre'de geçmişti. Ama her şeyden önce kendi toprağının kendi özvarlığının çocuğuydu. Kültürünün kökeninin kendi zengin toprağında yattığının bilincine varacak kadar da bilgeydi.

O gün anlattı: Geçim güçleşiyordu. Eşi İsviçre'de iş bulmuştu. Kendi de iş arayacaktı. Çocukların eğitimi için kolaylık olacaktı.

— Ama Mehmet, dedim, öyle anlatıyorsun ki, Fethiye'yi, sen eninde sonunda oraya dönersin.

— Olacağına bak, demişti, dönüp seracılık yapmak istiyorum, şu çocukların işini yoluna koyunca.

Ve gitti Mehmet. İki yıl sonra yolu İsviçre'ye düşmüş bir arkadaşla gönderilen iki avokado ve

bir kart: **«Afiyet olsun».** Son gelişinde ayaküstü İstanbul'dan açtığı bir telefon... İşte hepsi bu.

Bütün dünyayı yurt sayan, her yerde yaşayıp, toprağından kopmayan Mehmet'in büyük ailesindendi tüm insanlar. Amerikalısı, Rusu, Arnavutu, Çinlisi, Çingenesi ve Ermenisiyle.

Gözü dönmüş zavallı bir budala, hiçbir haklılığı, hiçbir tutarlığı olmayan bir dava uğruna, salt bir Türk'ü öldürmek için, gerçek bir insan olan Mehmet'i vurdu.

Onun insan yanı, cinayetin saçmalığını ve anlamsızlığını daha da açıkça seriyor ortaya.

Eski Meyrî ya da Şövalya Adası hep orada... Mehmet'in baba evi de... Ama biz onunla hiç gidemeyeceğiz artık oraya.

— Bir süre sonra, diyorum, Mehmet de, Şövalye Adası da silinecek mi acaba belleğimden?

Olası mı hiç?

Yine Mehmet'in çok sevdiği ve yine onun gibi ölümün artık hiçbir kapıdan geçmesine olanak bırakmadığı Jacques Brel'in bir dizesi geliyor aklıma:

«Hayır hiç, ama hiçbir şey unutulmuyor,
Yalnızca alışılıyor, işte hepsi bu.»

15 Haziran 1981 Cumhuriyet

BİR GÜVERCİN HAVALANSA

HİROŞİMALAR OLMASIN

Adam Hiroşima'dan Osaka'ya giden Midori treninde bir süredir elindeki kâğıdı kıvırıp duruyor. Bir sağa, bir sola, olmuyor. Olmuyor bir türlü kâğıttan turna...

O küçük çocukken kâğıttan turna yapmayı bilmez, bilmek bir yana düşünemezdi bile. Kaküllü çocuk düşlerini zedelemek istemeyen babasıyla birlikte Bizans definesi arardı eski İstanbul evinin bodrumunda. Yüksekkaldırım'da kendisine kabadayılık taslayan kahvecinin oğluna omuz atar, okulda futbol maçlarında kaleci dururdu.

Evet, eskiden bilmezdi Oktay Akbal kâğıttan turnalar yapıldığını. Ve 1970 yazında Hiroşima'ya gitmemiş, Sadako Sasaki'nin yürek parçalayıcı öyküsünü duymamış, binlerce, on binlerce kâğıttan turnanın altında uçuşmakta olduğu Sadako anıtı görmemiş olsaydı ne kâğıttan turnalar, ne kendi uçup gölgesi kalan insanlar, ne bir 6 Ağustos sabahı 26 santigrattan 1 milyon santigrata fırlayan sıcaklık, buharlaşan, uçan, yok olan kadınlar, erkekler düşlerine girecekti.

«Hiroşimalar Olmasın»ı okurken her zaman içtenliğini korumuş bir yazarla 6 Ağustos 1945 sabahı insanlığın tarihinde yeni bir sayfanın açıldığı Hiroşima'ya birlikte gitmiş gibi oluyorsunuz.

Oktay Akbal'a ev sahipleri sormuşlar: «Hiroşima ile hangi açıdan ilgileniyorsunuz, ne açıdan incelemek istiyorsunuz?» diye. Yazarın yanıtı:

— Ben yazarım, gazeteciyim. Hiroşima'yı bilimsel yönden incelemek benim işim değil. Ben konuyu insanı ilgilendiren yönleriyle ele almak, anlatmak istiyorum, hepsi o kadar.

Kolayca söylenmiş bir «hepsi o kadar» bu. Kitabı okuyunca bir kez daha görüyorsunuz tüm rakamların, tüm teknik bilgilerin aydınlatıcılıklarına karşın insan acısı karşısındaki soğukluğunu 124.000 kişinin Hiroşima'da atom bombası kurbanı olduğunu, 100 Hibakusha (atom bombasının yol açtığı hastalığa tutulanlara deniyor) sürekli hastanelere gidip geldiklerini rakamlar size söyleyebilir.

Ama kendisi uçup gölgesi kalan insanların dramını, birden çevresinde her şeyin yok olduğunu gören insanın izlenimlerini gidip yerinde toplamak gerek. Hele Sadako Sasaki'nin 646 kâğıt turnasını yazar mı dersiniz istatistikler? 1945'de iki yaşında olan ve on ikisine gelince daha önce yaralanmadığı, hastalanmadığı halde, birden radyasyon hastalığına tutulan Sadako Sasaki'nin, bin kâğıttan turna yaparsa dileğine erişeceğini uman Sadako Sasaki'nin, her gün her dakika ölümüne karşı yarışında kâğıttan turnalar yapmaya çabalayan 646'ncıyı bitirip 647'nci kâğıttan turnaya başlayamayan o on iki yaşındaki kızın öyküsünü hangi istatistik yazar?

Sadako'nun okul arkadaşlarının çalışarak yaptıkları, sonra da Japonya'nın her yerinde binlerce, on binlerce, milyonlarca çocuğun, yaldız, ciklet

kâğıdı, çikolata kâğıdı, ne bulurlarsa katlayıp yaptıkları kâğıt turnaların çevresine asıldığı o anıtı istatistikler anlatır mı?

Oktay Akbal, Marguerite Duras'ın Alain Resnais tarafından filme çekilen Hiroşima Sevgilim adlı yapıtında, Hiroşimalı adamın Fransız sevgilisine:

— Sen hiçbir şey görmedin Hiroşima'da, hiçbir şey, dediğini yazıyor.

Hiroşima'dan Osaka'ya dönerken kendi kendine aynı şeyleri yineliyor Oktay Akbal: «Hiroşima'da hiçbir şey görmedim.»

Oysa bütün benliğini seferber etmiş yazar ve kanımızca, Hiroşima'dan gerekli dersi almış, bize de aktarıyor: Barışın gerekliliği. Hiroşima'lar Olmasın basit bir kitap başlığı değil, bir yakarış, bir çığlık.

Ama Oktay Akbal'ın bu gerçeği böylesine derinden duyup duyurması yetiyor mu Hiroşima'lar olmamasına? İlk bakışta kuşkusuz pek önemsenmeyebilir bir yazarın çığlığı. Küçük küçük Hiroşima'lar hep oluyor, daha bir süre de olacak gözüküyor.

Ama bir çığlık karanlıkta yakılan bir kibrit gibidir. Gide gide bu çığlıklara yenileri, başkaları katılacak ve koskoca bir gücün gür sesi oluşacaktır.

Oktay Akbal, Hiroşima yazıları için, kitap olmaya en çok hak kazanmış yapıtımdı, diyor. Biz yapıtları arasındaki yargısına karışmak istemeyiz. Ama Hiroşima'lar Olmasın, güçlü ve okunması gereken çok güzel bir yapıt kuşkusuz.

Belki yapıtın sahibi Hiroşimalar'ın hiç olma-

yacağı günleri göremeyecek. Ama sanırız kendisi de biliyor o günlerin kesinlikle geleceğini...

28 Şubat 1976 Cumhuriyet

MEKTUP

Aşağıdaki mektup bir Filistinli küçük çocuk tarafından Nobel Barış Ödülü Jürisi üyelerine yazılmıştır:

«Ödülcü amcalar;

Ben Beyrut'ta yaşayan, on yaşında bir Filistinli çocuğum. Adım Adnan. Son günlerde bizim buralarda hep sizlerden söz ediyorlar. Anlattıklarına göre, sizin koca koca kitaplarınız, güzel evleriniz, sofranızda her zaman yiyecek yemeğiniz, evinizde sarı sarı oğullarınız, kızlarınız varmış. Yine anlattıklarına göre, her gün güzel otomobillerinizle işinize gider, yediklerinizden şişmanlamamak, hasta olmamak için, sabahları kalkıp ormanlara koşarmışsınız. Tabii ben buna inanmadım. Öyle şey olmaz, insan fazla yemekten hastalanmaz, olsa olsa yiyecek bulamamaktan hastalanır, öyle değil mi, ödülcü amcalar?

Ödülcü amcalar,

Diyorlar ki, siz koca koca kitaplara bakar, gazeteleri inceler, elinizdeki kâğıtları okur, sonra da her yıl dünyada barışa en fazla hizmet edenlere ödüller verirmişsiniz.

Bizim buralarda barış nedir pek bilinmez. Daha doğrusu tıpkı yurdumuz gibi adını bildiğimiz, kendisini özlediğimiz, ama bir türlü kavuşamadığımız, ulaşamadığımız bir ülküdür bazen. Benim

dedem «yurdumuza kavuşmamız için» çarpışırken ölmüş. Ben O'nu hiç tanımadım. Babam O'nun için, «kahraman bir savaşçıydı» derdi. Artık babam da yok. O da Tel Zaatar'da elinde silahla öldü. Biz şimdi aynı kampta, amcam, yengem, annem ve dört kardeşimle birlikte kalıyoruz. Çatışma olmadığı zamanlar, bir tür barış yaşarız biz de. Ama sizinkiler gibi güzel evler, zengin sofralar, rahat döşekler getirmez bize bu barış.

Diyorlar ki, sizin orada çocukların güzel oyuncakları, güzel giysileri varmış. Ben oyuncak nedir görmedim. Bildiğim tek oyuncak tahtadan yapılmış bir tüfektir. Onu da doğru tutmadığım zamanlar, babam, ağabeylerim ve bizi yetiştiren amcalar hep bağırırlardı:

— Oyuncak değil o. İleride tüfek tutacaksın. Tüfek tutacaksın ki, bir gün yurduna kavuşasın.

Annem bu tahta tüfekli oyunları da, gerçek tüfekle yapılan çarpışmaları da hiç sevmez. Hep ağlar durur O. Kimi zaman yoksulluğumuza, kimi zaman yurdumuza, kimi zaman savaşa ağlar. Annem hiç savaş olmasın, kadınlar kocasız, çocuklar babasız, kardeşler ağabeysiz kalmasın ister.

Ama buradaki ağabeyler, annemin bu sözlerine kızarlar.

— Sen kadınların sözüne bakma. Bizi yurdumuza ancak savaş götürür, savaşmadan hiçbir şey elde edemeyiz. Yeryüzünde bizim kimimiz kimsemiz yok. Herkes lâfla sırtımızı sıvazlıyor, ama kimse yurdumuza kavuşmamız için bir şey yapmıyor, derler.

Barışçı amcalar, doğrusu savaşı ben de sevmiyorum. İstiyorum ki hep barış olsun, herkes yurdunda yaşasın, tıpkı sizin yaşadığınız gibi, çocuk-

ların babaları olsun, babaların işleri olsun, çocukların okulları olsun, orada okusunlar. Ama nedense hiç böyle şeyler olmuyor.

Ödülcü amcalar,

Duydum ki, sizler bu yıl barış için en çok çalışan iki kişi olarak Menahem Begin ile Enver Sedat'ı seçmişsiniz. Onların bizim yaşadığımız yerlere barışı getirme çabaları çok olumluymuş.

Bizim burada Begin'i de, onun tek gözlü arkadaşı Dayan'ı da hiç sevmezler. Hep yurdumuzu işgal edenlerin onlar olduğunu söylerler. Şimdi siz Begin'e barış ödülünü verdiğinize göre, herhalde Begin bize yurdumuzu geri verecek, artık bizim de evimiz, okulumuz olacak ve artık Filistinli çocukların babaları savaş alanlarında ölmeyecekler değil mi?

Bizim burada Enver Sedat'ı da pek sevmezler. O'nun için hep:

— İşine gelince sırtımızı sıvazlar, ama bizleri her zaman arkadan vurur. Şimdi de bizim sırtımızdan pazarlık ediyor, dolarları alabilmek için yurdumuzun işgalinin sürmesine göz yumuyor, diyorlar.

Herhalde bunlar çok doğru değil, değil mi ödülcü amcalar?

Ben geçenlerde bunu amcama sordum. Bana çok kızdı.

— Sen daha küçüksün, bunları anlamıyorsun. Onlar barışı, gerçek barışı, insanı insanca yaşatacak barışı değil, kendi rahat döşeklerinin, kendi yaşam koşullarının, kendi bolluklarının başkalarının sırtından sürmesini sağlayan durumu ödüllendiriyorlar. Onların barışı sermayenin barışıdır. O barışın bizim dilimizde karşılığı yoktur, dedi.

Gerçekten ben bu sözlerden pek bir şey anlamadım. Sizler ki, bizler açken toktunuz, sizler ki, bizler yoksullken varlıklıydınız, sizler ki, bizler bilgisizken bilgindiniz, böyle şeyler yapmaz, küçük çocukları babasızlığa, açlığa, yokluğa, işsizliğe, evsizliğe, yurtsuzluğa iten durumu ödüllendirmezdiniz, değil mi?

Yoksa dünya çok kötü olurdu, Ve benim için de yurduma kavuşmak için silaha sarılmaktan başka yol kalmazdı. Ama o zaman sizin kitaplarınız yalan, gazeteleriniz riya, yazılarınız sahte, ödülünüz haraç, barışınız utanç olurdu.»

*
**

Böyle bir mektup yazılmadı. Tabii benim de elime geçmedi. Ama yazılmışsa... Olabilir ya. Gerçeğin kurdu bir Filistinli çocuğun beyninde olmayacak bir yere saklanmış ve onun içinde büyümüştür belki de.

Böyle bir mektubu bir Nobel Barış Ödülü Seçici Kurulu üyesi alsaydı ne yapardı dersiniz?

«HİROŞİMALAR OLSUN»

«Hiji tepesini tırmanırken, büyük bir ağacın tam ortasından yandığını gördük. Tepeden etrafa bakınca her taraf bir ateş denizi gibiydi. Yanık ve yaralı insanlar inliyor, tırnaklarıyla yerleri tırmalıyorlardı. Sonra Danbara'ya doğru yola çıktık. Danbara yanmıyordu, ama bütün evler yerle bir olmuştu. Nasılsa ayakta kalabilmiş tek ev de boştu. Ka-

pısında bir çift sandal duruyordu. Kaçanlardan birisi bir an durdu, sandalları ayağına geçirdi, tekrar koşmaya başladı. Biraz ötede bir adam elindeki boruyla bir şeyler söylüyordu. Yaralılar Ninosima'ya gitsin, diyormuş. Biz de oraya gitmeye karar verdik ve nehir vapuruna bindik. Annemin önünde ben yaşta bir kız duruyordu. Bütün vücudu yanıklar, yaralar içindeydi. Çok acı çektiği belliydi. Durmadan, «Anne, anne» diyordu. Birden anneme, «Affedersiniz efendim, yanınızda çocuğunuz var mı?» diye sordu. Kızın gözleri kör olmuştu herhalde. Annem, «Evet, var» dedi. «Lütfen şunu ona verin» diye elindeki paketi uzattı. Yemek tasıydı bu. İçinde, okula giderken o sabah annesinin hazırladığı yemek vardı: «Sen niçin yemiyorsun?» diye annem sordu. «Ben öleceğim. Lütfen bunu kızınıza verin.» Kutuyu aldık, bir zaman nehirde ilerledik. Vapur denize çıktığı sırada çocuk, «Efendim» dedi. «Size ismimi söyleyeyim, eğer anneme rastlarsanız lütfen burada olduğumu söyleyin.» Adını söyledi ve son nefesini verdi. Çok pek çok üzüldük. Annemle başbaşa ağladık. Bu kız yaşasaydı dünyalar benim olurdu. Yaşamadı öldü. Hemen hastaneye gittik. Yanıklar ve yaralılarla doluydu. İçlerinde bazıları acıdan aklını kaçırmıştı, yaralıların arasında koşup duruyorlardı. Bütün bu insanlar yanmasa, yaralanmasa, şimdi sağ olsalardı, ben nasıl mutlu olurdum. Vapurdaki kız yanmasaydı, yaşasaydı, annesine kavuşsaydı...»

Böyle bir alıntıyla başlıyor Oktay Akbal'ın Hiroşima ile ilgili yapıtı. 6 Ağustos 1945'in yıldönümünde, Oktay Akbal kalkmış, Hiroşima'ya gitmiş. Atom bombasının atılmasından o yana, merak edip de Hiroşima'yı görmeye giden ilk Türk yazarı

bir de yapıt çıkarmış ortaya, yapıt değil bir çığlık: **«Hiroşimalar Olmasın»...**

*
**

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.
Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar
Yedi yaşında bir kızım
Büyümez ölü çocuklar.
Saçlarım tutuştu önce
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim.
Külüm havaya savruldu.
Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki,
kâat gibi yanan çocuk.
Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin,
şeker de yiyebilsinler.

Nazım Hikmet böyle dile getirmiş, bir daha Hiroşimalar olmaması dileğini ve Ruhi Su son uzun çalarında seslendirmiş.

Yazarımız, çizerimiz, ozanımız, türkü çağıranımız hep bir ağızdan haykırıyor insanlarımızı. «Hiroşima'lar olmasın!»

Ama denizlerin ötesinde büyük bir gücü eline

geçirmiş, eski bir ikinci sınıf oyuncu kararını bildiriyor:

«Hiroşimalar olsun!»

«Yeni bombalar yapın. Nötron yapın!»

İşin ilginç yönü, Tanrıya inancını parasının üzerinde bile dile getirecek kadar «Hıristiyan» bir toplumun dini bütün Başkanıdır, yeryüzünü tarihin gördüğü bu en dehşet verici, yalnız insanları öldüren silahının yapımını emreden ve tüm insanlığın ortak çığlığı **«Hiroşimalar olmasın»**a, **«Hiroşimalar olsun!»** diye yanıt veren adam.

13 Ağustos 1981 Cumhuriyet

EPİLOG

ÇANTADA KALAN YAZI

22 Haziran 1971 sabahı çantamda Ortam dergisi için yazılmış bir yazıyla evden çıktım. Varamadım dergiye. Bir süre dergiden de, birçok şeyden de uzaklaşmak durumunda kaldım. Yazı da çantanın dibinde unutuldu gitti.

Geçenlerde eski dosyaları karıştırırken, çantada kalan yazı çıkıverdi ortaya. Köprülerin altından çok sular akmış, kimler gelmiş, kimler geçmişti. Yazı sararmaya yüz tutmuş iki kâğıt üzerinde köşede duruyordu. Şimdi Yeni Ortam okurlarına çantada kalan yazıyla merhaba diyelim:

BEKLEYİN GÖRECEKSİNİZ

Ülkemiz yabancı politika uzmanlarının pek sık kullandıkları deyimle «nazik» bir dönem içindedir. Hepimizin bildiği olaylar bu durumu doğurmuştur. Dikkatle üzerinde durulması gereken nokta, fırsattan yararlanmak isteyenler ve onların yarattıkları bulanık havadır. Bir zamanlar Amerika'yı kasıp kavuran Mc Carthy'e özenen bu kişileri, toplumun çeşitli kesimlerinde çöreklenmiş oldukları yerlerden ayağa dikilmiş, gözlerini kan bürümüş, dudakları kinle büzülmüş haykırırken görüyoruz. Gizli ihbarlar birbirini kovalıyor, açık ya da dolaylı

suçlamalarla karşı taraftakileri karalamak için elden gelen arda konmuyor.

Hele bazıları isteriye kapılmış gibi,

— Ahmet'i de unutmayın!

— Mehmet'i neden boş geçtiniz?

— Aman Hasan'a dikkat edin! O gizli emeller peşindedir. Ak dediğine bakmayın, aslında kara demek istiyor.

— Hüseyin'i ıskalamayın, üç yıl önce bir toplantıda ne demişti hatırlayın! gibi feryatlarla ortalığı birbirine katmaya çalışıyorlar.

Bu durumu soğukkanlılıkla karşılayıp olayları kızmadan izlemek gerek. Mc. Carthy heveslilerinin davranışları da her nazik dönemde görülmüş olağan olaylardır.

Böyle günler bir sınavdır aslında. Bu gibi zamanlarda «türlü çeşitli» adamlar çıkar ortaya. Üç gün öncesine kadar yüksekten atanların şapkalarını alıp gittiklerini, yıllardır sözde kardeşlik edebiyatı yapanların düşmanlığı körüklediklerini, şamatacı kahramanların balon gibi sönüverdiklerini, sessiz bazı kişilerin dev gibi büyüdüklerini uluslar hep böyle günlerinde görmüşlerdir. Şimdi biz de fırsatı ganimet bilenlerin, etkili olduğunu sandıkları kişilerin kulaklarına fısıldadıklarını, kardeşlikten söz edenlerin kan içmeye hazırlandıklarını, üç gün öncesine kadar sesi duyulmayanların akıl hocası kesildiklerini, komisyonundan başka şey düşünmeyenlerin önde gelen yurtseverlerden olduklarını görmekteyiz. Bunlara yenileri de eklenecek, düne kadar «Evet» dediklerine yarın gözünü kırpmadan «Hayır» diyenlere de rastlayacağız. Hatta nazik dönemi atlatmak için gayret gösterenleri çelmeleyenleri de... Çünkü onlar normal ortamda

çıkarlarını sürdüremeyecek, seslerini gereğince gür çıkaramayacak kişilerdir. Olağandır bunlar, son derece olağan, sakın kızmayın!

Ne var ki, toplumlar sonsuza dek, «nazik» ortam içinde kalmazlar. Koşullar değişir, normal günler gelir. İşte o zaman bulutlar dağılıp, fırtına dindiğinde bakarsınız ki, bağırıp çağıranların, düşmanlık tohumu serpenlerin, kan içmeye hazırlananların, yılanlar gibi zirvelere sürünerek çıkmaya çalışanların hiçbiri kalmamıştır ayakta. Pek sevindikleri gelişmeler, onları da birlikte sürükleyip devirmiş, silmiş, geçmiş gitmiştir.

Güç günler kimyadaki turnusol kâğıdı gibidir, akla karayı ayırıverir. Çağ dışı kafalar sevinç kahkahaları gırtlaklarında düğümlenerek, sürüklenirken, çağa uymaya çalışanlar daha da büyümüş olarak dimdik ayakta kalırlar.

Her zaman olduğu gibi, bu dönem de korkakları, çıkarcıları, hainleri, görevini yapmışları, sessis kahramanlarıyla tarihe geçecektir. Ne var ki, birinciler buruşturulup kenara atılırken, ikinciler devleşeceklerdir.

Bekleyin, göreceksiniz!

14 Kasım 1973 Yeni Ortam

ŞİMDİ SIRASI MI?

İstanbullular için bahar bir anlamda erguvan ağaçları demektir. Gerçekten, doğanın uyanışının o binbir rengi arasında canım erguvan ağacı çiçeklerinin apayrı bir yeri, bambaşka bir görünüşü, çok değişik bir tadı vardır. Erguvan çiçeğinin rengi

derseniz, onu tanımlamak çok güç, hatta olanaksızdır. Bu yüzdendir ki, eskiler bu çiçeğin rengine, kendi adından türeyen bir sıfat yakıştırmışlardır: Erguvanî. Erguvanın rengi ancak erguvanî diye tanımlanır. Zaten hangi renk tanımlanabilir ki? Yeşili, yine yeşile başvurmadan, kırmızıyı yine onun yardımı olmadan anlatamazsınız ki... Sözün kısası renkler tanımlanamaz; tanımlanabilen ancak tonlardır.

İstanbul bir süredir, bir renk cümbüşü içinde, bu cümbüşün en başta öğesi erguvanlar.

Bir iki haftadır, ne zaman sokağa çıksam, gözüm bu erguvanlara takılıyor. Ne garip! İstanbul'da ne de çok erguvan ağacı varmış. Bahar olmasa hiç farkına varmıyor insan. Her zaman önünden geçtiğiniz bir evin bahçesinde, sürekli karşıdan gördüğünüz bir arsada, bir köşeyi döner dönmez hemen oracıkta karşılayıveriyorlar sizi. Eskiden belki doğanın ve baharın, yeşilliğin değerini bu denli anlayamadığımdan, bu denli farkedememişim varlıklarını.

Hele hele, Boğazdan geçerseniz, korularda yüzlerce erguvanın açtığını görüyorsunuz.

Doğanın bir armağanı sanki size erguvanlar. Bahçe kimin, koru kimin, ev kimin olursa olsun, bütün o çiçekler sizin için açmış da seyredesiniz diye oralara oturtulmuş gibi bir duyguya kapılıyorsunuz.

İşte böyle ben de kaç gündür her sabah gerçek bir mucize karşısında kaldığım duygusuna kapılıyorum.

«Mucize bunun neresinde?» diyeceksiniz.

Öyle ya, her yıl İstanbul'da ve yurdun çok

daha başka köşelerinde, zamanı gelince tüm ağaçların çiçek açması doğal.

Mucize ise, doğal olmayan, doğalın ötesinde, üstünde olan bir şey. Öyle düşününce de mucize boşuna beklenir. Siz bakmayın denizin yarılması öyküsüne! Böyle mucizeleri boşuna beklersiniz. Belki de Musa kavmini kaçırırken, gel-git'ten yararlanmış, zamanı iyi hesap ettiği için İsrailoğullarını kurtarmayı başarmıştır.

Gel-git'in hep belirli bir kurala uygun olarak gerçekleşmesi, her sabah güneşin beklenen yerden doğması, zamanı geldiğinde erguvanların açması gerçek mucizenin ta kendisi değil de, nedir?

Her neyse, her sabah içimde dayanılmaz bir dürtü ile **«Bugün de şu erguvanları yazayım. Yaşam sevincini okurlarla birlikte paylaşalım»** diyorum. Sonra da aklıma takılıyor: **«Bunca sorun varken, şimdi sırası mı erguvanların? Hem dış politika köşesinde ne işi var baharın?»**

Öyle ya! Bunca sorun varken yeryüzünün dört bir köşesinde, bunca önemli günler yaşarken bu geçiş döneminde, ne işi var erguvanların? Hem sonra bahar çiçeklerinden söz edilecek yer mi, dış politika sorunlarının ele alındığı köşeler?

Öyle de, herhangi bir sütun yaşam sevincine kapalıysa, neyi neden inceleyecek ki?

Dış politika insanın daha insanca, daha yaşam sevinciyle dolu yaşaması için ele alınıp irdelenmiyorsa, neden inceleniyor? Salt bir düşünce cimnastiği olsun diye mi?

Evet bunca sorun var. Hem yeryüzü düzeyinde, hem ulusal, hem de kişisel düzeyde... Doğru binbir soru ile doluysa kafanız, binbir dert ile yanıyorsa yüreğiniz, rahat bakamazsınız çevrenize.

Ama, bir an için atın o sıkıntıları içinizden! Bakın çevrenize, o canım erguvanlara!

Erguvanlar açmıyorsa bulunduğunuz kentte, kasabada, köyde, başka ağaçlar vardır çiçeklenmiş, sarı-beyaz papatyalar boy göstermiştir kırlarda, ya da kırmızı gelincikler tarlalarda...

Bakın onlara! Bir an için, sorunlarınızı geri plana iterek.

Unutmayın biraz da budur yaşam!

Göreceksiniz binbir sıkıntı arasında, yeniden canlanan doğa ile onun o canım renkleri, size bir rahat nefes aldıracak, bir an için de olsa, içinizi yaşama sevinciyle dolduracaktır.

«Şimdi bunca sorun varken, sırası mı böyle şeylerin?» diye sormayın.

Eğer şu canım erguvanlara bakmak için sorunların çözülmesini, güçlüklerin yenilmesini, yoksunlukların aşılmasını beklerseniz belki de bütün bir ömür boşuna bekler ve hiç bakamadan, hiç farkedemeden erguvanları göçer gidersiniz bu dünyadan.

Bakın çevrenize, erguvanlara, papatyalara, gelinciklere, uyanan doğanın binbir çiçeğine...

Şimdi sırasıdır. Şimdi... Evet şimdi!..

1 Mayıs 1983 Cumhuriyet

İÇİNDEKİLER

Oktay Akbal'dan Önsöz ... 5
Sunuş ... 7

On İki'den On İki'ye Türkiye ... 9
Bahar Türküsü ... 11
Sokağın Öyküsü ... 13
Cumhuriyet Kavramı ... 16
Cumhurbaşkanları ... 20
Türkiye'yi Kim İdare Ediyor? ... 23
Ya Bunlar Ne Olacak? ... 26
Ahlak Dersleri ... 29
Milli Birlik ve Beraberlik ... 33
Dövülecek Sınıf ... 36
Oğlumun Tarih Dersi ... 38
Tarih Kavramı ve Kıbrıs ... 41
Şartlı Yardım ... 45
Başka Bir Ambargo ... 48
Ajda ile Övünmek ... 52
«Komünistler Işık Saçıyor» ... 55
Kâzım'a Ne Lâzım ... 57
Dülger Balığının Ölümü ... 61
Tek Kollu Kahraman ... 64
GİMA'nın Malları ... 68
Yararlı mı, Zararlı mı? ... 71
Bayram ... 75
İndependenta'nın Alevleri ... 78
Bize Yeni Bir Atatürk Gerek ... 82
Kar ... 85
Şah ve Türkiye ... 89
Dominolar Teorisi ve Allende Fobisi ... 91
Nereden Geldi ... 94
Gözler Türkiye'de ... 97
Adını Koyalım ... 100
Nereye ... 104
Türkiye'yi Düşünmek ... 107
Hangi Vitesle ... 110
Bir Avuç Gökyüzü ... 113

Acı Bir Ege Masalı ... 117
Ege Sorunu ... 119

Yine Notam 714 ... 122
Sorun Çözülüyor mu? ... 124
Sonunda Oldu ... 127
Belliydi ... 130

Büyük Sirk ... 135
Başlıyor... Başlıyor! ... 137
Olmayan Savaşın Kahramanı ... 141
Üşütük Kahramanlar ... 143
İlkeller ve Uygarlık ... 146
İlâhların Kurbanı ... 149
İago'lar ... 152
«Görevimiz Tehlike» ... 155
Kaçırınca ... 158

Toplumun Belleği ... 163
Toplumun Belleği ... 165
Bayar'a Mektup ... 168
Pompidou İçin Yazılabilecek En Kötü Şey ... 171
Güle Güle Bay Tural ... 173
Heykelin Dramı ... 177
Korku Dağları Beklerken ... 180
Hayalet ... 184
Oyun Bitti ... 187

Baki Kalan Bu Kubbede ... 191
İnönü Yok Artık ... 193
Mustafa Kemal ve Tito ... 196
Güle Güle Gustav Heinemann ... 200
Yol ... 203
Münir Nurettin Öldü ... 206
Bir Yurtsever ... 209
Bir Kurum Göçtü ... 212
İki Diplomat ... 215
Yolu Yürümek ... 220
Bir İnsan ... 223

Bir Güvercin Havalansa ... 227
Hiroşimalar Olmasın ... 229
Mektup ... 232
Hiroşimalar Olsun ... 235

Epilog ... 239
Çantada Kalan Yazı ... 241
Şimdi Sırası mı? ... 243

Daha çok dış siyasa yazarı olarak tanınan Ali Sirmen yurt ve dünya sorunlarını iyi bilen seçkin bir aydındır. Yurt sorunlarından habersiz kalan dış siyasa yazarlığı heveslilerinden değildir o. Tarih bilinci, Sirmen'i geçmişten ders alan, geleceğe yönelik bir yazar olarak hazırlamış, iş dünyasını çağımızın aydınlığıyla donatmıştır.

Bilimin sesine kulak veren, hep okuyan, araştıran, yaşamı, yaşamayı seven duyarlı, canlı bir kişilik...

Dış siyasamızı ulusal çıkarlarımız açısından en gerçekçi tutumla değerlendirir. Diplomaside, gelişen dünyamızın çok boyutlu ileri yöntemleriyle vol alınması, onun vazgeçilmez ilkesidir.

"On İki'den On İki'ye Türkiye"de, Ali Sirmen'in 12 Mart'tan 12 Eylül sonrasına uzanan sürede yurt ve dünya gerçeklerine bakışını, siyasacılarımızın yurt çıkarlarında düştükleri yanlışlar karşısındaki uyarılarını, çırpınışlarını bulacaksınız.

900 lira